

Sven Wimmell 051106+051109:
Tillstånd och förändringar utomlands
och i Sverige oroar. Vad göra?
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?

**Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
Kunskaper om verksamheterna och deras samband
för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.**

(<http://web.telia.com/~u86119282/omr40z.pdf>)

Innehåll

- 4 Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar.
- 4 Världshistorien och framtiden
- 6 Världen behöver FN.
- 10 **Sven Winnell. Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?**
- 17 Klassifikationssystem för verksamheter
- 19 Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.
- 20 Informationsstress vår nya folksjukdom.
- 21 Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen
- 22 Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm.
- 23 Schema över påverkans -och förändringdproblem.
- 24 Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema med pilar som visar påverkan mellan områdena.
- 25 Schema med politiska och opolitiska planeringar.
- 26 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden:
 - 1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel. Vilja och förmåga att förändra.
 - 3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).
 - 5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel till kroppslig nytta).
 - 7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till psykisk nytta).
 - 1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål. Upplevelse av tillfredsställelse.
- 27 Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.
- 28 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.
- 29 Hjärnan. Utåtgående och inåtgående funktioner.
- 30 Hjärnan. De inre delarna.
- 31 Den fundamentala påverkanskedjan.
- 33 Informations- och kunskapsflöden
- 34 **Information om Sven Winnells hemsida.**
- 37 **Naturkrafter och människors agerande.**
- 41 **Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen.**
- 45 **Katastrof- och krisberedskap. Velfärdsfördelning.**
- 45 Läget i världen.
- 57 Människornas verksamheter 10-99.
 - Krishantering. Velfärdsfördelning.
- 59 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.
- 66 2 Religiösa verksamheter o d.
- 66 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
- 70 4 Sambandsforskningsverksamheter.
- 70 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
- 71 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
- 79 Konsumentverkets hushållsbudgetar för 2004 + bostadskostnader mm.
- 80 Månadskostnader, förvärvsarbetande icke-pensionärer:
- 81 Hushållsbudgetar för pensionärer.
- 82 Från Riksskatteverkets preliminärskattetabeller för 2003
- 88 7-9 Kulturella verksamheter.
- 88 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
- 89 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
- 89 9 Saklitterära verks. Allmän geografi o historia. Biografi.
- 90 **Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.**
- 93 **Om EU.**
- 94 **Om skatter mm.**
- 96 **Om folkhälsa och kunskaper.**
- 97 **En sammanställning 041112+050121.**
- 100 **Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar. Vad göra? (nov05)**
- 102 **En kort genomgång av omr 10-99. (nov05).**
- 102 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

111 2 Religiösa verksamheter o d.
112 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
116 4 Sambandsforskningsverksamheter.
116 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
117 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
119 7-9 Kulturella verksamheter.
119 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
123 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
123 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

125 Några nya utredningar.

126 Bättre rik och frisk än fattig och sjuk

Utbildning och skolor:

129 Utbildningsinspektionen 2004.
147 Religiösa friskolor.
150 Gymnasial lärlingsutbildning.

Levnadsvillkor o d:

151 Vård av gamla
153 Barns villkor. Rapport från SCB.
157 Valfärdsklyftan växer - unga de stora förlorarna
160 SCB:Ungdomars etablering. Generationsklyftan1980–2003
177 Regeringens bostadspolitik.

Arbete, arbetets socialförsäkringar:

180 TCO om arbetstillfällen
183 Fuskdelegationen.
184 Arbetslivsinstitutet. (Sjukskrivningar)

Partier och politik:

195 Partiernas medlemsantal
197 Var tionde har inte råd med tevebox.
200 Bort med nuvarande tevelicensen.

Arbetsmoral, globalisering:

200 Viljan att arbeta är hög i Sverige.
201 Globaliseringen och jobben.

Medier, journalistik:

205 Sven Winnell 050611: Utdrag ur Demokratirådets rapport
2005: Mediernas integritet (SNS).

Tillägg 051109

230 Bogerlig och socialdemokratisk politik.

230 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Innehållsförteckning

234 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Inplacerade i SW-klassifikationssystem.

271 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Socialdemokraternas egen redigering.

Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar.

Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar.

Elände följer dels av naturens krafter i form av jordbävningar, flodvågor, orkaner och andra klimatiska fenomen, förhållanden i växt- och djurliv, dels av människornas agerande. Elände som följer av naturens krafter tas på olika sätt om hand av människorna och reduceras eller förvärras. Sammantaget är det människornas agerande sinsemellan och gentemot naturens krafter som svarar för det elände i världen som skulle kunna undvikas.

Världshistorien och framtiden har kort behandlats i:

Sven Winnell 050510+050610:

Världshistorien och framtiden.

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr40y.pdf>

Innehåll:

- 3 Världskarta.
- 4 Världshistorien på nio sidor.
- 4 Forntiden. Till omkring 400.
- 4 Medeltiden. 400-1500.
- 5 Nya tiden . Från 1500.
- 5 Religionsstridernas tid 1500-1648 och tiden 1648-1815 med bl a oinskränkt furstemakt.
- 6 Genombrottstid för demokrati och industri, 1815-1914.

- 6 Första världskriget 1914-1918 och mellankrigstiden 1918-1939.
- 7 Andra världskriget 1939-1945.
- 7 Efterkrigstiden. Från 1945.
- 8 Nutid och framtid.
- 8 Världsbefolkningen.
- 9 Afrikas och Asiens äldsta historia.
- 10 Europeernas kolonier och utomeuropeisk historia.
- 11 Sveriges historia.
- 12 Källor till de historiska avsnitten.
- 12 Läget i världen. (April 2005)
- 13 Samhällsorienterande ämnen i skolan.
- 17 Samhällskunskap.
- 20 Historia (Grundskolan).
- 23 Historia. (Gymnasiet.).
- 26 Områdena kring östra Medelhavet. Från äldsta tid till 1930-talet.
- 29 Konsthistoria.
- 32 Industrin och utvecklingsprocesserna.
- 36 Teknikhistoria.
- 38 Medicinhistoria.
- 39 Några författare och titlar.
- 44 Filosofihistoria.
- 44 Idéhistoria.
- 62 Kunskapens makt (och maktens kunskap).
- 66 Världen byggdes om på 1900-talet.
- 66 Makt och sociala relationer i världen 1914.
- 67 Tänkesätten och de sociala relationerna.
- 68 Utdrag ur "Det svenska folklynnet" (1911).
- 70 Första världskriget.
- 70 Slutet på första världskriget.
- 71 Mellankrigstiden.
- 73 Andra världskriget.
- 74 Atombomberna 1945.
- 75 Världen under efterkrigstiden efter andra världskriget.
- 79 Asien.

79 Främre Orienten/mellanöstern.
 79 Israel och Palestina.
 79 Syrien och Libanon.
 80 Jordan, Saudiarabien och småstaterna.
 80 Irak och Iran. Kurder.
 80 Främre Orienten/mellanöstern 1991.
 81 Asien bortom Iran.
 81 De engelska kolonierna.
 81 De holländska kolonierna.
 81 De franska kolonierna.
 82 Kina.
 82 Japan.
 82 Korea, Filippinerna, Afghanistan mm.
 83 Afrika.
 84 Amerika.
 85 Amerikas förenta stater/USA.
 86 Oceanien, polarområdena och rymden.
 86 Europa 1991.
 86 Världens djur- och växtvärld.
 86 Källor till historien på 1900-talet.
 87 Världen efter 1990-1991.
 88 Jugoslavien.
 103 Irak.
 110 1900-talet.
 114 Sverige under 1900-talet.
 118 50 år med FN.
 123 Förenta Nationernas Millenniedeklaration.
 131 Läget i världen 2002.
 134 Samarbetsområden för EU och FN.
 135 De mänskliga rättigheterna.
 135 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.
 140 Mänskliga rättigheter i världens länder.
 142 Mänskliga rättigheter i USA 2003.
 151 Svenska regeringens utrikesdeklaration i riksdagen 050209.

156 **Framtiden.**

157 **Samhällsplaneringens problem.**

Hur ska man kunna förbättra världen ?
 Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
 Kunskaper om verksamheterna och deras samband
 för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.
 (Sven Wimmells hemsida
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/>)
 164 Klassifikationssystem för verksamheter. Områden 1-9.
 166 Människorna har olika behov av information i olika roller.
 167 Informationsstress vår nya folksjukdom.
 168 Klassifikationssystemet för verksamheter
 och bibliotekssystemen
 169 Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm:
 170 Schema över påverkans -och förändringdproblem.
 171 Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema
 med pilar som visar påverkan mellan områdena.
 172 Schema med politiska och opolitiska planeringar.
 173 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden:
 1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som
 medel. Vilja och förmåga att förändra.
 3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).
 5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel
 till kroppslig nytta).
 7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till
 psykisk nytta).
 1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål.
 Upplevelse av tillfredsställelse.
 174 Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.
 175 Schema om inre och yttre verkligheter och
 verksamheter.
 176 Hjärnan. Utåtgående och inåtgående funktioner.
 177 Hjärnan. De inre delarna.
 178 Den fundamentala påverkanskedjan.

- 179 Mediekonsumtion
- 180 Informations- och kunskapsflöden
- 181 Sammanfattningar om SW-systemet för verksamheter och den mjuka infostrukturen.

Tillägg 050610:

- 190 Så blev världen som den är
- 193 Mittens rike kan spricka på mitten
- 200 USA - nu ännu bättre!
- 201 Världens militärutgifter nära kalla krigets nivå.

Världen behöver FN.

Från PALMECENTER på Internet.

F d statsminister Ingvar Carlsson:

“Världen behöver FN

DATUM: 2005-10-20

När Förenta Nationerna nu genomför sitt sextionde verksamhetsår är det inte hyllningar och uppskattande tal som dominerar. Världsorganisationen är tvärtom utsatt för hård kritik och delar av verksamheten ifrågasätts. I ett läge då behovet av ett starkt och vitalt FN är större än på mycket länge är generalsekreteraren och hans personal pressade av negativa omdömen. Det försämrar möjligheterna att driva igenom de önskvärda förändringarna och reformerna.

Än en gång kommer det faktum att det är medlemsstaterna som har det grundläggande ansvaret för världsorganisationen i skymundan. Visst skall varje tendens till maktmissbruk eller korruption inom Förenta Nationerna beivras. Det är viktigt att ställa höga krav på en organisation som har så höga ideal och mål som FN. Med en så omfattande och komplicerad verksamhet som FN bedriver kan fel ändå begås.

Risken är att sådana tillkortakommanden utnyttjas av Förenta Nationernas motståndare för att ytterligare försvaga organisationen i stället för att kraftfullt satsa på de reformförslag som Kofi Annan presenterat. Jag vill redovisa de skäl som enligt min mening tydligt och klart talar för att medlemsstaterna borde ge FN betydligt större resurser och bättre förutsättningar att ta itu med de stora utmaningar som mänskligheten står inför.

Jag var statsminister de dramatiska åren 1986-91 då avgörande förändringar ägde rum i världen: kommunismens fall, det kalla krigets slut, apartheidregimens fall, de baltiska staternas frigörelse, Sovjetunionens upplösning. Allt detta hände inom några få år. Den värld som hade präglat hela den tid jag varit politisk verksam förändrades i grunden.

Hos oss alla skapade detta stora förhoppningar och en stark tro på framtiden. Världen skulle nedrusta, kärnvapnen avvecklas, resurser skulle frigöras för att bekämpa fattigdomen i världen. Många talade för att en "Peace dividend" borde komma utvecklingsländerna till godo. Jag trodde att det skulle bli möjligt att stärka FN, internationell lag och mänskliga rättigheter. FN:s säkerhetsråd hade under hela det kalla kriget varit låst och ofta handlingsförlamat genom de båda blockens motsättningar och vetorätt. Nu skulle det bättre kunna fylla sin egentliga uppgift att avvärja konflikter och verka för en fredlig världsordning.

Vi var inte så naiva att vi trodde på en värld utan strider, våld eller motsättningar. Men vi såg möjligheter till en demokratisk utveckling i stora delar av världen och ökad respekt för mänskliga rättigheter. Fattigdomen skulle kunna bekämpas på bred front. Vi hoppades att det skulle finnas utrymme för en förnuftsstyrd, reformistisk politik. Detta var idéer och förslag som år 1995 presenterades i rapporten "Our Global Neighbourhood" som utarbetades av The Commission on Global Governance. Jag var en av två ordföranden bakom detta arbete.

Obestridligen har också viktiga framsteg gjorts:

- * Europa är för första gången i sin historia enat. Utvidgningen till 25 medlemsstater i EU är en historisk framgång.
- * Latinamerika är i stort sett befriat från militärdiktaturer även om mänskliga rättigheter fortfarande är hårt klämda på sina håll.

* I Kina och Indien, liksom en del andra länder i Asien, sker en enastående ekonomisk utveckling. Den indiska demokratin visar prov på en imponerande styrka och stabilitet. I Kina finns tendenser till en öppnare samhällsdialog även om agerandet när det gäller mänskliga rättigheter fortfarande har stora brister.

* Kunskapen och medvetenheten om de stora miljöhoten har ökat även om åtgärderna för att avvärja dem ännu är begränsade.

Stora framsteg har alltså åstadkommit under det senaste årtiondet. Men bakslagen och tillkortakommandena är också påtagliga. Krigen bedrivs i mindre skala men är minst lika grymma som tidigare. Det kunde jag själv konstatera när jag för FN:s räkning utredde folkmordet i Rwanda. I Europa begicks liknande oerhörda övergrepp mot människor under krigen på Balkan.

Nästan dagligen ser vi i TV upprörande bilder från svältens offer i världen. Trots stigande total produktion i världen förmår vi inte dela med oss till de allra mest behövande. Bristen på mat och vatten är desperat för många människor.

Millennieskiftets förhoppningar och bindande program för världs-fattigdomens utrotning fram till 2015 har kommit i skuggan av internationell terrorism och nya förödande krig. Framför allt ser vi att själva idén om en för alla gällande internationell rättsordning och respekt för mänskliga rättigheter medvetet undermineras och ifrågasätts.

Framför allt är det oroväckande att spöken från äldre tider åter dyker upp i form av aggressiv nationalism och religiös fanatism. Det är stämningar som visar sig runt om i världen och som utnyttjas av populistiska politiker och hänsynslösa terrorister. Hjälp har de av nationella förödmjukelser och ekonomisk hopplöshet.

Nationalistiska och politiska mål blandas samman med religiösa budskap. Från historien vet vi vilka destruktiva krafter som frigörs i sådana stämningar. Den gräns mellan religion och politik som skapats med enorma historiska ansträngningar och mänskliga kostnader utsätts för medvetna och ibland framgångsrika attacker.

Al Qaida-terrorismen är ett skrämmande uttryck för dessa rörelser. Den kan inte bara förstås som en kriminell religiös fanatism. Den har politiska mål, i första hand störtandet av regimerna i Saudiarabien och andra arabländer och upprättandet av islamiska Gudsstater. Men målen är vidare än så. Syftet tycks vara att störa den rådande ekonomiska världsordningen och inte minst - förödmjuka och försvaga USA.

Det är en ödets ironi hur denna terrorism uppstått och utvecklats. Under Sovjetunionens krig mot Afghanistan byggde bin Laden upp sin maktställning stödd av USA och Pakistan. Av detta borde vi lära oss att det är farligt att handla efter principen "min fiendes fiende är min vän".

Ett av de allvarligaste framtidsperspektiven är att någon av dessa nya terroristgrupper lyckas skaffa sig kärnvapen. Experter hävdar att risken härför har ökat på senare tid. De anser att möjligheterna att få tag på kärnvapenmaterial är goda från grupper inom det pakistanska etablissemanget och från vissa områden i Kazakstan och Uzbekistan. Det är nog ingen som har ett bra svar på hur vi skall försvara oss mot terroristgrupper försedda med dessa fruktansvärda vapen. Konsekvenserna skulle bli långt, långt värre både i fråga om förlust av människoliv och materiell förstörelse, än följderna efter attackerna mot USA den 11 september eller mot Londons tunnelbana tidigare i år.

Den strategi som USA använt sig av i sitt "krig mot terrorismen" kan rimligen inte ens president Bush vara nöjd med. Antalet terrorister är i dag med största sannolikhet långt större än när offensiven sattes in

mot dessa grupper. Givetvis måste polisiära och militära resurser användas. Men erfarenheterna visar att de är långt ifrån tillräckliga. Förmodligen är det så att andra åtgärder i själva verket är avgörande.

De traditionella kärnvapenmakterna har gjort långt ifrån tillräckligt för att dessa domedagsvapen inte skall komma till användning. När det kalla kriget upphörde borde Förenta Staterna och Ryssland ha gått i spetsen för en radikal nedskärning av kärnvapenarsenalen. Men fortfarande har de båda länderna vardera ungefär 6000 kärnstridsspetsar. Varje sådan spets är 20 gånger kraftigare än bomben som fälldes över Hiroshima i slutet av andra världskriget. Den egna bristen på handling undergräver trovärdigheten när de ursprungliga kärnvapenländerna försöker hindra spridningen till nya länder och grupperingar.

Demokratierna måste leva upp till sina ideal också i kampen mot terrorismen. Tyvärr har internationell rätt och mänskliga rättigheter kommit i kläm när åtgärder planerats och genomförts mot terrorister. Också detta undergräver trovärdigheten. Vi måste inse att terrorismen skapar motkrafter som är farliga och som i själva verket kan gynna terroristerna och ge dem nytt rekryteringsunderlag. USA präglas i dag av en stark nationalism i stället för att landet tidigare under långa perioder ställt sig aktivt bakom Förenta Nationerna. Presidenten tvekar inte att hämta stöd från religiösa fundamentalister eller att åberopa Gud som stöd för krig.

Vi får inte heller glömma bort att fattigdomsbekämpningen enligt FN:s millenniemål tillhör de viktigaste åtgärderna för att angripa orsakerna till konflikterna i världen. Ett av målen syftar till att halvera världsfattigdomen fram till år 2015. Det är hög tid att de rika länderna inom FN lever upp till sitt löfte att öka biståndet till utvecklingsländerna, åtminstone upp till de 0,7 procent som FN rekommenderat.

Det viktigaste stödet till utvecklingsländerna skulle emellertid vara en ökad och liberaliserad handel. Det gäller särskilt jordbruksprodukter

och andra råvaror. Till de alltför många absurda inslagen i dagens värld hör de rika ländernas, inte minst EU-gruppens, ovilja att låta de fattiga länderna konkurrera på någorlunda lika villkor. Skuldavskrivning i all ära, men det finns mer verkningsfulla åtgärder som skulle ge långsiktiga och uthålliga förbättringar.

Förenta Nationernas generalsekreterare; Kofi Annan, har uttalat att det internationella samfundet år 2005 befinner sig vid ett vägskäl. Världsorganisationen måste nu bestämma sig för om den i framtiden skall kunna spela en avgörande roll för den globala utvecklingen. I så fall krävs omfattande reformer och en starkare uppslutning från medlemsstaternas sida bakom organisationen.

Den på många sätt avgörande frågan är Säkerhetsrådets framtida sammansättning. Hittills har de fem permanenta medlemmarna utgjorts av andra världskrigets segrarmakter. Det är verkligen hög tid att dagens värld får spegla detta viktiga globala organ. Tilltron till FN och organisationens auktoritet är beroende av att Säkerhetsrådet framstår som någorlunda representativt. Urvalsprocessen är förvisso inte någon lätt procedur. Men det borde inte vara en oöverstiglig uppgift att finna en kompromiss som alla kan leva med och aktivt stödja.

Vi borde ha lärt oss att inte något land är så starkt att det klarar sig på egen hand. Det gör inte ens Förenta Staterna trots sin ställning som supermakt. Vapenmakt och ekonomiska resurser löser inte alla problem. I själva verket är det allt fler frågor som mänskligheten måste samverka om för att vi skall ha en framtid på jorden.

Vi kommer också att ha behov av en organisation som kan ta på sig akuta uppgifter. Svältkatastrofer, folkmord och krig kommer tyvärr med stor sannolikhet att stå på vår gemensamma dagordning också i framtiden. Men handlingsberedskap för den typen av insatser kräver finansiella, organisatoriska och ibland också militära resurser. Dagens

FN är underförsörjt i alla dessa avseenden liksom när det gäller att långsiktigt klara mänsklighetens överlevnadsfrågor.

Medlemsstaterna har ett ansvar för att organisationen ges förutsättningar att lösa sina uppgifter i framtiden. Det är nu det skall ske. Om reformprocessen än en gång skjuts på framtiden kommer domen att bli hård över dagens beslutsfattare.

Det duger inte att bara kritisera Förenta Nationerna för dess nuvarande tillkortakommanden.

Världen behöver FN. Låt oss inse detta och handla därefter. Innan det är för sent.

INGVAR CARLSSON “

Sven Winnell:

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen?

Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.

Kunskaper om verksamheterna och deras samband för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

(Sven Winnells hemsida <http://w1.861.telia.com/~u86105430/>)

När man ser ut över världen finner man lätt på både nära och långt håll kriser och elände som leder till olycka för många. Människorna försöker alltid lösa sina problem, med deras olika grader av komplexitet, olika rumsliga dimensioner (lokala - nationella- globala), olika tidsperspektiv (kortsiktiga -långsiktiga), mer eller mindre välinformerade om verkligheten som omger dem. Ofta med oförändrade förhållanden som resultat och inte sällan till det sämre.

Några viktiga frågor i samband med mänskliga verksamheter:

- * Hur kan man undvika svåra konflikter mellan grupper av människor och mellan individer?
- * Hur kan man göra det lättare för människor med olika bakgrund och olika yrken att kommunicera?
- * Hur kan man lösa detaljerna utan att förlora de stora sammanhangen ?
- * Hur kan man minska informationsstressen, en ny svensk folksjukdom?
- * Hur kan man bli litet mer förutseende så att man undviker sorgligheterna?
- * Kan man inte planera och styra utvecklingen på ett förnuftigt sätt så att man når lyckligare förhållanden? Det är utgångspunkten .

För att få svar på detta har forskningsarbetet gått efter fyra vägar :

1. Undersökningar och beskrivningar om världen och alla dess problem med tillstånd och förändringar.
2. Konstruktion och beskrivning av ett beskrivningssystem eller ett klassifikationssystem som på ett systematiskt sätt redovisar eller ger en bild av världen och dess problem. I systemet klassificeras problemen in så att de och deras samband kan förstås och så att systemet kan bli ett hjälpmedel för styrningar mot framtiden.
3. Undersökningar och beskrivningar om planeringar som medel att förbättra världen och om beskrivningssystemet-klassifikationssystemet som ett hjälpmedel för planeringar.
4. Förslag om slutsatser och åtgärder som kan förbättra utvecklingen. Några påpekanden och förslag som är särskilt viktiga och av grundläggande betydelse.

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig och så att man får hjälp att forma framtiden på bra sätt.

En sådan sortering görs i det här redovisade klassifikationssystemet. Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universella Decimalklassifikationen.

Men det uppgjorda klassifikationssystemet är i första hand ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Systemet har följande avdelningar på högsta nivån:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
2. Religiösa verksamheter o d.
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

- * De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
- * De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna .

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.

Kollektiva viljor. (Politik).

Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).

Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).

Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmanroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.

Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.

Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.

Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?

Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter.

Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 6 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med

informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

De nio verksamhetsområdena har delats upp så att det blir 129 verksamhetsområden:

1-4: 44 områden. 5-6: 41 och 7-9 45 områden. Varje sådant område är vanligen mycket innehållsrikt och kan delas upp i mindre områden, men för förståelsen av det hela är det lämpligt med just de 129 förtecknade områdena.

Verksamheterna är inte i alla områden av samma karaktär. Man kan säga att det i huvudområdena 1-4 i grunden är fråga om tankeverksamheter och registrering av tankeverksamheter o d. Område 5 gäller i grunden naturforskningsverksamheter och 6 teknologisk-ekonomisk användning av naturforskningens rön till kroppslig-materiell nytta. Områden 7-9 kan anses gälla kulturella verksamheter, där man visserligen använder materiella ting, men där huvudsyftet är nytta för psyket, verksamheterna kan beskrivas som informationsverksamheter med olika slags uttrycksmedel.

Den uppgjorda förteckningen över verksamheterna är grundad på mycket långa studier där verksamheterna hämtats från från etablerade system och klassifikationer för näringsgrenar, yrken, utbildningar, forskningar och bibliotekssystemens dokument mm. Utgångspunkten för huvudupplägget är det mer än 100 år gamla bibliotekssystemet DC, som dock i väsentliga avseenden reviderats med hänsyn till de under de många åren inträffade samhällsförändringarna. I några delar stämmer systemet mer med DK och det udda svenska bibliotekssystemet SAB .

I det följande först en sida med en sammanfattning av områdena 1-9.

Sedan två sidor med något utförligare om 1-9 och därefter två sidor med de 129 områdena.

1 Filosofiska och psykologiska verksamheter o d

10 Övergripande samhällkunskap. 101 Arkiv. 102 Bibliotek. 103-107 Encyklopedier mm 108 Samhällsguiden od. 109 Filosofihistoria od. 11-19 Individens inre verklighet.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

3 Politiska vetenskaper och verksamheter.

4 Sambandsforskning. Infostruktur.

5 Naturforskning och matematik.

6 Teknologiska/ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvård 62 Ingenjörsvetenskap 63 Biologisk produktion 641-642 Mathållning. 643 Boende. 644 Energi- o hygienförsörjning. 645 Utrustning. 646 Personlig hygien 647 Hushållsekonomi . 648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård . 651 Kontorsverksamheter Datoranvändning. 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. 6525-629 Militärt . 653 Handel. 654 Tele. Internet. 655 Förlag. 656. Transporter 657 Penningverksamheter. 658 Företagsekonomi Arbetskraft .659 Reklam. 66-69 Tillverkning av varor, byggnader och anläggningar.

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur. 71 Planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader anläggningar. 73 Museer. 74 Formgivning av föremål. 75-77 Bildkonst. 78 Musik.

7911-7913 Seder o bruk. 7914-7919 Film Radio TV o d. 792 Teater od. 793 Sällskapsnöjen. Lek. Hobby. Fritid. 794 Spel. Lotteri. Tips.

7951 Socialtjänst. 7952-7956 Sociala miljöer 7957 Undervisning. Forskning. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Grupper o d.

796-799 Sport Idrott o d. Motion.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

9 Saklitterärt. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

90 Tidningar. Tidskrifter. Journalistik. 91 Allmän geografi. Reseskildring. Lokalhistoria. 92 Biografi. Släkthistoria. Memoarer. 93-99 Allmän historia.

Filosofiska och psykologiska verksamheter o d

10 Övergripande samhällkunskap och övergripande värderingar.
101 Arkiv. 102 Bibliotek. 103-107 Encyklopedier mm
108 Samhällsguiden od. 109 Filosofi- idé- och lärdomshistoria.

11-19 Individens inre verklighet. 11 Kunskaper. Erfarenheter.
12 Framtidsvisioner. 13 Känslor. Värderingar. 14 Ideologi.
15 Psyke. 16 Logik. 17 Moral.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

3 Politiska vetenskaper och verksamheter.

31 Statistik. Demografi.
32 Statssystem. Demokrati. Val. Folkomröstning.
33 Nationalekonomi. Internationell ekonomi.
34 Lagar. Förordningar. Traktat. Konventioner. Juridik.
35 Demokratiska församlingar.
351 Riksdagen. 352 Kommuner. 353 Regeringen. 354 EU, FN o d.
36-39 Politiska krav

4 Sambandsforskning. Infostruktur.

5 Naturforskning och matematik.

50 Allmän naturkunskap.
51 Matematik.
52 Astronomi. Rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi.
55 Geologi. Klimat. 56 Paleontologi. Arkeologi.
57 Biologi. Mikrobiologi. Ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära.
58 Botanik. 59 Zoologi.

6 Teknologiska/ekonomiska verksamheter

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter
61 Hälso- och sjukvård. Räddningstjänst. Veterinärverksamhet. Djurförsök.
62 Ingenjörsvetenskap : Maskiner. El Elektronik. Apparater. Gruvor. Militärt. Byggnader. Väg o vatten. Hygien. Transportmedel.
63 Biologisk produktion. Jordbruk. Skogsbruk. Trädgård. Djurhållning. Jakt. Fiske.
64 Hushållsverksamheter.
641-642 Matlagning. Servering.
643 Boende.
644 Energi- o hygienförsörjning.
645 Utrustning. 646 Personlig hygien
647 Hushållsekonomi Fastighetsförvaltning.
648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård. Hemvård i allmänhet.

651 Kontorsverksamheter. Datoranvändning.
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525-629 Militära verksamheter.
653 Handel.
654 Telekommunikationer. Internet.
655 Förlag. Informationsspridning.
656. Transporter. Resebyrå. Lagring.
657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
658 Företagsekonomi. Arbetskraft. Arbetsförmedling. Arbetskydd.
659 Marknadsföring. Reklam.

66-68 Tillverkning av varor.
69 Tillverkning – byggande av byggnader och anläggningar.

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur.

71 Planering av fysiska miljöer.

72 Formgivning av byggnader o anläggningar. Arkitektur

73 Skulptur. Museer. Utställningar.

74 Konsthantverk. Formgivning av bruksföremål.

Industridesign. Inredning.

75-77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt .Teckenkonst. 77 Foto.

78 Musik.

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks.Sport

7911-7913 Seder o bruk. Etnologi. Etnografi. Mode .Livscykeln.

Familjebildning. Takt. Kvinnorörelser. Folketro. Folkminnen.

7914-7919 Film. Radio. TV o d. Offentliga fester o d.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. Hobby. Fritid.

794 Skicklighets- o turspel. Lotteri. Tips.

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård. Socialtjänst.

7952-7956 Sociala miljöer i olika fysiska miljöer. Polis

Kriminalvård o d. Integration.

7957 Undervisning. Forskning. Dagis.

7958 Sociala miljöer i boendet.

7959 Sociala miljöer o verksamheter i grupper o d.

796-799 Sport. Idrott o d. Motion.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. 801 Allmänt. 802 Engelska.

803 Germanska. Tyska. Svenska mm.

804 Franska od. 805 Italienska o d. 806 Spanska. Portugisiska o d.

807 Latin. Grekiska.

808 Slaviska o baltiska.

809 Orientaliska o övriga språk.

81 Litteraturvetenskap.

82-89 Skönlitteratur.

9 Saklitterärt. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

90 Tidningar. Tidskrifter .Journalistik.

91 Allmän geografi. Reseskildring. Lokalhistoria.

92 Biografi. Släkthistoria. Memoarer.

93-99 Allmän historia.

93 Världshistoria. Forntidshistoria.

94-99 Medeltid o nyare tid.

94 Allmänt o Europa.

95 Asien.

96 Afrika.

97 Nord- o Mellanamerika.

98 Sydamerika.

99 Oceanien. Polarområdena. Rymden.

Klassifikationssystem för verksamheter

O....1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

O....10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar
O....101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
O....102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
O....103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
O....104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
O....105 Övergripande om forskning och planering
O....106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
O....107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
O....108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.
O....109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

O....11/19 Individernas inre verkligheter.
O....11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
O....12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
O....13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
O....14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
O....15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
O....16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
O....17 Individens moral och uppfattningar om moral.
O....18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

O....2 Religiösa verksamheter o d
O....20 Övergripande religiösa verksamheter o d
O....21 Allmän religionsvetenskap
O....22/28 Kristna religioner
O....29 Icke kristna religioner o d

O....3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.
O....31 Statistik och demografi
O....32 Statsvetenskap
O....33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
O....34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

O....35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
O....351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
O....352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
O....353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
O....354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

O....36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
O....36...om individernas kroppsliga förhållanden.
O....37...om utbildning o d.
O....38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
O....39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

O....4 Sambandsforskningsverksamheter.
O....40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

O....5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
O....50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
O....51 Matematik
O....52 Astronomi, rymdforskning
O....53 Fysik o d
O....54 Kemi o d
O....55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
O....56 Paleontologi, arkeologi o d
O....57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv. lära, ärtflighet
O....58 Botanik.
O....59 Zoologi

O....6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
O....60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter
O....61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks
O....62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
O....63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
O....64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
O....641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.
O....643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
O....644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
O....645 Användning av inventarier o d.

O....646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
O....647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
O....648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
O....649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

O....65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d
O....651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
O....6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
O....6525-6529 Militära verksamheter
O....653 Handelsverksamheter.
O....654 Telekommunikationsverksamheter.
O....655 Förlagsverksamheter o d.
O....656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
O....657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.
O....658 Allm.företagsekonomi,Arbetsförmedling o-marknad
O....659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

O....66/68 Tillverkning av varor
O....66 Tillverkning av kemivaror o d
O....67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
O....68 Tillverkning av komplexvaror
O....69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

O....7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
O....70 Allmänt om konst o kultur.
O....71 Övergripande planering av fysiska miljöer
O....72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur
O....73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstupställning
O....74 Konsthantverk,formgivn.bruksföremål.Inredning
O....75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto
O....78 Musik (konserter o d 792)

O....79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks.Sport
O....7911-7913 Seder och bruk .
O....7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
O....792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
O....793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

O....794 Spel. Skicklighets-och turspel Lotteri. Lotto. Tips

O....795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
O....7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.
O....7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer
O....7957 Undervisning o d.
O....7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
O....7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d

O....796/799 Sport, idrott o d.

O....8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
O....80 Språk.Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.
O....81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

O....82/89 Skönlitteratur på olika språk
O....82 Engelsk skönlitteratur o d.
O....83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
O....84 Fransk skönlitteratur o d
O....85 Italiensk skönlitteratur o d
O....86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d
O....87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
O....88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
O....89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

O....9 Saklitterärt.Allm.geografi, historia.Biogr.
O....90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen
O....91 Allm. geografi, reseskildr.913/919 motsv. 93/99.
O....92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

O....93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
O....93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.
O....94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa
O....95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
O....96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
O....97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika
O....98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
O....99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.

Var får man tag på den information man behöver?

Man kan gå till biblioteken och söka i böcker eller köpa böcker i bokhandeln. Man kan läsa i tidningar och tidskrifter, höra radio, se på TV, uppsöka forsknings- och utbildningsanstalter och organisationer osv. Men idag kan man sedan ett tiotal år söka på Internet som nu vuxit så att de flesta svenska betydande organisationer har hemsidor där. Ännu är dock dess hemsidor ofta ofullkomliga.

Med utländska hemsidor kan svenskarna nu på Internet finna miljontals sidor med objektiva fakta och subjektiva åsikter. Om man är skicklig och har tur kan man på Internet hitta svar på många frågor som rör detaljer. Men det är mycket svårt att hitta svar på frågor om hur allting hänger samman och svar på frågor om konsekvenserna av åtgärder som förespråkas på Internet.

Det finns på Internet hjälpmedel med vilka man kan söka sig fram. Det finns många sökanordningar med fasta ämnesindelningar som man kan gå in i, men ämnena tycks vanligen tämligen godtyckligt valda och ordnade. Man kan också i en del fall söka ämnen på ord i bokstavsordning, ödlor klassas då ihop med öron, öglor, Öregrund och annat på Ö, vilket inte ger någon överblick över ämnenas sammanhang.

Informationsfloden är enorm, vilket är ett skäl till uppbyggnaden av klassifikationssystemet för verksamheter. Genom att ha verksamheter som ingångar kan man avsevärt minska antalet ingångar och öka hanterbarheten jämfört med ett system som byggs upp efter ämnen. Vill man veta något frågar man sig vilka personer eller organisationer som kan veta något och går på det.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex "fotbollsmatcher" eller "magont". I ett väl utvecklat nät ska man då få "träffar" som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Informationsstress vår nya folksjukdom.

Under 1900-talet har kommunikationstekniken för varu- och persontransporter och för överföring av meddelanden utvecklats mycket kraftigt. I början av seklet kom bilar, flygmaskiner, radio och rörliga bilder på biografer. Efter andra världskriget har tillkommit TV, kommunikationssatelliter och datorer och faxar som kan kopplas in i världsomspännade kommunikationsnät. Bilder och meddelanden förmedlas med blixstens hastighet. Handel med värdepapper mellan motsatta delar av jordklotet kan ske på några sekunder och varje dag handlas med skyhöga belopp.

Varuhandeln över klotet är mycket betydande. En stor del av svenskarnas elektroniska produkter och kläder kommer från Ostasien, en stor del av våra underhållningsprodukter kommer från USA.

Människorna i världen är inflätade i ett stort nät av samband och byten där alla är beroende av varandra. Några vinner på det som händer i det stora nätet, några förlorar. Konkurrensen mellan människorna och folken leder lätt till konflikter som i värsta fall leder till krig. Det gäller att hålla reda på det som händer så att man kan göra rätt och inte hamnar bland förlorarna.

Det har blivit så mycket att hålla reda på att människor drabbas av informationsstress. Psykologiprofessor Marianne Frankenhaeuser (1925-okt 2005) menar, att informationsstressen är en ny svensk folksjukdom.

I Dagens Nyheter den 22 maj 1995 på sid A14 fanns följande notis från TT om den nya folksjukdomen: ” Har du svårt att koncentrera dig? Känner dig förvirrad? Kanske stänger du av omvärlden en stund för att du inte orkar ta in mer ? Då kan du ha drabbats av den nya folksjukdomen: informationsstress.

- Våldigt stora grupper människor går omkring med känslan av att här händer det en massa saker som de borde ta till sig, men de maktar

inte med, säger Marianne Frankenhaeuser, professor emeritus vid Stockholms universitet. Hela sitt yrkesliv har hon forskat i frågor som rör människor och deras förhållande till stress. Hon ser en ökad klyfta mellan högutbildade och lågutbildade i framtiden.

- När man bombarderas med ett sådant flöde av impulser gäller det att sovra och tolka den information man tar emot för att få fram det som är värdefullt, säger hon. Här har de högutbildade ett övertag, eftersom de kan placera in informationen i ett sammanhang där den får mening, och de kan därmed också sortera bort det överflödiga och oväsentliga. Hur yttrar sig informationsstressen ?

- Först tappar man förmågan att koncentrera sig och börjar känna sig förvirrad, man kanske stänger av omvärlden en stund för att man inte orkar ta in mer. Om detta får fortsätta, obearbetat, kommer man ohjälpligt in i nästa stadium, det farliga. När situationen blir övermäktig ger man upp. Då är risken för likgiltighet stor. Man blundar och slår dövörat till istället och slutar engagera sig i omvärlden.

Marianne Frankenhaeuser anser att fördelarna med den nya tekniken är påtagliga, men att problemet ligger i att människan inte vill gå med på de biologiska begränsningarna. Inbyggt i nervsystemet finns en gräns för hur mycket information och intryck man kan ta till sig.

Hon menar att det är en illusion att människor skulle fatta klokare beslut ju mer information de får. Upp till en viss gräns stämmer det, men sedan växer inte klokheten utan bara förvirringen. På senare tid har hon sysslat mycket med överstimulans, hur människan reagerar om hon får för många intryck. Enligt Frankenhaeuser fungerar nervsystemet och hjärnan optimalt med lagom mycket stimulans. Både för mycket och för lite stimulans mår man dåligt av.”

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig. En sådan sortering görs i klassifikationssystemet för verksamheter.

Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen

Det uppgjorda klassifikationssystemet är ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Verksamheterna är infogade i ett system med 9 huvudområden betecknade 1-9. Varje sådant område delas upp i 10 delområden, i princip enligt en decimalprincip, så att man erhåller 90 områden betecknade 10-99. Vart och ett av dessa områden delas sedan in i 10 områden så att man får 900 områden 100-999. Därefter kan delas in i områden med 4 siffror 1000-9999, etc.

Fördelningen av verksamheterna på de 9 huvudområdena innebär en mycket grov sortering som bara ger en första överblick. Indelningen på nivån med tre siffror och 900 områden innebär fler områden än man kan hålla i huvudet.

Nivån med 90 områden 10-99 innebär en indelning som på någorlunda fattbart sätt ger en överblick över verksamheterna samtidigt som områdena på det hela taget motsvarar vanligen förekommande områdesindelningar och således inte blir för grov.

En del av områdena 10-99 är dock så omfattande att en längre gående uppdelning måste göras om man vill ha en klarare uppfattning om verksamheterna.

Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universella Decimalklassifikationen.

DC- och DK-systemen har mycket stora likheter, men har också skillnader. De klassificerar med hjälp av siffror ungefär som systemet här. Systemen är uppgjorda för **klassifikation av dokument**, medan systemet här avser **klassifikation av verksamheter**. Det är en väsentlig skillnad, men klassifikationerna i systemet här överensstämmer i stor utsträckning med klassifikationerna i DC och DK. Vilka skillnaderna är förbigås nu.

I den svenska nationalbibliografin, den officiella förteckningen över svenska dokument, och i svenska forskningsbibliotek och folkbibliotek används i första hand för klassifikation av dokument ett svenskt system, som är mycket udda i jämförelse med system som används i andra länder, SAB:s klassifikationssystem, upprättat 1921 av Sveriges Allmänna Biblioteksförning, senare reviderat.

SAB-systemet klassificerar med hjälp av bokstäver och har huvudområden betecknade med "stora" boksäver A-Å (versaler). Som indelningsgrund därefter används "små" bokstäver (gemena). Siffror används ibland som tilläggsbeteckningar.

DC, DK och SAB har samma dokument att klassificera och områdena i de olika systemen har ofta samma omfång, men med olika beteckningar. Som exempel kan nämnas, att område 2 i DC och DK gäller religion, medan i SAB religion betecknas C.

Allmänt kan sägas, att DC-och DK-systemen har fördelar framför SAB-systemet, men att en övergång till DC eller DK i svenska nationalbibliografin och i svenska bibliotek inte varit möjlig på grund av att så mycket sedan 1921 är klassificerat enligt SAB.

I systemet för verksamheter har klassifikationerna för dokument så att säga översatts till klassifikationer för verksamheter, tonvikten har lagts vid de verksamheter som dokumenten beskriver eller är resultat av.

Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm.

* Schema över påverkans -och förändringdproblem.

Människornas kroppar
Människornas psyken
Fysiska miljöer
Sociala miljöer

* Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema med pilar som visar påverkan mellan områdena.

* Schema med politiska och opolitiska planeringar.

* Bild med pilar för påverkan mellan olika områden.

1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel.
Vilja och förmåga att förändra.

3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).

5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel till kroppslig nytta).

7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till psykisk nytta).

1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål.
Upplevelse av tillfredsställelse.

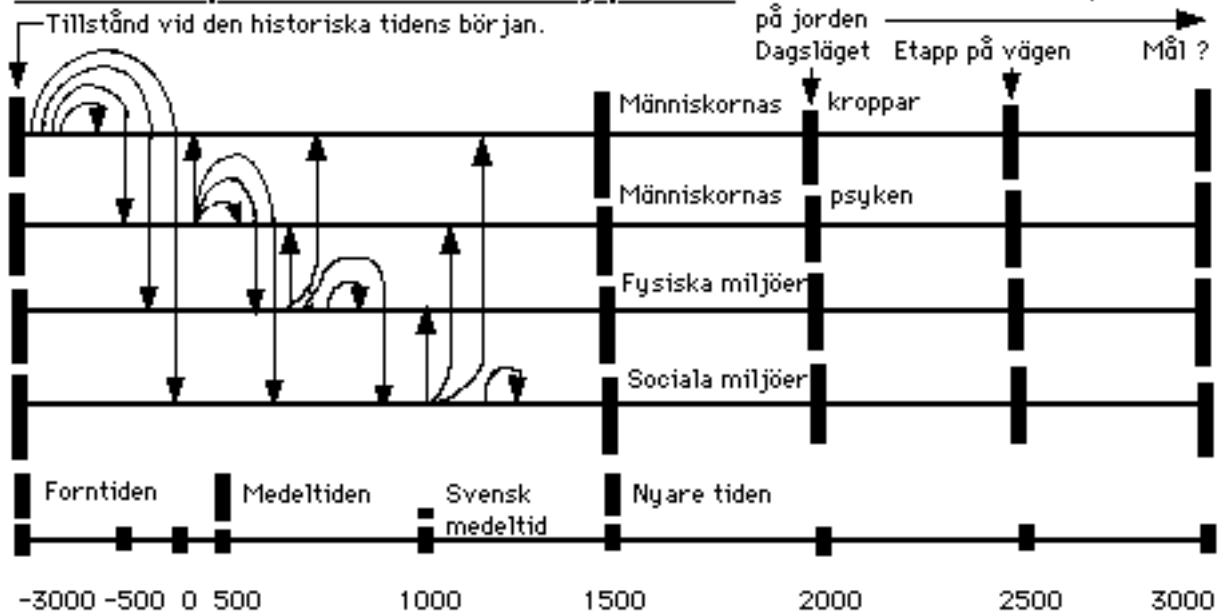
* Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.

* Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

* Hjärnan. Inåtgående och utåtgående funktioner.

* Hjärnan. De inre delarna.

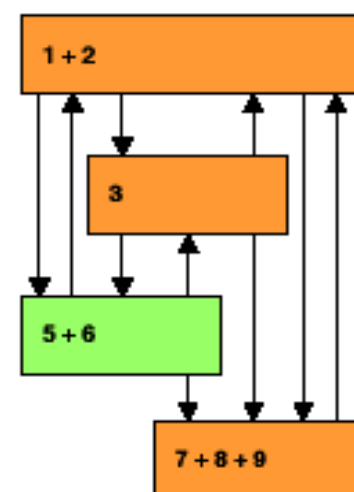
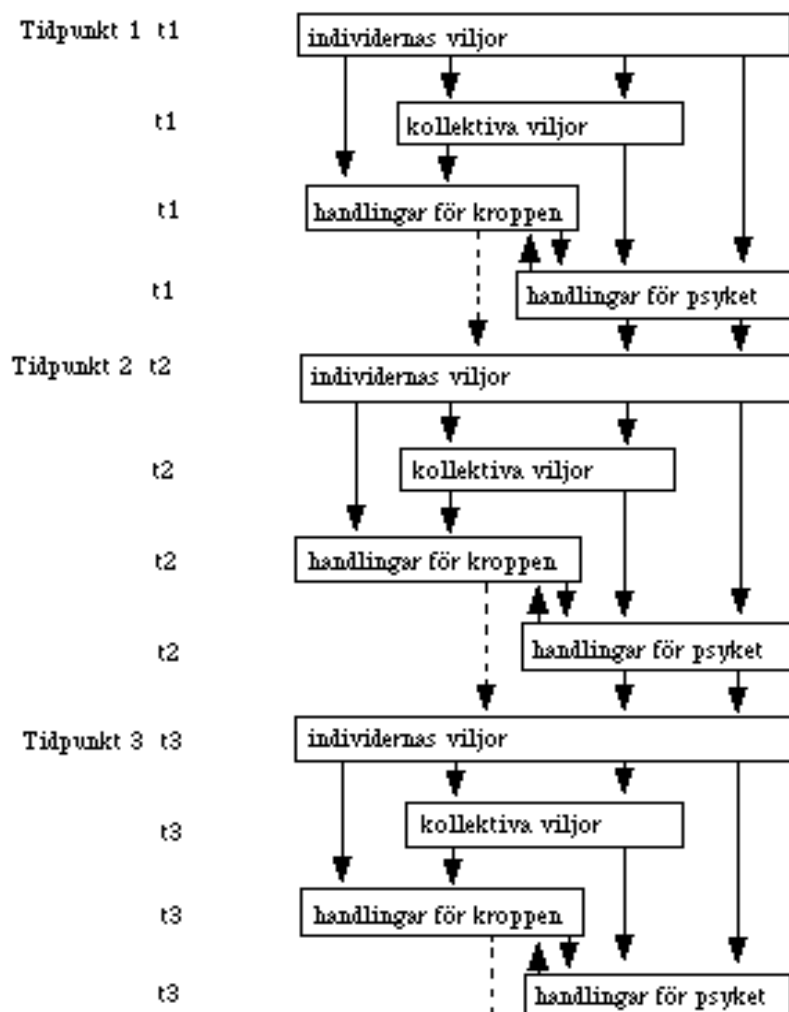
Schema över påverkans- och förändringsproblem.

16 pilar med direkta och indirekta påverkansmöjligheter.

Hur kan och bör människorna påverka utvecklingen, medvetet och omedvetet ?

Den fundamentala påverkanskedjan

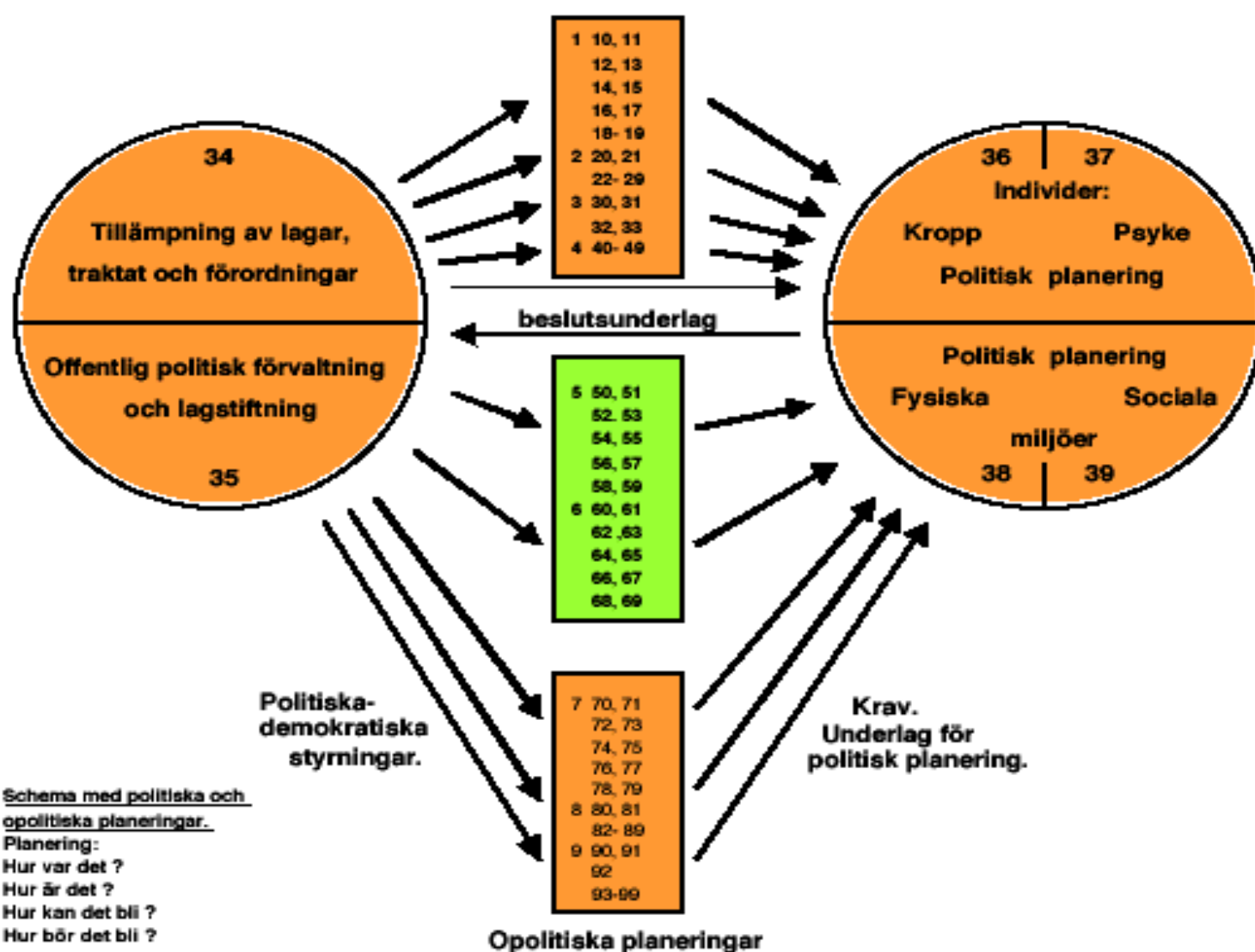

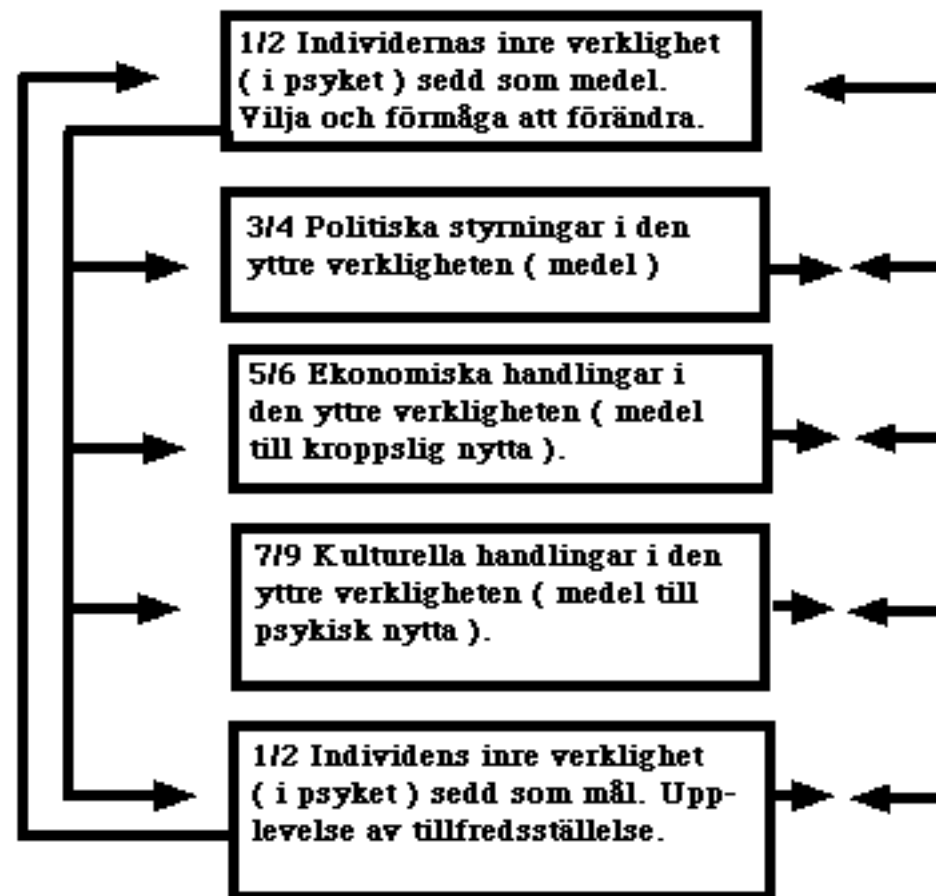
- 1-2** Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
- 3** Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
- 5-6** Naturforskning och teknologiska/ekonomiska verksamheter.
- 7-9** Kulturella verksamheter.
- 4** Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällenivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

Se vidare Sven Wimmells hemsida:
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/>

020130

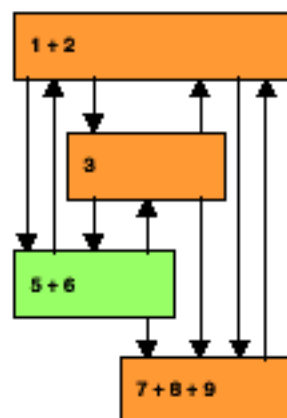

Omvärldsanalys

Alla mänskliga verksamheter kan finnas i följande lista som innehåller verksamheter motsvarande de kortfattade beteckningarna. En person eller ett företag på ett ställe har alla andra verksamheter som omvärld.

Orange övre delen = filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter samt politiska vetenskaper och politiska verksamheter,
Grönt = naturvetenskap och teknologiska / ekonomiska verksamheter,
Orange nedre delen = kulturella verksamheter.

010503 Sven Winnell

4 = bakgrunden med pilarna. Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt. Se vidare:

<http://v1.861.telio.com/~u86105430>

10 Samhällets samlade kunskaper och övergripande värderingar. Arkiv. Bibliotek. Filosofi- idé- och lärdoms historia.

11-19 Individens inre verklighet. Kunskaper. Erfarenheter. Framtidsvisioner. Känslor. Värderingar. Ideologi. Psyke. Logik. Moral.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

31 Statistik Demografi. 32 Statsystem Demokrati Val Folkomröstning. 33 Nationalekonomi Internationell ekonomi.

34 Lagar Förordningar Traktat Konventioner Juridik.

35 Demokratiska församlingar. 351 Riksdagen. 352 Kommuner. 353 Regeringen. 354 EU, FN o d. 36-39 Politiska krav 4 Sambandsforskning.

50 Allmän naturkunskap. 51 Matematik. 52 Astronomi Rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi. 55 Geologi Klimat.

56 Paleontologi Arkeologi. 57 Biologi Mikrobiologi Ekologi Naturgeografi Utvecklingslära. 58 Botanik. 59 Zoologi.

61 Hälso- och sjukvård Räddningstjänst Veterinärverksamhet Djurförsök.

62 Ingenjörsvetenskap : Maskiner El Elektronik Apparater Gruvor Militärt Byggnader Våg o vatten Hygien Transportmedel

63 Biologisk produktion Jordbruk Skogsbruk Trädgård Djurhållning Jakt Fiske

64 Hushåll. 641-642 Matlagning. Servering. 643 Boende. 644 Energi- o hygienförsörjning. 645 Utrustning. 646 Personlig hygien

647 Hushållsekonomi Fastighetsförvaltning. 648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård Hemvård i allmänhet.

651 Kontorsverksamheter Datoranvändning. 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. 6525-6529 Militära verksamheter.

653 Handel. 654 Telekomunikationer Internet. 655 Förlag Informationsspridning. 656 Transporter Resebyrå Lagring.

657 Penningverksamheter Finans Försäkring Skatter. 658 Företagsekonomi Arbetskraft Arbetsförmedling Arbetskydd.

659 Marknadsföring Reklam. 66-68 Tillverkning av varor. 69 Tillverkning – byggande av byggnader och anläggningar.

70 Allmänt om konst o kultur. 71 Planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader o anläggningar Arkitektur

73 Skulptur Museer Utställningar. 74 Konsthantverk Formgivning av bruksföremål Industridesign Inredning.

75-77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt Teckenkonst. 77 Foto. 78 Musik.

7911-7913 Seder o bruk Etnologi Etnografi Mode Livscykel Familjebildning Takt Kvinnorörelser Folkro Folkminnen.

7914-7919 Film Radio TV o d Offentliga fester o d. 792 Teater Opera Konserter Revyer Konstidans.

793 Sällskapsnöjen Sällskapsdans Lek Hobby Fritid. 794 Skicklighets- o tusspel Lotteri Tips.

7951 Sociologi Socialvård Socialtjänst. 7952-7956 Sociala miljöer i olika fysiska miljöer Polis Kriminalvård o d Integration.

7957 Undervisning Forskning Dagis. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Sociala miljöer o verksamheter i grupper o d.

796-799 Sport Idrott o d Motion.

80 Språk. 801 Allmänt. 802 Engelska. 803 Germanska Tyska Svenska mm 804 Franska o d. 805 Italienska o d.

806 Spanska Portugisiska o d. 807 Latin Grekiska. 808 Slaviska o baltiska. 809 Orientaliska o övriga språk.

81 Litteraturvetenskap. 82-89 Skönlitteratur.

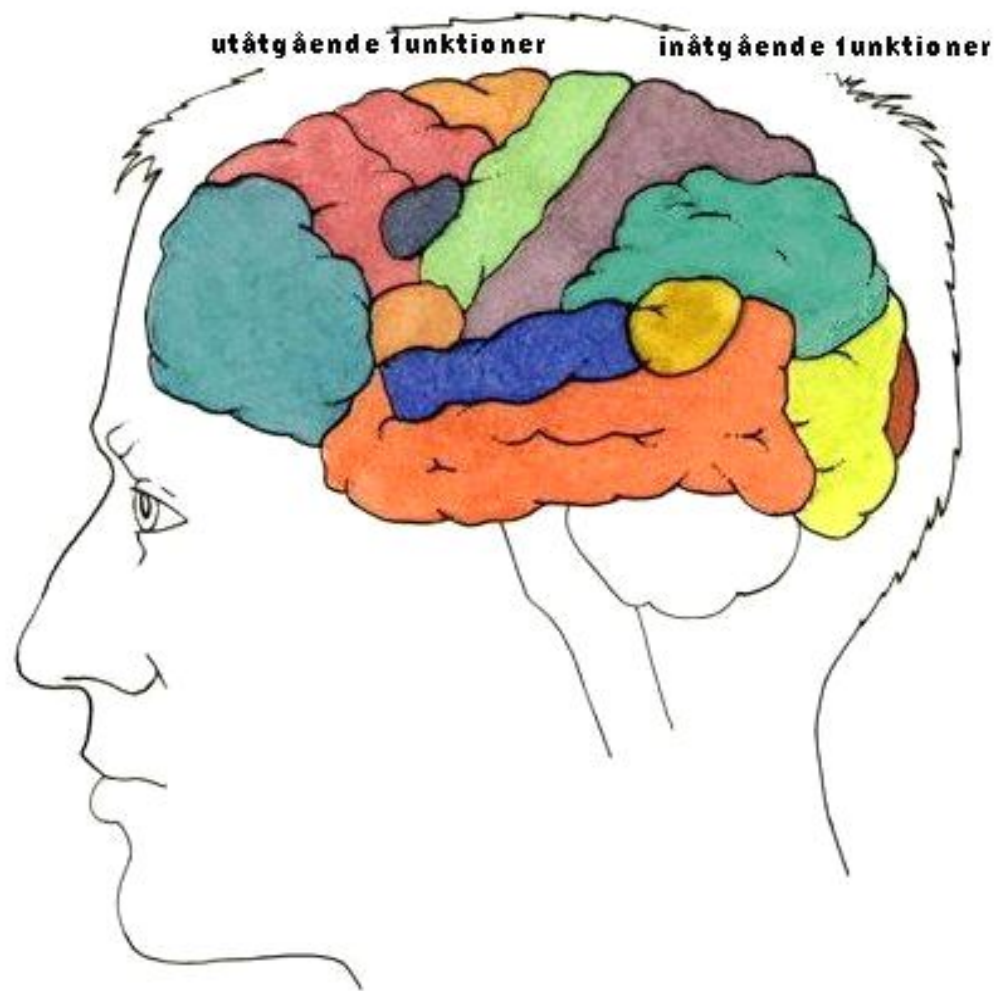
90 Tidningar Tidskrifter Journalistik. 91 Allmän geografi Reseskildring Lokalhistoria. 92 Biografi Släkthistoria Memoarer.

93-99 Allmän historia. 93 Världshistoria Förtidshistoria. 94-99 Medeltid o nyare tid. 94 Allmänt o Europa. 95 Asien.

96 Afrika. 97 Nord- o Mellanamerika. 98 Sydamerika. 99 Oceanien Polarområdena Rymden.

Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

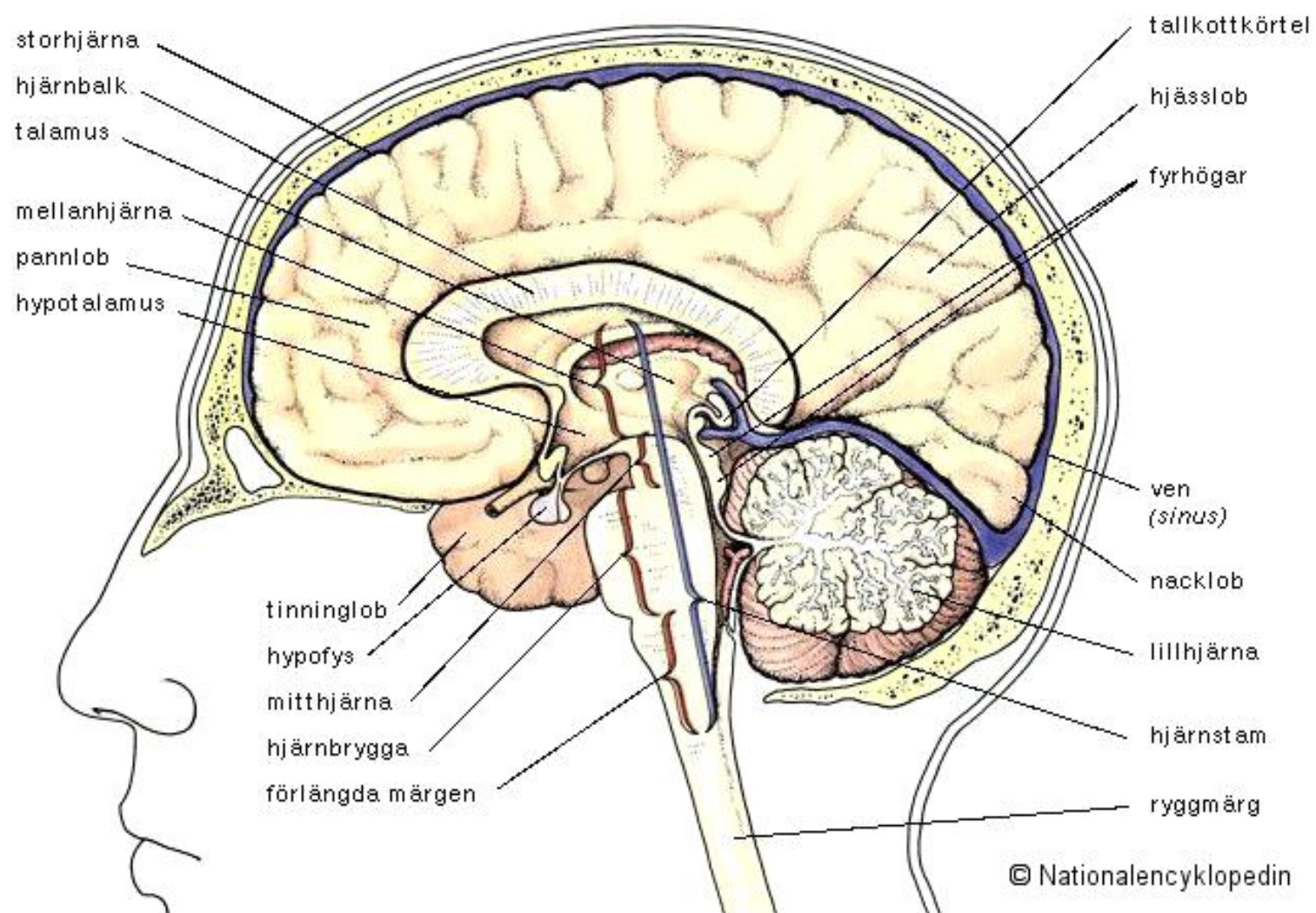

inåtgående funktioner

- hörsel
- talförståelse
- minne
- hudkänsl
- rumsorientering
- bearbetning av synintryck
- syn

utåtgående funktioner

- primära motoriska centra
- sammansatta rörelser
- ögonrörelser
- tal
- socialt beteende, ambitioner, livsmål

Den fundamentala påverkanskedjan.

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom årtal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individernas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

Nere på kontinenten ser man spritförsäljning som en kommersiell verksamhet som inte får störas av restriktioner som förhindrar fylleri. I Sverige har man observerat spritkonsumtionens skadlighet och har haft regler som reducerar spritens skadliga verkningar, nu är det efter inträde i EU i stort sett slut med de reduceringarna.

De kollektiva viljorna, dvs politiken, styrs av individernas viljor och politiken blir då också via individernas inre verkligheter på gott och ont beroende av de kulturella verksamheterna.

Nu råder i Sverige förbud mot den proffsboxning, som går ut på att boxarna ska skada varandra, vilket kan ske med obotliga svåra skador som följd. Nu finns förslag om att ta bort förbudet, bl av kommersiella skäl, och om så sker kommer slagsmål i boxningsringen att ge nya olämpliga livsstilsförebilder.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlig än den behövde vara. Den nvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

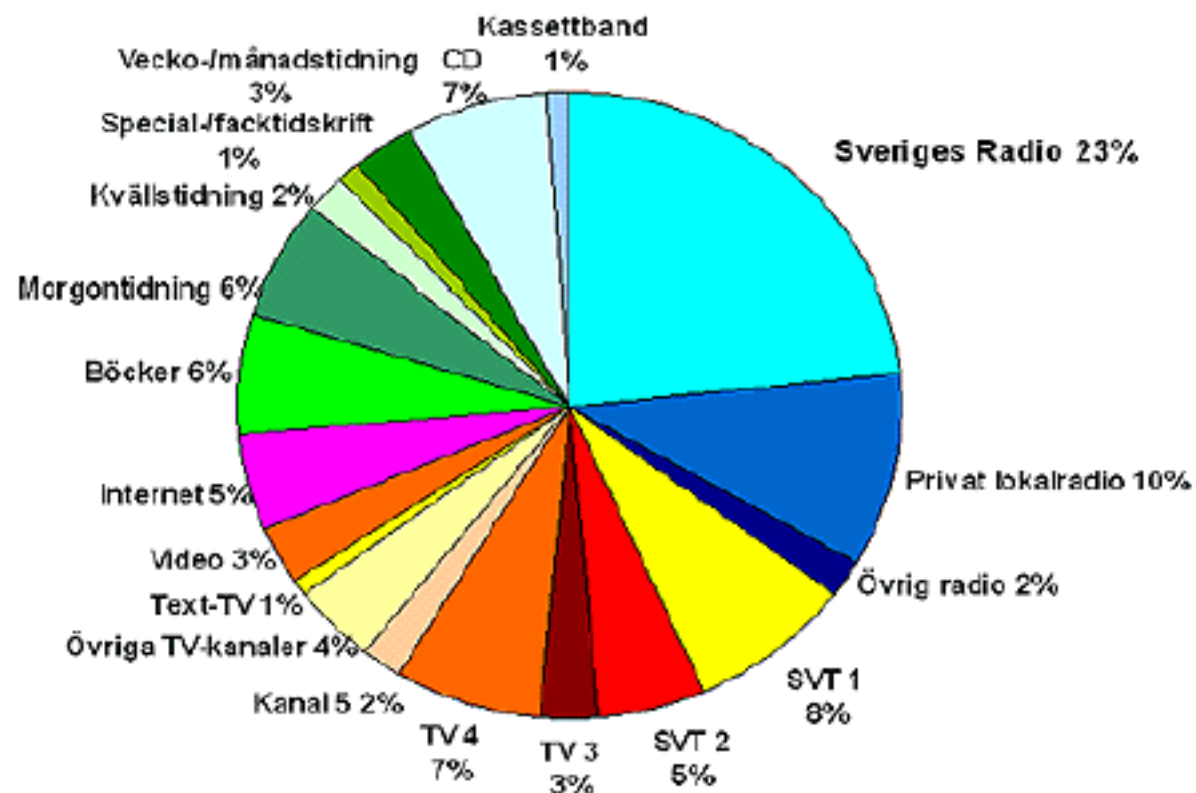
Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Värderingar.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt.

Det som då finns att tillgå är FNs mänskliga rättigheter med komplement som bl a Rio-deklarationen och Agenda 21.

De olika mediernas andel av befolkningens (9-79 år) genomsnittliga mediekonsumtion

Källa: Mediebarometern 2002

Från Sveriges Radios public serviceredovisning 2003

Informations- och kunskapsflöden

Bilden på föregående sida visar olika mediers andel av befolkningens (9-79 år) genomsnittliga mediekonsumtion, i Sverige:

Sveriges radio. Privat lokalradio. Övrig radio. SVT 1. SVT 2. TV3. TV 4. Kanal 5. Övriga TV-kanaler. Text-TV. Video. Internet. Böcker. Morgontidning. Kvällstidning. Special-/facktidsskrift. Vecko-/månadstidning. CD. Kassetband.

Men människor utsätts för påverkan också från annat:

Samtal i alla möjliga situationer, direktreklam, skyltar och anslag, varuutbud i butiker, skyltfönster, fysiska miljöer med alla deras innehåll av föremål från det minsta till det största, museer, utställningar, nöjeställningar, biografier, bibliotek, föredrag, kurser, sammankomster, fester, lekar, skolor av alla slag.

Det som förmedlas i flödena är fakta och åsikter. Vad bör informationsflödena innehålla ?

Svar: de fakta och värderingar som behövs för rollerna A1, B1, B2 och A2, och det upprepas här.

Och sedan ska var och en åstadkomma ekonomiska och kulturella handlingar på lämpligt sätt som var och en själv bestämmer innanför lagarnas och förordningarnas ramar.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex "fotbollsmatcher" eller "magont". I ett väl utvecklat nät ska man då få "träffar" som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Information om Sven Winnells hemsida.

På Sven Winnells hemsida

<http://w1.861.telia.com/~u86105430/>

ges en relativt kort redovisning av ett forskningsarbete med titeln:

” Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen.”

Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter .

Rubrik i den engelska introduktionen:

" Problems in Planning. How can we make the World a better place?
An Encyclopedic Classification of Human Activities."

Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med innehåll i verksamhetsområden som formar världens framtid.

De inledande dokumenten (på tillsammans 500K och i genomsnitt 71 K) är:

- * Kort introduktion på engelska. (12K) (Ny 22feb99)
- * Introduktion. (68 K+bilder132K)
- * Forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem. (40K)
- * Verksamheter i Sverige och i världen. (80 K)
- * Verksamheter i rollerna A och B. (136 K) (Ny 16jan99)
- * Sven Winnells systemtabell med länkar till de 129 verksamhetsområdena. (16 K)
- * Popup-tabell med länkar till de 129 verksamhetsområdena. (16 K)

Område 40 gäller systemvetenskap och infostruktur, och innehåller många viktiga utredningar om det uppbyggda klassifikationssystemet och den samhällsförändringsfilosofi som systemet bygger på.

För att förklara och illustrera de olika verksamhetsområdenas innehåll har i områdena lagts in texter av olika slag.

De 129 dokumenten är numrerade 10-99 (tvåsifferområden), i en del fall uppdelade på underområden med tre siffror eller fler. Den genomsnittliga storleken på dessa områden är nu cirka 160 K(1999 ca40 K).

Observera att i vart och ett av de 129 verksamhetsområdena finns i början hänvisningar till biblioteksavdelningar enligt SAB-systemet, som vanligen används på svenska bibliotek: stadsbibliotek/-kommunbibliotek, skolbibliotek, universitetsbibliotek, Kungl. Biblioteket, Riksdagsbiblioteket etc. Studier av böckerna på biblioteken är bra komplement till framställningen här. Mer om SAB finns på (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40t.pdf>)

Kursplaner för grundskolans ämnen enligt läroplanen för grundskolan Lpo 94 och kursplaner för gymnasietens kärnämnen finns på 108, 2, 5, 6, 7, 8 och 9. Kursplaner för gymnasieprogram finns på respektive ämnen. Se äv. (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>)

**Varje område börjar vanligen med hänvisningar till:
Utbildningar vid universitet och högskolor, klassifikationer i bibliotekssystem, forskningsämnen, databaser, bibliotek, offentliga organisationer enligt sverige.se, ämnen i riksdagens samhällsguide, CPV-koder för varor och tjänster, näringsgrenar, arbetsställen, yrkesklassificering, utbildningsklasser, forskning, skolämnen, klassifikationssystem för museer:**

Sven Winnell 040421: Utbildningar vid universitet och högskolor (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40f.pdf>)

Sven Winnell 050109: Infostruktur. Klassifikationssystem: LIBRIS - SAB och SW-systemet.
(<http://web.telia.com/~u86119281/omr40i.pdf>)

Sven Winnell 050101: SCB:s forskningsämnen inlagda i SW-systemet. Samt nedlagda SAFARIs ämnen inlagda i SW-systemet. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40j.html>)

Sven Winnell 050112: Termer ur MeSH (Medical Subject Headings). (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40k.html>)

Sven Winnell 050112: Några databaser och bibliotek. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40l.html>)

Sven Winnell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide. (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40m.pdf>)

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Från Internet 050126. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40n.pdf>)
CPV-koder. Europeisk standard. Common Procurement Vocabulary (CPV) är en europeisk standard för att klassificera varor och tjänster.

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40o.pdf>)

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40p.pdf>)

Sven Winnell 050203: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999. Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40q.pdf>)
SNI= svensk näringsgrensindelning.

Sven Winnell 050203: SSYK 96. STANDARD FÖR SVENSK YRKESKLASSIFICERING.Yrken inplacerade i SW-klassifikationssystem. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40r.pdf>)

Sven Winnell 050206: SUN, utbildningsklasser, Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40s.pdf>)

Sven Winnell 050206: SW-klassifikationssystem med inagda: LIBRIS/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/ tjänster, SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN utbildningar. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40t.pdf>)

Sven Winnell 050403. Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan. (<http://web.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>)

Sven Winnell 050429: SW-klassifikationssystem, med inlagda klasser enligt "Nordisk Outline", klassifikationssystem för museer. (<http://web.telia.com/~u86119282/omr40x.pdf>)

Klassifikationssystemet har utarbetats inom ett forskningsprojekt som påbörjades i slutet på 1960-talet och fick sin principiella form i början av 1970-talet då projektet utvecklades i kontakt med Nordiska Institutet för Samhällsplanering, Nordplan. Institutet har senare upphört och projektet bedrivs nu på annat sätt.

Projektet finns i en rapport intagen i LIBRIS:

"Samhällsplaneringens problem

Författare: Winnell, Sven,

Titel: Samhällsplaneringens problem : ett klassifikationssystem som hjälpmedel / Sven Winnell

Ort/Förlag: Stockholm : Nordiska institutet för samhällsplanering
(Nordplan)
Utgivningsår: [1986]
Omfång: 36, [4] s.
Serie: Meddelande / Nordiska institutet för samhällsplanering ;
1986:5 ISBN/ISSN: 99-0590821-8
SAB/Ämnesord: Odg, Samhällsplanering.....
Hylla: Per 1146/1986:5
Ö Höskolan i Örebro, Biblioteket
Hylla: Odg br”

Projektet är beroende av stora datamängder som på 70-talet på ett betungande sätt måste hanteras för hand och var svåra att uppbringa. På 70-talet fanns inte Internet och de datorer som finns idag. På 70-talet var behovet av klassifikationssystemet inte uppmärksammat bland organisationer eller i den vetenskapliga världen. Det är först på 90-talet som behovet framträtt tydligare på grund av den allt större användningen av datorer och Internet.

Behövliga data på Internet mm för närmare kontroll och utveckling av klassifikationssystemets möjligheter för användning i dagens och framtidens IT- sammanhang har funnits bara några få år. Organisationer som vill hänga med finns nu vanligen på Internet. Möjligheterna att via Internet få informationer om olika verksamheter har ökat mycket kraftigt de senaste åren.

Vad regeringen gör är av stor betydelse för utvecklingen. På Sven Winnells hemsida har därför kopierats in mycket av det som finns på regeringens hemsida.

Tyvärr ändrade regeringen våren 2004 kodningen av texterna på sin hemsida och införde bl a ett semikolon som gör det omöjligt för många internetanvändare att öppna dokument som laddats hem från regeringens hemsida.

Trots flera brev med påpekanden till IT-ministern Ulrika Messing med begäran om ändring av koderna har inga ändringar skett, hon har

inte ens svarat på breven.

Därför ligger ännu kvar på Sven Winnells hemsida det från regeringen som var aktuellt våren 2004 men senare ändrats bl a till följd av regeringsombildningar.

Det är ett stort demokratiproblem att regeringens hemsidor inte kan laddas hem och läsas hemma. För dem som har bredband spelar det ingen roll men för den stora grupp som inte har bredband utan måste ladda hem och läsa hemma är det ett mycket betydande hinder som är katastrofalt för demokratin.

Det har inte gått att från regeringen få veta vilket statsråd som ansvarar för regeringens hemsida på Internet.

På hemsidan finns inte professurer och det beror på svårigheter att få fram uppgifter. Begäran hos utbildningsdepartementet flera år att få en förteckning över professurer har inte besvarats förrän för något år sedan, då svaret kom att utbildningsdepartementet inte har någon förteckning.

Förfrågan hos Höskoleverket gav samma resultat: de har ingen förteckning. I brev till alla höskolor och universitet för ett år sedan bads om förteckningar över professurer. Många skolor lämnade bra svar, men en del skolor svarade inte. Ett stort universitet svarade att de inte har någon förteckning över sina professurer.

Se: **Sven Winnell 041214: Kunskaper vid universitet och höskolor i Sverige.** Från en pågående, ej avslutad, undersökning. (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40h.pdf>)

Undersökningen om professurerna har tills vidare lagts åt sidan och ska återupptas när tid för det finns.

På hemsidan finns ett stort antal SW-undersökningar från tiden före 2004, som finns förtecknade på
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr40.html>

Naturkrafter och människors agerande.

Elände följer dels av naturens krafter i form av jordbävningar, flodvågor, orkaner och andra klimatiska fenomen, förhållanden i växt- och djurliv, dels av människornas agerande. Elände som följer av naturens krafter tas på olika sätt om hand av människorna och reduceras eller förvärras. Sammantaget är det människornas agerande sinsemellan och gentemot naturens krafter som svarar för det elände i världen som skulle kunna undvikas.

Naturens krafter har åstadkommit bl a flodvågskatastrofen i ostasien i slutet av 2004, stormen i södra Sverige, orkaner i Nord-och Mellanamerika 2005, jordbävningar 2005, vulkanutrott som förstörde Pompeji år 79. Till naturens krafter kan också räknas bakterier o d som orsakar smittsamma sjukdomar, t ex digerdöden, spanska sjukan 1918 och fågelinfluensa o d, hiv, samt följderna av nedsmutsningar av mark, vatten och luft o d, ozonhål mm.

Naturkrafterna får man grepp om genom naturforskningar som är verksamheter i SW-område 5.

51 Matematikverksamheter som är hjälpmedel för bl a naturforskarna.

52 Astronomi och rymdforskning o d.

53 Fysik o d

54 Kemi o d

55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

56 Paleontologi, arkeologi o d

57 Biologi, ekologi. Mikrober. Naturgeografi. Ärftlighet o d.

58 Botanik.

59 Zoologi

Här kan ingå t ex prognoser för flodvågor, vulkanutbrott, orkaner, regn och torka, klimatförändringar o d.

Verksamheter som förebygger och tar hand om följderna av katastrofer o d ingår i verksamheterna i område 6. Där finns bl a hantering av sjukdomar o d på 61 och konstruktion av hjälpmedel o d på 62. Tillverkning av hjälpmedel ingår i områdena 66-69.

Naturforskningsverksamheterna i område 5 är en del av människornas verksamheter, men större delen av människornas verksamheter är av annat slag och finns i områden 1-4 och 6-9.

I det föregående har förtecknats sammanställningar om mänskliga verksamheter: Utbildningar vid universitet och högskolor, klassifikationer i bibliotekssystem, forskningsämnen, databaser, bibliotek, offentliga organisationer enligt sverige.se, ämnen i riksdagens samhällsguide, CPV-koder för varor och tjänster, näringsgrenar, arbetsställen, yrkesklassificering, utbildningsklasser, forskning, skolämnen, klassifikationssystem för museer.

Exempel:

Sven Wimmell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt.

Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40m.pdf>)

Här finns förteckning över svenska myndigheter som med lagens hjälp styr verksamheter av alla de slag.

Sven Wimmell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem.

(<http://web.telia.com/~u86119281/omr40o.pdf>)

Här förtecknas ekonomiska verksamheter mycket detaljerat.

Sven Wimmell 050206: SW-klassifikationssystem med inagda:

LIBRIS/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/

tjänster, SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN utbildningar.

(<http://web.telia.com/~u86119281/omr40t.pdf>)

Här har olika klassifikationer förts samman i verksamhetsområden.

Människor agerar med ledning av sina kunskaper och erfarenheter, framtidsvisioner, ideologi, sin logik och moral i områdena 11-17 och religion i 2. Och i bästa fall enligt lagar och politiska beslut i område 3. Och de agerar i fråga om politiska verksamheter i 3, ekonomiska verksamheter i 6 och kulturella verksamheter i 7-9.

Världen ser ut som den gör till följd av människornas kunskaper, moral o d, och till följd av politiskt givna gemensamma regler. Vill man förbättra tillstånd och förändringar i världen måste man göra något åt människornas kunskaper och moral o d och politiskt givna lagar och gemensamma regler.

Och det som kan göras finns främst i områdena 7-9 för kulturella verksamheter, bl a utbildning och information genom tidningar, böcker, radio, TV, teater, reklam, nöjestillställningar, föredrag, muntliga samtal, livsstilar och beteenden mellan människor etc.

Man bör sprida lämpliga kunskaper och beteenden, isynnerhet till barn och ungdomar och till politiker som beslutar om lagar och gemensamma regler.

Receptet är sålunda mycket enkelt. Insatser bör göras i utbildningen i grundskolor, gymnasier och universitet och högskolor samt i massmedierna med bl a tidningar, tidskrifter, radio, TV och nöjestillställningar, fackföreningar och folk rörelseorganisationer o d.

Insatser bör också göras i politiska partier, vilket kanske är det svåraste, eftersom det finns så många egoister som mest tänker på sig själva och förnekar åtgärder som kan förbättra världen.

Utdrag ur Ingvar Carlssons artikel om FN

“När Förenta Nationerna nu genomför sitt sextionde verksamhetsår är det inte hyllningar och uppskattande tal som dominerar. Världsorganisationen är tvärtom utsatt för hård kritik och delar av verksamheten ifrågasätts. I ett läge då behovet av ett starkt och vitalt FN är större än på mycket länge är generalsekreteraren och hans personal pressade av negativa omdömen. Det försämrar möjligheterna att driva igenom de önskvärda förändringarna och reformerna....

Jag var statsminister de dramatiska åren 1986-91 då avgörande förändringar ägde rum i världen: kommunismens fall, det kalla krigets slut, apartheidregimens fall, de baltiska staternas frigörelse, Sovjetunionens upplösning. Allt detta hände inom några få år. Den värld som hade präglats hela den tid jag varit politisk verksam förändrades i grunden.

Hos oss alla skapade detta stora förhoppningar och en stark tro på framtiden. Världen skulle nedrusta, kärnvapnen avvecklas, resurser skulle frigöras för att bekämpa fattigdomen i världen.....

Vi var inte så naiva att vi trodde på en värld utan strider, våld eller motsättningar. Men vi såg möjligheter till en demokratisk utveckling i stora delar av världen och ökad respekt för mänskliga rättigheter. Fattigdomen skulle kunna bekämpas på bred front. Vi hoppades att det skulle finnas utrymme för en förnuftsstyrd, reformistisk politik....

- * Europa är för första gången i sin historia enat. Utvidgningen till 25 medlemsstater i EU är en historisk framgång.
- * Latinamerika är i stort sett befriat från militärdiktaturer även om mänskliga rättigheter fortfarande är hårt klämda på sina håll.
- * I Kina och Indien, liksom en del andra länder i Asien, sker en enastående ekonomisk utveckling. Den indiska demokratin visar prov på en imponerande styrka och stabilitet. I Kina finns tendenser

till en öppnare samhällsdialog även om agerandet när det gäller mänskliga rättigheter fortfarande har stora brister.

* Kunskapen och medvetenheten om de stora miljöhoten har ökat även om åtgärderna för att avvärja dem ännu är begränsade.

Stora framsteg har alltså åstadkommit under det senaste årtiondet. Men bakslagen och tillkortakommandena är också påtagliga. Krigen bedrivs i mindre skala men är minst lika grymma som tidigare. Det kunde jag själv konstatera när jag för FN:s räkning utredde folkmordet i Rwanda. I Europa begicks liknande oerhörda övergrepp mot människor under krigen på Balkan.

Nästan dagligen ser vi i TV upprörande bilder från svältens offer i världen. Trots stigande total produktion i världen förmår vi inte dela med oss till de allra mest behövande. Bristen på mat och vatten är desperat för många människor.

Millennieskiftets förhoppningar och bindande program för världsfattigdomens utrotning fram till 2015 har kommit i skuggan av internationell terrorism och nya förödande krig. Framför allt ser vi att själva idén om en för alla gällande internationell rättsordning och respekt för mänskliga rättigheter medvetet undermineras och ifrågasätts.

Framför allt är det oroväckande att spöken från äldre tider åter dyker upp i form av aggressiv nationalism och religiös fanatism. Det är stämningar som visar sig runt om i världen och som utnyttjas av populistiska politiker och hänsynslösa terrorister. Hjälper de av nationella förödmjukelser och ekonomisk hopplöshet.

Nationalistiska och politiska mål blandas samman med religiösa budskap. Från historien vet vi vilka destruktiva krafter som frigörs i sådana stämningar. Den gräns mellan religion och politik som skapats med enorma historiska ansträngningar och mänskliga kostnader

utsätts för medvetna och ibland framgångsrika attacker.

Al Qaida-terrorismen är ett skrämmande uttryck för dessa rörelser. Den kan inte bara förstås som en kriminell religiös fanatism. Den har politiska mål, i första hand störtandet av regimerna i Saudiarabien och andra arabländer och upprättandet av islamiska Gudsstater. Men målen är vidare än så. Syftet tycks vara att störa den rådande ekonomiska världsordningen och inte minst - förödmjuka och försvaga USA.

Det är en ödets ironi hur denna terrorism uppstått och utvecklats. Under Sovjetunionens krig mot Afghanistan byggde bin Laden upp sin maktställning stödd av USA och Pakistan. Av detta borde vi lära oss att det är farligt att handla efter principen "min fiendes fiende är min vän".

Ett av de allvarligaste framtidsperspektiven är att någon av dessa nya terroristgrupper lyckas skaffa sig kärnvapen. Experter hävdar att risken härför har ökat på senare tid. De anser att möjligheterna att få tag på kärnvapenmaterial är goda från grupper inom det pakistanska etablissemanget och från vissa områden i Kazakstan och Uzbekistan...

Den strategi som USA använt sig av i sitt "krig mot terrorismen" kan rimligen inte ens president Bush vara nöjd med. Antalet terrorister är i dag med största sannolikhet långt större än när offensiven sattes in mot dessa grupper. Givetvis måste polisiära och militära resurser användas. Men erfarenheterna visar att de är långt ifrån tillräckliga. Förmodligen är det så att andra åtgärder i själva verket är avgörande...

Demokratierna måste leva upp till sina ideal också i kampen mot terrorismen. Tyvärr har internationell rätt och mänskliga rättigheter kommit i kläm när åtgärder planerats och genomförts mot terrorister. Också detta undergräver trovärdigheten. Vi måste inse att terrorismen skapar motkrafter som är farliga och som i själva verket kan gynna

terroristerna och ge dem nytt rekryteringsunderlag. USA präglas i dag av en stark nationalism i stället för att landet tidigare under långa perioder ställt sig aktivt bakom Förenta Nationerna. Presidenten tvekar inte att hämta stöd från religiösa fundamentalister eller att åberopa Gud som stöd för krig.

Vi får inte heller glömma bort att fattigdomsbekämpningen enligt FN:s millenniemål tillhör de viktigaste åtgärderna för att angripa orsakerna till konflikterna i världen.....

Det viktigaste stödet till utvecklingsländerna skulle emellertid vara en ökad och liberaliserad handel. Det gäller särskilt jordbruksprodukter och andra råvaror. Till de alltför många absurda inslagen i dagens värld hör de rika ländernas, inte minst EU-gruppens, ovilja att låta de fattiga länderna konkurrera på någorlunda lika villkor. Skuldavskrivning i all ära, men det finns mer verkningsfulla åtgärder som skulle ge långsiktiga och uthålliga förbättringar.....

Vi borde ha lärt oss att inte något land är så starkt att det klarar sig på egen hand. Det gör inte ens Förenta Staterna trots sin ställning som supermakt. Vapenmakt och ekonomiska resurser löser inte alla problem. I själva verket är det allt fler frågor som mänskligheten måste samverka om för att vi skall ha en framtid på jorden.

Vi kommer också att ha behov av en organisation som kan ta på sig akuta uppgifter. Svältkatastrofer, folkmord och krig kommer tyvärr med stor sannolikhet att stå på vår gemensamma dagordning också i framtiden. Men handlingsberedskap för den typen av insatser kräver finansiella, organisatoriska och ibland också militära resurser. Dagens FN är underförsörjt i alla dessa avseenden liksom när det gäller att långsiktigt klara mänsklighetens överlevnadsfrågor.....

Världen behöver FN. Låt oss inse detta och handla därefter. Innan det är för sent.”

Kommentarer till Ingvar Carlssons artikel.

Utdraget visar människors och staters bedrövliga agerande ute i världen. Det är inte lätt för en svensk eller svenska staten att påverka de ageranden som beskrivs. Utrikesdepartementet kan kanske göra något direkt och kanske indirekt genom FN och EU od.

De svenska politikerna skulle kunna påverka svenska staten att handla på lämpligt sätt, men en del politiker vill inte göra det. Det finns t ex olika åsikter om det svenska biståndet och den svenska asylpolitiken. Svenskarnas syn på USAs agerande i världen, synen på Israels agerande och synen på hela svenska utrikespolitiken varierar.

Det är svårt att få grepp om vad alla politiska partier har för åsikter om livet i världen utomlands och få grepp om hur de handlar i fall de kan ha möjlighet påverka. Någon möjlighet har man att få veta något genom att studera partiernas agerande i EU.

Tillstånd och förändringar i Sverige.

Det är lättare att påverka tillstånd och förändringar i Sverige än tillstånd och förändringar utomlands, men det är inte lätt. Makthavarna låter sig inte lätt påverkas. De som kommit i maktställning vill behålla makten och kan enklast göra det genom att inte förändra någonting. Hur makthavare fungerar mentalt är en vidlyftig fråga som inte kan behandlas mer nu.

Mellanöstern, hela världen, Sverige

Med utgångspunkt från problemen mellan Israel och Palestina har världsförbättringsproblemen behandlats i:

Sven Winnell 040308:

**Mellanöstern, hela världen, Sverige
och den strategiska IT-gruppen.**

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40e.pdf>

Innehåll

Sid

5 **040120-040223: Om Israel och Palestina.**

7 Amassadören utnyttjar antisemitismens fobier.

9 Bibeln. Gamla Testamentet.

12 Palestina-Israel.

19 Syrien avvisar invit från Israel.

21 Sverige stöder fredsinitiativ.

21 Sharon vill få bort bosättare i Gaza.

23 EU måste förklara krig mot antisemitismen.

24 Barriären som delar världsupinionen.

25 Israels hökar är av många slag.

26 **Om religioner.**

26 Varning för religioner.

28 Religionens återkomst är välfärdsstatens paradox.

29 **EU och USA**

30 Öppet brev till Bushs utmanare.

31 Framtiden avgörs redan i november. USA-valet.

32 Det är födelsetalen, dumskalle. USA-imperialismen.

34 Haiti.

36 **De mänskliga rättigheterna.**

36 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

41 Mänskliga rättigheter i Sverige.

42 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik.

44 Mänskliga rättigheter i världens länder.

47 Om de mänskliga rättigheterna.

50 Mänskliga rättigheter på de palestinska områdena 2003.

61 Mänskliga rättigheter i Israel 2003.

67 Mänskliga rättigheter i USA 2003.

76 **Sverige i Sveriges omvärld.**

77 Regeringens utrikesdeklaration 2004.

84 UD om handel och utveckling.

88 Kritik av svensk integrationspolitik.

91 Svensk vård och omsorg.

92 Socialstyrelsen.

97 Välfärdsmått.

100 De politiska partierna.

105 Opinionsbildare i Sverige.

106 Valet till EU-parlamentet 2004.

108 **Makthavarna.**

108 Makthavare utomlands.

109 Sveriges riksdag.

116 Sveriges regering.

121 Sveriges kommuner.

122 Stockholms stad.

125 Stockholms läns landsting.

126 Svenska myndigheter mm.

133 Myndigheter mm i andra länder.

133 Företag och arbetsställen i Sverige.

140 Företag och arbetsställen i andra länder.

140 **Det behövs ett system för att få grepp om världens problem**

- 141 Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
- 145 Verksamheter, problem och system i de första högkulturerna för 5000 år sedan.
- 151 Människorna har olika behov av information i olika roller.
- 152 Informationsstress vår nya folksjukdom.
- 153 Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen.
- 154 Schema över påverkans- och förändringsproblem
- 155 Den fundamentala påverkanskedjan
- 156 Politiska och opolitiska planeringar
- 157 Samband mellan verksamheter
- 158 Omvärldsanalys
- 159 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
- 160 Den fundamentala påverkanskedjan.
- 161 Sammanfattningar om den mjuka infostrukturen och klassifikationssystemet för verksamheter.
- 164 031020: Om hård och mjuk infostruktur. Information, informationsteknik, informationssystem, tillväxt, välfärdsfördelning och demokrati och dylikt.
- 165 031105: Förslag till mjuk infostruktur på SverigeDirekt.
- 166 031205 med tillägg 031231: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.

167 **Regeringens IT-politiska strategigrupp**

182 **Kommentarer till strategigruppens verksamhetsplan.**

- 187 SverigeDirekt. Myndigheter mm fördelade på områden 10-99
- 194 Antal arbetsställen 1998. Fördelade på 10-99.
- 197 Förvärvsarbetande i Sverige. Fördelade på 10-99.
- 201 Svenska statistiknätet. Fördelat på 10-99.
- 203 Verksamhetsplanen.
- 207 Om välfärdsmått.
- 207 Vad ska demokratin användas till ?
- 210 Några kommentarer om infostrukturen.

På Sven Wimmells hemsida <http://w1.861.telia.com/~u86105430/> ges en relativt kort redovisning av ett forskningsarbete med titeln: " Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen." Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter .

Rubrik i den engelska introduktionen:

" Problems in Planning. How can we make the World a better place? An Encyclopedic Classification of Human Activities."

Redovisningen nu ingår i detta forskningsarbete och finns på (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40e.pdf>)

Sammanfattning om innehållet.

Sid 5-25 Om Israel och Palestina.

Världen har förändrats kraftigt de senaste hundra åren. Flyget har minskat avstånden. På 1930-talet var det här i Sverige en sensation att göra en flygtur på några minuter för tio kronor med Albin Ahrenberg när han hade uppstigningar med sitt lilla sjöflygplan. Kina var då för svenskarna avlägset nära nog som en annan planet. Det är annorlunda nu. Och med TV och Internet kan man ha omedelbar kontakt med hela världen.

Människornas tänkesätt har ändrats, men det finns kvar många fördomar och det finns stora brister i kunskaperna om världen och dess problem. Svenskarna ser sig nog som tämligen fördomsfria till skillnad från folk i världen utanför som har konstiga uppfattningar.

Konflikten Israel-Palestina har pågått hela efterkrigstiden och den blir bara värre och värre. Varför kan de inte komma överens? På de första sidorna nu undersöks konfliktens historia och hur Israelerna nu hanterar Golanhöjderna, Gazaremsan, Västbanken och bygger murar mot Palestinierna. Israelerna menar att Moses för tusentals år sedan hade en överenskommelse med en högre makt om att Israels barn ska ha de områden palestinierna nu har.

Judarnas religion innehåller fördomar som borde ha rensats bort för länge sedan.

Redovisningar om mänskliga rättigheternas ställning i Palestina och Israel finns i det följande på sidorna om de mänskliga rättigheterna.

26-28 Om religioner.

På de här sidorna finns några studier om religioner, som visar att det finns anledning varna för religionernas skadlighet.

29-35 EU och USA

Israel vill ha EUs hjälp, men EU har egna problem. Det anses att USA stödjer Israel. USA ses nu som den enda supermakten och vill styra världen. Världens öde avgörs i presidentvalet hösten 2004. Tänkesätten i USA skiljer sig från dem i Europa. Religionerna har tämligen stark ställning i USA och dödsstraffet i USA ogillas av européerna. Tänkesätten i USA påverkar dem i Sverige.

De mänskliga rättigheterna i USA redovisas på sidorna om de mänskliga rättigheterna.

Här också något om Haiti, där fattigdomen tycks vara grunden för konflikterna

36-75 De mänskliga rättigheterna.

FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna återges, de är en grund att stå på när det gäller världens framtid. Svenska utrikesdepartementet har på sin hemsida redogörelser för de mänskliga rättigheternas ställning i nästan alla cirka 190-200 länder i världen. De kan laddas hem och det lär bli cirka 3000 sidor. Här återges redovisningarna för Palestina, Israel och USA. Man kan ana att det i världen på det hela taget är dålig med rättigheterna.

Här redovisas UD:s tankar kring de mänskliga rättigheterna som de framgår av UD:s hemsida på Internet.

76-107 Sverige i Sveriges omvärld

På de här sidorna börjas med Regeringens utrikesdeklaration 2004, som inte säger så mycket om Sveriges förhållande till världen utanför, men ändå är vad Sveriges makthavare menar. Här också vad UD anser om handel och utveckling.

Sedan följer kritik av integrationspolitik, som rymmer många lager av fördomar. Därefter något om svensk vård och omsorg, bl a utdrag från nyligen komna redovisningar från socialstyrelsen.

Efter det något om välfärdsmått, sedan om de politiska partierna, opinionsbildare i Sverige och så något om valet till EU-parlamentet i juni 2004. (Välfärdsmått se även sidorna efter 181)

De här sidorna avser bara att ge några drag i svensk välfärd och svensk politik.

108-140 Makthavarna.

Det föregående har gett några drag i världens och Sveriges problem, med avsikten att de ska ge en påminnelse om att världen är stor, att Sverige är beroende av världen utanför och värderingarna där och måste finna sätt att skaffa kunskaper om världen och mer än hittills ta in yttrevärlden i svenska planeringar för framtiden.

Sverige har cirka 200 länder i världen att samarbeta med och det räcker inte med att bara ha klart för sig de mänskliga rättigheternas

ställning därute. UD borde för alla länder redovisa också andra förhållanden som är av betydelse för Sveriges framtid: statsskick, tänkesätt, ekonomi, kultur mm.

Maktthavare i världen finns för det första i stater, organisationer och företag utomlands och för det andra samma i Sverige.

Här görs en översikt över riksdagen, regeringen, kommunerna, myndigheter och stora organisationer och företag i Sverige. Det är mycket och man kan undra hur man ska kunna få grepp om allt .

140-166 Det behövs ett system för att få grepp om världen.

Här redovisas kortfattat forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem, som går ut på att få grepp om allt. Innehållet framgår i korthet av innehållsförteckningen i det föregående.

167-181 Regeringens IT-politiska strategigrupp

Den strategiska IT-gruppens nyligen framlagda verksamhetsplan återges. Planen är tämligen omfattande och svåröverskådlig.

182-202 Kommentarer till strategigruppens verksamhetsplan.

Till en början några enkla kommentarer om interna och utåtriktade verksamheter i organisationer av olika slag, där IT-gruppen skulle kunna göra insatser.

Sedan framförs påpekanden med hjälp av utdrag från forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem.

Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer : Individens kroppsliga förhållanden, psykiska förhållanden, fysiska miljö - fysiska samhälle och sociala miljö - sociala samhälle,

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter : Individernas viljor. Kollektiva viljor. Handlingar för kroppen. Handlingar för psyket

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller:

A. Huvudroll: allmän levnadsroll lekmanroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Människorna har olika behov av information i de olika rollerna. Var får man tag på den information man behöver? För det behövs den infostruktur som finns i de uppgjorda klassifikationssystemet med alla mänskliga verksamheter ordnade överblickbart och logiskt. Några delar av systemet visas.

Till slut några ytterligare kommentarer.

Katastrof- och krisberedskap. Välfärdsfördelning.

Med utgångspunkt från flodvågskatastrofen i Ostasien och Svenska stormen i södra Sverige har världsförbättringsproblemen behandlats i

Sven Winnell 050312:

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen?

Katastrof- och krisberedskap. Välfärdsfördelning.

Finns på Internet på

<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40u.pdf>.

Innehåll:

Sid

2	Världskarta
3	Läget i världen och i Sverige.
13	Sven Winnell:
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?
Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
Kunskaper om verksamheterna och deras samband för
bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.
35 - 67	Människornas verksamheter 1-9.
Krishantering. Välfärdsfördelning.
57 - 62	Hushållsekonomi
68-148	Artiklar om läget i världen och i Sverige.

Återges i det närmast följande:

Avsnittet på sid 3-12 "Läget i världen och i Sverige" +hela artikeln "Varför har vi ont i själen? Informationsöverflöd. Kunskapsbrist. Handlingsförlamning."
och sidorna 35-67 "Människornas verksamheter 1-9. Krishantering. Välfärdsfördelning."

Läget i världen.

När man ser världskartan kan man undra om man har någon möjlighet att förbättra världen, den är ju så stor. Men att förbättra världen är här en fråga om att förbättra människornas värld och att förbättra för människorna. Visst går det att förbättra, det är bara 6 miljarder personer på jordklotet och tränger vi ihop oss får vi plats på Gotland.

Mänskligheten har hållit på länge med att försöka förbättra världen. Stora tekniska framsteg har gjorts och förmågan att hantera mänskliga relationer har ökat, men inte så mycket som man kan önska. Krig och osämja mellan grupper av människor sätter en sorglig prägel på förhållandena i världen. Konflikten mellan Israel och palestinierna är ett exempel på höggradig oförmåga att hantera relationer.

Konflikterna tidigare i Sydafrika med apartheid höll på länge men fick så småningom en sorts upplösning. I Irak råder fortfarande krigsliknande förhållanden. I många delar av Afrika är förhållandena ohyggliga. I Tjetjenien och Afghanistan finns problem. Nordkorea har isolerat sig och sägs vilja göra atombomber som kan hota västvärlden. I Ostasien och i Syd- och Mellanamerika och på Balkan och Nordirland finns spänningar. Förhållandena mellan staterna i EU är inte problemfria. USA går inte i takt med den europeiska västvärlden.

Skillnader i religioner, levnadstraditioner, statssystem och ekonomiska resurser ger upphov till konflikter och nya konkurrensförhållanden. Nya industrier i tidigare tekniskt utvecklade länder kan med låga löner konkurrera ut västvärldens industrier med högre löner

De största problemen i världen gäller relationer mellan människor och grupper och konsekvenser av människornas materiella aktiviteter, men det finns också problem som kommer av annat: jordbävningar, regn, vindar, värme, kyla, gaser, farliga djur, bakterier, sjukdomar od.

På <http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr93.html> finns en förteckning över makthavare i världen efter andra världskriget, en kort världshistoria fram till slutet av 1995, FN:s historia och verksamheter mm. Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet har en hemsida (<http://www.pcr.uu.se/database/index.php>) med en databas om väpnade konflikter i världen efter andra världskriget. Gröna världskartan är därifrån.

Jordbävnings- och flodvågskatastrofen i Sydostasien och skadorna efter den svåra stormen i Sydsverige har medfört långa resonemang om katastrof- och krisberedskap. Längre bort i det följande finns artiklar hämtade från Internet den senaste tiden och som belyser katastrofer och kriser mm och frågor om tillväxt och välfärdsfördelning.

Artiklarna berättar något om läget i Sverige. De kan sättas i sammanhang med hjälp av ett forskningsarbete som i korthet finns redovisat på Sven Winnells hemsida inlagd på Internet våren 1998, <http://w1.861.telia.com/~u86105430/> och med titeln:

"Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen." Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter .

Rubrik i den engelska introduktionen:

"Problems in Planning. How can we make the World a better place? An Encyclopedic Classification of Human Activities."

Jordbävningskatastrofen i Sydostasien 041226.

050102:

Naturens krafter kommer närmare.

En artikel om vad som hände geologiskt sett.

Katastrofer i det förgångna.

050102:

Nu är det enda mänskliga att tvivla på all mening

En artikel om katastrofer i det förgångna.

Katastrofberedskapen.

041231:

Högsta politikerna är ansvariga för missarna.

En artikel om hur regeringen i början hanterade asienkatastrofen.

Krisberedskapsmyndigheten.

DN 041230 sid 6:

Regeringens nej till samarbete skapar bristande krisberedskap. Krisberedskapsmyndigheten skriver om katastrofen och om hantering av katastrofer.

Civil underrättelsetjänst.

050109:

Inrätta civil underrättelsetjänst för snabbare beslut i krislägen. En freds- och konfliktforskare skriver om behovet av en civil underrättelsetjänst.

Katastrofer och religioner.

050109:

Varför stoppade inte Gud dödens våg?

En artikel om vad företrädare för religiösa rörelser uttalat i samband med asienkatastrofen mm.

Stormen i Sydsverige 050208.

050109:

Minst tre döda i stormen.

Sydsverige drabbades av en storm med svåra konsekvenser.

Regeringen om stormen.

Från regeringens hemsida.

Regeringens utrikesdeklaration i riksdagen 050209.

Deklarationen utgår från asienkatastrofen och dess hantering och kommer sedan in på läget i världen utanför Sverige och Sveriges beroende av och ansvar för utvecklingen där.

DNs kommentarer till utrikesdeklarationen.

050210:

En utrikespolitik också efter tsunamin.

En ledarskribent ger kommentarer till regeringens deklaration.

Fågelinfluensan kan drabba svenskarna.

050216:

Att lörbereda sig för det värsta.

Fågelinfluensan i Ostasien kan sprida sig till Sverige och bildar ett katastrofhot som kräver beredskap.

Samordningsproblem inom sjukvården.

050110:

Felbehandlingar i sjukvården orsakar 3.000 dödsfall per år.

Katastrofer ställer krav på sjukvården, men även utan katastrofer finns betydande problem inom sjukvården.

Kris i psyk- och narkotikavården.

050309

Sjukskrivningar.

041030:

En liten maning till besinning.

De många och långa sjukskrivningarna i Sverige kan ses som ett slags katastrof som kräver åtgärder.

Kris i polisen.

050219:

Poliser som flyter ovanpå lagen.

Sammanfattning av DN:s artikelserie om polisen.

Kris i kriminalvården.

050221

Kris i moralen.

050220:

En etikprofessor om moralen i Sverige.

Mutor, mygel, rofferi, girighet, och en häpnadsväckande brist på moral har de senaste åren kommit att förknippas med svenska företag, fackföreningar och politiker. Vad är det som har hänt med bilden av det, kanske tråkiga, men hederliga Sverige?

Samma välfärd i hela landet.

041105:

Samma välfärd i hela landet viktigare än lokalt självstyre.

LO-utredare skriver om behov av omstruktureringar som ger mer lika välfärd i hela landet - ett slags krishantering för bättre välfärdsfördelning.

Politikerna måste bli ärligare

041101:

Riksdag och Departement: Politikerna måste bli ärligare.

Det är kris i den svenska politiken. Riksdagens tidning menar att politikerna måste bli ärligare.

Ny funktion för krishantering

050217:

Regeringen skapar ny funktion för krishantering.

I mitten på februari har regeringen skisserat åtgärder för förbättrad krishantering.

Regeringens förslag om EUs roll vid katastrofer.

Från Svenskt Näringsliv 050208.

Fördel Sverige.

Ett framtidsprogram för företag och jobb.

Svenskt Näringsliv lade 050208 fram ett program med önskemål beträffande den ekonomiska politiken.

Japan och Kina stora aktörer i världsekonomin.

050218:

Frihandel både skrämmer och lockar Japan och Kina.

En artikel om Japans och Kinas ekonomier, bl a i förhållande till USA och Västeuropa.

USAs skulder.

050121:

Supermakt på kredit lever farligt.

USA är den största maktfaktorn i världen men lever på kredit.

Företagsflytt.

050121:

Låga löner lockar företag till Polen.

Globaliseringen medför utflyttningar av svenska företag.

Mer företagsflytt.

050216:

Fler fabriker kan hamna i öst.

Ett svenskt storföretag flyttar ut delar av sin verksamhet.

Finansministern.

041101:

Jag tänker inte sopa problem under mattan.

Den nye finansministern (Pär Nuder) förklarar sina avsikter .

“Hur kommer det sig att Sverige har så förändringsbenägna medborgare och så konstruktiva fackföreningar? Jag är övertygad om att vår svenska välfärdsmodell, med trygghet och rättvisa åt alla, är en viktig förklaring. Välfärden skapar bryggor att gå på från det gamla till det nya. Bryggorna, som vi i dagligt tal kallar a-kassa, arbetsmarknadsutbildning, komvux, högskola och påbyggnadskurser, hjälper inte bara den som blir av med ett jobb att hitta ett nytt. De hjälper hela Sverige att successivt ställa om från gamla strukturer till nya och växande branscher. I tider av ökad global konkurrens och ständiga förändringar vet vi egentligen bara en sak om framtiden: Den kommer att se annorlunda ut.

Mot den här bakgrunden behöver Sverige mer av rättvisa och trygghet - inte mindre. Trygga människor vågar ställa om, möta förändringar och utvecklas. Ett Sverige i trygghet och rättvisa är ett dynamiskt, kreativt och förändringsbenäget samhälle.....

Som nyttillträd finansminister vill jag inrikta mitt arbete på att göra Sverige ännu mer konkurrenskraftigt för framtiden. Därför kommer jag att fokusera på följande:

1. Full sysselsättning.
2. Sunda offentliga finanser.
3. Fler företag och fler företagare.
4. Sverige ska konkurrera med kunskap. Sverige ska inte konkurrera med låga löner eller dåliga anställningsvillkor. Sverige ska konkurrera med kunskap, kompetens och kreativitet.
5. Investera i framtiden. Utöver alla problem som vi har att brottas med här och nu, måste vi även ta oss an de stora framtidsfrågorna.

Den ekonomiska politiken får aldrig sjangsera till en kortsiktig kvartalspolitik....

Avslutningsvis: Det finns de som hävdar att ett välfärdssamhälle som Sverige inte kommer att klara av att möta konkurrensen i en global ekonomi. Jag håller inte med. Jag menar att vår välfärdsmodell inte är ett hinder för framtida tillväxt, utan tvärtom en konkurrensfördel....

Det finns ingen motsättning mellan tillväxt och rättvisa eller mellan utveckling och trygghet. Välfärd skapar utveckling, och utveckling är en förutsättning för välfärd. ”

Finansministerns deklamationer innebär löften.

Finansministern lovar, att välfärd, trygghet och rättvisa inte ska ses som hinder för tillväxt och utveckling. Tvärtom lovar han att välfärd trygghet och rättvisa ska ses som något som skapar tillväxt och utveckling. Kraven om välfärd, trygghet och rättvisa ska gälla för alla. Finansministerns löften är något att lägga på minnet.

Näringsministern.

050218:

Två miljarder kronor satsas för att stärka innovationer.

Den nye näringsministern satsar pengar på innovationer.

“Vårt utgångsläge är gott. Sverige tillhör som en kunskapsbaserad ekonomi den grupp länder som är mest globaliserade. I flera ledande internationella undersökningar om villkoren för företagande, innovationer och framtida tillväxt rankas Sverige högst eller bland de främsta i världen. World Economic Forums "Global Competitiveness Report 2004-2005", som beskriver konkurrenskraften i 104 länder, placerar Sverige på en tredjeplats. I EU:s ranking av innovationskraft hamnar Sverige på första plats. Sverige är därtill det land som satsar mest resurser på forskning och utveckling i en OECD-jämförelse.

Från denna goda utgångspunkt ska Sverige bli ett ännu bättre företagand. Vi ska göra det lättare att vara företagare, att bli företagare

och att växa som företagare. Regeringen genomför nu steg för steg ett program för att ytterligare stärka förutsättningarna för företagandet.

* Ett handlingsprogram för att minska regelbördan för företagen....

* En treårig nationell satsning för att öka intresset för entreprenörskap bland ungdomar.....

* Vid årsskiftet slopades arvs- och gåvoskatten

* Regeringen förstärker handels- och investeringsfrämjandet....

Ett gott innovationsklimat ger förutsättningar för fler och växande företag. På så sätt stärks möjligheterna till jobb och därmed också rättvisa och välfärd.”

Var tionde medelålders man vill arbeta efter 65 år

050223

En undersökning av Svenskt Näringsliv.

“Talet om en hotande äldrechock är en myt, visar ny undersökning från Sifo. Svenskarna blir friskare och arbetsdugliga allt längre upp i åren. Bland dem som är mellan 50 och 65 år ökar intresset för att arbeta efter pensionsdagen. Mer än var tionde man vill det, visar en ny Sifoundersökning. Nya arbetsuppgifter står främst på önskelistan för dem som vill fortsätta jobba. En majoritet är beredd att gå ned i lön för att kunna anpassa sin arbetssituation. Hotet om en äldrechock är en myt, skriver chefsekonomen Stefan Fölster.

Allt fler äldre som skall försörjas tvingar fram höjda skatter eller sämre välfärd. Denna tes har predikats otaliga gånger. Svenskt Näringsliv visar dock i en ny studie att den möjliga arbetsinsatsen per invånare i Sverige tvärtom kommer att vara ganska oförändrad under kommande årtionden. Många äldres intresse för att vara kvar i arbete ökar dessutom och skulle med rätt förutsättningar kunna öka ännu mer. Den så kallade äldrechocken uppstår endast om samhället fortsätter att rata de allt fler som kan och vill arbeta.

Andelen personer i Sverige som är över 65 år ökar från dagens 17 till 23 procent år 2030. Av detta har många dragit den förhastade slutsatsen att arbetsutbudet minskar. De missar dock att arbetsförmågan hos äldre ökar i ungefär samma takt som andelen äldre ökar.

Undersökningar pekar entydigt på att människor blir friskare och arbetsdugliga allt längre. I Sverige har antalet friska levnadsår ökat kraftigt, med ungefär två år mellan 1980 och 1996. Inte ens var tionde person mellan 65 och 75 betecknar själv sitt hälsotillstånd som dåligt, en kraftig nedgång under de senaste tjugo åren.

De medicinska framsteg som görs tyder snarast på att antalet friska levnadsår kommer att öka ännu snabbare framöver. Därtill förbättras hjälpmedlen till arbete för människor med vissa funktionshinder. Andelen fysiskt krävande arbeten minskar ganska snabbt, numera är det inte ens var tionde.

Antalet friska levnadsår ökar med närmare fem år mellan 1980 och 2030. Om dessa år i sin helhet användes till arbete skulle det fullt ut kompensera för ökningen av andelen äldre i befolkningen. Därtill finns nu drygt två miljoner människor i arbetsför ålder som en vanlig dag inte går till något arbete. Av dessa torde några hundra tusen människor kunna komma i arbete. Även detta skulle ensamt räcka för att kompensera för den ökande andelen äldre. Med dessa dubbla reserver ter sig oron för en "ålderschock" närmast som ett hjärnspeke.

Möjligheten att få fler äldre i arbete ser också ut att vara större än vad många tror. Andelen 60-64-åringar i arbete har faktiskt ökat under det senaste decenniet. Detta till skillnad från den övriga arbetsföra befolkningen, för vilken andelen i arbete inte har ökat alls sedan kris-åren i mitten på 1990-talet.....

Sverige är ingalunda värnlöst utlämnat åt någon förödande ålderschock. Den samlade arbetsförmågan i samhället minskar över huvud taget inte. Höjda skatter eller urholkad välfärd är alternativen enbart i ett samhälle som ratar allt fler människors kapacitet. I ett sådant samhälle blir det allt dyrare att försörja de undersysselsatta.”

Välfärd och välbefinnande.

050214:

Med ekonomisk tillväxt bromsas välbefinnandet.

Välfärdsforskare förklarar begrepp om välfärd och välbefinnande.

“**Politikens mål** är befolkningens välfärd. Det kräver eftertanke om vad man egentligen menar med välfärd och hur välfärden ska fördelas. Och det berör grundläggande ideologiska frågor om vad politiken kan och bör försöka rätta till, och vad som bör lämnas till marknaden, familjen eller till individerna själva.

Väljarna bedömer politiken efter dess välfärdskonsekvenser. God överensstämmelse med väljarnas välfärdsförväntningar ger politiken legitimitet. Samtidigt saknar vi en mer sammanhållen och visionär diskussion om välfärdens innehåll där man transparent avgränsar samhällsansvaret.

Vad säger då internationell välfärdsforskning om sambandet mellan tillväxt och välfärd? Under de senaste 20 åren har omfattande tvärvetenskaplig välfärdsforskning vuxit fram, med fokus på jämförelser mellan länder, regioner, befolkningsgrupper, samt över tid. Den senaste kunskapsöversikten (Diener och Seligman: "Beyond Money - Towards and Economy of Well-Being") grundas på 150 studier.

Det finns tre forskningsstrategier, som engagerar nationalekonomer, sociologer och psykologer, som utifrån olika traditioner beskriver välfärden. Den äldsta (ekonomiska) traditionen bygger på BNP, där man summerar värdet av ett lands produktion av varor och tjänster, men bland annat bortser från hur BNP fördelas.

Den andra (sociologiska) traditionen ("objektiv välfärdsmätning") bygger på att man intervjuar befolkningen om dess faktiska levnads-

situation. Alla utvecklade länder har sådana undersökningssystem för samhällsplanering, koordinerade via EU, OECD och FN. Här utgår man från en bred välfärdsdefinition som omfattar ett 10-tal sektorer (utbildning, arbete, inkomster, boende, materiella tillgångar, fritid, sociala nätverk, exponering för brott, hälsa). Objektiva välfärdsfakta redovisas både i detalj och sammanfattade som välfärdsindex. Här gäller det alltså att upptäcka välfärdsproblem, förstå orsakerna och planera eventuella politiska åtgärder.

Den tredje (psykologiska) traditionen ("välbefinnande") utgår från den marknadsliberala idén att människorna själva bör vara bäst på att beskriva och sammanfatta sin egen välfärd. Intervjupersoner får ange hur nöjda de är med sin livssituation.

Skillnader i perspektiv, begrepp och metoder leder delvis till olika resultat. Det har lett till korsbefruktnings och omfattande tvärvetenskaplig forskning. Genom att kombinera och jämföra dessa tre traditioner kan vi lära oss något om sambandet mellan samhällsorganisation, tillväxt och välfärd.

OECD som publicerar BNP har länge varnat för att BNP inte mäter hela välfärden, utan bara det som kan mätas i pengar. Där saknas bland annat hälsa, livslängd, arbetsmiljö, sociala nätverk, trygghet, miljö, fritid, demokrati och medborgerliga friheter. BNP är en totalräkning för hela länder, och visar därför inte heller hur BNP är fördelad inom ett land. Rika länder kan ha omfattande fattigdom och marginalisering, parallellt med enorm rikedom. USA har till exempel tre gånger så hög fattigdomskvot som Sverige (räknat i köpkraft med USA:s fattigdomsgräns), trots högre BNP.

BNP/capita med det snävare monetära perspektivet placerar USA före nästan alla länder i Västeuropa (utom oljelandet Norge). Välfärdsanalyser baserade på ett bredare välfärdsbegrepp rangordnar däremot USA efter alla länder i Västeuropa. Det gäller såväl vedertagna väl-

färdindikatorer (livslängd, spädbarnsdödlighet, fattigdom, jämställdhet, och så vidare) som olika typer av välfärdsindex. De nordiska länderna brukar bilda ledningsgruppen, och Sydeuropa slutgruppen. Västeuropa har mer omfattande trygghetssystem och därför lägre fattigdom och marginalisering, vilket ger utslag vid välfärdsberäkningar baserade på ett vidare välfärdsbegrepp.

Dessa resultat är sedan årtionden dokumenterade i internationell forskning och internationella organ (till exempel FN).

Nationalekonomerna, inklusive flera Nobelpristagare (Tobin, Sen) har därför utvecklat index där BNP kompletterats med andra viktiga välfärdsaspekter (hälsa, utbildning, arbetstidsinsats, miljö och så vidare), hämtade från den sociologiska traditionen (välfärdsfakta), på senare tid även från den psykologiska traditionen (välbefinnande). Dessa hybridindex ger en annan rangordning av utvecklade länder än BNP/person.

På senare år har framför allt psykologisk forskning kring välbefinnande expanderat. Jämförelsen mellan tillväxt (BNP) och välbefinnande har gett en rad överraskande resultat:

- * Välbefinnandet är visserligen högre i rika industriländer än i fattiga länder, men**
- * i rika länder har välbefinnandet inte alls ökat under efterkrigstiden, trots en enorm BNP-ökning.**
- * Välbefinnandet ökar inte långsiktigt bland personer som fått avsevärda inkomstökningar.**

Ekonomisk tillväxt har stor betydelse i fattiga länder, eftersom en stor del av befolkningen lever i ekonomisk nöd. I rika länder är välbefinnandet självklart högre, därför att den rent materiella otryggheten är mindre.

Men över en viss nivå (cirka 100 000 kronor/år) ökar inte välbefinnandet i befolkningen nämnvärt, på grund av avtagande marginalnytta.

En annan förklaring är att anspråksnivån växer vid ökad tillväxt. Vår referensram är historiens högsta levnadsstandard, ett närminne av stadiga standardökningar, optimistiska förväntningar på både marknaden och välfärdsstaten, utbredda jämlikhetsideal och massmedier som förmedlar optimistiska visioner av det goda livet. Människor jämför sin situation med andra som har det lite bättre och vad som verkar möjligt att uppnå.

Tillväxt skapar alltså förväntningar och missnöje som bromsar välbefinnandet (den så kallade lyckoparadoxen). Diener och Seligman visar också att vissa naturfolk med mycket lägre levnadsstandard rapporterar lika högt välbefinnande som rika amerikaner.

Tesen att pengar köper välbefinnande är alltså inte så självklar. Psykologisk forskning visar också det omvända: att välbefinnande skapar ekonomisk framgång. Det är ofta personer som är lyckliga, trivs i sitt samhälle, har kontroll över sitt liv och arbete, har lyckliga familjeförhållanden, är friska, också (längre fram i livet) har ekonomisk framgång.

När statistikerna korregerar för skillnader i hälsa, styrelse-skick, sociala nätverk med mera försvinner därför inkomst som förklaring till välbefinnande.

Andra forskare pekar på att rika länder utmärks av socialt kapital: ömsesidigt förtroende, effektiva politiska institutioner, låg korruption och folkligt förtroende. Tillväxt och individuell inkomst har enligt Diener och Seligman ganska liten betydelse för välbefinnandet i industriländerna (korrelation: 0,08).

Låt oss summera. Vare sig vi mäter välfärd objektivt eller subjektivt är sambandet mellan BNP och välbefinnande minst sagt komplicerat och ganska svagt i de rika länderna. Nationalekonomer, sociologer och psykologer som forskar kring välfärd och välbefinnande kompletterar eller ersätter därför BNP/capita med andra indikatorer och index. Den senaste satsningen kommer nu i USA (Gallup) under ledning av Kahnemann (Nobelpristagare i ekonomi) och Diener.

Ska vi sluta sträva efter BNP-tillväxt? Naturligtvis inte. Ekonomisk tillväxt behövs för att finansiera framtidsinvesteringar och välfärds-politik. Men vi behöver fundera över hur tillväxten borde se ut. Tillväxt kan ske till priset av välfärdsminskningar på andra områden, som inte beaktas i BNP. Ekonomisk och social utveckling är en komplex balans mellan olika delmål. Det är denna insikt som har drivit fram nu tvärvetenskaplig forskning om välfärden.

Det är uppenbart att den ekonomiska tillväxten är i obalans med välfärdsutvecklingen. De senaste 20 åren har visat att BNP-tillväxt ibland inte minskar arbetslösheten ("jobless growth") och kan skapa ekonomisk otrygghet. Tillväxten ledsagas delvis av ökad miljöför-störing, stress på jobbet, otrygga jobb, längre arbetstider, obetalt övertidsarbete, sämre vård och folkhälsa, sämre skola, fler fattiga och bidragsberoende - och otrygga konsumenter. Ojämlikheten ökar i de flesta i-länder, mest i USA och England, men även i Sverige. Medan fattigdom och ekonomisk otrygghet ökar, växer eliternas inkomster på ett sätt som raserar förtroendet för både näringslivet och politiken. Tendenserna är mer eller mindre starka i de flesta i-länder."

De mänskliga rättigheterna.

Varför gör förtryckta sällan uppror?

050312

Bildning eller utbildning?

050309:

“BILDNING ÄR INTE att vara världsbäst i Jeopardy eller Trivial Pursuit. I stället handlar det om en grundläggande förståelse för andra människor, kulturer och religioner.

Professorn och författaren Ronny Ambjörnsson arbetade under många år vid universitetet i Umeå där han fördjupade sig i bakgrunden till alla stora idéer och lärdomar genom världshistorien.

Han säger att om ett samhälle ska utvecklas i demokratisk riktning måste alla medborgare vara bildade.

Men det handlar inte om att känna till alla detaljer om till exempel varför Kina blivit en ekonomisk stormakt, påpekar Ronny Ambjörnsson. Inte heller att kunna vartenda årtal i de politiska partiernas historia i Sverige. Snarare gäller det att känna till den ideologi partierna står för och hur denna vuxit fram.

- Men demokratins koppling till bildningsbegreppet försvinner allt mer. Det urholkas om människor inte känner till hur det kommer sig att världen ser ut som den gör. Universitet och högskolor är en viktig arena att förankra demokratin i samhället.

I DAG HAR MÅNGA akademiker en alltför snäv yrkesutbildning, enligt Ronny Ambjörnsson. Studenterna har ofta inte råd att läsa en enda extra sida, utan gör bara vad de måste för att få ut sin examen. Och sedan gäller det att få ett jobb snabbt.

Ronny Ambjörnsson menar att de som går på renodlade yrkeslinjer riskerar att få en insnöad världsbild. Kanske blir det som i det gamla talesättet "Inte se skogen för alla träd". Därför vill han införa en bildningstermin på alla högskolor.

-Jag menar inte att alla ska gå omkring och citera grekiska klassiska filosofer eller konversera på ett "bildat" sätt. Skönlitteratur,

idehistoria, kunskap om andra folk och kulturer, astronomi, grunden till de poli-tiska ideologierna, filosofi ... det är ämnen som borde ingå i en bas-kurs i bildning. Det handlar om att ge alla en större insikt om vad det innebär att vara människa.

I nutida språkbruk ställs ofta bildning mot utbildning. Medan utbildningens mål är en bestämd och begränsad yrkeskompetens syftar bildningen till en omvandling av hela människan.

I en artikel i Nationalencyklopedin skriver Sven-Eric Liedman, professor i ide- och lärdomshistoria, att begreppet bildnings långa historia går tillbaka till det antika Grekland och kanske ännu längre.

I det gamla Egypten och Babylon skulle en blivande ämbetsman inte bara kunna skriva och ha en administrativ förmåga. Han behövde också vishet, ett begrepp som står ganska nära bildning. Liknande traditioner utvecklades i Kina och Indien. Under 1700 talet gav tyska filosofer ordet "bildning" den innebörd som vi ännu känner igen.

Efter andra världskriget kom dock bildning att likställas med ett anständigt och förfinat beteende, påpekar Sven-Eric Liedman. Ordet "allmänbildning" blev liktydigt med förmågan att klara sig bra i frågesporttävlingar.

SVERIGES FÖRENADE STUDENTKÅRER, som representerar landets högskolestudenter, har reagerat på att den högre utbildningen har två delvis motsatta mål. Dels ska den svara mot samhällets krav på välutbildad arbetskraft, dels ska den uppfylla demokratins behov av kritiskt tänkande människor.

Studentkårerna anser att den viktiga balansen mellan dessa två mål är på väg att rubbas. Den humanistiska tanken om ett livslångt lärande får stå tillbaka för det samhällsekonomiska kravet på en snabb genomströmning av studenter i högskolan.

Förra året lanserade studentkårerna därför kampanjen "En annan högskola är möjlig". Den syftar till att skapa en internationell pro-

gressiv utbildningspolitik för "jämlighet, kritiskt tänkande och demokrati".

I fjol arbetade också Högskoleverket med bildning som ett av tre teman och tog fram informationsboxen "Vem ska du bli?" Man gav också ut en skrift om bildning och matematik.

Per-Gunnar Rosengren är ansvarig för Högskoleverkets kampanj om bildning. Han pekar på att den högre utbildningen måste förmå studenterna att lyfta blicken, främja deras kritiska tänkande samtidigt som den måste samverka med övriga samhället.

-I dag sker en snuttifiering av kunskapen om omvärlden. Ny information sprids snabbt via internet samtidigt som specialiseringen kanske drivs för långt inom vissa utbildningar. Högskolan måste kunna erbjuda reflektion och möjlighet till ett helhetstänkande.

För två år sedan frågade Högskoleverket cirka 15000 studenter med två eller flera terminers studier bakom sig vad de ansåg om sin utbildning. Svaren kan sammanfattas i tre punkter. Studenterna ansåg inte att studierna bidragit till att öka deras engagemang i samhällsfrågor, det fanns få möjligheter till diskussion och de fick ingen hjälp att utveckla det analytiska tänkandet.

- Studenter efterfrågar många gånger klassiska bildningskurser som litteraturvetenskap, astronomi och idé- och lärdoms historia. Samtidigt ses bildning fortfarande som något elitistiskt och esoteriskt, något mystiskt och svårbegripligt, säger Per Gunnar Rosengren....."

Varför har vi ont i själen? Informationsöverflöd. Kunskapsbrist. Handlingsförklaring.

050313.

Viktigast här är att utforma ett övergripande system av åtgärder för att försöka vrida rätt "den urlidvridna tiden". För detta krävs en allmän insikt om var problemen finns. Det räcker inte att ha siktet inställt på nästa mandatperiod. Vi måste planera för hela seklet.

Varför har vi ont i själen? Informationsöverflöd. Kunskapsbrist. Handlingsförklaring.

SvD 050313:

"Varför har vi ont i själen?"

"Den svenska ohälsan. Vart är vårt samhälle på väg? Sverige har rekordlång livslängd men också rekordhöga ohälsotal. För att få till stånd ett omtänkande måste alla inse problemets vidd. Låt 2005 sjuda av idéer, skriver medicinprofessorerna Björn Folkow, Lennart Levi och Lars Werkö."

"Sverige år 2005: rekordlåg spädbarnsdödlighet och rekordlång medellivslängd. Men samtidigt rekordhöga ohälsotal, med starka inslag av stressrelaterad ohälsa - "den nya ohälsan".

Av alla svenskar i arbetsför ålder är 13 procent antingen sjukskrivna eller förtidspensionerade. Av totalt 540 000 förtidspensionärer har cirka 75 000 tillkommit bara under 2004.

De flesta av alla dessa lider av ett svårpreciserat "ont i kroppen"- eller "ont i själen"-tillstånd som knappt alls beaktas i läkarutbildningen. Bakgrunden och de underliggande mekanismerna har klinisk forskning inte klarlagt.

Homo Sapiens är biologiskt "konstruerad" för en såväl mentalt som fysiskt helt annan tillvaro än det postindustriella samhällets "sköna nya värld".

Detta har förbisetts av de ekonomiska-tekniska drivkrafterna bakom dagens materiella välstånd men också i många politiska beslut präglade av tunnelseende. Och, inte minst, av en alltmer reduktionistisk medicinsk forskning.

Under hundratusentals generationer har vår arts hjärna genom "de starkastes överlevnad" genetiskt anpassats till den lilla jägar/samlar-gruppens hårda livsvillkor. Jämfört med dessa årmiljoner är t ex jordbrukskulturens kanske 10 000 år en lika ringa tidsandel som upploppssidans sista 100 meter utgör av ett drygt 42 km långt maratonlopp.

Och med denna genetiskt förankrade psykobiologiska konstruktion, formad för en helt annan tillvaro, ska vi människor nu hantera informationssamhällets störtflod av sinnesintryck, utmaningar, krav och möjligheter - under vår arts "sista decimetrar" av sagda lopp.

Studier såväl på människa som på andra grupplevande varelser visar att hot mot, eller förlust av, känslan av egenkontroll och socialt stöd via hjärnan utlöser en rad beteenden och neurohormonella reaktionsmönster, som kan bidra till ett brett spektrum av störningar och sjukdomar.

Konsekvenserna blir också ekonomiska. Över en miljon svenskar i arbetsför ålder deltar inte i någon form av förvärvsverksamhet - de är sjukskrivna, förtidspensionerade, arbetslösa, socialhjälpstagare m fl.

Om antalet i arbete kunde öka med en enda procentenhet (cirka 40 000 personer) skulle samhällsvinsten bli 17 miljarder kronor per år! Nu är läget akut. Det behövs ett radikalt nytänkande på minst tre fronter.

1. Informationsöverflöd

Viktigast här är att utforma ett övergripande system av åtgärder för att försöka vrida rätt "den urledvridna tiden". För detta krävs en allmän insikt om var problemen finns.

Tidigare stora framsteg i fråga om folkhälsan berodde endast delvis på medicinska åtgärder. Minst lika viktiga var förbättrade samhällsförhållanden - ekonomi, bostäder, utbildning, trafikreglering och annat.

- Dessa vinster håller vi på att förskingra samtidigt som arbetslivets krav och möjligheter ökar i informationssamhällets släptåg. Även människors anspråk och förväntningar ökar.

Har vår hjärna kapacitet att motsvara alla dessa krav? Våra fem sinnen tar varje sekund emot många miljoner informationsbitar, av vilka vårt medvetande aktivt noterar ett litet urval. Men hur görs urvalet? Kan vår hjärna sova mellan det livsviktiga, det någorlunda angelägna och det onödiga?

Det ständiga informationsflödet gör återhämtningspauserna både kortare och färre. Vi sover allt mindre och blir därför sårbarare.

Allt fler människor abdikerar från sin medborgarroll. Det sociala kapitalet i form av tillit, solidaritet och benägenhet för samverkan blir allt knappare.

Allt detta leder till en effektförlust i hjälparbetet och allt fler passiva, hjälpberoende medborgare - patienter, klienter, studenter, konsumenter.

2. Kunskapsbrist

Dagens medicinska forskning och utbildning är främst inriktad på molekylära-genetiska aspekter.

Sjukvårdspersonalens utbildning omfattar främst kroppsliga sjukdomars orsaker och mekanismer. Den "nya ohälsans" mångfasetterade orsaker och psykobiologiska mekanismer lär man sig föga om.

Det blir därför svårt att hantera problemen annat än med symptomlindrande behandling och sjukskrivningsinstrumentet, ej sällan med förvårande slutresultat.

En lika allvarlig brist på kunskap finns hos ekonomer, tekniker och jurister - de som är eller snart blir chefer i det privata näringslivet och den offentliga sektorn. Högskoleverket och andra instanser med ansvar för utbildning bör se över innehållet i de utbildningar som erbjuds kommande generationer.

3. Handlingsförlamning.

De som blir sjukskrivna en månad eller längre lämnas ofta vind för våg. De borde erbjudas ett "hälsoombud", som hjälper den sjuke i kontakten med bl a myndigheter och arbetsgivare, och en primärvård med breddad kompetens.

Vart är vårt samhälle på väg? Vilket samhälle vill vi ha?

Informationssamhället är här, på gott och ont. Det gäller att ta till vara det goda och minimera det onda. Det räcker inte att ha siktet inställt på nästa mandatperiod. Vi måste planera för hela seklet.

Kan vi förvänta oss att partiledare, statsråd, statssekreterare och sakkunniga i departementen, riksdagens utskott, kulturarbetare, arbetslivets parter, men inte minst de som är ansvariga för högre utbildning och forskning inom universitetsvärlden, är villiga att tänka om?

För att detta ska ske är det troligen nödvändigt att de många människorna, allmänheten, de som i dag saknar en röst, inser problemets vidd och bidrar till en förnyelse.

Låt år 2005 sjuda av idéer, tillämpningar och utvärderingar!

BJÖRN FOLKOW , LENNART LEVI, LARS WERKÖ

professor em i fysiologi, Göteborgs universitet, professor em i psykosocial miljömedicin, Karolinska Institutet, professor em Göteborgs universitet."

Artiklarna berättar något om läget i Sverige.

Artiklarna i början handlar om flodvågskatastrofen i Sydostasien och stormen i Sydsverige och om resonemang om krisberedskap o d som följt.

Sedan gäller de andra kriser av olika slag som också förtjänar uppmärksamhet. På slutet gäller artiklarna ekonomiska förhållanden i ett globalt perspektiv med de problem för svenskt näringsliv som följer av konkurrensen från låglöneländer. Till slut gäller artiklarna förhållandet mellan ekonomiska förhållanden och välfärd, och behovet av bildning och utbildning i samhällskunskap.

Av det hela kan man dra slutsatsen, att det viktigaste är välfärd, välbefinnande, bildning och samhällskunskap och att de ekonomiska förhållandena visserligen är viktiga, men ändå andrahandsproblem.

Flodvågskatastrofen i Östasien julen 2004 och stormskadorna i skogarna i södra Sverige i början på 2005 har aktualiserat frågor om att förbättra katastrof- och krisberedskapen. Sådana förbättringar är lovvärda, men om man sätter som mål att förbättra välfärdsfördelningen i Sverige och världen kan katastrof- och krisberedskapen inbegripas i det. Alla kriser och allt elände som ständigt pågår behöver tas om hand varje dag.

Förbättringar kan ske genom att förbättra de mänskliga verksamheterna, bl a utbildningsverksamheterna och individernas inre verksamheter med tänkande om världens problem och vilja och förmåga att förbättra världen.

Människornas verksamheter 1-9. Krishantering.Välfärdsfördelning.

Flodvågskatastrofen i Östasien julen 2004 och stormskadorna i skogarna i södra Sverige i början på 2005 har aktualiserat frågor om att förbättra katastrof- och krisberedskapen. Sådana förbättringar är lovvärda, men om man sätter som mål att förbättra välfärdsfördelningen i Sverige och världen kan katastrof-och krisberedskapen inbegripas i det.

Förbättringar kan ske genom att ändra de mänskliga verksamheterna.

En fördel med förteckningen över verksamheter är, att alla upptänkliga mänskliga verksamheter ryms i förteckningen. Det finns inga verksamheter utanför. Alla slags verksamheter som finns är inte namngivna, men områdena som är med kan delas upp i oändlighet så att alla verksamheter kommer med.

Ska man ha nytta av förteckningen måste man veta vad de olika områdena innehåller.

Med hjälp av förteckningen kan man finna områden som är otillräckligt uppmärksammade.

Barn är nyfikna och har behov att utforska världen. De lär sig om naturkrafterna när de springer, hoppar, klänger och klättrar och gör kakor i sandlådan. De lär sig språk och uppförande o s v i kontakt med omgivningen. I skolan lär de sig läsa, skriva och räkna. Mycket kan inte läras genom egen erfarenhet, man måste läsa sig till hur det är. Världskartan kan man inte se i full skala i verkligheten. I dag behöver svenskarna känna till alla svenska problem och känna till alla världens länder och folk och deras problem och hur samspelet bör ske. Det man lär sig i grundskolan räcker inte, det man lärt där är snart för gammalt. Radio, TV och tidningar o d får ta vid. Och det som finns där är beblandat med de kommersiella krafternas förvirrande budskap.

Att förstå områdenas innehåll.

Lättast att förstå är områdena 5 om naturforskningsverksamheter och 6 om ekonomiska/ teknologiska verksamheter.

Det är verksamheter som sysslar med det materiella. Verksamheterna i 5 ger kunskaper som är förutsättningar för verksamheterna i 6:

- * 61 som handlar om människokroppen och sjukvård o d.
- * 62 ingenjörsverksamheter där materiella hjälpmedel konstrueras: maskiner, elektriska apparater, fordon etc (det tillverkas sedan i 66-69).
- * 63 Jordbruk, djurhållning, skogsbruk, jakt, fiske o d. Produkterna går till 64 eller till varuindustrier i 66-68 och byggande i 69).
- * 64 Hushållsverksamheter. Användning av anläggningar för hushållens försörjning med mat och husrum, värme, vatten och avlopp, kroppsvård, tvätt och städning o d.
- * 65 Diverse tjänster: administrationsverksamheter, kontorsverksamheter, handelsverksamheter, televerksamheter, transportverksamheter, penningverksamheter, företag, arbetsförmedling mm.
- * 66-68 Tillverkning av varor.
- * 69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.

I Sverige finns lagstadgade regler o d om verksamheterna , bl a om ”skälig levnadsstandard”. Svårare att förstå är områdena 1-4 och 7-9.

Områdena 1-2 kan ses tillsammans. Område 1 gäller psykologiska och filosofiska verksamheter och 2 religiösa verksamheter o d. De psykologiska och filosofiska verksamheterna gäller huvudsakligen verksamheter 11-19 i individernas inre verkligheter. Individens religiösa verksamheter ingår i individens verksamheter i de inre verkligheterna, men har under tidernas lopp betraktats som något så speciellt att religiösa verksamheter fått ett eget verksamhetsområde. Man kan skilja mellan de religiösa organisationernas verksamheter med dogmer, ritualer o d och placera dem i 2, och individens religiösa verksamheter i de inre verkligheterna och placera dem i 11-19. Hur som helst kan verksamheterna i 2 ses som bihang till verksamheterna 11-19

Verksamheterna i 11-19 gäller individernas verksamheter i de inre verkligheterna, men också vetenskapliga verksamheter som utforskar och beskriver inre verkligheter.

Område 10 gäller verksamheter som så att säga ser de inre verkligheterna utifrån och uppifrån i ett samhällsperspektiv. I 10 finns bl a arkivverksamheter och biblioteksverksamheter som i samhället motsvarar kunskaper o d i individernas inre verkligheter. 109 gäller filosofihistoriska verksamheter o d som ser de inre verkligheterna utifrån i ett samhällsperspektiv.

I Sverige finns lagstadgade regler om kunskaper alla bör ha, genom obligatorisk skola, och staten ställer krav om kunskaper o d för behörighet till vissa yrken. Det finns i viss mån regler om individernas moral, vad som får och inte får göras.

Områdena 3-4 kan ses tillsammans. Område 3 gäller politiska vetenskaper och politiska verksamheter. Område 4 gäller forskningsverksamheter som utforskar sammanhang mellan olika områden och som är hjälpmedel bl a för de politiska verksamheterna. Det är ett tämligen illa utvecklat forskningsområde där det fattas mycket och där det finns mycket att göra.

I Sverige finns lagstadgade regler om hur politiska verksamheter ska gå till.

Områden 7-9 gäller kulturella verksamheter. Det är verksamheter som använder det materiella, men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och s k skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden. Att förstå verksamheterna i 8-9 borde inte vara svårt.

Område 7 kan delas i två delar: 71-78 och 79. 71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska föremål. Verksamheterna i 71-78 har ordnats efter fysiska objekt. I 71 gäller det de största objekten, hela länder, landsdelar, städer o d. I 72 gäller det objekt på byggnadsnivå och i 73-78 föremålsnivå.

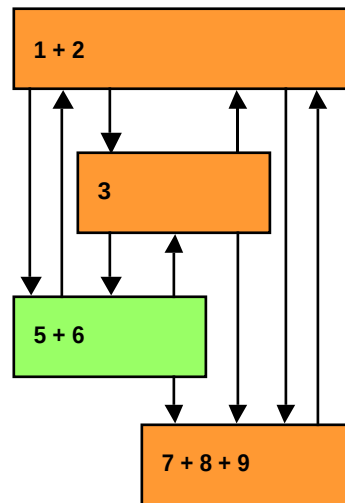
Område 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, man kan säga, att 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden. I 791-794 ingår människors vardagliga beteenden och underhållningsverksamheter o d. I 795 har sociala miljöer och sociala verksamheter ordnats efter de fysiska miljöer där de förekommer (som i 72). I 795 ingår bla utbildningsverksamheter (7957). i 79 ingår också sportverksamheter (796-799) od eftersom sporten inte ses som ekonomisk/ teknologisk verksamhet utan något som avses påverka psyket och ge tillfredsställelse hos dem som utövar sport eller bara ser på.

För planeringsverksamheterna i 71-72 finns i Sverige lagstadgade procedurer, regler och krav. För verksamheterna i 79 finns i viss mån lagstadgade regler od, men regler om förändringsprocedurer är illa utvecklade, det gäller t ex är hanteringen av problem med integration och segregation, mobbning, hanteringen av fattigdom och s k utslagna etc.

De sociala miljöerna planeras i någon mån av de offentliga myndigheterna, men borde planeras på ett mer medvetet sätt med hjälp av de fya planeringsmomenten, hur var det, är det, hur kan det bli och hur bör det bli ?

Mänsklighetens största planeringsuppgift kan anses vara att planera de sociala miljöerna, och planera dem med hänsyn till individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, sedda i jämlikhetsperspektiv.

Det innebär bl a att de sociala miljöerna ska stödja jämlikhetssträvanden och solidaritet så att människor når tillfredsställelse och självförtroende och hushållen får pengar till skälig levnadsstandard. Pengarnas fördelning är ett stort problemområde, som man inte lyckats särdeles väl med ens i Sverige.

- 1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
- 3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
- 5-6 Naturforskning och teknologiska/ekonomiska verksamheter.
- 7-9 Kulturella verksamheter.
- 4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå. Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

Se vidare Sven Wimmells hemsida:
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/>

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar.

I varje samhälle bör finnas ordning i arkiv och bibliotekssystem o d, databaser, där man snabbt kan finna kunskaper man behöver. Likaså bör alla ha åtminstone översiktliga kunskaper om det egna samhällets och världens tillstånd och förändringar. Vid plötsliga katastrofer finns inte tid att ordna allt detta, det bör ordnas och läras in hela tiden.

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.

Sven Wimmell 050109: Infostruktur.

Klassifikationssystem: LIBRIS - SAB och SW-systemet.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40i.pdf>).

Sven Wimmell 050112: Några databaser och bibliotek.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40l.html>).

103 Övergripande värderingar. Allmänna encyklopedier.

FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Rio-deklarationen om miljö och utveckling. Agenda 21.

Nationalencyklopedin.

Citat ur Agenda 21.

Citaten är avsedda att belysa några viktiga drag. Den första principen i Riodeklarationen handlar om att människan står i centrum och har rätt till ett hälsosamt och rikt liv i samklang med naturen. Det är viktigt att framhålla, att det primära är människornas rätt till ett hälsosamt och rikt liv. Detta liv ska levas i samklang med naturen.

Den första punkten i första kapitlet i Agenda 21 :

”1.1 Människan står vid ett vägsval i historien. Vi står inför möjligheten av en bestående ojämlikhet mellan och inom nationer, ökad fattigdom, hunger, ohälsa och analfabetism och fortsatt förstöring av de ekosystem som vi är beroende av för vår välfärd. En integrering av miljö- och utvecklingsfrågor och ett större engagemang i dessa frågor kommer emellertid att leda till att människors basbehov tillgodoses, till en förbättrad levnadsstandard för alla, bättre skydd av och hushållning med ekosystemen och en tryggare, lyckligare framtid. Ingen nation kan uppnå detta på egen hand, men tillsammans kan vi det, i ett globalt samarbete syftande till en hållbar utveckling.”

Kapitel 3 om fattigdomsbekämpning :

”Fattigdom är ett komplext flerdimensionellt problem vars upphov är både nationellt och internationellt....Undanröjande av fattigdom och svält samt större jämlikhet i fråga om inkomstfördelning och mänsklig resursutveckling tillhör fortfarande de största utmaningarna. Ansvar för kampen mot fattigdomen delas av alla länder...En miljöpolitik som huvudsakligen är inriktad på bevarande och skydd av naturresurser måste, samtidigt som den förvaltar dem på ett hållbart sätt, ta vederbörlig hänsyn till dem som är beroende av resurserna i fråga för sitt

livsuppehälle. I annat fall kan den få en omvänd effekt såväl på fattigdomen som för möjligheterna att nå framgång på lång sikt vad gäller bevarandet av naturresurser och miljö...En effektiv strategi för att samtidigt hantera problemen med fattigdom, utveckling och miljö bör inledas med fokusering på naturresurserna, produktionen och människorna och bör inbegripa demografiska frågor, förbättrad hälsovård och utbildning, kvinnornas rättigheter, den roll som spelas av ungdomen, ursprungsbefolkningen och lokala samhällen samt en demokratisk medbestämmandeprocess i förening med förbättrad styrelse.”

Kapitel 4 om förändring av konsumtionsmönster :

”Särskild vikt bör läggas vid av ohållbar konsumtion orsakad efterfrågan på naturresurser och vid en användning av dessa resurser som är effektiv och i överensstämmelse med målsättningen att minimera förbrukning samt minska föroreningar. Trots att konsumtionen i vissa delar av världen är mycket hög, är de grundläggande konsumtionsbehoven hos en stor del av mänskligheten inte tillfredsställda. Detta leder till överdriven efterfrågan och ohållbara livsstilar bland de rikare segmenten, något som innebär oerhörda påfrestningar på miljön. De fattigare segmenten kan å andra sidan inte tillfredsställa sina behov av livsmedel, hälsovård, bostäder och utbildning. En förändring av konsumtionsmönstren kommer att innebära krav på en mångsidig strategi som är inriktad på efterfrågan, tillfredsställande av de fattigas basbehov, och minskning av avfall och av användning av icke förnyelsebara resurser i produktionsprocessen.”

Kapitel 6 om människors hälsa :

”Det råder ett nära samband mellan hälsa och utveckling. Både otillräcklig utveckling som leder till fattigdom och olämplig utveckling som orsakar överkonsumtion kan, samtidigt som världens befolkning ökar, ge upphov till allvarliga miljöorsakade hälsoproblem i utvecklade länder och utvecklingsländer... Det krävs tvärsektoriella åtgärder för att koppla samman en förbättring av hälsa, miljö och samhällseko-

nomiska förhållanden. Sådana åtgärder, vilka omfattar utbildning, bostadspolitik, anläggningsarbeten och samhällsgrupper, i vilka ingår företag, skolor och universitet och religiösa, medborgerliga och kulturella organisationer, är inriktade på att möjliggöra för människor i lokala samhällen att säkerställa hållbar utveckling. Det är av särskild betydelse att man i stället för att enbart förlita sig på rehabilitering och behandling även inbegriper förebyggande program.”

Kapitel 7 om boende och bebyggelse:

”Det övergripande målet för boende- och bebyggelsesektorn är att förbättra boendets sociala, ekonomiska och miljömässiga kvalitet och alla människors livs- och arbetsmiljö - särskilt de fattiga i städerna och på landsbygden.”

Kapitel 8 om att integrera miljö och utveckling i beslutsfattandet :

”Det övergripande målet är att förbättra eller omstrukturera beslutsprocessen så att beaktandet av socioekonomiska frågor och miljöfrågor helt integreras och en bredare delaktighet från allmänhetens sida garanteras...Det primära behovet är att integrera beslutsprocesserna inom miljö- och utvecklingsområdena. För detta ändamål bör regeringarna genomföra en nationell översyn och, när så är lämpligt, förbättra beslutsprocesserna så att en integrering av ekonomiska och sociala frågor samt miljöfrågor gradvis uppnås i strävandet efter en utveckling som är ekonomiskt effektiv, socialt rättvis och ansvarsfull och miljömässigt sund. Länderna gör egna prioriteringar, i enlighet med sina nationella planer och program, bland följande åtgärder:

- a) Att säkerställa en integrering av ekonomiska, sociala och miljömässiga överväganden i beslutsfattandet på alla nivåer och i alla departement,
- b) att anta inhemskt utformade programramar som ger uttryck för ett långsiktigt perspektiv och ett sektorövergripande angreppssätt som grund för besluten med beaktande av kopplingarna mellan och inom de olika politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga frågor som

sammanhänger med utvecklingsprocessen,

c) att fastställa nationellt beslutade mål och medel för att säkerställa enhetlighet mellan sektoriella, ekonomiska, sociala och miljömässiga program, planer och instrument för genomförandet av programmen, även skatte- och budgetinstrument - dessa mekanismer skall tillämpas på flera nivåer och sammanföra dem som är engagerade i utvecklingsprocessen,

d) att systematiskt kontrollera och utvärdera utvecklingsprocessen genom regelbundna översyner av tillståndet inom utvecklingen av mänskliga resurser, ekonomiska och sociala förhållanden och utvecklingslinjer och situationen för miljö- och naturresurserna; detta kan kompletteras med årliga miljö- och utvecklingsöversyner för att de olika departementen skall kunna bedöma om långsiktiga utvecklingsmål har uppnåtts,

e) att garantera öppenhet om, och ansvar för, de miljömässiga följdverkningarna av ekonomiska och sektoriella program,

f) att garantera att allmänheten får tillgång till relevant information, vilket gör det lättare att inhämta allmänhetens åsikter och möjliggör en effektiv delaktighet....”

Kapitel 23.Förord till avsnitt III om att stärka viktiga samhällsgruppers roll.

” En av de grundläggande förutsättningarna för att uppnå en hållbar utveckling är ett brett allmänt deltagande i beslutsprocessen. Dessutom har det på miljö- och utvecklingsområdet vuxit fram ett behov av nya former för deltagande. Detta omfattar bl.a. behovet för enskilda individer, grupper och organisationer att delta vid utarbetandet av miljökonsekvensbedömningar och informera sig om och delta i beslut, särskilt sådana som kan påverka de samhällen där de lever och arbetar. Enskilda individer, grupper och organisationer bör få tillgång till information av betydelse för miljö och utveckling som är tillgänglig hos nationella myndigheter, inklusive information om produkter och åtgärder som har eller kan få betydande följder för miljön och information om miljövårdsåtgärder.”

Kapitel 33 Finansiella resurser och mekanismer:

”Ekonomisk tillväxt, social utveckling och utrotande av fattigdom är de viktigaste prioriteringarna för utvecklingsländerna och är i själva verket en förutsättning för att de nationella och globala målen om en hållbar utveckling skall uppnås. Med hänsyn till de fördelar för hela världen som genomförandet av Agenda 21 i sin helhet bör medföra kommer en överföring till utvecklingsländerna av effektiva medel, bl.a. ekonomiska resurser och teknologi utan vilka de får svårt att till alla delar genomföra sina åtaganden, att tjäna såväl de utvecklade ländernas som utvecklingsländernas och hela mänsklighetens, inklusive kommande generationers, gemensamma intressen.”

Kapitel 35 Forskning för en hållbar utveckling :

”Detta kapitel fokuserar på vetenskapens roll och användning för att stödja en klok hantering av miljö- och utvecklingsfrågor med sikte på mänsklighetens överlevnad och framtida utveckling. De programområden som föreslås här skall vara övergripande för att stödja de särskilda krav på vetenskap som har nämnts i andra kapitel i Agenda 21. En uppgift för vetenskapen bör vara att tillhandahålla information som ett underlag för en bättre utformning av miljö- och utvecklingspolitik. För att uppfylla detta krav blir det nödvändigt att öka den vetenskapliga insikten, förbättra långsiktiga vetenskapliga bedömningar, stärka den vetenskapliga kapaciteten i alla länder och säkerställa att vetenskapen svarar mot de framväxande behoven.”

Kapitel 36 Att främja utbildning och höja det allmänna medvetandet :

”Utbildning, höjande av det allmänna vetandet och yrkesutbildning har beröringspunkter med så gott som alla områden som nämns i Agenda 21 och har särskilt nära samband med tillgodoseendet av grundläggande behov, kapacitetsuppbyggnad, information, vetenskap och vissa stora samhällsgruppers roll....

Utbildning, inbegripet formell utbildning, det allmänna medvetandet och yrkesutbildning, bör anses vara en process genom vilken männi-

skor och samhällen kan uppnå den högsta graden av självförverkligande. Utbildning är avgörande för att främja en hållbar utveckling och förbättra människors förmåga att lösa miljö- och utvecklingsproblem. Medan den grundläggande utbildningen utgör grundvalen för utbildning om miljö och utveckling, måste det senare medvetandegörandet utgöra en väsentlig del i inlärningsprocessen. Både formell och icke-formell utbildning är nödvändig för att ändra människors attityder så att de kan bedöma och lösa de problem som hör samman med hållbar utveckling. Den är också av avgörande betydelse för att uppnå medvetande om betydelsen av miljö och etik, värderingar, attityder, färdigheter och beteenden som är förenliga med hållbar utveckling och för att allmänheten effektivt skall kunna delta i beslutsprocessen. För att vara effektiv bör utbildning om miljö och utveckling omfatta dynamiken i såväl den fysiska/biologiska, sociala och ekonomiska miljön som människans utveckling (vilken kan inkludera andlig utveckling), och ingå i samtliga ämnen och vetenskapsgrenar. Såväl formella som icke-formella metoder och effektiva kommunikationsmedel bör utnyttjas i denna undervisning...

Länder och läroanstalter bör införliva miljö- och utvecklingsfrågorna med befintliga läroplaner och främja utbyte av metoder och utvärderingar....”

Kapitel 38 En internationell institutionell ordning :

”Alla fackorgan i FN-systemet har en nyckelroll vid genomförandet av Agenda 21 inom sina respektive kompetensområden. För att säkerställa en effektiv samordning och undvika dubbelarbete vid genomförandet av Agenda 21 bör det finnas en effektiv arbetsfördelning mellan olika delar av FN-systemet utifrån dessas mandat och komparativa fördelar. Medlemsstaterna har möjlighet att genom vederbörande styrande organ se till att dessa uppgifter utförs effektivt. För att underlätta en utvärdering av fackorganens prestation och sprida kunskap om deras verksamhet bör alla FN-organ åläggas att regelbundet utarbeta och offentliggöra rapporter om sin verksamhet vad gäller genomförandet av Agenda 21. Det krävs även att deras

politik, program, budget och verksamhet blir föremål för grundlig och kontinuerlig översyn.”

Kapitel 40 Information för beslutsfattande :

” Enligt principen om en hållbar utveckling är alla människor användare och producenter av information i vid mening. Med information förstås såväl sakuppgifter som lämpligt strukturerade erfarenheter och kunskaper. Behov av information uppstår på alla nivåer från överordnade beslutsfattare på nationell och internationell nivå till gräsrotsnivå och individens nivå. Följande två programområden måste genomföras för att säkerställa att beslut i högre grad baseras på tillförlitliga underlag:

A. Att överbrygga informationsklyftan,

B. Att förbättra tillgången på information....

De vanligaste indikatorerna såsom bruttonationalprodukt (BNP) och mätningar av individuella resurs- eller föroreningsflöden ger inte en tillräckligt bra bild av utvecklingens hållbara karaktär. Metoderna för att bedöma samverkan mellan miljömässiga, demografiska, sociala och utvecklingsmässiga parametrar inom olika sektorer är inte tillräckligt väl utvecklade eller utnyttjade. Det är nödvändigt att utveckla indikatorer för hållbar utveckling som kan ge tillförlitliga beslutsunderlag på alla nivåer och bidra till att integrerade miljö- och utvecklingssystem reglerar sig själva och fungerar på ett hållbart sätt....

Regeringar bör överväga att genomföra de nödvändiga institutionella förändringarna på nationell nivå för att åstadkomma en integrering av miljö- och utvecklingsinformation. På internationell nivå behöver verksamhet för miljöutvärdering stärkas och samordnas med insatser för att utvärdera utvecklingstendenser....

Länder, internationella organisationer, inklusive FN-systemets organ och icke-statliga organisationer, bör utnyttja olika initiativ till elektronisk överföring som ett medel för att stödja informationsutbyte, ge tillgång till databaser och andra informationskällor, underlätta kommunikation i samband med mera övergripande projekt, t.ex. genomförandet av Agenda 21, underlätta mellanstatliga förhandlingar,

övervaka konventioner om och insatser för hållbar utveckling, meddela miljövarningar och överföra teknisk information. Dessa organisationer bör också underlätta sammanlänkning av olika elektroniska nät och användning av lämpliga standard- och kommunikationsprotokoll för ett transparent utbyte av elektroniska meddelanden. Vid behov bör ny teknik utvecklas och dess utnyttjande uppmuntras för att de som inte har tillgång till den nödvändiga infrastrukturen också skall kunna delta. Mekanismer bör också upprättas för att genomföra den nödvändiga överföringen av information till och från icke-elektroniska system för att säkerställa att de som inte har möjlighet till elektronisk kommunikation kan delta..

Länder och internationella organisationer bör överväga att genomföra utredningar om den information om hållbar utveckling som finns tillgänglig inom den privata sektorn och om nuvarande arrangemang för informationsspridning för att konstatera förekomsten av luckor och hur dessa luckor skulle kunna fyllas genom kommersiell eller halvkommersiell verksamhet, särskilt verksamhet i och/eller med deltagande av utvecklingsländer, där detta är praktiskt genomförbart. Om det föreligger ekonomiska eller andra hinder för att tillhandahålla och få tillgång till information, särskilt i utvecklingsländerna, bör innovativa åtgärder övervägas för subventionering av tillgång till information eller för att undanröja hinder som inte är av ekonomisk art. ”

104 Övergripande verksamheter om samband.

Se tidigare redovisning om samhällsplaneringens problem.

105 Övergripande om forskning.

Sven Winnell 050101:

SCB:s forskningsämnen inlagda i SW-systemet.

Samt nedlagda SAFARIs ämnen inlagda i SW-systemet.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40j.html>)

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter.

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003.

Inlagda i SW-klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40p.pdf>).

Sven Winnell 050203: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999.

Inlagda i SW-klassifikationssystem.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40q.pdf>).

Sven Winnell 050203: SSYK 96. Standard för svensk yrkesklassificering.

Yrken inplacerade i SW-klassifikationssystem.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40r.pdf>).

107 Övergripande om utbildning o d.

Läroplan för grundskolan.

Sven Winnell 050206: SUN, utbildningsklasser.

Inlagda i SW-klassifikationssystem.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40s.pdf>).

Sven Winnell 040421:

Utbildningar vid universitet och högskolor

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40f.pdf>).

108 Övergripande samhällskunskap. Samhällsguiden.

Sven Winnells hemsida

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

(<http://w1.861.telia.com/~u86105430>)

Sven Winnell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40m.pdf>).

Sven Winnell 050206: SW-klassifikationssystem med inlagda: Libris/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/ tjänster, SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN utbildningar. (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40t.pdf>).

Sven Winnell 040308: Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40e.pdf>)

Sven Winnell 041112 ändrad 050121:

Sammanställning om samhällsplaneringens problem.

(<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40g.pdf>).

109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

11/19 Individernas inre verkligheter.

Både hos makthavare och den stora allmänheten bör finnas lämpliga kunskaper och erfarenheter, visioner, värderingar, uppfattningar om samband och lämplig logik och moral.

Det kan inte åstadkommas plötsligt vid en oväntad katastrof, utan är något som måste byggas upp kontinuerligt, bl a som förebyggande åtgärder inför oväntade katastrofer.

Områdena 11-19 avser olika aspekter av det som finns i huvudet på en människa. Tillsammans är det det som håller igång alla mänskliga verksamheter och är sålunda det viktigaste i samhällsutvecklingen och i mänsklighetens historia. Det som finns där påverkas av alla intryck som kommer in från miljön. Områdena 11-19 är på det hela taget dolda för utomstående och svåra att få kunskap om.

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

Vid stora olyckor är det numera vanligt att det inrättas grupper som stöttar drabbade och anhöriga m fl som fått psykiska problem av sorg och oro. Men det finns i vardagslivet säkerligen många som har besvär med sitt psyke, man går in i väggen, blir stressad mer än man mår bra av o s v. Världen har blivit så komplicerad att man inte riktigt förstår det som händer och man känner sig maktlös. Barn och ungdom funderar på självmord, en del utvecklar kriminalitet, en del börjar med knark, en del klarar inte skolan. Bakom allt sådant finns problem i psyken. Valfärdens första problem är hur man ska kunna undvika psykproblem och få alla att känna välbefinnande.

I artiklarna om kriminalvården behandlas problem med att hålla fångarna inspärrade, medan det verkliga problemet är hur man undviker att människor blir kriminella och hur man kan omvända de kriminella till ett bättre liv.

16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

17 Individens moral och uppfattningar om moral.

I artikeln om moral står bl a:

“Mutor, mygel, rofferi, girighet, och en häpnadsväckande brist på moral har de senaste åren kommit att förknippas med svenska företag, fackföreningar och politiker. Vad är det som har hänt med bilden av det, kanske tråkiga, men hederliga Sverige? en av förklaringarna till mygeltrenden är att så många system i samhället innehåller pengar utan tydliga ägare. Då minskar också ansvaret för dem.

-Lurar du försäkringskassan lurar du ingen särskild. Du lurar visserligen alla andra skattebetalare, men det är inte samma sak som att bedra en person....Sitter du nära ett penningflöde så är det lätt att stoppa ner ett finger så att det också skvätter på dig.”

I artikeln om polisen får man andra exempel på dålig moral- hos poliserna.

I artikeln i riksdagens tidning om att politikerna måste bli ärligare står bl a. “ det politiska språket har blivit så tomt på innehåll. Jag tror det är politikernas känsla av att leva under evig belägring som urholkat deras språk. De bevakar varandra och bevakas av medier... Politiker redovisar sällan sina verkliga motiv, de försöker vara entydiga och hålla fasaden uppe.... Att använda det politiska språket på det sättet är farligt, eftersom medborgarna till slut upphör att ta det på allvar. Det är särskilt farligt när det politiska samtalet inte längre hämtar näring i de politiska lokalavdelningarna, utan förs uppifrån och ner, via medierna.”

18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2 Religiösa verksamheter o d.

I samband med olyckor händer det att religiösa organisationer bildar särskilda stödgrupper som ska hjälpa drabbade att hantera psykiska problem. Initiativet kommer från de religiösa organisationerna och hjälparbetet sker på deras villkor.

20 Övergripande religiösa verksamheter o d

21 Allmän religionsvetenskap

22/28 Kristna religioner

29 Icke kristna religioner o d

I artikeln om katastrofer och religioner berättas om religiösa åsikter. Bl a:

“I AMERIKANSKA affärsavtal kan man ofta läsa en rak och enkel klausul om ogiltighet. Det brukar stå att avtalet inte gäller om något oförutsett inträffar- som till exempel en "Act of God".

Detta är en standardformulering. Jag känner till den väl. När jag arbetade med utvecklingen av Sydsvenskans digitala medier beredde den oss vissa problem i en avtalsskrivning med en amerikansk leverantör av webbtjänster.

Svenska sekulariserade företag dealar nämligen inte med Gud. Vad har Gud i så fall för organisationsnummer? Vi gillar inte obegriplighet, och vi räknar framför allt inte in den i vardagen, i vårt samarbete med en annan firma. Man avtalar inte om sådant man inte kan stämma någon för i händelse av avtalsbrott.

Men man kan inte avtala bort oron heller, inte förhandla med naturkrafter. Inte förlita sig.”

3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

Politikvetenskaper och politiska verksamheter bör skötas med hänsyn till krav som kan gälla för alla dagar, men bör också skötas med hänsyn till oförutsedda katastrofer och kriser. Det finns kriser och elände alla dagar, som kan ställa krav om hög uppmärksamhet, men som försummas. Om man lägger större vikt vid all dagliga kriser kan man ha lättare att klara plötsliga katastrofer.

I dagens värld kan katastrofer och kriser vara en angelägenhet för hela världen, det kan motivera en mer världsomspännande syn på kriserna än vad som varit brukligt.

31 Statistik och demografi.

Statistik och demografi bör skötas med hänsyn till utvecklingen och kriserna i hela världen.

32 Statsvetenskap

Statsvetenskapens arbetsområde gäller bl a problem om kriser och konfliktlösningar, och kan sålunda vara av betydelse vid kriser. I Irak ska man nu åstadkomma en konstitution för den nya staten efter kriget som startades där av USA. Om man bygger den nya konstitutionen på fundamentalistisk Islam har man åstadkommit något som kan ses som katastrof.

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi

Katastrofer påverkar ekonomierna, både nationellt och internationellt, och man bör veta hur och vad det kan föranleda.

34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

Finns lagar som är tillräckligt bra vid katastrofer? Om ej bör lagstiftarna i 351 och 354 förbättra dem.

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

Riksdagen bör förbättra krisberedskapen och förbättra välfärdsfördelningen.

352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

Kommunernas makthavare bör fundera över kommunernas roll i sammanhanget och göra de förbättringar som kan behövas.

353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

Regeringen bör föreslå riksdagen lämpliga förbättringar när det gäller sådant som riksdagen ska besluta, om göra förbättringar i regeringens inre arbete, samarbetet mellan departementen, och genomföra förbättringar i underliggande myndigheter och deras samverkan som regeringen har inflytande över.

Regeringens förslag om EUs roll vid katastrofer.

“EU bör förbättra sin förmåga att ge stöd till sina egna medborgare vid katastrofer, kriser och konflikter som inträffar utanför EU:s gränser. Ett samarbete på detta område finns redan, i form av det konsulära samarbetet. Tsunami-katastrofen visar att vi måste både fördjupa och bredda det existerande samarbetet. Angreppssättet bör vara bredare än det hittillsvarande konsulära samarbetet. Det måste inriktas mot ett brett spektrum av hot mot och risker för EU:s medborgare.

Sveriges utgångspunkt för arbetet är att dra nytta av och vidareutveckla existerande EU-samarbete inom det konsulära området, räddningstjänsten och den europeiska säkerhets- och försvarspolitik, i enlighet med det svenska tankepappret från den 6 januari.

De bärande elementen i en EU-förmåga är följande:

- resurser från medlemsstaterna
- strukturer för att koordinera dessa resurser
- understöd från EU:s institutioner (rådssekretariatet, kommissionen)

.....Tsunami-katastrofen visar att medlemsstaterna måste fortsätta utveckla sina förmågor. De måste ges snabbhet och uthållighet. En viss specialisering mellan medlemsstaterna är möjlig, men det förutsätter en större kunskap om varandras kapaciteter. För att kunna ge stöd till egna medborgare behövs specialiserade kategorier av personal behövs inom bl.a. konsulär expertis, räddning, undsättning, skydd, omhändertagande, infrastruktur och ingenjörer, logistik och transporter inom ett katastrofområde, strategisk transportkapacitet för långväga evakuering, medicinsk personal och utrustning, rättsmedicinsk expertis, inkl. för identifiering, begravningsexperter och psykologer och psyko-socialt stöd. Flera medlemsstater bedriver redan ett arbete på nationell basis med detta syfte. I Sverige inrättas en nationell beredskapspool med konsulära tjänstemän som kan ingå i en samordnad konsulär EU-insats i tredje land. Några EU-länder har konsulära snabbinsatstyrkor, t.ex. Storbritannien.

En rad militära resurser har framtagits inom ramen för ESFP och anmälts av medlemsstaterna till EU:s styrkeregister. Dessa kan vara användbara för att stödja EU-medborgare vid kriser utanför EU, t.ex. strategiska lufttransporter, ingenjörsförband, sjukvårdsförband och fältsjukhus. Vissa kapaciteter som framtagits inom civila ESFP kan på motsvarande sätt vara användbara.....

Baserat på egna erfarenheter från arbetet i Thailand efter tsunamin föreslår Sverige att uppgifterna för ett gemensamt stöd skulle kunna omfatta att:

- samla in och sprida information om stöd- och hjälpbehov, inte minst från det drabbade landets myndigheter;
- sammanställa lägesinformation om EU-medborgares situation;
- insamla och förmedla information om medlemsstaternas olika insatser;
- tillhandahålla kommunikations- och logistikstöd till medlemsstaternas missioner på plats;
- bidra till att de enskilda resurser från medlemsstaterna som anländer till katastrofområdet utnyttjas effektivt;
- hjälpa till med samordning av evakueringstransporter, sjuktransporter etc.

Regeringen om stormen:

Vad gör regeringen för att hjälpa de drabbade?

En särskild statssekreterargrupp har bildats. Den träffas regelbundet för att samordna departementens frågor med anledning av stormen.

Infrastrukturminister Ulrica Messing träffade skogsnäringen 05-01-11 för en gemensam genomgång av läget. Ulrica Messing reste 05-01-13 till Jönköpings och Kronobergs län för att på plats informera sig om skogsskadorna. Ulrica Messing har även kallat berörda parter till möte 05-01-17 för att gemensamt gå igenom de åtgärder som behöver vidtas på kort och lång sikt med anledning av stormen.

Regeringskansliet står vidare i kontinuerlig kontakt med myndigheter och länsstyrelser för att informera sig om läget.

354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

FN och EU och andra liknande organ har anledning att undersöka behov av förbättringar ifråga om välfärdsfördelningar och krisberedskap och genomföra lämpliga förbättringar. Se regeringens förslag.

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

36...om individernas kroppsliga förhållanden.

37...om utbildning o d.

38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

De politiska partierna bör bättra sig när det gäller att fånga upp allmänhetens krav och efter planeringar och kompletterande undersökningar omsätta dem i förslag i de demokratiska församlingarna så att lagar och förordningar kan förbättras.

Rimligt är att använda demokratin till att hantera levnadsvillkoren. De beror av individens kroppsliga och psykiska förhållanden och individens fysiska och sociala miljöer. Politiska förslag bör åtföljas av beskrivningar av konsekvenserna för dessa levnadsvillkor.

Förslag kan ge olika konsekvenser för olika personer och olika grupper, några kan få det bättre, andra sämre. Förslag kan syfta till just detta, och det ingår i politikens uppgifter att besluta så att fördelningen av förbättringar och försämringar blir den man avser.

I dagens politiska debatt förekommer många förslag, men det är sällan konsekvenserna beskrivs på riktigt sätt, uttalanden om konsekvenser är ofta lösa spekulationer eller önsketänkande som framställs som om de vore fakta. Det går att ge många exempel på det, men för att snabbt komma vidare ska bara konstateras, att de politiska partierna ofta är dåliga på att sköta sina politiska uppgifter. Det är främst de politiska partierna som har ansvar för politikerföraktet och de svårigheter det demokratiska systemet nu har.

Planera människornas levnadsvillkor.

De politiska partierna borde hålla igång rejäla planeringar om människornas levnadsvillkor och därvid behandla frågorna Hur var det? Hur är det ? Hur kan det bli ? och Hur bör det bli ? Planeringarna bör använda sig av riktiga kunskaper.

Att de kroppsliga förhållandena bör planeras har väl partierna klart för sig: - i stort sett:

61 Hälsa- o sjukdom, sjukvård, räddning o d.

641 Mat

643 Boende.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

645 Inventarier, hjälpmedel.

646 Personlig hygien, kläder.

647 Hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm.

648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter.

649 Personvård: barn, hemsjukvård, hemtjänst.

658 Förvärvsarbete och arbetsförhållanden.

Men det är angeläget påpeka att stor vikt bör läggas vid planeringen av de psykiska förhållandena:

11/19 Individernas inre verkligheter:

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

14 Individens ideologi / uppfattning om samband od

15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

17 Individens moral och uppfattningar om moral.

Man bör noga beakta påverkan från de fysiska och de sociala miljöerna, isynnerhet påverkan på psyken:

Gör planeringar om påverkan från individens fysiska miljö - fysiska samhälle:

71 Stadsmiljöer, glesbygdsmiljöer etc.

72 Byggnader o anläggningar, arkitektur.

73 Konstföremål o d. Museer, konstupställningar.

74 Konsthantverk, bruksföremål. Inredningar o d.

75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafik, tecken.77 Foto.

78 Musik och ljud.

Gör planeringar om påverkan från: individens sociala miljö - sociala samhälle:

791 Seder,nöjen, film,radio, TV, offentliga fester mm.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. Hobby.

794 Spel. Skicklighets-o turspel. Lotteri. Lotto etc.

7951 Socialvård od.

7952/7956 Sociala miljöer o verksamheter i olika fysiska miljöer.

7957 Undervisning och skolors sociala miljö.

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

I planeringarna bör ingå påverkan på psyken från:

80-89 Språk, skönlitteratur.

90 Tidningar o d.

91 Geografiska skildringar od.

92 Biografier och memoarer o d.

93-99 Historiska skildringar.

I alla verksamheter 10-99 kan förekomma utredningar och förslag o d som är av betydelse för utvecklingen.

4 Sambandsforskningsverksamheter.

40 Systemvetenskap. Infostruktur.

41-49. Samband o samordning mellan olika verksamheter.

Värfärdördelning och krisberedskap är något som beror av hur olika verksamhetsområden och myndigheter samverkar. Undersökningar om samverkan och behov och krav om bättre samverkan bör göras.

Se <http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr4.html> och
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr40.html>

5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap

Naturkunskap är en av grunderna för välfärdsutveckling och katastrofberedskap. Inom geologin skaffar man sig kunskaper bl a om jorbävningar och flodvågor o d som kan leda till katastrofer.

51 Matematik

52 Astronomi, rymdforskning

53 Fysik o d

54 Kemi o d

55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

56 Paleontologi, arkeologi o d

57 Biologi,ekologi.Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet

58 Botanik.

59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter

Bland de ekonomiska verksamheterna finns sådan som är av direkt betydelse vid katastrofer och kriser av slag som inträffade kring nyåret 2004-2005.

I verksamhetsområdena 61-69 har i det följande lagts in regeringens kommentarer med anledning av stormen i Sydsverige. Dessutom har lagts in några mycket korta kommentarer med anledning av flodvågs-katastrofen och liknande som kan tänkas inträffa.

61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

- 611 Människans anatomi.
- 612 Fysiologi.
- 613 Medicinska råd om enskild hygien.
- 614 Offentliga hygienverksamheter, räddning, sjukvårdsorganisation od
- 615 Läkemedelsbehandlingar, sköterskevård och fysikalisk terapi o d.
- 615A Farmakologi, läkemedelsforskning.
- 615 B Allmänna sjukvårdverksamheter.
- 615 C Personal för mottagningar, laboratorier, och öppenvård, utom läkare.
- 615 D Vårdpersonal för allm. medicinska och kirurgiska vårdavd., barnavd., långvård o d
- 615 E Vård-personal för psykiatrisk vård och vård av utvecklingsstörda, utom läkare.
- 615 F Personal för röntgenterapi, röntgendiagnostik, fysikalisk terapi od
- 615 G Narkoman-o alkoholistvård, förgiftning.
- 616/618 Läkerverksamheter od av läkare, operationsassistenter o d
- 616 Allmänläkare, laboratorieläkare o d, läkare för särskilda medicinska sjukdomar, nerv- och psykiatriska sjukdomar, infektionssjukdomar o d.
- 616 A Allmänläkare och läkare med allmänt laboratoriearbete o d
- 616 B Läkare för särskilda medicinska sjukdomar. (6161 /6167)
- 6161 Hjärt- och kärlsjukdomar (Kardiovaskulära sjukd.).
- 6162 Andningsorganens sjukdomar.
- 6163 Matsmältningsorganen sjukdomar.
- 6164 Sjukdomar i blodbildande organ, endokrina körtlar, lymfatiska system o d.
- 6165 Hudsjukdomar. Dermatologi.
- 6166 Urogenitala systemets sjukdomar, urologi.
- 6167 Rörelseapparaturens sjukdomar. Muskuloskeletala sjukdomar.

- 6168 Läkare för nerv- och psykiatriska sjukdomar. Neurologi. Psykiatri.
- 6169 Läkare för infektionssjukdomar o d, smittosamma sjukdomar.
- 617 Kirurgiläkare. Tandläkare o d. Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Narkosläkare och operationsassistenter o d.
- 6171/6175 Kirurgiläkare.
- 6176 Tandläkare.
- 6177/6178 Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Oftalmiatrik. Otorinolaryngologi.
- 6179 Narkosläkare och operationsassistenter o d .
- 618 Kvinno-, barn- och ålderssjukdomar. Mödravård och vård av nyfödda o d
- 619 Veterinärverksamheter o d

Här ingår:

Räddningstjänst, dvs ambulanser, ambulansflyg, ambulanssjukvårdare, brandkårer o d med tillhörande räddningsverksamheter.

Sjukhus och sjukhusledning.

Sjukvård med läkare och alla specialiteter.

Hjälp att ta hand om psykiska chocker o d.

Medicin och utrustning för sjukvård.

Epidemik kontroll och vaccinationer.

Giftkontroller och utsläppskontroller o d.

Tandläkare med bl a identifikation med hjälp av tandkort.

Omhändertagande av döda. Begravningsverksamheter.

Veterinärverksamheter.

Livsmedelskontroll.

Regeringen om stormen:

Arbetet på kommunal nivå

Kommunal räddningstjänst i drabbade kommuner har gjort det stora arbetet. På Krisberedskapsmyndigheten har man inrättat en lägescentral och kontinuerligt informerat om läget samt länkat vidare till berörda instanser, exempelvis SMHI. Från Försvarsmakten har man satt in resurser för att stötta där så har varit behövligt.

Räddningstjänsten

Räddningstjänsten är främst en kommunal angelägenhet men inom några områden har staten ett ansvar.

I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder för räddningstjänsten och en räddningskår. Räddningskåren utför de räddningsinsatser som kommunen ansvarar för. I kommunernas ansvarsområden ingår att vidta förebyggande åtgärder mot brand i de fall det inte är den enskilde som är ansvarig, vilket är det vanligaste. Kommunerna ska också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet.

Inom några områden har staten ett ansvar för räddningstjänsten. Statlig räddningstjänst omfattar:

* fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst,

* efterforskning av försvunna personer,

* miljöräddningstjänst till sjöss,

* räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen.

Staten har genom polisen, Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Kustbevakningen och länsstyrelserna ansvaret för dessa slag av räddningstjänst.

Statens räddningsverk

Statens räddningsverk arbetar med att förebygga olyckor och begränsa skador till följd av olyckor, ansvarar för landsvägstransporter av farligt gods och samordnar övriga myndigheters verksamhet inom området. Räddningsverket har tillsynsansvar utöver vad som följer av räddningstjänstlagstiftningen för åtgärder som ska förebygga och be-

gränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, den s.k. Sevesolagstiftningen.

Räddningsverket har på central nivå ansvar för frågor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor och arbetar för att förebygga att människor, egendom eller miljö kommer till skada vid hantering av brandfarliga och explosiva varor. Räddningsverket har även en beredskap för att kunna delta vid internationella hjälpinsatser, t.ex. vid jordbävningskatastrofer.

Räddningsverkets centrum för risk- och säkerhetsutbildning bedriver utbildning vid fyra skolor belägna i Sandö, Skövde, Revinge och Rosersberg. Hösten 2003 startade Räddningsverket en ny eftergymnasial utbildning för hela området Skydd mot olyckor som ersatte tidigare brandmannautbildning. Den nya utbildningen ger kompetens för att arbeta inom säkerhets- och räddningssektorn, t.ex. som brandman eller med säkerhet inom kommuner, myndigheter och företag.

Kustbevakningen

Kustbevakningens verksamhet omfattar miljöövervakning och miljöräddningstjänst till sjöss, sjöräddning samt eftersökning med flyg. Kustbevakningen medverkar även i tillsynsverksamhet inom sjösäkerhetsområdet, bl.a. avseende transport av farligt gods.

Kustbevakningen har en hög förmåga att möta olje- och kemikalieolyckor till sjöss. Det förebyggande arbetet och miljöövervakningen är viktiga delar i arbetet med att minska antalet utsläpp. Myndigheten har en ständig beredskap för sjöräddning.

Kustbevakningen deltar inom politikområdet i ett tämligen omfattande internationellt samarbete.

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

620	Allmänt.
621	Ingenjörsverksamheter: maskinbyggnad, kärnteknik, elektroteknik, mekanisk teknologi.
6211	Kärnteknik, kärnenergi, atomkraft, allmänt om värmekraftmaskiner, ånga, ångkraft.
6212	Hydraulisk energi, vattenkraft.
6213	El- och telekonstruktion o d, elektronik.
6214	Värmekraftmaskiner, förbränningsmotorer od.
6215	Pneumatisk energi, kylteknik, värmepumpar od.
6216	Maskiner o d för lagring o transport av gaser o vätskor.
6217 / 6219	Plastisk bearbetning, maskinelement, verktyg, verktygsmaskiner.
6217	Plastisk bearbetning, smidning, gjutteknik, valsning, dragning, värmebehandling, ytbehandling, sammanfogning, lödning, limning. 6218 Transmissioner, växlar, kuggar, lyftdon, hissar, transportdon, fästelement, smörjning.
6219	Verktyg, verktygsmaskiner, bearbetningsmetoder.
622	Gruvkonstruktioner o d.
623	Militärkonstruktioner .
624	Konstruktion av byggnader o d.
625	Konstruktion av trafikleder till lands. Järnvägar, gator, vägar o d.
626	Vattenbyggnad i allmänhet, kanaler, anlägg. för jordbruk, fiske.
627	Anläggningar i hamnar, vattendrag och öppet hav, dammar.
628	Hygienkonstruktioner, vatten o avlopp, belysning od
629	Transportmedelskonstruktion o d.
- Vid kriser: Tillgång till ingenjörskunskaper och ingenjörer som kan biträda när man röjer upp och återställer efter katastrofer.

63 Biologisk produktion.Jordbruk,skogsbruk,jakt, fiske od

630 Allmänt.

631 Allmänna lantbruksverksamheter, allmän lantbruksekonomi.

632 Växtsjukdomar, växtförädling o d.

633 Växtodling (åkerbruk) o d.

634 Skogsbruk o d , frukt- o bärödling.

635 Trädgårdsodling o d.

636 Djurhållning.

637 Djurprodukter.

638 Biodling, silkesodling o d.

639 Jakt, viltvård, fiske, fiskevård, sjövärd, o d.

Vid kriser: Räddning av produktionsmedel: byggnader, maskiner, grödor, skog, djur, redskap, båtar od.

Regeringen om stormen:

Jordbruket

Inom jordbruket är elförsörjningen central för att djuren ska få vatten och för att mjölkningsanläggningar samt ventilationssystem ska fungera. Kommunernas djurskyddsinspektörer och räddningstjänster hjälper lantbrukarna att hantera stormens konsekvenser så att djurskyddet kan upprätthållas.

Skogen

Stormen har orsakat de värsta skogsskador som uppmäts sedan man började mäta, alltså värre än stormen 1969 då 37 miljoner kubik blåste ned. Skogsstyrelsen ansvarar för en större inventering av skadorna och bedömer idagsläget att stormfällt virke på vissa håll motsvarar mer än fyra årsavverkningar. Skogsvårdsorganisationen har etablerat en arbetsgrupp för att hantera alla frågor som kommer med anledning av stormfällningarna. I det första skedet prioriterar man säkerhetsfrågorna i röjningsarbetet.

Regeringen ger Skogsstyrelsen i uppdrag att övervaka insektsangrepp och föreslå modell för fördelning av stödåtgärder

Regeringen har beslutat att ge Skogsstyrelsen flera uppdrag för att minska negativa effekter av stormens verkningar, samt utvärdera hur framtidens skogsbruk kan anpassas för att mildra stormskador på skog.

Hur mycket skog har fallit?

Skogsstyrelsen bedömer 05-01-17 att 75 miljoner kubikmeter timmer har fallit för stormen. Detta motsvarar mer än ett års avverkning i hela landet. Bedömningen är att det kommer att bli mycket svårt att ta om hand allt virke. Det kommer att krävas extra ordinära åtgärder.

Skogsstyrelsen kommer att genomföra en inventering av skogsskadorna med början 05-01-17. Först därefter kan vi få en heltäckande bild över omfattningen av stormskadorna på skogen.

Psykosocialt stöd till dem som drabbats av stormen

Stormens skador innebär stora personliga och ekonomiska påfrestningar för dem som drabbats. LRF erbjuder sina medlemmar att ringa hälsoföretaget Feelgoods krisjour dygnet runt på telefon 0771-100 000. Här erbjuds kontakt med bland andra psykologer, läkare och sköterskor. Bonde- och Djuromsorgsgrupperna på LRF:s länsförbund erbjuder också hjälp och stöd. Läs mer på LRF:s webbplats, www.lrf.se, eller ring LRF:s växel på 0771-573 573.

Vad görs för att ta tillvara på virket?

För att klara detta görs en mängd insatser:

1. Avverkning och omhändertagande av nedfallet virke.

Det stora behovet av att avverka och ta omhand nedfallet virke kommer att kräva både stora personella resurser och ökad tillgång till skogsmaskiner.

Skogsstyrelsen arbetar aktivt med information och rådgivning för att ingen ska komma till skada vid omhändertagandet av virket. Man går även ut med en varning till allmänheten för att vistas i närheten av stormfällt virke.

Sveaskog och Fastighetsverket kommer att omfördela sina maskinparker till södra Sverige och det är regeringens förhoppning att andra bolag gör detsamma.

2. Behov av arbetskraft.

Ytterligare arbetskraft kommer att behövas för att kunna ta om hand virket. EU:s regler möjliggör för utländska företag att komma in med maskiner och arbetskraft.

Det kan även finnas ett behov av insatser för att tillfälligt locka tillbaka maskinförare som slutat i skogen. Det kan även finnas behov av utbildad arbetskraft och därmed olika typer av utbildningsinsatser.

3. Underlättande av virkestransporter.

Olika åtgärder behöver vidtas för att möjliggöra effektiva transporter av virke såväl inom södra Sverige som från södra Sverige till andra delar av landet. Transporter krävs till lagringsplatser och till industrin vilket innebär ökat behov av såväl kort- som långväga väg-, järnvägs- och sjöfartstrafik.

Vägverket

Vägverket har möjlighet att under vissa förutsättningar ge dispens från gällande kör- och vilotider, om behov av detta bedöms finnas.

Vägverket har även möjlighet att tillåta högre totalvikt för fordon än vad som annars gäller på berörda vägar. Hänsyn måste dock tas till bärigheten hos vägar och broar på de aktuella sträckorna och till fordonens tekniska förutsättningar. Detta kan innebära att tyngre lastade fordon än idag kan få tillstånd att färdas på vägen. Vägverket arbetar med detta.

Sjöfartsverket

Om det bedöms behövas ytterligare fartyg än tillgängligt svenskt eller EU tonnage kan Sjöfartsverket ge dispens till fartyg som är flaggade utanför EU för att bedriva cabotagetrafik i svenska vatten. Sjöfartsverket arbetar med detta.

Banverket

Banverket har tillsatt en särskild projektgrupp i samarbete med skogsbolagen och tågoperatörerna. Syftet är tillsammans lägga upp logistiken för de stora timmertransporter som nu måste ske. Banverket har även kontakt med sina kollegor i Tyskland, Danmark och Norge. Lok och personal kommer olika operatörer att stå för. Vagnar tillhandahålles främst av Green Cargo, men kommer även hyras in från grannländerna.

4. Möjliggöra lagring av virke.

För att kunna ta om hand virket krävs att lager i närområdet upprättas där timmer kan bevaras utan att förstöras. Inventering av lämpliga uppläggsplatser sker nu av skogsägare i samråd med industrin och skogsvårdsorganisationerna. Det kan exempelvis handla om nedlagda flygfält men även vattenlagring.

För att förhindra att virket förstörs under hanteringen kan olika åtgärder behöva vidtas. Regeringen anser att virket i möjligaste mån ska skyddas mot skador från insekter med hjälp av så naturliga metoder som möjligt. Det kan även finnas behov av viss kemisk bekämpning.

Vilket stöd finns till drabbade skogsägare?

I de fall skogsägaren har försäkring som täcker stormskador sköts detta i särskild ordning mellan skogsägare och försäkringsbolag. Många enskilda skogsägare kommer att drabbas hårt ekonomisk. Flera mindre skogsägare saknar försäkring som täcker kostnaderna.

Det finns flera olika skattekonton för att skogsägare ska kunna fördela inkomsterna över tiden. Speciellt det s.k. skogsskadekontot är tänkt att täcka de problem som uppstår vid storm, brand m.m. Förutsättningarna för att man ska kunna använda skogsskadekonto är att en viss del av skogen måste avverkas i förtid p.g.a. stormen och att den största delen av årets skogsintäkter uppstår genom stormen. Regeringen får många uppslag angående hur ersättning kan ske till drabbade. Systemet med skogsskadekonto är ett sådant uppslag.

Kan EU:s Solidaritetskonto användas till att mildra effekterna av stormen?

Regeringen undersöker möjligheten att söka katastrofstöd från EU.

Vad har stormen fått för konsekvenser för jordbrukarna?

I första hand är det landsbygdsbefolkning och jordbruksföretag som har drabbats och de ekonomiska konsekvenserna kommer att bli omfattande.

De akuta problemen hos företagarna är många. Reservkraft är nödvändigt bland annat för vattenförsörjning, mjölkning och fungerande ventilation. Det är många frivilliga som hjälper till att upprätthålla säkerhet och nödvändiga basfunktioner såsom vatten och värme. Jordbruksföretagen har ofta ett väl etablerat nätverk sinsemellan och resurser som är till stor nytta i sådana här situationer. Inte sällan är jordbrukare också engagerade i arbetet med att säkerställa en fungerande infrastruktur i samhället.

– Läs mer på LRF:s webbplats.

Hur upprätthålls djurskyddet?

Djurskyddsmyndigheten bedömer att det inte uppstått några större problem för djurskyddet med anledning av stormen. En majoritet av jordbrukets djurhållare har tillgång till reservkraft. De djur som eventuellt kan fara illa är tropiska sällskapsdjur. Djurskyddsmyndigheten har aktuell information på sin webbplats.

– Läs mer på Djurskyddsmyndighetens webbplats.

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

641 Matlagning. 642 Måltider, matservering, restauranger.

Vid kriser: Livsmedelsförsörjning i katastrofområden.

Regeringen om stormen:

Hur hanteras frysta livsmedel?

Livsmedelsverket ger på sin webbplats ut råd om hanteringen av frysta livsmedel. Verket har även råd om vad man ska ha i matförrådet. Läs mer på Livsmedelsverkets webbplats.

643 Organisation av boende, personalrum o d. hotell.

Vid kriser: Bostadsförsörjning i katastrofområden.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

Vid kriser: Försörjning med el, värme, vatten, avlopp, avfallshantering, bevakning od i katastrofområden. Produktionsanläggningar för detta och ledningar och utagsställen od.

Regeringen om stormen:

Elförsörjning

Svenska kraftnät är en myndighet med ansvar för kraftsystemets övergripande driftsäkerhet. Svenska kraftnät stöder de drabbade nätföretagen med anledning av de störningar som har uppkommit genom stormen. Regeringen för även en dialog med Sydkraft, vars kunder har drabbats hårt, när det gäller behov för att kunna säkerställa elleverans så snart som möjligt.

Hur omfattande är skadorna på elnätet?

Elnäten har omfattande skador på vissa ställen. I Sydkrafts område är t.ex. 45 regionnätsledningar och 800 lokalnätledningar skadade eller söndertrasade. I Jönköpings och Kronobergs län är skadorna så omfattande att de ännu inte kan överblickas. Sydkraft uppskattar att hälften av alla stolpar i dessa två län är förstörda.

Varför tvingar inte regeringen kraftbolagen att gräva ned sina ledningar?

Energiminister Mona Sahlin har redan innan stormen sagt att regeringen är beredd att ta initiativ till lagstiftning. Mona Salin har nu kallat till sig elbranschen (Sydkraft, Vattenfall, Fortum m fl) för att regeringen ska få en fullständig redovisning av hur de nu arbetat med information till kunderna, ersättning för elavbrotten till de som drabbats, uppröjningsarbetet och hur bolagen tänker ändra sin investeringstakt för att snabbt få bort de luftkablar som exempelvis måste isoleras och grävas ner.

Vad gör nätföretagen nu?

Vattenfall har drygt 400 linjemontörer och skogsröjare ute för att så snabbt som möjligt avhjälpa felen i elnätet. Sex helikoptrar är bokade

för att hjälpa till i felsökningsarbetet. Driftcentralen i Trollhättan och kundservice är förstärkt. Totalt är nära 1500 personer i fält och i driftcentraler sysselsatta med att reparera skadorna.

Sydkraft har ca 2 000 man (från Norden och Tyskland) och ca 100 skogsmaskiner i tjänst för att arbeta med röjning, reparationer och nybyggnation. 10 helikoptrar kommer att inspektera drabbade områden. En flygning görs med flygvapnets Hercules för att transportera ytterligare resurser från Norrland.

Fortum har omdisponerat resurser från bl.a. Norge. Omkring 300 man arbetar med felavhjälpning. Resurser som framöver inte behövs i Fortums arbete kommer att erbjudas andra nätföretag.

Arbetet med att få fram material och personal fortsätter. I och med att avbrotten dragit ut på tiden och skadorna på näten är mycket omfattande, handlar det i många fall även om byggprojekt, förutom de vanliga felavhjälpningsuppdragen.

- Läs mer på Vattenfalls webbplats
- Läs mer på Sydkrafts webbplats.
- Läs mer på Fortums webbplats.

Vad gör samhället för insatser för att avhjälpa strömavbrott?

Myndigheter, länsstyrelser, kommuner och kraftbolag arbetar med att ta hand om de skador som stormen orsakat. Sydkraft, som är det nätföretag som drabbats värst, anger att de har ett mycket bra samarbete med myndigheter i berörda län. Inte minst i Kronobergs län som är hårt drabbat agerar länsstyrelsen och kommunerna kraftfullt.

Svenska kraftnät är den myndighet i Sverige som svarar för kraftsystemets övergripande driftsäkerhet och ägare av stamnätet. Svenska kraftnät stöder de drabbade nätföretagen med anledning av de störningar som har uppkommit genom stormen. Dels med de resurser som de förfogar över, inom den egna organisationen och dels via avtal med t.ex. Försvarsmakten och försvarets frivilliga organisationer. Tre helikoptrar samt andra resurser från Försvarsmakten medverkar sedan tidigare i arbetet. Även personal har kallats in från Finland och Norge.

För att stärka kommunikationerna har Svenska kraftnät till drabbade företags förfogande ställt bandvagnar och terrängbilar med förare, ett antal mobila elverk, två mobila sambandscentraler med personal ur Frivilliga Radioorganisationen samt ett antal satellittelefoner. Stora reservkraftaggregat har flugits ned från Luleå och Sundsvall till länsstyrelserna i Kronoberg, Blekinge, Kalmar och Jönköping.
– Läs mer på Svenska kraftnäts webbplats.

Hur samarbetar regeringskansliet med kraftbolagen?

Regeringen för dialog med Sydkraft, som har drabbats hårt, när det gäller behov för att kunna säkerställa elleverans så snart som möjligt samt om det finns något som regeringen eller myndigheterna kan göra för att förbättra situationen.

Från regeringskansliets sida har även Svenska kraftnät kontaktats angående hjälpinsatser. Svenska kraftnät har ett nära samarbete med berörda nätägare och återkommer till regeringen om de ser behov av ytterligare insatser och samordning mellan departementen och myndigheterna.

Branschorganisationen Svensk Energi förser löpande Regeringskansliet med uppdateringar av läget.

645 Användning av inventarier o d.

Vid kriser: Möjligheter att rädda inventarier o d. Utrustning för räddningsverksamheter.

646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

Vid kriser: Kläder och anordningar för personlig hygien.

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm.

Vid kriser: Drabbades tillgång till pengar till rimlig levnadsstandard.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Vid kriser: Utrustning och hjälp för rengöring och tvätt o d.

649 Personvård: barn, hemsjukvård, allmänt hushållsarbete.

Vid kriser: Organisationer för att ta hand om sådana som inte kan ta hand om sig själva: barn, gamla, handikappade, sjuka som inte behöver sjukhusvård o d.

Konsumentverkets hushållsbudgetar för 2004 + bostadskostnader mm.

I Konsumentverkets broschyr "Koll på pengarna 2004" finns beräkningar för år 2004. Konsumentverket anger, för män och kvinnor 19-60 år:

Livsmedel: Bygger på en fyra veckors näringsberäknad matsedel med vanliga rätter. Både råvaror och halvfabrikat ingår, men inte sådant som godis, snacks eller vin.

Alla mål äts hemma eller matlåda: Kvinna 19-30 år 1140 kr per mån. 31-60 år 1130 kr. 61- år 1040 kr. Säg kvinna 19-60 år 1133 kr per mån. Man 19-30 år 1500 kr. 31-60 år 1440 kr. 61-år 1230 kr. Säg man 19-60 år 14601 kr per mån.

Är du ensamstående lägger du till 100 kronor per månad för mindre förpackningar och mer svin.

Kläder, skor: Innehåller också kemtvätt, skoreparationer och tillbehör som väska, klocka, paraply. Vuxen person: kv 500, man 490 kr per mån.

Fritid, lek: Här ingår bl a leksaker, cd-skivor, böcker, skridskor, cykel, avgift till idrottsklubb. Vuxen person 370 kr per mån.

Hygien: Tvål ,tandkräm, blöjor, hårklippning etc. För kvinnor till och med 49 år ingår mensskydd för ca 30 kronor i månaden. Vuxen kvinna genomsnitt ca 275 kr per mån. Vuxen man 250/ mån.

Barn-och ungdomsförsäkring: Sjuk och olycksfall.

Förbrukningsvaror: Tvätt-och rengöringsmedel, toalett-och hushållspapper m m. 1 person 110 kr per mån. 2 pers 140 kr.

Möbler, husgeråd, TV, textilier m m: Sådan utrustning som slits och ersätts.Frys,disk-,tvätt-maskin ingår inte. 1 person 400 kr per mån. 2 pers 480 kr.

Dagstidning,tele,tv-licens: Innehåller även brev, kort och frimärken.1 person 670 kr.2 pers 760

Hemförsäkring kostar olika beroende på bostadsort. Storstad:över 200 000 inv.Mellanstor stad: 50 000 - 200 000 inv..Mindre tätort:

under 50 000 inv.I person storstad 140 kr per mån.2 pers 150 kr

El - Gäller medelförbrukning i kWh i lägenhet utan disk-,tvättmaskin.

I person 140 kWh per månad,

2 personer 210 kWh. El i Stockholm fast avgift ca 50 kr per mån.

KWh-pris ca 1 kr. Gör: 1 person

190 kr per mån. 2 pers 260 kr.

Kollektivresor och fackavgifter: För en 20-åring anger Konsumentverket: Kollektiva lokalresor 400 kr per månad och fackavgifter (inkl a-kassa) 320 kr per månad. Summa $720 \times 12 = 8640$ per år. I Stockholm kostar busskort 500 kr per mån (pensionär 300 kr) Ska höjas under året. För förvärsarbetande säg $530 + 320 = 850$ kr per mån = 10200 kr per år.

För åldrar 19-60 år är kostnaderna enligt punkterna 1-9 i följande uppställning. Punkten 10 är en post läkarvård och tandvård, som socialstyrelsen hade i en tidigare socialbidragsnorm, ca 70 kr per månad, men som inte finns med i Konsumentverkets budget.

För livsmedel räknas här med att alla mål äts hemma (matlåda till arbetet), för ensamboende ska läggas till 100 kr per månad.

Hemförsäkring i storstad.

Bostadshyror: Genomsnittlig hyra för hyreslägenheter i riket 2002 enligt SCBs Bostads-och hyresundersökningen 2002.

2 rok 45700 kr per år = 3808 kr per mån.

3 rok 56700 kr per år = 4725 kr per mån..

Genomsnittlig ökning jan 2002-jan 2003 Enligt SCB: 2,8% för 2 rok och 2,9% för 3 rok.

Det gör för 2003:

2 rok 46980 kr per år.

3 rok 58344 kr per år.

Ökning 2003-2004 antag 2,8%.

Det gör 2004:

2 rok 48295 kr per år = 4025 kr per mån. Säg 4000 kr per mån = 48000 kr per år.

3 rok 59978 kr per år = 4998 kr per mån. Säg 5000 kr per mån = 60000 kr per år.

Hyror 2004: 1 person 2 rok 48000 kr per år= 4000 kr per mån. 2 personer 3 rok 60000 kr per år= 5000 kr per mån.

Enligt Fob 90 ,tabell 3, hade samtliga hushåll med en person i genomsnitt ca 2,3rok, i småhus ca 3,2 rok och i övriga hus ca 1,9rok. Samtliga hushåll med 2 personer hade i genomsnitt ca 3,5rok, i småhus ca 4,1rok och i övriga hus 2,8rok. Mot bakgrunden av dessa siffror är det rimligt att räkna med 2rok för ensam och 3rok för makar. Boverkets principer för bostadsytor innebär att 2rok för ensam och 3rok för makar ger likvärdig bostandard. **Konsumentverket** anger för 2004 bostadskostnad 4300 kr per månad (inkl el) för ensam 20 år som bor i egen lägenhet 2rok. Utan el 190 kr blir det 4110 kr per mån.

Månadskostnader, förvärvsarbetande icke-pensionärer:

Enligt beloppen från konsumentverket. Åldrar 19-60 år. 2004.

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam man	Ensam kv.	Makar
1.Livsmedel	1460+100	1133+100	1460+ 1133
2.Kläder och skor	490	500	490+500
3.Lek och fritid	370	370	370+370
4 Hygien	250	275	250+275
5.Förbrukningsvaror	110	110	140
6.Möbler,husgeråd,TV, radio	400	400	480
7.Dagstidning,tel,TV-licens	670	670	760
8.Hemförsäkring	140	140	150
9.Hushålls-el	190	190	260
10.Läkarvård,tandvård	70	70	70+70
Summa per månad 2004	4250	3958	6778
Genomsnitt för ensam man +kv		4104	
2004 per år:		49248	81336
Bostadshyra per år säg :			
Ensam 2rok, 12x 4000 =		48000	
Makar 3rok, 12x 5000 =			60000
Summa per år 2004, bostad + övrigt		97248	141336
Förvärvsarbetande:arbetsresor+fackavgifter säg		10200	20400
Summa per år 2004, bostad + övrigt		107448	161736
Här är inget räknat för semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.			
Säg för enkelhets skull, avrundat		108 000	162 000
Makar 150% av ensam.			

Hushållsbudgetar för pensionärer.

I förhållande till förvärvsarbetande icke-pensionärer:

Livsmedel: man 230 kr lägre per månad, kvinna 93 kr lägre, genomsnitt m+kv 162 kr lägre per mån = 1944 kr per år.

Personlig hygien kvinna 15 kr lägre, genomsnitt m+kv 7,50 kr lägre = 90 kr per år.

Busskort: 200 kr lägre per mån = 2400 kr per år.

Fackavgift: 320 kr lägre per månad = 3840 kr per år.

Läkare och läkemedel : 900+1800 = 2700 kr högre per år.

Hemtjänst: (långt räknat) ensam 800 kr per år, makar 1200 högre per år.

Summa: Ensam 4774 kr lägre. Makar tillsammans 9948 kr lägre per år.

Ensam pensionär per år: 107448-4774 = 102674 kr per år.

Pensionärspar: 161736-9948 = 151788 kr per år.

Makar 147,83% av ensam.

Säg för enkelhets skull, avrundat: ensam 103000 kr, makar 152000 kr per år.

Makar 147,57% av ensam.

<u>Pensionärer 2004</u>	<u>Ensam</u>	<u>Makar</u>
Posterna 1-10 , ensam resp. makar per mån 2004.	3934,5	6439
2004 per år:	47214	77268
Bostadshyra per år säg :		
Ensam 2rok, 12x 4000 =	48000	
Makar 3rok, 12x 5000 =		60000
Summa per år 2004, bostad + övrigt	95214	137268
Läkare och läkemedel 2700, busskort 3960	6660	13320
Hemtjänst	800	1200
Summa per år 2004, bostad + övrigt	102674	151788

Här är inget räknat för semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.

Från Riksskatteverkets preliminärskattetabeller för 2003. (2004 och 2005 blir siffrorna något annorlunda)

Förvärvsarbetande. K-skatt 32%

Kolumn 1: Kolumnen gäller för den som ska betala allmän pensionsavgift på inkomsten. Sådan avgift ska betalas av löntagare som är födda 1938 eller senare. Avgiften ingår i de angivna skattebeloppen.

Överskott 1 avser överskott i hushållsbudgeten sedan 104000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll. Översk.2 avser överskott per person i hushåll med 2 vuxna, då det minsta rimliga är 78000 kr per person

I de angivna lägsta kostnaderna (enligt tidigare redovisning ovan) inår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. Läger man till 6000 för semester och resor måste en ensam ha minst ca 13000 kr per månad= 156000 kr per år och en make minst ca 9500 kr = 114000 kr per år..

Vid samma lön som ensam har varje make 26000 kr högre överskott än en ensam.

Månadslön	Prelskatt	Eft. skatt	=per år	Överskott 1 Ensam	Överskott 2 Make	Skatt % av lön	Årslön
8001	2057	5944	71328	-32672	-6672	25,7	96 000
9001	2345	6656	79872	-24128	1872	26,1	108 000
10001	2685	7316	87792	-16208	9792	26,8	120 000
11001	3048	7973	95676	-8324	17672	27,7	132 000
12001	3412	8589	103068	-932	25068	28,4	144 000
13001	3775	9226	110712	6712	32712	29,0	156 000
14001	4138	9863	118356	14356	40356	29,6	168 000
15001	4502	10499	125988	21998	47988	30,0	180 000
16001	4865	11136	133632	29632	55632	30,4	192 000
17001	5228	11773	141276	37276	63276	30,8	204 000
18001	5592	12409	148908	44908	70908	31,1	216 000
19001	5955	13046	156552	52552	78552	31,3	228 000
20001	6361	13640	163680	59680	85680	31,8	240 000
21001	6725	14276	171312	67312	93312	32,0	252 000
22001	7083	14918	179016	75016	101016	32,2	264 000
23001	7414	15587	187044	83044	109044	32,2	276 000
24001	7745	16256	195072	91072	117072	32,3	288 000
25001	8100	16901	202812	98812	124812	32,4	300 000
26001	8628	17373	208476	104476	130476	33,2	312 000
32001	11760	20241	242892	138892	164892	36,7	384 000
38001	14927	23074	276888	172888	198888	39,3	456 000
50001	21767	28234	338808	234808	260808	43,5	600 000
64001	29747	34254	411048	307048	333048	46,5	768 000

Inkomster och inkomstskatter.

På föregående sida finns en tabell som visar skatt i % av lön. En ensamstående som tjänar 12 000 kr per månad, 144 000 kr per år, får kvar efter skatt ungefär till de lägsta rimliga levnadskostnaderna och betalar 28,4% av lönen i skatt.

En ensamstående som tjänar 20 000 kr per månad, 240 000 kr per år, ungefär genomsnitt för heltidsarbetare får ett överskott på ca 60 000 kr per år och betalar 31,8 % av lönen i skatt.

En ensamstående som tjänar 64 000 kr per månad, 768 000 kr per år, får ett överskott på ca 307 000 kr per år och betalar 46,5 % av lönen i skatt.

Ensam med lön 12000-25000 kr per månad (144 000 - 300 000 kr per år) betalar 28,4-32,4% i skatt. Ensam med lön 32000-64000 kr per månad (384 000 -768 000 kr per år) betalar 36,7-46,5% i skatt.

Förvärvsinkomster 2000

enligt SCB. Medelvärden för dem som har inkomst. 1000 kr per år.

	Män		Kvinnor		Män+kvinnor		Alla. Antal
	pr år	mån	per år	mån	per år	mån	inkomsttagare
Samtl.	229,2	19,1	156,3	13,0	191,9	16,0	6 743 414
20-24år	119,1	9,9	91,3	7,6	105,4	8,9	516 722
25-34	221,0	18,4	160,5	13,4	191,4	16,0	1 219 948
35-44	266,8	22,2	185,8	15,5	227,2	18,9	1 216 651
45-54	276,6	23,0	201,5	16,8	239,4	20,0	1 225 548
55-64	262,5	21,9	184,3	15,4	223,8	18,7	1 033 658
20-64	243,6	20,3	174,5	14,5	209,6	17,5	5 212 527
65-74	191,3	15,9	119,3	9,9	152,9	12,7	740 334
75-	151,7	12,6	93,7	7,8	116,1	9,7	790 553

Det finns många kloka riksdagsledamöter, men också många som uppvisar oklokheter. När det gäller fördelningspolitik med hjälp av skatter och bidrag är partiernas åsikter ofta behäftade med okunnighet och fördomar. I den politiska debatten får man ofta höra, att det inte lönar sig att arbeta, "efter skatt blir det inget kvar" sägs det. Men tabellen på föregående sida visar, att det blir mycket kvar efter skatt.

Att sänka skatten för inkomster över 38000 kr per månad, något som finns bland kraven från höger hösten 2004, kan tyckas onödigt. En sänkning av skatten för ensamma med inkomst 12000 kr per månad tycks mer agelägen. En sänkning av skatten för låga inkomster medför sänkning också för högre inkomster om man inte samtidigt höjer marginals-katten ovanför de låga inkomsterna, och det ogillar de med högre inkomster. Denna marginals-katteproblematik har inte syns till i riksdagens handlingar.

Trots mycket tal om att skatter bör fördelas efter bärkraft är inkomstskattesystemet ett fiskalt system som inte fördelar efter bärkraft. En viss korrigering av skatteutfallet sker genom barnbidrag, bostadsbidrag o d, men från högerhåll finns ett starkt motstånd mot sådana korrigeringar, som sägs inskränka friheten. Moderaterna vill ta bort bostadsbidragen för barnfamiljerna och ersätta dem med ett barnbidrag. De med låga inkomster kan dock inte få full kompensation eftersom det inte går att ge alla barnfamiljer en ökning av barnbidragen med så mycket som svarar mot de lägsta inkomsternas bostadsbidrag, det skulle kosta statskassan enorma summor. Moderaternas förslag innebär mycket betydande försämringar för låga inkomster och medför behov av ökade socialbidrag, med den frihets-inskränkning det innebär för de låga inkomsterna.

Moderaterna vill ta bort bidrag för att öka friheten för låginkomster, men vill införa skatteravdrag (som är detsamma som bidrag) för pigttjänster, för att öka friheten för höginkomster.

Inkomst efter skatt 2004.

Förvärvsarbetande. Inkomst efter preliminärskatt. Enligt tabell 32 för månadslön, kolumn 1

Lön kr/ månad	Prel. skatt	Disp.efter skatt per månad	Överskott för ensam utan barn, årskostnader 110 000 per år	Överskott för makar med lika inkomst, utan barn, årskostnad tillsammans 166 000 kr.
6001	1503	4498	53976	-56024
7001	1770	5231	62772	-47228
8001	2037	5964	71568	-38432
9001	2315	6686	80232	-29768
10001	2652	7349	88188	-21812
11001	3016	7985	95820	-14180
12001	3379	8622	103464	-6536
13001	3742	9259	111108	1108
14001	4106	9895	118740	8740
15001	4469	10532	126384	16384

Ensam. Gränsen för underskott ligger vid ca 12900 kr per månad.

Makar. Gränsen för underskott ligger där makarna var för sig har ca 9300 kr per månad.

Underskotten vid låga inkomster kontrasterar starkt mot de stora övererskotten vid högre inkomster. Medellön för kvinnor med heltidsarbete kan ligga på ca 15000 kr per månad (Köks- och restaurangbiträden, städare m fl). De undre lönerna i denna kategori lär kunna ligga på ca 12000 kr per månad, och medför då för ensam ett underskott på ca 6500 kr. Att förbättra för ensamma med låga inkomster kan inte ske genom förändringar av skatteskalen eller ändrade grundavdrag. Ändrar man sådant så att ensamma får rimlig skatt får makar/sambor för låg skatt som kostar samhället för mycket. Den enda framkomliga vägen är att införa bostadsbidrag för ensamma utan barn.

65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

Vid kriser: Oranisationer för ledning av räddningsarbeten. Datorer för detta.

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Vid kriser: Samverkan mellan offentliga myndigheter o d.

Regeringen om stormen:

Arbetet på länsnivå

Länsstyrelserna har i samband med den gångna helgens stormoväder kontinuerligt hållit Finansdepartementet och Krisberedskapsmyndigheten informerade om läget i repektive län. Länsstyrelserna har också upprättat kontakter med kommuner, myndigheter, eldistributörer med flera berörda för att få tillgång till aktuell information. Man följer utvecklingen med att bland annat återställa raserad infrastruktur och förmedlar information vidare.

6525-6529 Militära verksamheter

Vid kriser: Hjälp med personal och materiel från militären.

653 Handelsverksamheter.

Vid kriser: Ordande av handelsverksamheter i katastrofområden.

Handel som medel att förbättra jämlikheten i världen.

654 Telekommunikationsverksamheter.

Vid kriser: Ordnan­de av telefö­rbin­delser.

Rege­rin­gen om stormen:

Telekommu­nika­tion

Teleope­rätö­re­r­na har ansva­r för sina respektive nät. Post- och telestyrelsen (PTS) har under de nu pågående extremt stora störningarna daglig avstämning med de största operatörerna. PTS kommer efter det störningarna är åtgärdade att utreda det som hänt på teleområdet.

Hur ser telekommu­nika­tionen ut?

I dagsläget (torsdag 20/1-05) saknar ca 29 0000 hushåll fortfarande fast telefonförbindelse. Den största anledningen till detta är avsaknaden av elförsörjning som påverkar kommunikationssystemen i telestationer/basstationer. Det gäller både fast telefoni och mobilnäten.

I sammanhanget bör dock poängteras att mobiltelefonin generellt fungerar bättre än fasttelefonin i de berörda områdena.

Generellt sett är basstationer och mindre telestationer försedda med batteribackup som håller 2- 4 timmar. Alla större telestationer är försedda med fasta reservelverk som klarar långa avbrott. I takt med att röjning sker av vägar kan teleoperatörerna komma fram till sina stationer och få igång reservelaggregat. Det sker också en omdisponering av reservelaggregat från norra Sverige till det krisdrabbade området.

Operatörerna har ansvaret för att systemet ska fungera. PTS har dock finansierat 1600 mobila reservaggregat som en del i sitt arbete med att förstärka robustheten i systemet. Tyvärr är det först när strömförsörjningen klarats av som de rent tekniska skadorna kan upptäckas och åtgärdas. Ofta måste därför arbetet ske i två steg - först strömförsörjning och sedan reparation.

Operatören (Telia Sonera AB, Vodafone Sverige AB, m fl) har ansvar för sitt nät. Post- och telestyrelsen (PTS) har ingen operativ roll i det akuta krishanteringsarbetet. PTS har dock dagliga avstämningar med de största operatörerna och kommer att granska och utvär-

dera arbetet.

Operatörerna har i dagsläget svårt att bedöma hur lång tid det tar att återställa systemet.

Vad gör TeliaSonera för att komma till rätta med stormens verkningar?

Igår söndag (05-01-16) saknade 17 000 hushåll fast telefon hos Telia i de stormdrabbade områdena. Det är en förbättring med 270 000 hushåll sedan stormen slog till.

På många håll har man fortfarande problem att ta sig fram på vägarna och därför också problem med att komma fram med fordon och reservkraftaggregat. De flesta får tillbaka sin telefoni när elkraften fungerar igen, men på många ställen upptäcks samtidigt nya fel.

Hur ersätter Telia dem som är utan telefoni?

I Telias allmänna villkor finns force majeure som undantar kompensation bland annat vid hårt väder och naturkatastrofer. Kompensation kommer trots detta att ges enligt följande:

- Fel i minst fem dagar i följd ger avdrag på nästkommande faktura motsvarande tre månadsavgifter (3 x 125 kr = 375 kr).
- Fel i minst tio dagar i följd ger avdrag på nästkommande faktura motsvarande sex månadsavgifter (6 x 125 = 750 kr).
- Fel i minst femton dagar i följd ger avdrag på nästkommande faktura motsvarande nio månadsavgifter (9 x 125 kr = 1 125 kr).
- Läs mer på Telias webbplats.

655 Förlagsverksamheter o d.

Vid kriser: Se till att tidningar o d kan komma ut och ge behövlig information.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

6560 Allmänt.

6561 Gatu-och vägtransporter,

6562 Järnvägstransporter.

6563 Specialbanor.

6564 Lokala kollektivtransporter o d.

6565 Övriga landtransporter, interna transporter o d.

6566 Sjötransporter.

6567 Lufttransporter.

6568 Posten.

6569 Resebyrå, speditors- och lagringsverksamheter .

Vid kriser: Se till att transporter kan ske i behövlig omfattning. Vägar och fordon, järnvägar sjöleder, hamnar, fartyg, båtar, flygplatser, flygplan.

Regeringen om stormen:

Hur ser framkomligheten ut på vägarna?

Det större vägnätet är helt framkomligt. De flesta av de drabbade vägarna i skogsrika områden har dock fortfarande begränsad framkomlighet. Det finns fortfarande lågt hängande elledningar över flera vägar i Småland vilket innebär att fri höjd inte kan garanteras.

Fortsatt arbete med att öppna stängda vägar och arbete med att bredda upp vägar med dålig framkomlighet kommer att pågå under de närmaste veckorna. Vägverkets bedömning är att det allmänna vägnätet kan vara helt återställt om tidigast tre veckor. Vägverket uppdaterar fortlöpande sin webbplats med information om läget.

– Mer information om läget på vägarna finns på Vägverkets webbplats.

Hur ser framkomligheten ut på järnvägsspåren?

Läget 05-01-17: På större delen av järnvägsnätet är själva banan röjd, men trafiken dras fortfarande med stora störningar. Sträckningen Nässjö- Hässleholm på Södra stambanan är fortfarande ur funktion.

På Kust- till Kustbanan är sträckningen Borås Kalmar ur funktion.

På torsdag (05-01-20) bedömer Banverket att Södra stambanan kan vara i drift med genomgående trafik mellan Stockholm och Malmö. Sträckan Hässleholm - Åstorp har öppnats så att pendlingstrafiken i Skåne nu fungerar normalt. På Kust- till Kustbanan fungerar pendlingstrafiken mellan Göteborg och Borås. Hela banan bedöms vara igång om en vecka. På Västkustbanan råder brist på kapacitet över Hallandsås p.g.a. enkelspårsdriften. Godstrafiken är där prioriterad, ett fåtal persontåg har också letts över åsen.

Även lokalspår i det stormdrabbade området är drabbade då elektriska bommar, signalsystem och dylikt är ur funktion på grund av brister i strömförsörjningen. Banverket har satt in ett 50-tal vägvakter som bevakar trafiken i plankorsningar.

När hela järnvägsnätet kan gå med normaltrafik igen är fortfarande oklart. Banverket uppdaterar fortlöpande sin webbplats med information om läget. Mer information om läget på järnvägsnätet finns på Banverkets webbplats.

657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Vid kriser: Penningförsörjning till drabbade o drabbade områden o d.

658 Allm.företagsekonomi,Arbetsförmedling o-marknad

Vid kriser: Arbete och försörjningsmöjligheter för drabbade. Uppbyggnad av företag efter katastrofer. Svenskt Näringsliv.

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor

Vid kriser: Upprätthållande av varutillverkning. Ersättningsvaror.

66 Tillverkning av kemivaror o d

660 Allmänt.

661 Kemikalier.

662 Explosivämnen, tändmedel, bränslen.

663 Drycker, njutningsmedel.

664 Livsmedel.

665 Oljor, olje- o asfaltprodukter, fett, vax.

666 Glas och porslin, lergods, cement, betong.

667 Färger.

668 Hygienartiklar, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar.

669 Metaller od

67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d

670 Allmänt.

671 Ädelmetallvaror, ädelstensvaror.

672 Enkla metallvaror av järn o stål.

673 Enkla föremål av metaller, ej ädelmetall, ej järn.

674 Trävaror .

675 Läder och skinn .

676 Pappersmassa, papper och pappersvaror .

677 Garn, tråd, textilier.

678 Plast- och gummivaror.

679 Gruvbrytning, oljeutvinning o d, tillverkning av stenvaror

68 Tillverkning av komplexvaror

680 Allmänt.

681 Finmekaniska produkter, instrument, optik, elektronik.

682 Maskiner.

683 Maskiner och apparater för värme, ventilation, sanitet o för el od

684 Möbler o d.

685 Skor,lädervaror, hjälpmedel för gång o d, sportartiklar.

686 Grafiska produkter, bokbindning o d.

687 Beklädnadsartiklar.

688 Dekorationsartiklar, leksaker o d.

689 Transportmedel.

69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

690 Allmänt.

691.Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68).

692 Byggnadsdelar.

693 Murning, betonggjutning o d.

694 Byggnadsträarbeten.

695 Olika slags byggnader och anläggningar.

696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d.

697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d.

698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d.

699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner.

Isoleringsarbeten.

Vid kriser: Uppröjning och nybyggande i katastrofområden.

7-9 Kulturella verksamheter.

Det är verksamheter som använder det materiella, men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter med olika uttrycksmedel. I 71-78 är medlen fysiska miljöer och fysiska föremål. I 71 de största objekten, hela länder, städer o d. I 72 objekt på byggnadsnivå och i 73-77 föremålsnivå. 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och s k skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden.

Inlagt i områdena bara några korta kommentarer. Men den stora frågan är: hur påverkar medlen i olika fall när de används och hur borde påverkan vara om man strävar efter en bättre värld?

7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur.

71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer

Planering av fysiska miljöer efter katastrofer.

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

Formgivning av byggnader och anläggningar efter katastrofer.

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning

75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafik, tecken. 77 Fotografi

Fotografering av katastrofområden.

78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport

7911-7913 Seder och bruk.

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

Filmning av katastrofområden och information genom radio och TV. Filmer för underhållning som främjar en bättre välfärdsfördelning.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

Teater o d som främjar en bättre välfärdsfördelning.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets-och turspel Lotteri. Lotto. Tips etc.

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.

Offentliga och privata institutioner för social hjälpverksamhet.

7952/7956 Sociala miljöer o verks. i olika fysiska miljöer

Poliser. Kriminalvård. Integration. Segregation. Asylpolitik.

7957 Undervisning o d.

Se till att skolundervisning kan fortgå. Utbildning i världsförbättring. I SAB avdelning E, i DC och DK avdelning 37.

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

Stödjande samverkan i katastrofområden.

7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

I SAB det mesta i avdelning R. I DC och DK avdelningarna 796-799.

8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

Tillgång till tolkar.

Språk i SAB avdelning F, i DC 4 och i DK 80.

81 Litteraturvetenskap, litteraturhistoria. 812/819 motsvarar 82/89.

I SAB avdelning G, i DC delar av 800-899, i DK 81.

82/89 Skönlitteratur på olika språk

Skönlitteratur som beskriver världen på ett sätt som främjar en bättre välfärdsfördelning. Skönlitteratur om förhållandena i olika delar av världen.

I SAB avdelning H, i DC delar av 800-899, i DK 82-89.

82 Engelsk skönlitteratur o d.

83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

84 Fransk skönlitteratur o d

85 Italiensk skönlitteratur o d

86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d

87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d

88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d

89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

Information om katastrofer o d med hjälp av journalister o d.

I SAB avdelning Ä och delar av B. I DC och DK delar av avdelning 0.

91 Allmän geografi, reseskildringar.913/919 motsvarar 93/99.

Beskrivningar olika områden i världen. 91 omfattar också lokal-historia. I SAB avdelning N och i DC och DK avdelning 91.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

I SAB avdelning L och i DC och DK avdelning 92.

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Beskrivningar av utvecklingen i världen. I SAB avdelning K och i DC och DK avdelningarna 93-99.

93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa

95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika

98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika

99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.

Människornas kunskaper har stor betydelse för utvecklingen i världen. Lärare, forskning och skolan mm behandlas i

Sven Wimmell 050403. Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>.

Innehåll:

Observera "Bokmärken" på första sidan i detta pdf-dokument. Där finns en innehållsförteckning och där kan man lätt klicka sig till de avsnitt man vill läsa.

Sid

4 Utbildnings- och kulturministern. Om lärarutbildningen.

7 Höskoleverket 2005. Utvärdering av lärarutbildningen .

9 Den nya lärarutbildningens uppbyggnad

14 Slutsatser och rekommendationer

23 Det gemensamma – En studie av några kunskapselement
i den för alla lärarutbildningar gemensamma delen.

En fråga som kan inställa sig är hur de utbildade lärarna till eleverna omsätter kraven som ställs i skolans värdegrund och i kursplanerna. Något klart besked ges inte men man kan läsa följande:

“Den politiska styrningen. Med decentraliseringen och införandet av ett fristående skolsystem ändrades formerna för den politiska styrningen. Dessa förändringar är inte minst viktiga att förstå för att kunna arbeta med lokala arbetsplaner och utvärdering. De förändringar

som skett vad gäller tillsyn, inspektion och utvärdering kräver en kunskap om bakomliggande system och tankegångar.” Undersökarnas tabeller visar att i genomsnitt ca 40-50% av lärarstudenterna inte fått undervisning i styrningen.

“Variationerna inom och mellan lärosäten är som vi visat stora. Den statliga styrningen av lärarutbildningen synes fallera. Det förefaller som enskilda läroanstalters utbildning styrs av vilka lärare som finns i lärarutbildningen och inte av statliga styrdokument som examensförfordningar. Uppsala universitet har den lärarutbildning där minst antal studenter anser sig ha fått undervisning inom de kunskapsområden som efterfrågades. Uppsala universitet har kompetens inom alla dessa områden.

Som en stilla, avslutande, undran frågar vi oss vad som hände med genomförandet av 1977 års högskolereform? Om den 2004 ännu inte genomförts torde den nuvarande lärarutbildningsreformen behöva minst ett kvarts sekel för att få ett genomslag i ett då förmodligen reformerat skolsystem.” Det är alltså illa ställt med lärarutbildningen.

Värdegrunden och kursplanerna, viktiga styrdokument, innehåller många bra och vackra formuleringar, men en mycket stor nackdel med dem är att de inte ger någon bra överblick över det totala innehållet, ger ingen helhetsbild om hur de olika ämnena hänger ihop. Skolämnena presenteras i bokstavsordning, men i den värld de ingår i förekommer saker och ting och processer inte i bokstavsordning. Det behövs en beskrivning om samhällenas utvecklingsprocesser och det finns i avsnittet i om Samhällsplaneringens problem som börjar på sidan 37.

26 Forskning för ett bättre liv. Proposition om forskning.

(Från Utbildnings- och kulturministern.)

28 Propositionens huvudsakliga innehåll

28 Utgångspunkter för regeringens forskningspolitik.

Propositionen innehåller många forskningsförslag. Men i frågan om hur forskningsresultat ska överföras till allmänheten får man inga tydliga svar. Avsikten med forskningen är ju att den ska leda till ett

bättre liv, och man får förmoda, att det inte bara är forskarna som ska få det bättre utan alla. Det borde innebära att resultaten måste föras ut till alla. Om man vidgar forskningsbegreppet till att gälla alla slags nyheter kommer man till att alla mäktiga offentliga och privata organ snabbt bör förmedla ut sina åsikter så att allmänheten kan ta ställning. Tidigare har det varit svårt att göra det. Med Internets tillkomst har det blivit möjligt. Även om alla inte kan ha tillgång till Internet har Internet revolutionerat informationsförsörjningen. Privata företag och organisationer måste idag finnas på Internet för att göra sig gällande. Offentliga organ bör finnas där för att fylla sina plikter mot allmänheten.

Regeringens hemsida har länge varit föredömlig både när det gäller teknik och innehållsuppbyggnad. Men våren 2004 ändrade regeringen sin hemsida och alla kan nu inte ladda hem därifrån på det gamla hederliga sättet. Svårigheterna beror på felkonstruktion av tekniken bakom regeringens hemsida, på kodningen, och den måste göras om. Det är bara ett semikolon som behöver tas bort i koderna. Trots påpekanden har felet inte rättats till.

Hur hantera informationsfloden? Den är ett stort samhällsproblem som behandlas mer i det följande. Det är också en del av Samhällsplaneringens problem.

33 Varför har vi ont i själen?

Informationsöverflöd. Kunskapsbrist. Handlingsförlamning.
"Våra fem sinnen tar varje sekund emot många miljoner informationsbitar, av vilka vårt medvetande aktivt noterar ett litet urval. Men hur görs urvalet? Kan vår hjärna sovra mellan det livsviktiga, det någorlunda angelägna och det onödiga?"

35 Bildning eller utbildning?

"Sveriges förenade studentkårer, som representerar landets högskolestudenter, har reagerat på att den högre utbildningen har två delvis motsatta mål. Dels ska den svara mot samhällets krav på välutbildad arbetskraft, dels ska den uppfylla demokratiens behov av kritiskt tänkande människor."

Människor har fyra viktiga roller som behandlas i nästa avsnitt om Samhällsplaneringens problem.

37 Sven Winnell. Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.

Kunskaper om verksamheterna och deras samband

för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

(Sven Winnells hemsida

<http://w1.861.telia.com/~u86105430/>)

44 Klassifikationssystem för verksamheter. Områden 1-9.

46 Människorna har olika behov av information i olika roller.

47 Informationsstress vår nya folksjukdom.

48 Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen

49 Sex bilder med samband mellan områdena 1-9:

50 Schema över påverkans -och förändringdproblem.

51 Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema med pilar som visar påverkan mellan områdena.

52 Schema med politiska och opolitiska planeringar.

53 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden:

1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel.

Vilja och förmåga att förändra.

3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).

5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel till kroppslig nytta).

7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till psykisk nytta).

1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål.

Upplevelse av tillfredsställelse.

54 Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.

55 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

56 Den fundamentala påverkanskedjan.

57 Mediekonsumtion

58	Informations- och kunskapsflöden
59	1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. (Lpo 94)
59	1. Skolans värdegrund och uppdrag
62	2. Mål och riktlinjer
68	Grundskolan
69	Grundskolan. Kursplaner och betygskriterier
71	Förteckning över grundskolans kursplaner.
72	Samhällsorienterande ämnen
77	Samhällskunskap
80	Religionskunskap
83	Naturorienterande ämnen
88	Matematik
91	Fysik
95	Kemi
99	Biologi
103	Teknik
106	Hem- och konsumentkunskap
109	Slöjd
112	Bild
116	Musik
119	Idrott och hälsa
122	Svenska
126	Svenska som andraspråk
130	Modersmål
135	Engelska
139	Moderna språk
143	Teckenspråk för hörande
146	Geografi
149	Historia
153	Gymnasial utbildning
156	Kärnämnen på gymnasiet.
156	Samhällskunskap
158	Religionskunskap

160	Naturkunskap
162	Matematik
165	Estetisk verksamhet
166	Idrott och hälsa
167	Svenska
170	Svenska som andraspråk
173	Engelska
175	Geografi. (Ej kärnämne)
178	Historia. (Ej kärnämne men ska bli det)
180	Ämnen på gymnasiet.
181	Gymnasiets program och ämnen 2005.
185	LO om gymnasiet.
187	LO-rapport om gymnasiet
195	Demokrati och överblick i skolan.
196	Att delta i demokratiska processer.
198	Skolämnen som kan ge överblick.
201	Läget i världen.
205	Människornas verksamheter1-9.
	Krishantering. Velfärdsfördelning
205	Att förstå områdenas innehåll.
207	1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.
217	2 Religiösa verksamheter o d
217	3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
221	4 Sambandsforskningsverksamheter.
221	5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
222	6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
234	7-9 Kulturella verksamheter.
234	7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
235	8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
235	9 Saklitterära verksamh. Allmän geografi o historia. Biografi.
236	De kulturella verksamheterna 7-9.
237	Internet
239	Om Nyheter på TV.
242	Kunskapens makt (och maktens kunskap)

Om EU:

Sven Winnell 051015:

Om EU. Politikområden. Kommissionen. Parlamentet. Utskott. Ledamöter. EU-nämnden. EU-historia. mm. Förslag till ny konstitution. Grundlag. Folkomröstningar. Lagrådet. Junilistan.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr32a.pdf>

Innehåll

Sida

3 Europeiska unionens politikområden. Från EUs hemsida 050630.

7 Ledamöter av EU-kommissionen under ledning av J M Barroso (2004-2009). Från EUs hemsida 050630.

9 Europaparlamentet. Utskott. Från EUs hemsida 050702

9 Europaparlamentet. Svenska ledamöter 2004 - 2009. 19 st. Från EUs hemsida 050702.

14 Årsboken om EU 2003 – i korthet.
Från regeringens hemsida 050630. Senaste årsboken.

17 EU-nämnden i Riksdagen. Från riksdagens hemsida 050703.
Senaste uppgifterna om EU-nämnden.

24 Så blev världen som den är. DN 050609 sid Kultur 4.

26 Världens militärutgifter nära kalla krigets nivå. DN 050608 sid 23.

27 Krigsprojektet EU. DN 050616 sid Kultur 4: Om EU:s tillkomst.

30 EUs historia. Bristande demokratisk förankring är EU:s arvsynd”
DN 050615 sid 20.

32 FÖRDRAG OM UPPRÄTTANDE AV EN KONSTITUTION
FÖR EUROPA. (Från svenska regeringen våren 2005.

37 EUs grundlag , en översikt . Av Sören Wibe.

56 Det konstitutionella fördraget i korthet.
Den svenska regeringens broschyr.

70 Folkomröstningarna.

71 Riksdagen och EU-konstitutionen.

71 Demokratiskt underskott i EU.
Fred och potäter duger bra på Balkan.

72 EU-ministrarna den 16 juni 2005. DN 050617 sid 20.

73 Lagrådet om ny EU-konstitution. Från Lagrådets hemsida.

78 Junilistan om Lagrådets yttrande. Artikel 2005-06-30.

79 Göran Persson om EUs långtidsbudget. DN 050703 sid 6.

82 BJÖRN VON DER ESCH (kd) Riksdagsledamot, Södermanland.
Eskilstuna-Kuriren 050718 sid 23: Ett grundskott mot demokratin.

83 ALEXANDER CHAMBERLAND Språkrör Grön Ungdom.
Eskilstuna-Kuriren 050711 sid 23: Låt EU:s konstitution dö i frid.

84 Junilistans idéprogram
92 EU 051022

Om skatter mm:

Sven Wimmell 050522+050605:

De borgerliga partiernas skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag. TV-licens.

Finns på Internet på
<http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39h.pdf>)

Innehåll

- 3 De borgerliga partiernas skatteförslag. Och kommentarer till det.
- 4 Inkomst efter skatt 2004 och partiernas skatteförslag. Översikt.
- 6 Borgerliga motioner.
- 6 Levnadskostnader.
- 7 Skatt i procent av inkomsten.
- 7 Att leva på sin lön.
- 7 De borgerliga partierna slösar med pengar i sina skatteförslag.
- 8 Konsumentverkets hushållsbudgetar för 2004.
- 10 Månadskostnader, förvärvsarbetsande icke-pensionärer:
- 11 Hushållsbudgetar för pensionärer.
- 12 Sammanfattning om levnadskostnaderna.
- 13 Lönestatistisk årsbok 2002.
- 20 Skatteförslag.
- 20 Centerpartiet.
- 25 Folkpartiet.
- 28 Kristdemokraterna.
- 29 Moderaterna.
- 31 Statens utgifter.
- 32 Partiernas budgetförslag.
- 32 Centerpartiets budgetförslag.
- 34 Folkpartiets budgetförslag.
- 38 Kristdemokraternas budgetförslag

- 40 Moderaternas budgetförslag.
- 44 Folkpartiets rapport den 9 april 2005: "Rädda sjukförsäkringen".
- 50 Något om kostnader för datorer.
- 53 Platt skatt.
- 55 Att leva på sin lön.
- 59 Bostadsbidrag för icke-pensionärer. Princip.
- 61 Bostadsbidrag till ensamma icke-pensionärer utan barn.
- 62 Några utdrag från Socialstyrelsen.
- 64 Kostnader för barn, barnbidrag, bobidrag för barn mm.
- 68 TV-licensen.
- 72 Partiernas vårbudgetmotioner 2005. Innehållsförteckningar.
- 72 Centerpartiets vårbudgetmotion 2005.
- 73 Folkpartiets vårbudgetmotion 2005.
- 76 Kristdemokraternas vårbudgetmotion 2005.
- 78 Moderaternas vårbudgetmotion 2005.
- 80 Moralen.
- 82 Arbetslösheten.
- 83 Arbetslöshet och ohälsa.
- 85 Arbetslöshet och ohälsa störst i norr.

86 Tillägg 050605.

- 87 Partiernas förslag. Genomsnittliga skattesänkningar.
- 88 Partiledardebatten i TV.
- 88 Partiernas politik.
- 90 Förslag: inför bostadsbidrag för hushåll utan barn.
- 90 Ersätt för privathushåll TV-licensen med en kollektivlicens
- 91 Barnfamiljer.
- 91 Moderaterna avskaffar bostadsbidragen.
- 92 Centerledaren vill bilda borgerlig regering.
- 92 Folkomröstningarna.
- 93 Riksdagen och EU-konstitutionen.
- 93 Demokratiskt underskott i EU
- 94 Högsta domstolen och Lagrådet.
- 95 Den livstidsdömda svenskan i Kalifornien

96 Marknadskrafterna.
96 De borgerliga partierna
97 Konjunkturinstitutet.
97 Arbetsmarknadsstyrelsen.
98 Statistiska centralbyrån.
99 Löneökningar.
99 Svenskt Näringsliv.
100 Produktionens Betydelse. Från IVA
101 Företagarna. <http://www.foretagarna.se>
102 Småföretagen dominerar samtliga branscher.
103 Sex av tio företag är verksamma inom tjänstesektorn
104 Småföretagen – en viktig arbetsgivare

Sven Winnell 051003:

Välfärd, skatter, arbete, tillväxt.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39i.pdf>

Detta är en fortsättning på :

Sven Winnell 050522+050605: De borgerliga partiernas skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag. TV-licens. (<http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39h.pdf>)

Innehåll:

Sida

- 3 Innehållet i sammanställningen 050522+050605: De borgerliga partiernas skatteförslag mm.
- 4 De borgerliga partiernas skattesänkningar
- 5 En insändare i DN.

- 6 Idelogierna.
- 6 Regeringsförklaringen i september 2005.
- 16 De borgerliga partiernas program.
- 21 Det lönar sig att ha hög inkomst.
- 22 Centerpolitik
- 22 Moderaterna avskaffar bostadsbidragen.
- 23 Förbättringar för låginkomster.
- 23 TV-licensen.
- 24 DN vill ta bort TV-licensen.
- 24 Platt skatt. Förmögenhetsskatt.
- 25 Utbildningspolitik och kriminalvård.
- 26 Högerns frihetsideologi.
- 26 Bubblor och piedestaler.
- 27 Arbete och tillväxt.
- 28 Regeringens skrivelse 2004/05:48
- 29 Nutek om regelförenklingar 050701.
- 31 Sven Winnell 050615:
 - Utdrag ur NUTEKs Årsbok 2005.
 - Om fler och växande företag och fler starka regioner.
- 55 Näringslivets regelnämnd NNR.
- 56 Finansdepartementet Pressmeddelande:
050920:budgetprop för 2006.
- 62 Vänsterpartiet om budgeten för 2006.
- 66 Asylpolitiken.
- 67 Vänsterpartiets valplattform för 2006.
- 72 Vänsterns ekonomisk-politiska vägval.
- 73 V-riksdagsmän och partistyrelsen.
- 74 De borgerliga partierna 22 sept 05.
- 77 Pär Nuder sågar alliansens skatter.
- 78 Straffa arbetslösa som inte söker jobb.
- 81 M står fast vid sänkt sjukpeng.

- 82 Information om Sven Winnells hemsida.
- 86 Sven Winnell. Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?
- 93 Klassifikationssystem för verksamheter. Områden 1-9.
- 95 Människorna har olika behov av information i olika roller.
- 96 Informationsstress vår nya folksjukdom.
- 97 Klassifikationssystemet för verksamheter
och bibliotekssystemen
- 98 Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm:
- 99 Schema över påverkans -och förändringdproblem.
- 100 Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema
med pilar som visar påverkan mellan områdena.
- 101 Schema med politiska och opolitiska planeringar.
- 102 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden:
- 103 Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.
- 104 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.
- 105 Hjärnan. Utåtgående och inåtgående funktioner.
- 106 Hjärnan. De inre delarna.
- 107 Den fundamentala påverkanskedjan.
- 108 Några korta kommentarer.
- 110 Citat ur Agenda 21.
- 114 Alliansens budget 051003 för 2006.
- 121 Några kommentarer till alliansens förslag.

Om folkhälsa och kunskaper:

Sven Winnell 051010:

Folkhälsopolitik med nytt målområde: Kunskaper, förmåga, erfarenheter, vilja.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr61a.pdf>

Innehåll:

- 3 **Folkhälsopolitisk rapport 2005.**
- 6 Folkhälsopolitisk rapport 2005 – Sammanfattning.
- 18 Folkhälsopolitisk rapport 2005. Innehållsförteckning.
- 22 Bilaga 2: Datakällor
- 30 Bilaga 4: Ordförklaringar
- 33 Bilaga 5: Förkortningar
- 35 Bilaga 3: Datakällor till indikatorerna - matris.
- 49 Avgränsningen mellan Folkhälsopolitisk rapport och
Folkhälsorapporten. Sid 33.
- 50 Rapportens fokus och underlag. Sid 35
- 54 Målområden. Från kapitel 5. Sid 106.
- 67 2. Folkhälsa och politik i ett globalt perspektiv. Sid 42
- 77 4. Genomförande och uppföljning av politiken. Sid 64

86 **Målområde 12. Förslag: Kunskaper, förmåga, erfarenheter, vilja.**

- 87 **Sven Winnell. Samhällsplaneringens problem. Hur ska man
kunna förbättra världen ?**
- 94 Klassifikationssystem för verksamheter
- 96 Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.
- 97 Informationsstress vår nya folksjukdom.

- 98 Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen
- 99 Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm.
- 108 Den fundamentala påverkanskedjan.
- 110 Informations- och kunskapsflöden
- 111 Information om Sven Wimmells hemsida.

- 113 Sammanfattningar om SW-systemet för verksamheter och den mjuka infostrukturen.
- 123 Folkhälsoinstitutet kan öka folkhälsan genom att informera om kunskaper.
- 124 Varför har vi ont i själen?
- 126 Bildning eller utbildning?
- 128 Forskning för ett bättre liv. Proposition.

En sammanställning 041112+050121.

En sammanställning om samhällsplaneringens problem. Med bl a delar av sådant som finns i härovan redovisat.

Sven Wimmell: 041112 ändrad 050121:

Sammanställning om samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

(050206: Sid 3 kompletterad. Nya versioner av SNI+SSYK sid 117-)

Finns på Internet på

<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40g.pdf>

Innehåll:

Sidor märkta 141-213 är från "Sven Wimmell 040308: Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen."

Sid

- 4 Läget i världen.
- 4 Sven Wimmells hemsida.
- 5 **141** Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
- 9 **145** Verksamheter, problem och system i de första högkulturerna för 5000 år sedan.
- 9 **145** Områdena 1-9.
- 13 Klassifikationssystem för verksamheter.
- 15 **151** Människorna har olika behov av information i olika roller.
- 16 **152** Informationsstress vår nya folksjukdom.
- 17 **153** Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen.

- 18 Sex bilder med samband mellan områdena 1-9
- 19 **154** Schema över påverkans- och förändringsproblem
- 20 **155** Den fundamentala påverkanskedjan
- 21 **156** Politiska och opolitiska planeringar
- 22 **157** Samband mellan verksamheter
- 23 **158** Omvärldsanalys
- 24 **159** Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
- 25 **160** Den fundamentala påverkanskedjan.
- 26 **161** Sammanfattningar om den mjuka infostrukturen och klassifikationssystemet för verksamheter.
- 29 **164** 031020: Om hård och mjuk infostruktur.Information, informationsteknik, informationssystem, tillväxt, välfärdsfördelning och demokrati och dylikt.
- 30 **165** 031105: Förslag till mjuk infostruktur på SverigeDirekt.
- 31 **166** 031205 med tillägg 031231:Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
- 32 040308: Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen.
- 36 040421+ 040607:Utbildningar vid universitet och högskolor.
- 37 Utredningar hösten 2004 och senare. (ny sida 050121)
- 38 **187** SverigeDirekt.Myndigheter mm fördelade på områden10-99. Ersatt 050121 med "Uppdelning av LIBRIS-SABs områden A-Ä, och myndigheter i sverige.se på områdena 1-9 i SWsystemet. Också med forskningsämnen enligt SCB." 117 Antal arbetsställen 1998. Fördelade på 10-99.
- 127 Förvärvsarbetande i Sverige. Fördelade på 10-99.
- 142 **201** Svenska statistiknätet. Fördelat på 10-99.
- 145 **207** Om välfärdsmått.
- 145 **207** Vad ska demokratin användas till ?
- 148 **210-213** Några kommentarer om infostrukturen.
- 148-199 [Välfärd, planering, miljöer, politik, global politik mm](#)
- 152 Skatter och bidrag. Välfärdsfördelning.
- 157 Något om kostnader för datorer.
- 159 Samhällsplanering. Några kommentarer.
- 159 Planering av fysiska och sociala miljöer.
- 160 Informationsförsörjning i planprocessen.
- 161 Sveriges Arkitekter
- 162 Sociala verksamheter och sociala miljöer.
- 163 Sociala miljöer i området 795.
- 164 Sociala miljöer i Kina. (Nytt 050121)
- 167 Vilka sociala miljöer vill vi ha?
- 169 Regeringens utgiftsområden i statsbudgeten:
- 169 Regeringens politikområden:
- 170 Hur ska man kunna förbättra världen?
- 171 Finansministern.
- 174 Företagsflytt. (Nytt 050121)
- 175 Sjukskrivningar.
- 177 Samma välfärd i hela landet.
- 179 Politikerna måste bli ärligare
- 180 Kandidaterna i presidentvalet i USA
- 183 USA-valet. USA-politik.
- 186 USA:s skulder (ny)
- 189 Mellanöstern
- 192 En palestinsk epok har gått i graven. (Arafat)
- 193 Befolkningens genomsnittliga mediekonsumtion, i Sverige.
- 194 Informations- och kunskapsflöden.
- 195 Citat ur Agenda 21.
- 199 Kommentarer till Agenda 21.
- 200-214 [Planeringsprocesser, demokrati, förändringar mm.](#)
- 200 Planeringsprocesser : samspel mellan inre verkligheter i demokratiska förändringsprocesser.

- 201 Individens möjligheter att förbättra för sig. Att påverka och förändra individer och miljöer.
- 202 Rådande och väntade bristsituationer och konfliktrisker medför krav om mer och bättre planeringar.
- 203 Människorna avgör tillsammans världens framtid. Inre och yttre verkligheter. Samspel med symboler.
- 204 Symboler, symbolsystem, informationsmedel, informationskanaler informationskanalsystem.
- 205 Människorna kan påverka fysiska ting med fysiska krafter och påverka psyken med information.
- 206 Processer i de inre verkligheterna som föregår människornas agerande i den yttre verkligheten.
- 207 Inre verkligheter, spekulativt tänkande och empirism. Framtidsplaneringens möjligheter. Medvetande. Ansvar.
- 208 Problemen har hopat sig och finns framför allt i de sociala miljöerna som formar de inre verkligheterna.
- 209 Inre verkligheter och åsikter förändras vartefter. Åsiktsledande institutioner och organisationer.
- 210 Människor i samspel. Inre verkligheter och verksamheter kommer till uttryck i yttre verksamheter.
- 211 Viljor, framtidsvisioner, problem, makt och planeringar.
- 213 Inre och yttre verkligheter och verksamheter hos personer och organisationer.
- 213 Sändare, förmedlare, mottagare, överföringsfel och problem.

215-222 [Sammanfattning om forskningsarbetet.](#)

- 215 Fyra forskningsvägar om samhällsplaneringens problem.
- 215 Världen och dess problem. Förändringsprocesserna.
- 219 Klassifikationssystemet. Ett system som sorterar förändringsverksamheterna och deras samband.
- 219 Hantering av förändringsprocesserna. Planeringar.
- 220-222 Förslag om slutsatser och åtgärder.

Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar. Vad göra? (nov05).

Elände följer dels av naturens krafter i form av jordbävningar, flodvågor, orkaner och andra klimatiska fenomen, förhållanden i växt- och djurliv, dels av människornas agerande. Elände som följer av naturens krafter tas om hand av människorna och reduceras eller förvärras.

Sammantaget är det människornas agerande sinsemellan och gentemot naturens krafter som svarar för det elände i världen som skulle kunna undvikas.

Naturkrafterna får man grepp om genom naturforskningar som är verksamheter i SW-område 5. Men större delen av människornas verksamheter är av annat slag och finns i områdena 1-4 och 6-9.

I det föregående har förtecknats sammanställningar om mänskliga verksamheter: Utbildningar vid universitet, högskolor, skolor, klassifikationer i bibliotekssystem, forskningsämnen, databaser, bibliotek, offentliga organisationer enligt sverige.se, ämnen i riksdagens samhällsguide, CPV-koder för varor och tjänster, näringsgrenar, arbetsställen, yrkesklassificering, utbildningsklasser, forskning, skolämnen, klassifikationssystem för museer mm.

Alla dessa verksamheter har placerats in i SWs klassifikations-system, som har huvudområdena

1. **Psykologiska och filosofiska verksamheter.**
2. **Religiösa verksamheter o d.**
3. **Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**
4. **Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.**
5. **Naturforsknings- och matematikverksamheter.**
6. **Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
7. **Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
8. **Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.**
9. **Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.**

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

- * De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
- * De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna .

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.

Kollektiva viljor. (Politik).

Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).

Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).

Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmanroll-fritidsroll.

- A1:** att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
- A2:** att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

- B1:** att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
- B2:** att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.

Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.

Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.

Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?

Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter.

Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskning, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Människor agerar med ledning av sina kunskaper och erfarenheter, framtidsvisioner, ideologi, sin logik och moral i områdena 11-17 och religion i 2. Och i bästa fall enligt lagar och politiska beslut i område 3. Och de agerar i fråga om politiska verksamheter i 3, ekonomiska verksamheter i 6 och kulturella verksamheter i 7-9.

Världen ser ut som den gör till följd av människornas kunskaper, moral o d, och till följd av politiskt givna gemensamma regler. Vill man förbättra tillstånd och förändringar i världen måste man göra något åt människornas kunskaper och moral o d och politiskt givna lagar och gemensamma regler.

Och det som kan göras finns främst i områdena 7-9 för kulturella verksamheter, bl a utbildning och information genom tidningar, böcker, radio, TV, teater, reklam, nöjestillställningar, föredrag, muntliga samtal, livsstilar och beteenden mellan människor etc.

Man bör sprida lämpliga kunskaper och beteenden, isynnerhet till barn och ungdomar och till politiker som beslutar om lagar och gemensamma regler.

Receptet är sålunda mycket enkelt. Insatser bör göras i utbildningen i grundskolor, gymnasier och universitet och högskolor samt i massmedierna med bl a tidningar, tidskrifter, radio, TV och nöjestillställningar, fackföreningar och folk rörelseorganisationer o d.

Insatser bör också göras i politiska partier, vilket kanske är det svåraste, eftersom det finns så många egoister som mest tänker på sig själva och förnekar åtgärder som kan förbättra världen.

En kort genomgång av omr 10-99.(nov05).

(En längre äldre genomgång finns i det föregående: "Människornas verksamheter 1-9. Krishantering.Välfärdsfördelning" med början på sid 57.)

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

10 Innehåller övergripande filosofiska verksamheter som arkiv-och biblioteksverksamheter och verksamheter med filosofihistoria, idé-och lärdomshistoria mm. Här hanteras bl a dokument som kan sägas representera mänsklighetens hela vetande. Det blir för långt att nu kommentera detta närmare.

- 10 Övergripande samhällskunskap.Övergripande värderingar
- 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
- 102 Biblioteksverksamheter.Databaser.Internetsökning
- 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
- 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
- 105 Övergripande om forskning och planering
- 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
- 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
- 108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.
- 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Från

Sven Winnell 050510+050610:

Världshistorien och framtiden. Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr40y.pdf>

I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

Filosofins historia, som den skrivits av t ex Bertrand Russel, innehåller tankar från begynnelsen och rymmer tankar av många olika slag som inte alltid är till nytta för människorna i dag.

Sven-Eric Liedman, professor i idé-och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet, har skrivit en bok, "I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria", (Bonniers 1997, 598 sidor) där han koncentrerar sig på aktuella idéer som kan väntas bli av betydelse för utvecklingen i framtiden. Boken vänder sig till allmänheten, men är också tänkt som lärobok vid universitet och högskolor.

Boken är skriven i perioden närmast efter Sovjetunionens fall, under de år då Internet tycktes göra hela världen tillgänglig och en ständigt växande finansmarknad höll allt och alla i sitt grepp.....

Andra delen, kapitel 5-8: Institutionerna.

Kapitel 5. Lära för livet. Här behandlas skolans och utbildningens institutioner. Där står bl a på sid 214:

"Förnyarnas standpunkt kan, renodlad, formuleras så: Skolan skall inte bara anpassa eleven till det samhälle som hon eller han skall gå ut i efter avslutade studier. Den skall ge beredskap för en då redan förändrad värld och inte minst tillhandahålla redskap för att påverka denna förändringsprocess.

Skolan framstår för många till och med som det mäktigaste redskapet för att förändra samhället i önskvärd riktning. Det är framför allt den politiska reformismens standpunkt. Om revolutioner är riskabla och leder till kaos och oönskade konsekvenser, förefaller den bästa vägen att skapa en bättre värld vara att påverka den unga, ännu formbara generationen, så att den omsider skall stå redo att bygga det nya samhället. De redan vuxna har vuxit samman med en existerande värld vars vanor de gjort till sina. Barn är däremot formbara."...

Sid 254: "I en utbildning som sträcker sig över lång tid hålls de som inte kan få arbete i verksamhet, och dessutom ser de ut att vara på väg

mot ett framtida yrke som inte finns. Slagordet om 'det livslånga lärandet', så tilltalande i sig, kan också tolkas i den riktningen. Det ser bättre ut i statistiken med många studenter än med många arbetslösa.

Dessa anmärkningar kan i och för sig vara riktiga. Men det hindrar inte att kunskap och kunskapssökande kan vara värden som gör livet rikare. Den politiska retoriken, likartad i de flesta länder i dag, brukar innehålla hyllningar till kunskapen i allmänhet och vetenskapen i synnerhet. Det är vetandet som skall ge lösningen på de kriser som avindustrialiseringen har i sitt släptåg. Framför allt är det ett hårt vetande politikerna har i åtanke: elektroniken med datorerna, biotekniken med sin betydelse för den lukrativa läkemedelsindustrin och kanske också något tredje, något som man ännu inte riktigt kan definiera men som utgör den konsekventa följden av den fortgående teknisk-vetenskapliga utvecklingen.

Men i denna, inte sällan lätt desperata, hyllning till forskningen inmänger sig också en uppfattning om värdet av vetande över huvud taget. Begreppen som politiker och samhällsdebattörer använder sig av är ofta otydliga och gör inte skillnad på kunskapens betydelse för välbefinnandet i ett land eller en region och dess värde för den som själv besitter den. Själva denna vaghet är signifikativ och typisk för debatten om skola och utbildning.

Här måste vi bli kvitt vagheten och skilja mellan:

1. Kunskap av värde för ekonomin i vidaste mening, inklusive produktivitet, konkurrenskraft, profit och produktiv sysselsättning;

2. kunskap av värde för det politiska systemet, närmare bestämt demokratin. För en levande demokratisk kultur krävs insiktsfulla och fördomsfria medborgare, insatta i ett vitt spektrum av politiska frågor; och

3. kunskap av värde för den enskilde. - Kunskaper, och i synnerhet sammanhangsskapande kunskaper, gör livet rikare. Den som har en god kännedom om växt- och djurarter upplever en blomsteräng som bokstavligen mer meningsfull än den okunnige. Ett musikstycke öppnar sig bäst för den som kan identifiera dess struktur och placera dess särart i ett större, musikaliskt och historiskt sammanhang. Den

teknikkunnige står närmare sin dator än knapptryckaren.

Den tredje betydelsen formuleras ofta som kunskapen som ett värde i sig. Det är ett uttryck med djup förankring i filosofihistorien men likväl vilseledande. Det är inte kunskapen som sådan som är på tal utan dess förmåga att göra tillvaron värdefullare för sin bärare.

Distinktionen mellan studier som syftar till större individuell insikt och studier som indirekt ger externa effekter går tillbaka till antiken.

Åtskillnaden mellan ekonomiskt värde och politiskt är däremot modern, och slitningen mellan alla tre, märkbar både i de stora moderna pedagogiska teoretikernas arbeten och i de senaste århundradenas ändlösa reformverksamhet, kan ses som konstitutiv för de senaste tre århundradenas utveckling i Europa och, efter hand, i allt större delar av världen. (Det finns också en fjärde kunskapsanvändning, nämligen insikter i religiösa ting för ett bättre liv efter döden. Kort sagt: katekesen eller någon dess motsvarighet är nödvändig för den eviga saligheten. Det finns sådana idéer som propageras än i dag. Men vi lämnar dem för enkelhets skull utanför räkningen.)...

De flesta människor måste tyvärr förr eller senare lämna skolan och söka sin bärgning i världen utanför. De redskap skolan givit dem, vare sig det är elementarskolan, gymnasiet eller universitetet, skall vara nog för att de skall kunna göra sig hemmastadda och behjälpliga i sina olika sysslor.”...

Kunskapens makt (och maktens kunskap)

Forskning & Framsteg nr 4 2004 sid 42-45:

“ Kunskapens makt (och maktens kunskap). Inte alla slags kunskaper får blomstra i vårt så kallade kunskapssamhälle.

AV SVEN-ERIC LIEDMAN.

Kunskap är makt. Det sade den brittiske filosofen Francis Bacon för över fyra hundra år sedan. Fransmannen och 1900-talsfilosofen Michel Foucault går ett steg längre och talar om komplexet makt-

kunskap. Det är svårt att skilja makten från kunskapen, hävdar han. Det är inte bara kunskapen som ger makt. Makten ger också kunskap. Framför allt skaffar makten sig kunskap, närmare bestämt den kunskap den behöver för att bestå som makt.

En mångfald relationer

Relationerna mellan makt och kunskap är i själva verket mångfaldiga. Man kan skilja mellan åtminstone följande fem:

- den makt över tingen som kunskapen ger
- kunskapen som ger makt över människor
- makten som förbjuder kunskap
- makten som uppmuntrar och favoriserar viss kunskap
- kunskap som avslöjar makten.

Den första relationen är den som Bacon hade i åtanke. Om vi vet något, kan vi också behärska det. Det kan vara en rent intellektuell makt, nog så viktig: jag förstår ett matematiskt problem, en svår text eller en grupp människors sätt att agera.

Kunskapen kan också ge oss teknik med vars hjälp vi kan göra sådant som vi annars inte skulle vara i stånd till. Med kikaren kan vi se längre än med blotta ögat. Med flygplanet kan vi resa långt, med Internet kan vi kommunicera blixtnabbt över väldiga avstånd.

Men kunskapen kan också tjäna makten i dess utövning. Genom att ge oss personnummer som vi aldrig slipper ifrån, kan makten övervaka och registrera oss, eller ordna våra liv på ett sätt som gör det omöjligt att skilja omtanke från maktutövning.

Kombinationen makt-kunskap har genom tiderna förknippats snarast med den tredje relationen, med maktens övergrepp på kunskapen genom förföljelse, censur eller lagstiftning. Vetenskapshistorien är full av berättelser om hur vetenskapsmän och filosofer tystats av en överhet som ville ha monopol på sanningen. Inkquisitionen avrättade Giordano Bruno och tvingande Galileo Galilei till avbön. Makten sökte begränsa kunskapen när naziregimen i Tyskland påbjöd vad som kallades arisk fysik, liksom när den moderna, mendelska genetikern visades på porten i Stalins Sovjetunion.

Även i vår samtid söker makthavare och påtryckningsgrupper hindra vissa kunskaper från att spridas, alltifrån Iran där det som betraktas oförenligt med islam förbjudits, till den kristna högerns USA där Darwins utvecklingslära fortfarande kan ställas åt sidan till förmån för den bibliska skapelseberättelsen.

Det finns också subtilare och mindre entydiga kunskapsbegränsningar av liknande slag. Den moderna gentekniken ställer den politiska makten inför nya problem. Möjligheten att kлона, att kopiera levande varelser, öppnar horisonter som för de flesta ter sig skrämmande. Det klonade fåret Dolly förbluffade och förskräckte världen på 1990-talet. Nyligen har man lyckats kлона även mänskliga celler. Frågan om människans identitet ställs därmed på sin spets. Vad kan staten göra i denna sak? Kan storföretagen ålägga sig en inre disciplin som skyddar vår värdighet och integritet?

Olika intressen styr

I alla tider har makthavare kunnat favorisera vissa typer av vetande på bekostnad av andra. När kyrkan och furstarna en gång gav sitt stöd åt universiteten, var det i förhoppning om att kunskap som i deras ögon var nyttig skulle frodas. De statliga akademierna hade samma ändamål. Stora företag började mot slutet av 1800-talet och än mer under 1900-talet att bedriva egen forskning, och därmed fick den rent ekonomiska makten mer påtagligt än tidigare hand om viktiga urvalsmekanismer. I dag samverkar näringsliv och stat i jakt på kunskaper som kan ge vinst och inflytande.

Eftersom den samlade kunskapsmassan är så stor och forskningsområdena otaliga, måste man välja. Ibland görs urvalet öppet och tydligt - som när forskningsråd säger ja eller nej till ansökningar. Ibland ger sig makten själv ut på jakt efter kunskap som av en eller annan anledning ter sig eftertraktansvärd. Lärda institutioner är inte heller passiva i denna intensiva urvalsprocess. Massmediernas intresse har också blivit en faktor att räkna med. Följden blir att vissa kunskapsområden kommer i rampljuset, medan andra dväls i skuggan och kanske förtvinar.

Slutligen finns kunskapens heroiska sida: att ur underläge avslöja makten. Här framstår kunskapen som själv befriad från makt men ändå som en motmakt med avgörande betydelse. Sinnebilden är barnet som talar om att kejsaren är naken. Men det kan också vara forskaren som trotsar det vetenskapliga etablissemanget eller den vanlige medborgaren som skapar sig insikter i någon skum eko-nomisk eller politisk hantering och slår larm.

Att makten uppmuntrar och favoriserar viss kunskap framför annan är vad man nog mest märker av i dagens forsknings-Sverige. Allt ifrån forskningspropositionernas stora och vackra men svepande ord till vetenskapsrådets mer eller mindre salomoniska beslut om vilka projekt som ska få stöd, styrs forskningsresurserna av beslut om vad för slags kunskap som är värd att premieras. En allt viktigare roll spelar de stora företagens intresse att genom spetsforskning vinna större marknader.

Vetenskapen har i det moderna samhället fått rollen som leverantör av olika sanningar. Religionens roll är i detta avseende påtagligt försvagad. Om man bortser från olika fundamentalistiska strömningar - vars inflytande i ett land som Sverige är högst begränsat - har religionen snarare blivit en etisk vägvisare, stämningsskapare eller kanske en kraft som förhöjer intensiteten i livet, ungefär som konsten. New age med sin brokiga mängd trossurrogat är på reträtt. Kvar är en mer eller mindre vildvuxen vetenskapskritik som gärna kallar sig postmodern. Dess betydelse ska inte underskattas, men det är svårt att tro att den i någon nämnvärd utsträckning skulle påverka vare sig tilltro till eller stöd åt forskning.

Många sanningar om människan

Men vetenskapen är inte enhetlig utan består av en mängd olika discipliner. För många områden finns det en enda eller en grupp vetenskapsgrenar med självklar auktoritet. Världsalltet är astronomins område. Jordskorpan hör till geologerna, och utvecklingen av livet samsas en rad biologiska discipliner om.

Men vem levererar sanningarna om människan? Det enkla svaret är förstås att det finns en lång rad olika forskningsgrenar som upplyser oss om olika aspekter av det mänskliga. För kroppen finns olika biologiska och medicinska specialiteter, för själen psykologin och psykiatrin, för människan som samhällsvarelse sociologin, för hennes historiska utveckling historievetenskapen. Filosofer tar möjligen hand om den övergripande frågan om människans egenart.

Men fullt så enkelt är det inte. Här är det öppet för ständiga konflikter mellan olika discipliner. Konflikterna gäller både trovärdighet, uppmärksamhet och resurser. Den stora frågan är vad som utmärker en människa.

I strikt biologiskt perspektiv är varje levande varelse, och därmed också människan, ett ytterst komplext naturligt system. I och för sig behöver biologen och medicinaren inte hävda att detta är hela sanningen om människan. Forskaren vet av egen erfarenhet att hon också är annat: förhoppningar, drömmar, minnesbilder, kunskaper.

En typ av biologi förklarar att dessa företeelser bara är biprodukter av kroppsliga funktioner, i synnerhet hjärnans aktivitet. En annan biologi godtar att de också är något annat. Men inget av dessa påståenden hör till biologin själv utan snarare till en allmän världsbild, kanske en filosofi.

Humanvetenskaper av olika slag - från ekonomi till teologi - kan sträva efter att bortse från människors upplevelser av sig själva. Men det blir till sist bisarrt att föreställa sig att samhällsinstitutioner, diktverk eller religiösa ritualer inte har något med medvetet övervägda mänskliga handlingar att göra. Samma slags hjärna som en gång producerade flintyxan har i nutiden frambringat såväl Picassos målningar som Internet. Något måste finnas mellan hjärnan och den verklighet som den frambringat. Det är detta något som humanvetenskaperna sysslar med.

Liksom biologerna går humanvetarna ibland utanför sitt eget område och ägnar sig åt tänkande på fri hand. De kan till exempel hävda att biologin är en ren konstruktion och dess påståenden om verkligheten utflöden av en viss kulturell situation. En sådan ståndpunkt är dock

svår att försvara i ljuset av biologins utveckling och de resultat som den bevisligen uppnått. Kolibakterien är inte ett påfund. Genteknik kan framstå som riskabel men fungerar enligt teorin.

Motsättningarna är störst nu

De kontroverser som om och om igen dyker upp mellan biologer och humanvetare, i synnerhet sociologer och psykologer, har emellertid viktigare skäl än de rent inomvetenskapliga. En specialist har visserligen lätt för att se hela världen i ljuset av sin specialitet. Men hettan i de strider som utkämpas går inte att förklara med bara denna ofrånkomliga närsynthet. Maktkampen handlar om hur människan ska förstås. Ofta handlar den mer konkret om vilken kunskap som ska användas i olika praktiska situationer, till exempel i hanteringen av människor.

Forskare och specialister av olika slag är indragna i denna kraftmätning. En lång rad institutioner, från forskningsråd till sjukhus, är också med- eller motspelare. Företag som har direkta intressen i den ena eller andra sortens behandling - som läkemedelsföretagen - förhåller sig inte överksamma. Politiker och opinionsbildare är viktiga. Men också människor långt bortom såväl specialisternas som makthavarnas krets har betydelse i den mån de sätter sin lit till den ena eller andra disciplinens företrädare. Specialistens framgång är beroende av en allmän, mer eller mindre diffus tilltro spridd över hela samhället.

Denna strid kan följas årtusenden tillbaka i tiden. Men det är knappast ett utslag av historisk kortsynthet att hävda att motsättningarna har skärpts under senare decennier. Så många fler individer med specialisternas hela prestige är indragna i den, och så mycket större resurser står på spel.

För några årtionden sedan var det bilden av människan som psykisk och social varelse, och i viss utsträckning historisk, som hade en förhållandevis starkare ställning i medierna och det allmänna medvetandet. Den präglade också många politikernas föreställningar. Psykologi och sociologi var discipliner i kraftig expansion.

Sedan femton eller tjugo år har pendeln svängt åt det motsatta hållet. Det är snarare människans biologiska karaktär, inte minst hennes hjärna och hennes genupsättning, som dominerar bilden av henne. Ett beteende som gemene man för några årtionden sedan förklarade med uppfostran eller olämpligt umgänge skylls i dag på hjärnskada. Påståendet att olika karaktärsegenskaper beror på individens gener har utvecklats till ett folkligt talesätt.

Samhällförändringar bakom

Denna omsvängning kan inte i första hand förklaras med rent vetenskapliga framgångar. Kunskapen om hjärnan har visserligen ökat med imponerande snabbhet. Genetikens triumfer är allmänt bekanta, och farmakologin har arbetat fram många effektiva nya läkemedel.

Men det har också framkommit en rad nya kunskaper om människan betraktad i ett psykologiskt, socialt, ja, historiskt perspektiv. Det grötmyndiga påståendet att "vi vet så mycket mer i dag" används ständigt och jämt särskilt av dem som svårligen kan räknas till detta "vi" men saknar kraft att övertyga.

Det är då rimligare att peka på vissa förändringar i samhället i stort. De har bidragit till en annan människobild, en människobild som stämmer bättre överens med biologins perspektiv än humanvetenskapernas. Vi kan rakna upp några sådana omständigheter:

- skillnaden i framstegens art och tydlighet inom naturvetenskap respektive humanvetenskap
- skillnaden mellan att se en människa enbart som objekt och att se henne också som ett subjekt
- skillnaden mellan välfärdsideologi och renodlad marknadsideologi i synen på människan.

Inom stora delar av naturvetenskapen är enigheten mellan specialister om grundläggande perspektiv och teorier påfallande. Först på hög teoretisk nivå, när man närmar sig stora världsbilder, börjar oenigheten.

Inom de flesta humanvetenskaper däremot förekommer en större öppen oenighet även på ett konkret, empiriskt plan. Dessutom före-

faller resultaten inom sådana naturvetenskaper som vetter mot tekniken mycket robusta och definitiva jämfört med det mesta som humanvetenskaperna presterar.

I en tid när så många - och i synnerhet så många av de mest inflytelserika - hävdar att det gäller att se snabba resultat, får det biologiska synsättet en favör. Effektivitet präglar också synen på forskningens praktiska tillämpning. Att utgå från människors egen bild av situationen kan te sig både opraktiskt och onödigt kostsamt. Samtal tar längre tid än en snabb diagnos som utmynnar i en kraftfull medicinering.

Snabbhet och effektivitet är typisk för marknadsideologin. Varje människa är fri och rationell. Anstränger hon sig, kan hon finna den information hon söker. Skillnaden mellan mäktiga och mindre mäktiga individer och kollektiv tonas ner.

Det finns många exempel på konflikter av detta slag, till exempel den om överaktiva barn som utspelas mellan å ena sidan Christopher Gillberg och hans neuropsykiatri och å andra sidan Eva Kärfve och andra sociologer. Det är viktigt att komma ihåg att denna och andra liknande strider inte bara handlar om kunskap utan också - och kanske framför allt - om makt.

Steget från kunskap till makt är aldrig långt. Så är det alltid, och så är det inte minst när det gäller detta exempel.

SVEN-ERIC LIEDMAN

Är professor i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet.

Han leder forskningsprojektet 'Form, innehåll, konst och teknik - ett möte mellan begreppshistorien och designpraktiken' som finansieras av Riksbankens jubileumsfond. "

(Konflikten om överaktiva barn mellan Ch Gillberg och E Kärfve finns beskriven på sidorna 286-290 i Sven-Eric Liedmans bok "Ett oändligt äventyr. Om människans kunskaper." Albert Bonniers förlag, tryckt 2002. www.albertbonniersforlag.se)

11/19 Individernas inre verkligheter.

- 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
- 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
- 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
- 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
- 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
- 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
- 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
- 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

11/19 avser de enskilda människornas inre verkligheter i huvudet och gäller deras kunskaper och erfarenheter, visioner om framtiden mm, värderingar, uppfattningar om världen och krafterna i den, logiskt tänkande och moral. Moralen (17) gäller hur individen handlar i den yttre verkligheten isynnerhet handlande som har konsekvenser för andra personer direkt eller indirekt. Moralen beror av kunskaper och erfarenheter och uppfattningar om tillstånd och förändringar i världen.

Små barn har inte lärt sig mycket och man ställer inte stora krav på deras moral. Man försöker uppfostra dem och ge dem kunskaper, men alla som uppfostrar och lär ut kunskaper har inte samma mål för åtgärderna. För hundra år sedan gällde i Sverige gällde som mål för uppfostran den kristna lärans tio budord. Nu har man regler för grundskolans verksamhet, som i någon mån bygger på de tio budorden, men inte helt och som dessutom innehåller flera krav.

“1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.(Lpo 94)(Med ändrSKOLFS 2003:17) Grundläggande värden (Från omr40v.pdf)

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö (1kap. 2 §).

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.....

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden och utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande. Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta

ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion.

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.....” (Från <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>).

Skolans mål ska förverkligas med hjälp av skolundervisningen i skolor som ingår i verksamheterna 7957. Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

Det finns friskolor som sannolikt inte uppfyller detta krav och folkpartister har därför i DN-artikel 051031 krävt restriktioner för religiösa friskolor.

DN-artikel 051102:”Kd:s Inger Davidson: Inga fakta bekräftar att religiösa friskolor leder till fanatism. Folkpartiets krav på att stoppa

nya religiösa friskolor är farligt eftersom det leder till ett slutet samhälle där det inte finns plats för olika ideologier och livsåskådningar. Det finns inga skolor som granskats så noggrant som de konfessionella, men inga fakta bekräftar folkpartiets tes att de religiösa friskolorna är grogrund för sektarism eller fanatism. Folkpartiet spelar med främlighetsfientliga krafter på ett sätt som borde vara liberala politiker främmande, skriver Inger Davidson, riksdagsledamot för kd.”

Men skollagen föreskriver ju att skolan skall vara icke-konfessionell. Varför ha religiösa friskolor om de inte ska sprida religion?

Enligt många rapporter finns det brister i elevernas kunskaper. Se <http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr11.html>

Citat från

Sven Wimmell 050312:

Katastrof- och krisberedskap. Velfärdsfördelning.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40u.pdf>:

“17 Individens moral och uppfattningar om moral.

I artikeln om moral står bl a:

“Mutor, mygel, rofferi, girighet, och en häpnadsväckande brist på moral har de senaste åren kommit att förknippas med svenska företag, fackföreningar och politiker. Vad är det som har hänt med bilden av det, kanske tråkiga, men hederliga Sverige? en av förklaringarna till mygeltrenden är att så många system i samhället innehåller pengar utan tydliga ägare. Då minskar också ansvaret för dem.

-Lurar du försäkringskassan lurar du ingen särskild. Du lurar visserligen alla andra skattebetalare, men det är inte samma sak som att bedra en person....Sitter du nära ett penningflöde så är det lätt att stoppa ner ett finger så att det också skvätter på dig.”

I artikeln om polisen får man andra exempel på dålig moral- hos poliserna.

I artikeln i riksdagens tidning om att politikerna måste bli ärligare står bl a. “ det politiska språket har blivit så tomt på innehåll. Jag tror det är politikernas känsla av att leva under evig belägring som urholkat deras språk. De bevakar varandra och bevakas av medier... Politiker redovisar sällan sina verkliga motiv, de försöker vara entydiga och hålla fasaden uppe.... Att använda det politiska språket på det sättet är farligt, eftersom medborgarna till slut upphör att ta det på allvar. Det är särskilt farligt när det politiska samtalet inte längre hämtar näring i de politiska lokalavdelningarna, utan förs uppifrån och ner, via medier-na.” ”

Det är ofta dåligt ställt med moralen. Se även SWs hemsida , omr17:
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr17.html>

13 Värderingar.

Finansminister Pär Nuder har åsikter som kan falla in under värderingar:

041101:

Jag tänker inte sopa problem under mattan.

Den nye finansministern (Pär Nuder) förklarar sina avsikter .

“Hur kommer det sig att Sverige har så förändringsbenägna medborgare och så konstruktiva fackföreningar? Jag är övertygad om att vår svenska välfärdsmodell, med trygghet och rättvisa åt alla, är en viktig förklaring. Välfärden skapar bryggor att gå på från det gamla till det nya. Bryggorna, som vi i dagligt tal kallar a-kassa, arbetsmarknadsutbildning, komvux, högskola och påbyggnadskurser, hjälper inte bara den som blir av med ett jobb att hitta ett nytt. De hjälper hela Sverige att successivt ställa om från gamla strukturer till nya och växande branscher. I tider av ökad global konkurrens och ständiga förändringar vet vi egentligen bara en sak om framtiden: Den kommer att se annorlunda ut.

Mot den här bakgrunden behöver Sverige mer av rättvisa och trygghet - inte mindre. Trygga människor vågar ställa om, möta för-

ändringar och utvecklas. Ett Sverige i trygghet och rättvisa är ett dynamiskt, kreativt och förändringsbenäget samhälle....

Som nyttillträdd finansminister vill jag inrikta mitt arbete på att göra Sverige ännu mer konkurrenskraftigt för framtiden. Därför kommer jag att fokusera på följande:

1. Full sysselsättning.
2. Sunda offentliga finanser.
3. Fler företag och fler företagare.
4. Sverige ska konkurrera med kunskap. Sverige ska inte konkurrera med låga löner eller dåliga anställningsvillkor. Sverige ska konkurrera med kunskap, kompetens och kreativitet.
5. Investera i framtiden. Utöver alla problem som vi har att brottas med här och nu, måste vi även ta oss an de stora framtidsfrågorna. Den ekonomiska politiken får aldrig sjangsera till en kortsiktig kvartalspolitik....

Avslutningsvis: Det finns de som hävdar att ett välfärdssamhälle som Sverige inte kommer att klara av att möta konkurrensen i en global ekonomi. Jag håller inte med. Jag menar att vår välfärdsmodell inte är ett hinder för framtida tillväxt, utan tvärtom en konkurrensfördel....

Det finns ingen motsättning mellan tillväxt och rättvisa eller mellan utveckling och trygghet. Välfärd skapar utveckling, och utveckling är en förutsättning för välfärd. ”

11/19 är det viktigaste området då man vill förbättra världen. Det innehåller individernas inre verkligheter med kunskaper, åsikter, moral o d som styr deras handlande, och det är individernas handlande som styr världens utveckling.

Man måste påpeka, att i de inre verkligheterna ingår individernas religiösa föreställningar, som hänger samman med verksamheterna i område 2 om religioner. Man kan se område 2 som bihang till 11/19. Att område 2 bildar ett eget område har att göra med religionernas starka ställning i det förgångna som ett eget område och det att området också innehåller verksamheter i den yttre verkligheten. Verksamheterna i den yttre verkligheten (ritualer och missionerande etc

med påverkan på de inre verkligheterna) skulle egentligen ingå i område 79, men för enkelhets skull har det gamla traditionella religionsämnet fått stå kvar som område 2 med en blandning av verksamheter i inre och yttre verkligheter.

Man kan efter detta säga, att 11/29 är det viktigaste området.

2 Religiösa verksamheter.

Religionsutövare som sysslat och sysslar med religiösa frågor har inte klart skilt mellan inre och yttre verkligheter och hållit dem isär, utan till och med räknat med att det som kan anses tillhöra de inre verkligheterna (tro på en gud) har något slags koppling till en gud i den yttre verkligheten, en gud som veterligen aldrig påvisats där.

Religioner är ologiska och har i alla tider orsakat mycket elände.

Ingvar Carlsson menar att religioner skapar problem:

“Framför allt är det oroväckande att spöken från äldre tider åter dyker upp i form av aggressiv nationalism och religiös fanatism. Det är stämningar som visar sig runt om i världen och som utnyttjas av populistiska politiker och hänsynslösa terrorister. Hjälp har de av nationella förödmjukelser och ekonomisk hopplöshet.

Nationalistiska och politiska mål blandas samman med religiösa budskap. Från historien vet vi vilka destruktiva krafter som frigörs i sådana stämningar. Den gräns mellan religion och politik som skapats med enorma historiska ansträngningar och mänskliga kostnader utsätts för medvetna och ibland framgångsrika attacker.....

USA präglas i dag av en stark nationalism i stället för att landet tidigare under långa perioder ställt sig aktivt bakom Förenta Nationerna. Presidenten tvekar inte att hämta stöd från religiösa fundamentalister eller att åberopa Gud som stöd för krig.”

Citat från

Sven Wimmell 050312:

Katastrof- och krisberedskap. Valfärdsfördelning.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40u.pdf>:

“ 29 Icke kristna religioner o d

I artikeln om katastrofer och religioner berättas om religiösa åsikter. Bl a:

“I AMERIKANSKA affärsavtal kan man ofta läsa en rak och enkel klausul om ogiltighet. Det brukar stå att avtalet inte gäller om något oförutsett inträffar- som till exempel en "Act of God".

Detta är en standardformulering. Jag känner till den väl. När jag arbetade med utvecklingen av Sydsvenskans digitala medier beredde den oss vissa problem i en avtalsskrivning med en amerikansk leverantör av webbtjänster.

Svenska sekulariserade företag dealar nämligen inte med Gud. Vad har Gud i så fall för organisationsnummer? Vi gillar inte obegriplighet, och vi räknar framför allt inte in den i vardagen, i vårt samarbete med en annan firma. Man avtalar inte om sådant man inte kan stämma någon för i händelse av avtalsbrott.

Men man kan inte avtala bort oron heller, inte förhandla med naturkrafter. Inte förlita sig.” “

Sven Wimmell 040308:

Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40e.pdf>

På sidorna 26-28 finns några studier om religioner, som visar att det finns anledning varna för religionernas skadlighet.

Religionerna har läror som kan stå i konflikt med den svenska skollagen.

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

Ingvar Carlsson skriver att den gräns mellan religion och politik som skapats med enorma historiska ansträngningar och mänskliga kostnader utsätts för medvetna och ibland framgångsrika attacker från religionsförespråkare. Ett exempel är Iran som styrs med Islam. Även styrningen av Israel har religiösa inslag. USA-presidenten hänvisar till Gud. Man kan räkna med att det över hela världen finns religiösa som gör anspråk på att få styra staterna med religiösa dogmer som grund.

I Sverige ökar antalet Islam-anhängare, något som kan ses som ett hot mot den icke-religiösa styrningen av landet, eftersom man inte vet vilken form av Islam-anhängarna bekänner sig till. Det finns Islam-anhängare som underordnar sig den demokratiska icke-religiösa styrningen, men de fundamentalistiska Islam-anhängarna i världen som förespråkar religiös styrning verkar vara många.

Efter områdena 11/29 är området 3 det viktigaste. Det är viktigt i Sverige och i andra länder och det är viktigt i globalt perspektiv där FN är det främsta politiska instrumentet.

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

31 Statistik och demografi

32 Statsvetenskap

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi

34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

36...om individernas kroppsliga förhållanden.

37...om utbildning o d.

38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

31 Statistik och demografi.

Det är viktigt att det finns statistik i tillräcklig omfattning för intressanta förhållanden, vilket inte alltid är fallet.

32 Statsvetenskap

I områdena 351-354 ingår de demokratiska församlingarnas verksamheter. Verksamheter som undersöker 351-354 ingår i 32 om statsvetenskap. Man måste alltså skilja noga mellan 351-353 och 32.

Ett aktuellt statsvetenskapligt problem är förslaget till ny konstitution för EU.

Se Sven Wimmell 051015:

Om EU. Politikområden. Kommissionen. Parlamentet. Utskott. Ledamöter. EU-nämnden. EU-historia. mm. Förslag till ny konstitution. Grundlag. Folkomröstningar. Lagrådet. Juni-listan.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr32a.pdf>

Man kan undra om representanterna i de demokratiska församlingarna sköter sina uppgifter väl.

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

Nationalekonomer har man inte alltid så stor nytta av, eftersom de för det mesta utelämnar frågor om välfärdsfördelning och mest behandlar ensidigt ekonomiska verksamheter.

Penningverksamheter ingår i 657. Företagsekonomi ingår i 658.

34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

Här är verksamheter i domstolar o d och där kan man ibland ställa sig undrande inför domslut.

351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

Riksdagen stiftar lagarna och styr med hjälp av statsbudgeten. Representanter i riksdagen nomineras av de politiska partierna i 36/39 och de lämnar motioner som grundar sig på politiska krav som finns i 36/39.

352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

Riksdagen så att säga delegerar vissa beslutsproblem till kommunerna. Kommunerna arbetar med ledning av lagar som riksdagen stiftat.

353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

Regeringen styr landet med ledning av direktiv från Riksdagen. Regeringen har till sitt förfogande länsstyrelser och ett stort antal myndigheter som sköter sina uppgifter självständigt. Regeringen får inte lägga sig i enskilda fall hos myndigheterna, vilket skulle vara otillåtet "ministerstyre". Riksdagen och regeringen bör utforma sina direktiv till myndigheterna så att handlar på lämpligt sätt. Direktiven är ibland otillräckliga som bl a framkommit i ärenden om asylfrågor där asylministern släpar efter.

Myndigheterna har vanligen hemsidor på Internet, se Sven Winnell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide. (<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40m.pdf>)

Men inte alla myndigheter finns där. På myndigheternas hemsidor borde finnas uppgifter om deras direktiv och uppgifter om ansvariga personer så att man kan få underlag till krav om ändringar.

För myndigheter o d gemensamma saker tillhör område 652.

354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36/39 Politiska krav och politiska planeringar.

Detta är ett mycket viktigt område. Här ingår bl a partiernas kongresser, partiprogram och politiska krav av alla de slag. Se bl a

Sven Winnell 050522+050605:

De borgerliga partiernas skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag. TV-licens.

<http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39h.pdf>

Sven Winnell 051003: Velfärd, skatter, arbete, tillväxt.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39i.pdf>

I dessa utredningar behandlas bl a "tillväxt och fördelning"

Många i Sverige är intresserade av politik, men medlemstalen i de politiska partierna sjunker och är på mycket låga nivåer. De politiska partierna sköter sig ofta dåligt och har då inte bra underlag för förslag. Partierna är i kris. Partiföreträdarna talar inte alltid sanning och är benägna att dölja konsekvenser av förslag. De borgerliga partierna har nu skatteförslag som ger stora skattelättnader för dem med höga inkomster, men de påstår, att förslagen mer gynnar lågin-komster, vilket inte är sant.

De politiska partierna bör bättra sig så att man kan lita på det de säger.

Ett komplex gäller tillväxt och fördelning. Här upprepas finansministerns uttalande:

"Avslutningsvis: Det finns de som hävdar att ett välfärdssamhälle som Sverige inte kommer att klara av att möta konkurrensen i en global ekonomi. Jag håller inte med. Jag menar att vår välfärdsmodell inte är ett hinder för framtida tillväxt, utan tvärtom en konkurrensfördel...."

Det finns ingen motsättning mellan tillväxt och rättvisa eller mellan utveckling och trygghet. Velfärd skapar utveckling, och utveckling är en förutsättning för välfärd."

Citat från

Sven Winnell 050312:

Katastrof- och krisberedskap. Velfärdsfördelning.

<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40u.pdf>.

Velfärdsforskare förklarar begrepp om välfärd och välbefinnande.

“Politikens mål är befolkningens välfärd. Det kräver eftertanke om vad man egentligen menar med välfärd och hur välfärden ska fördelas. Och det berör grundläggande ideologiska frågor om vad politiken kan och bör försöka rätta till, och vad som bör lämnas till marknaden, familjen eller till individerna själva.

Väljarna bedömer politiken efter dess välfärdskonsekvenser. God överensstämmelse med väljarnas välfärdsförväntningar ger politiken legitimitet. Samtidigt saknar vi en mer sammanhållen och visionär diskussion om välfärdens innehåll där man transparent avgränsar samhällsansvaret....

OECD som publicerar BNP har länge varnat för att BNP inte mäter hela välfärden, utan bara det som kan mätas i pengar. Där saknas bland annat hälsa, livslängd, arbetsmiljö, sociala nätverk, trygghet, miljö, fritid, demokrati och medborgerliga friheter. BNP är en totalräkning för hela länder, och visar därför inte heller hur BNP är fördelad inom ett land. Rika länder kan ha omfattande fattigdom och marginalisering, parallellt med enorm rikedom. USA har till exempel tre gånger så hög fattigdomskvot som Sverige (räknat i köpkraft med USA:s fattigdomsgräns), trots högre BNP.

BNP/capita med det snävare monetära perspektivet placerar USA före nästan alla länder i Västeuropa (utom oljelandet Norge). Velfärds-analyser baserade på ett bredare välfärdsbegrepp rangordnar däremot USA efter alla länder i Västeuropa. Det gäller såväl vedertagna välfärdindikatorer (livslängd, spädbarnsdödlighet, fattigdom, jämställdhet, och så vidare) som olika typer av välfärds-index. De nordiska länderna brukar bilda ledningsgruppen, och Syd-europa slutgruppen. Västeuropa har mer omfattande trygghetssystem och

därför lägre fattigdom och marginalisering, vilket ger utslag vid välfärdsberäkningar baserade på ett vidare välfärdsbegrepp.....

Tesen att pengar köper välbefinnande är alltså inte så självklar. Psykologisk forskning visar också det omvända: att välbefinnande skapar ekonomisk framgång. Det är ofta personer som är lyckliga, trivs i sitt samhälle, har kontroll över sitt liv och arbete, har lyckliga familjeförhållanden, är friska, också (längre fram i livet) har ekonomisk framgång....

Ska vi sluta sträva efter BNP-tillväxt? Naturligtvis inte. Ekonomisk tillväxt behövs för att finansiera framtidsinvesteringar och välfärds-politik. Men vi behöver fundera över hur tillväxten borde se ut. Tillväxt kan ske till priset av välfärdsminskningar på andra områden, som inte beaktas i BNP. Ekonomisk och social utveckling är en komplex balans mellan olika delmål. Det är denna insikt som har drivit fram ny tvärvetenskaplig forskning om välfärden.

Det är uppenbart att den ekonomiska tillväxten är i obalans med välfärdsutvecklingen. De senaste 20 åren har visat att BNP-tillväxt ibland inte minskar arbetslösheten ("jobless growth") och kan skapa ekonomisk otrygghet. Tillväxten ledsagas delvis av ökad miljöförstöring, stress på jobbet, otrygga jobb, längre arbetstider, obetalt övertidsarbete, sämre vård och folkhälsa, sämre skola, fler fattiga och bidragsberoende - och otrygga konsumenter. Ojämligheten ökar i de flesta i-länder, mest i USA och England, men även i Sverige. Medan fattigdom och ekonomisk otrygghet ökar, växer eliternas inkomster på ett sätt som raserar förtroendet för både näringslivet och politiken. Tendenserna är mer eller mindre starka i de flesta i-länder.”

Från avsnittet "Människornas verksamheter 1-9. Krishantering. Velfärdsfördelning."

De politiska partierna bör bättra sig när det gäller att fånga upp allmänhetens krav och efter planeringar och kompletterande undersökningar omsätta dem i förslag i de demokratiska församlingarna så att lagar och förordningar kan förbättras.

Rimligt är att använda demokratin till att hantera levnadsvillkoren. De beror av individens kroppsliga och psykiska förhållanden och individens fysiska och sociala miljöer. Politiska förslag bör åtföljas av beskrivningar av konsekvenserna för dessa levnadsvillkor.

Förslag kan ge olika konsekvenser för olika personer och olika grupper, några kan få det bättre, andra sämre. Förslag kan syfta till just detta, och det ingår i politikens uppgifter att besluta så att fördelningen av förbättringar och försämringar blir den man avser.

I dagens politiska debatt förekommer många förslag, men det är sällan konsekvenserna beskrivs på riktigt sätt, uttalanden om konsekvenser är ofta lösa spekulationer eller önsketänkande som framställs som om de vore fakta. Det går att ge många exempel på det, men för att snabbt komma vidare ska bara konstateras, att de politiska partierna ofta är dåliga på att sköta sina politiska uppgifter. Det är främst de politiska partierna som har ansvar för politikerföraktet och de svårigheter det demokratiska systemet nu har.

Planera människornas levnadsvillkor.

De politiska partierna borde hålla igång rejäla planeringar om människornas levnadsvillkor och därvid behandla frågorna Hur var det? Hur är det ? Hur kan det bli ? och Hur bör det bli ? Planeringarna bör använda sig av riktiga kunskaper.

Att de kroppsliga förhållandena bör planeras har väl partierna klart för sig: - i stort sett:

61 Hälsa- o sjukdom, sjukvård, räddning o d.

641 Mat

643 Boende.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

645 Inventarier, hjälpmedel.

646 Personlig hygien, kläder.

647 Hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter.

649 Personvård: barn, hemsjukvård, hemtjänst.

658 Förvärvsarbete och arbetsförhållanden.

Men det är angeläget påpeka att stor vikt bör läggas vid planeringen av de psykiska förhållandena:

11/19 Individernas inre verkligheter:

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

14 Individens ideologi / uppfattning om samband od

15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

17 Individens moral och uppfattningar om moral.

Man bör noga beakta påverkan från de fysiska och de sociala miljöerna, isynnerhet påverkan på psyken:

Gör planeringar om påverkan från individens fysiska miljö - fysiska samhälle:

71 Stadsmiljöer, glesbygdsmiljöer etc.

72 Byggnader o anläggningar, arkitektur.

73 Konstföremål o d. Museer, konstutställningar.
74 Konsthantverk, bruksföremål. Inredningar o d.
75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafik, tecken. 77 Foto.
78 Musik och ljud.

Gör planeringar om påverkan från: individens sociala miljö - sociala samhälle:

791 Seder, nöjen, film, radio, TV, offentliga fester mm.
792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. Hobby.
794 Spel. Skicklighets- o turspel. Lotteri. Lotto etc.
7951 Socialvård od.
7952/7956 Sociala miljöer o verksamheter i olika fysiska miljöer.
7957 Undervisning och skolors sociala miljö.
7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d
796/799 Sport, idrott o d.

I planeringarna bör ingå påverkan på psyken från:

80-89 Språk, skönlitteratur.
90 Tidningar o d.
91 Geografiska skildringar od.
92 Biografier och memoarer o d.
93-99 Historiska skildringar.

I alla verksamheter 10-99 kan förekomma utredningar och förslag o d som är av betydelse för utvecklingen.

4 Sambandsforskningsverksamheter.

40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

Detta är ett nytt område som inte finns i bibliotekssystemen och inte som eget område i forskningsvärden. Ämnet systemvetenskap finns vid högskolorna men som ett litet ämne vid sidan av andra. Det finns emellertid behov av verksamheter som sysslar med samband mellan olika verksamheter.

På område 40 på Sven Wimmells hemsida finns uppgifter om utredningar som behandlar detta:
<http://w1.861.telia.com/~u86105430/omr40.html>

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap

51 Matematik

52 Astronomi, rymdforskning

53 Fysik o d

54 Kemi o d

55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

56 Paleontologi, arkeologi o d

57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv. lära, ärftlighet

58 Botanik.

59 Zoologi

De här verksamheterna är grundläggande för världens utveckling. Isynnerhet för de ekonomiska/teknologiska verksamheterna i område 6 och där bl a området 62 om ingenjörskonstruktioner för kommunikationer av alla de slag, fordon och telesystem.

Det har på senare tid framkommit, att svenska skolbarn kan för litet om naturvetenskap, vilket kan innebära försämringar för Sveriges ställning i världen.

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter
61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks
62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
63 Biologisk produktion.Jordbruk,skogsbruk,jakt, fiske
64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
645 Användning av inventarier o d.
646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d
651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525-6529 Militära verksamheter
653 Handelsverksamheter.
654 Telekommunikationsverksamheter.
655 Förlagsverksamheter o d.
656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.
658 Allm.företagsekonomi,Arbetsförmedling o-marknad
659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror
69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

Ett viktigt område, som förkarats tidigare. Se bl a Sven Winnell
051010: Folkhälsopolitik med nytt målområde: Kunskaper, förmåga,
erfarenheter, vilja. <http://web.telia.com/~u86119282/omr61a.pdf>

Om ingen annan myndighet ser sig manad att informera:

Från <http://web.telia.com/~u86119282/omr61a.pdf>

**Folkhälsoinstitutet kan öka folkhälsan
genom att informera om kunskaper.**

Folkhälsoinstitutet kan inrätta ett nytt målområde 12: Kunskaper, förmåga, erfarenheter, vilja, och på sin hemsida göra en avdelning med information om kunskapsproducenter som levererar kunskaper av betydelse för folkhälsan, dvs kunskaper för rollerna A och B.

En sådan avdelning kan byggas upp enligt det klassifikationssystem som redovisats i det föregående. Kunskapsproducenterna bör i första hand vara vetenskapligt pålitliga. De som då kan komma ifråga är professorer vid universitet och högskolor, forskningsinstitutioner med motsvarande vetenskapliga krav och statliga myndigheter och folkvalda organ som riksdagen, även regeringen, och landstings- och kommunfullmäktige. EUs och FNs offentliga organ o d. Folkvalda organ pålitliga i den meningen att de representerar laglig makt.

I andra hand, med särskild markering för ovetenkaplighet, viktigare privata organ som näringslivets större organisationer. Här kan man ta med de politiska partierna, vars åsikter dock bäst kommer till uttryck i de folkvalda församlingarna i föregående grupp. Viktiga opinionsbildande företag och rörelser kan kanske tas med, men det måste markeras, att det då kan vara fråga om reklam och propaganda med tveksamt kunskapsinnehåll.

Myndigheter finns i sverige.se, efterföljare till SverigeDirekt. I SverigeDirekt fanns en del organisationer utöver myndigheter, bl a LO, TCO od, men sådana finns inte med i sverige.se. Vill man ha tag på adresser till sådana organisationer får man vara detektiv.

Myndigheterna o d på sverige.se borde på sina hemsidor ge bra redovisningar om vad de sysslar med och vad de styr så att allmänheten kan lära sig. Men de borde också, vilket sällan är fallet, visa sina instruktioner och namn på styrelseledamöter o d så att allmänheten får hjälp att påverka myndigheternas instruktioner och verksamheter.

Professurer borde på sina hemsidor ge bra redovisningar om vad de sysslar med och vad forskningarna ger för resultat, de borde visa aktuella litteraturförteckningar som beskriver ämnena och deras problem. Detta för att allmänheten och eleverna ska kunna lära sig. Nu är det ofta brister i ämnesbeskrivningar o d och litteraturförteckningar.

För folkhälsan är också viktigt kunskaper om vissa stora organisationers verksamheter, exempelvis näringslivets organisationer och folkrörelser o d. De kan vara intresseinriktade så att deras åsikter och beskrivningar kan vara kontroversiella och vilseledande. Svenskt näringsliv och LO kan ha helt skilda verklighetsbeskrivningar. Samma gäller i högsta grad de politiska partierna. Likafullt är de av stor betydelse för utvecklingen. Tidningarna har ofta bestämda åsikter, men står vanligen inte för den hela sanningen.

Kontroversiella är även Riksdagen, Regeringen och folkvalda organ, men, de har betydelse genom att de representerar den demokratiska makten. I Klassifikationssystemet för verksamheter finns dessa i område 35 och placeringen där anger vad det är fråga om, dvs de demokratiska verksamheterna på gott och ont. Den statsvetenskapliga forskningens åsikter om dem finns i område 32.

Informationsstress är en ny folksjukdom, som inte beaktats tillräckligt i de folkhälsopolitiska målområdena 1-11. Stress lär ingår i målområdet "6 En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård.", men stressen och informationsstressen har så stor omfattning och är så övergripande, att de förtjänar en eget målområde. Här har föreslagits ett nytt målområde: 12 Kunskaper, förmåga, erfarenheter, vilja.

Området kan hanteras på olika sätt och här har nyss nämnts något om hur man kan göra. En viktig utgångspunkt är att man behöver kunskaper om både samhället och hela världen och kunskaper om delproblem. Men stressen hänger samman med hela de inre processerna i psyket från det kunskaper kommer in och till individens handlande i den yttre verkligheten och uppfattningar om effekterna av handlandet. Det finns forskningar om de processerna som bör tas tillvara.

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d).

Detta är ett viktigt område, där bl a konstrueras varor och anläggningar som tillverkas i 66/69. Varorna och anläggningarna används sedan i alla slags verksamheter. I 62 konstrueras bl a telesystem och fordon.

Drift av telesystem och trafik är verksamheter i respektive 654 och 656. Drift av energisystem och system för vattenförsörjning och avfallshantering o d ingår i 644. Användning av medicinsk utrustning ingår i 61 och användning av utrustning för jordbruk o d ingår i 63. Användning av kontorsmaskiner i allmänhet ingår i 651. Användning av medel för krig ingår i 6525-6529. Användning av utrustning för teater ingår i 792. Användning av rymdforskningsutrustning ingår i 52. Användning av utrustning för fysikforskning ingår i 53. Etc.

Konstruktion, tillverkning och användning är alltså olika verksamheter med var för sig olika problem.

63 Biologisk produktion.Jordbruk,skogsbruk,jakt, fiske

Stort verksamhetsområde som är aktuellt i diskussionerna kring de fattiga ländernas möjligheter att exportera och kring jordbruksstödet i EU. Utfiskning. Östersjöproblem.

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Viktigt område för välfärdsfördelning i Sverige och världen.

657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.

Här ingår bl a försäkringskassornas och arbetslöshetskassornas verksamheter, som nu är aktuella verksamheter förknippade med många åsikter. Skatteverket har mycket att göra med fastighetstaxeringarna.

658 Allm.företagsekonomi, Arbetsförmedling o-marknad.

Dessa verksamheter är mycket aktuella och mycket viktiga. Här ingår företagsekonomi, dvs hur man organiserar och driver företag i allmänhet. Här ingår frågor om arbetsmiljö och arbetarskydd o d. Här ingår verksamheter i näringslivets organisationer, arbetsgivarföreningar, fackföreningar o d, samt arbetsförmedling.

Se bl a

Sven Winnell 050522+050605:

De borgerliga partiernas skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag. TV-licens.

<http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39h.pdf>

Sven Winnell 051003: Valfärd, skatter, arbete, tillväxt.

Finns på Internet på <http://web.telia.com/~u86119282/omr36-39i.pdf>

I dessa utredningar behandlas bl a “tillväxt och fördelning”

Det talas om låga löner i Ostasien. I TV-program om varvskrisen den 30 okt 05 nämndes av koreaman vid det stora varvet i Sydkorea att genomsnittslönen där nu är 45 000 dollar per år, vilket med nuvarande dollarkurs ca 8 kr ger en årslön på ca 360 000 svenska kronor.

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

Verksamheterna administreras här, men använder sig av en del verksamheter inom område 7, isynnerhet bilder o d 75/77 och 7914 film. radio, TV och tidningar i 90.

7-9 Kulturella verksamheter.

Det är verksamheter som använder det materiella, men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter med olika uttrycksmedel. I 71-78 är medlen fysiska miljöer och fysiska föremål. I 71 de största objekten, hela länder, städer o d. I 72 objekt på byggnadsnivå och i 73-77 föremålsnivå. 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden.

Frågan är: hur påverkar medlen i olika fall när de används och hur borde påverkan vara om man strävar efter en bättre värld?

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

74 Konsthantverk, formgivn. bruksföremål. Inredning. Design

75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto

78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport

7911-7913 Seder och bruk .

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.

7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer

7957 Undervisning o d.

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

Område 7 kan på det hela taget anses gälla informations-verksamheter. Alla verksamheter förmedlar på olika sätt uppfattningar om hur livet skall levas, bl a hur man bör fördela välfärden.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

Dessa verksamheter gäller hur man organiserar städer, naturområden, glesbygder o d och hus och anläggningar. Ingenjörskonstruktioner ingår i 62, tillverkningar i 66/69 och användningar i alla slags olika verksamheter.

73-78 gäller utformningar av föremål o d som bl a bär betydelser om sociala relationer.

7911-7913 Seder och bruk .

Gäller verksamheter som bildar livsstilar som påverkar uppfattningar om lämplig välfärdsfördelning.

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

Här ingår verksamheter som gör program för film, radio och TV och har mycket stark påverkan på människor. Man kan anse att ganska många program som nu visas innehåller sådant som inte är lämpligt med hänsyn till påverkan på åsikter om sociala relationer och välfärdsfördelning o d.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets-och turspel Lotteri. Lotto. Tips

Hur påverkar dessa verksamheter människors åsikter?

7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.

7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer

Gäller socialvård, hjälpverksamhet, kriminalvård, segregation och integration od. **Viktiga områden som kan kräva mer insatser.**

7957 Undervisning o d.

Ett mycket viktigt område med bl a undervisning i grundskolor, gymnasier och högskolor och universitet o d. Det finns mycket som behöver förbättras. Se bl a:

Sven Winnell 050403.

Läraryt utbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>.

“- Men demokratins koppling till bildningsbegreppet försvinner allt mer. Det urholkas om människor inte känner till hur det kommer sig att världen ser ut som den gör. Universitet och högskolor är en viktig arena att förankra demokratin i samhället.”

I det gamla Egypten och Babylon skulle en blivande ämbetsman inte bara kunna skriva och ha en administrativ förmåga. Han behövde också vishet, ett begrepp som står ganska nära bildning. Liknande traditioner utvecklades i Kina och Indien. Under 1700 talet gav tyska filosofer ordet "bildning" den innebörd som vi ännu känner igen.

Efter andra världskriget kom dock bildning att likställas med ett anständigt och förfinat beteende, påpekar Sven-Eric Liedman. Ordet "allmänbildning" blev liktydigt med förmågan att klara sig bra i frågesporttävlingar.

SVERIGES FÖRENADE STUDENTKÅRER, som representerar landets högskolestudenter, har reagerat på att den högre utbildningen har två delvis motsatta mål. Dels ska den svara mot samhällets krav på välutbildad arbetskraft, dels ska den uppfylla demokratins behov av kritiskt tänkande människor.

Studentkårerna anser att den viktiga balansen mellan dessa två mål är på väg att rubbas. Den humanistiska tanken om ett livslångt lärande får stå tillbaka för det samhällsekonomiska kravet på en snabb genomströmning av studenter i högskolan. ..”

Människornas kunskaper har stor betydelse för utvecklingen i världen.

Från Sven Wimmell 050403.

Lärarytbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.

Finns på Internet på <http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40v.pdf>.

Högskoleverket 2005. Utvärdering av lärarytbildningen

En fråga som kan inställa sig är hur de utbildade lärarna till eleverna omsätter kraven som ställs i skolans värdegrund och i kursplanerna. Något klart besked ges inte men man kan läsa följande:

“Den politiska styrningen. Med decentraliseringen och införandet av ett fristående skolsystem ändrades formerna för den politiska styrningen. Dessa förändringar är inte minst viktiga att förstå för att kunna arbeta med lokala arbetsplaner och utvärdering. De förändringar som skett vad gäller tillsyn, inspektion och utvärdering kräver en kunskap om bakomliggande system och tankegångar.” Undersökarnas tabeller visar att i genomsnitt ca 40-50% av lärarstudenterna inte fått undervisning i styrningen.

“Variationerna inom och mellan lärosäten är som vi visat stora. Den statliga styrningen av lärarytbildningen synes fallera. Det förefaller som enskilda läroanstalters utbildning styrs av vilka lärare som finns i lärarytbildningen och inte av statliga styrdokument som examensförordningar. Uppsala universitet har den lärarytbildning där minst antal studenter anser sig ha fått undervisning inom de kunskapsområden som efterfrågades. Uppsala universitet har kompetens inom alla dessa områden.

Som en stilla, avslutande, undran frågar vi oss vad som hände med genomförandet av 1977 års högskolereform? Om den 2004 ännu inte genomförts torde den nuvarande lärarytbildningsreformen behöva minst ett kvarts sekel för att få ett genomslag i ett då förmodligen reformerat skolsystem.” Det är alltså illa ställt med lärarytbildningen.

Värdegrunden och kursplanerna, viktiga styrdokument, innehåller många bra och vackra formuleringar, men en mycket stor nackdel med dem är att de inte ger någon bra överblick över det totala innehållet,

ger ingen helhetsbild om hur de olika ämnena hänger ihop. Skolämnena presenteras i bokstavsordning, men i den värld de ingår i förekommer saker och ting och processer inte i bokstavsordning. Det behövs en beskrivning om samhällenas utvecklingsprocesser och det finns i avsnittet i om Samhällsplaneringens problem.....

Forskning för ett bättre liv. Proposition om forskning.....

Propositionen innehåller många forskningsförslag. Men i frågan om hur forskningsresultat ska överföras till allmänheten får man inga tydliga svar. Avsikten med forskningen är ju att den ska leda till ett bättre liv, och man får förmoda, att det inte bara är forskarna som ska få det bättre utan alla. Det borde innebära att resultaten måste föras ut till alla. Om man vidgar forskningsbegreppet till att gälla alla slags nyheter kommer man till att alla mäktiga offentliga och privata organ snabbt bör förmedla ut sina åsikter så att allmänheten kan ta ställning. Tidigare har det varit svårt att göra det. Med Internets tillkomst har det blivit möjligt. Även om alla inte kan ha tillgång till Internet har Internet revolutionerat informationsförsörjningen. Privata företag och organisationer måste idag finnas på Internet för att göra sig gällande. Offentliga organ bör finnas där för att fylla sina plikter mot allmänheten.

Från sid 196 och följande i omr40v.pdf

Att delta i demokratiska processer.

I 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet och i gymnasiepropositionen framhålls vikten av att eleverna får kunskaper så att de kan påverka samhällsutvecklingen i demokratiska processer. För att kunna påverka behövs kunskaper om samhällena och kunskaper om hur och var man kan påverka. Det behövs överblick över det hela, i Sverige och i världen.

Läroplanen och kursplanerna för grundskolan innehåller intressanta beskrivningar och mål men inget sammanhängande tydligt om samhällsplaneringens och framtidsplaneringens problem.

Behoven av kunskaper och värderingar, som skolan skall förmedla, ändras sig med tiden. Grundskolan kan ses som första steget i en

livslång skola som bl a med hänsyn till samhällsplaneringens problem vartefter kräver revideringar och kompletteringar av kunskaper och värderingar genom andra informationssystem.....

Skolämnen som kan ge överblick är framför allt samhällskunskap, geografi och historia och i viss mån religionskunskap. Här utdrag från styrdokumentet.....

Grundskolans samhällskunskap:

“Utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen. Samhällskunskapsämnet levandegör och förklarar hur människor formar och formas av sina samhällen och hur de organiserar sig för att uppnå gemensamma mål. Ämnet syftar till att utveckla sådana kunskaper att eleverna skall kunna ta ställning i frågor som uppkommer i ett samhälle präglad av ömsesidigt beroende och kulturell mångfald.

Ämnet samhällskunskap bidrar till förmågan att förstå och leva sig in i egna och andras villkor och värderingar och därmed också till att kunna ta avstånd från och aktivt motverka olika former av förtryck och rasism. Utbildningen skall öppna för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram samt främja aktningen för varje människas egenvärde oavsett kön, klass och etnisk bakgrund. Pojkars och flickors, kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter skall aktivt och medvetet tydliggöras.

I ett komplext samhälle med ett stort informationsflöde och snabb förändringstakt är förmågan att tillägna sig ny kunskap väsentlig. Utbildningen i ämnet ger möjlighet att göra observationer och att använda olika informationskällor. Syftet är att utveckla förmågan att söka, granska, strukturera och värdera fakta samt att integrera, redovisa och gestalta den nya kunskapen. Att analysera, dra slutsatser och göra egna ställningstaganden av information utgör en grund för att kritiskt granska samhället....

Ämnet samhällskunskap är till sin uppbyggnad och karaktär mång- och tvärvetenskapligt. Detta bidrar till ämnets möjligheter att ge över-

blick och sammanhang i de samhällsfrågor som behandlas i undervisningen.

Sina kunskapsområden hämtar ämnet från flera vetenskapliga discipliner till exempel statsvetenskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi. Eftersom världen ständigt förändras måste även ämnets innehåll ständigt förändras.

Grunden för det svenska samhället är demokrati. Ämnet samhällskunskap har ett särskilt ansvar att ta upp och analysera de demokratiska värdena och i det sammanhanget utveckla förmågan att granska, värdera och ta ställning i samhällsfrågor och främja viljan att delta och påverka. Det etiska perspektivet ingår i all utbildning men får sin särskilda betydelse när det gäller frågor kring demokrati, mänskliga rättigheter samt makt och förtryck i olika former. Ämnet ger medvetenhet om och insikter i sådana frågor och ger tillfällen till reflektion om det personliga ansvaret. En viktig aspekt är kunskaper om nationella minoriteters och invandringens roll i samhället.

Globaliseringen innebär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder. Ämnet tar upp flera av de ödesfrågor som berör såväl den enskilde individen som hela det internationella samhället. Samhällskunskapsämnet behandlar frågor som rör rättvis fördelning och ett hållbart samhälle och ger därmed kunskaper om de globala sammanhangen. På så sätt belyses hur internationell förståelse och samverkan kan bidra till att lösa världsomspännande problem. Ämnets breda och mångfasetterade karaktär gör det möjligt att analysera och belysa de globala utvecklingsfrågorna ur ett helhetsperspektiv och ämnet kan därmed skapa ett naturligt utrymme för värdediskussioner.

Samhällskunskapens fokus är nutiden. Genom att vidga förståelsen för det som sker i både det lokala och det globala samhället bidrar ämnet med kunskaper som varje individ behöver för att bedöma och påverka såväl den egna som samhällets framtid. Ett historiskt perspektiv är ett stöd för att förklara händelser och förhållanden i nutiden och reflektera över framtiden.”

Lärare i samhällskunskap vid lärarhögskolorna

I högskoleverkets undersökning om lärarutbildningen finns i del 2 på slutet tabeller om lärarresurser vid lärarutbildningarna på de olika högskolorna. Från tabellerna har här sammanställts uppgifter om lärare i samhällskunskap....

Vid högskolorna fanns i lärarutbildningarna 1339,61 lärare, varav 30,38 lärare i samhällskunskap. Av alla lärarna var alltså 2,27% lärare i samhällskunskap, 1,17 lärare per högskola, vilket förefaller vara för litet i förhållande till ämnets betydelse.....

Internet

I mitten på 1990-talet började Internet bli mer allmänt använt. Nu har företag och organisationer mer och mer börjat avveckla det gamla systemet med att skicka kring information på papper. Att finnas på Internet och använda Internet för information är nu ett måste för företag och organisationer.

Enligt DN 040107 sid ekonomi 5 var i november 2004 i Sverige 6,2 miljoner Internetanslutna. Av dessa hade 1,6 miljoner bredband (26%) och 4,6 miljoner modem (74%). Men 2004 använde bara 69% Internetuppkopplingen, 4,4 miljoner.

Mellan januari och mars 2003, personer 16-74 år : av Internetanvändarna använde:

60-70% Internet för att skicka och ta emot E-post.

60-70% Internet för att söka information om varor och tjänster
ca 40% hämta information från myndigheters hemsidor.

ca 40% använda nätbank.

Sedan följer: Läsa nättidningar eller elektroniska produkter. Tjänster för resor och inkvartering. Lyssna till/ladda ned musik/spel. Ladda ner myndigheters formulär/blanketter. Köpa/ beställa varor. Annan kommunikation (till exempel för att chatta). Lyssna på radio eller titta på TV. Skicka ifyllda formulär/blanketter till myndigheter.

En viktig användning av Internet är för den demokratiska planeringen av framtiden.....

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk.Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.

81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

9 Saklitterärt.Allm.geografi, historia.Biogr.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

91 Allm. geografi, reseskildr.913/919 motsv. 93/99.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

Här ingår journalistverksamheter o d. Formulering av löpsedlar.

Ett mycket viktigt område där verksamheterna förmedlar fakta och åsikter som påverkar människors politiska ställningstaganden.

Citat från

Sven Wimmell 050312:

Katastrof- och krisberedskap. Velfärdsfördelning.

<http://w1.861.telia.com/~u86119281/omr40u.pdf>.

Varför har vi ont i själen? Informationsöverflöd.

Kunskapsbrist. Handlingsförlamning.

SvD 050313: "Varför har vi ont i själen?"

"Den svenska ohälsan. Vart är vårt samhälle på väg? Sverige har rekordlång livslängd men också rekordhöga ohälsotal. För att få till stånd ett omtänkande måste alla inse problemets vidd. Låt 2005 sjuda av idéer, skriver medicinprofessorerna Björn Folkow, Lennart Levi och Lars Werkö."...

"Har vår hjärna kapacitet att motsvara alla dessa krav? Våra fem sinnen tar varje sekund emot många miljoner informationsbitar, av vilka vårt medvetande aktivt noterar ett litet urval. Men hur görs urvalet? Kan vår hjärna sova mellan det livsviktiga, det någorlunda angelägna och det onödiga?

Det ständiga informationsflödet gör återhämtningspauserna både

kortare och färre. Vi sover allt mindre och blir därför sårbarare.

Allt fler människor abdikerar från sin medborgarroll. Det sociala kapitalet i form av tillit, solidaritet och benägenhet för samverkan blir allt knappare.

Allt detta leder till en effektförlust i hjälparbetet och allt fler passiva, hjälpberoende medborgare - patienter, klienter, studenter, konsumenter....

Kan vi förvänta oss att partiledare, statsråd, statssekreterare och sakkunniga i departementen, riksdagens utskott, kulturarbetare, arbetslivets parter, men inte minst de som är ansvariga för högre utbildning och forskning inom universitetsvärlden, är villiga att tänka om?

För att detta ska ske är det troligen nödvändigt att de många människorna, allmänheten, de som i dag saknar en röst, inser problemets vidd och bidrar till en förnyelse.”

Några nya utredningar.

126 Bättre rik och frisk än fattig och sjuk

Utbildning och skolor:

129 Utbildningsinspektionen 2004.

147 Religiösa friskolor.

150 Gymnasial lärlingsutbildning.

Levnadsvillkor o d:

151 Vård av gamla

153 Barns villkor. Rapport från SCB.

157 Valfärdsklyftan växer - unga de stora förlorarna

160 SCB: Ungdomars etablering. Generationsklyftan 1980–2003

177 Regeringens bostadspolitik.

Arbete, arbetets socialförsäkringar:

180 TCO om arbetstillfällen

183 Fuskdelegationen.

184 Arbetslivsinstitutet. (Sjukskrivningar)

Partier och politik:

195 Partiernas medlemsantal

197 Var tionde har inte råd med tevebox.

200 Bort med nuvarande tevelicensen.

Arbetsmoral, globalisering:

200 Viljan att arbeta är hög i Sverige.

201 Globaliseringen och jobben.

Medier, journalistik:

205 Sven Winnell 050611: Utdrag ur Demokratirådets rapport

2005: Mediernas integritet (SNS).

Bättre rik och frisk än fattig och sjuk

DN 051019 sid Kultur 6:

“Bättre rik och frisk än fattig och sjuk

Vad är det som gör att mindre väl lottade människor mår sämre och lever kortare? Ny forskning visar att det inte främst är stress och dåliga jobb, utan ojämlikheten i sig.”

“ I hur god form är du?", "Så blir du av med din oro", "Deprimerad utan att veta varför", "Andnöd kan vara ny sjukdom", "Ät det här och sänk risken för blodpropp med 50 procent".

“SÅ HÄR HÅLLER det på vecka ut och vecka in. Medier, reklam, stora delar av det offentliga rummet är konstant upptagna med varianter på ett och samma tema: vi mår dåligt. Vi är stressade, nedslagna, sömnlösa. Vi jagas av ångest, sjunker ner i depression, tar hjälp av antidepressiva eller smärtstillande medel som aldrig förr och när vi minst anar det, ovanpå all denna psykiska olust, drabbas vi av sjukdomar.

Vad är det som har gått fel?

I "The Impact of Inequality" tar Richard G Wilkinson ett helhetsgrepp om hälsokrisen i de avancerade kapitalistländerna. Han är professor i social epidemiologi vid universitetet i Nottingham och pionjär för en revolutionerande forskning om hur samhället får människor att må dåligt.

Den gåta som en gång ledde honom in i ämnet var, skriver Wilkinson, det faktum att vissa människor mår sämre än andra. Vare sig man väljer dödlighet, sjuklighet, psykisk ohälsa eller något mer konkret mått - dödsfall i cancer, blodproppar och depressioner - är mönstret överallt detsamma: ju längre ner på den sociala trappan, desto sämre därnär. Kanske mest frapperande: ju rikare en människa är, desto längre får hon behålla sitt liv och tvärtom. En rik vit amerikan lever i

genomsnitt sexton år längre än en fattig svart, men det är bara ett särskilt djupt parti i en klyfta som skär rakt genom hela Västerlandet: i Sverige lever en högre tjänsteman åtta år längre med full hälsa än en arbetare utan yrkesutbildning.

Det är ju en skandal utan like! utropar Wilkinson. Vad skulle vi säga om alla människor levde lika länge, förutom att staten varje år skickade ut soldater för att slumpmässigt skjuta av var femtonde, var tionde, var femte medborgare? Räknat i förlusten av livstid hos vissa samhällsskikt utförs varje år samma brott.

Hur kan det förklaras?

INLEDNINGSVIS SÖKTE Wilkinson efter fysiska orsaker; någonting i de fattigas varukorg som lade dem på sjukbädden. Det ledde ingenstans. I stället leddes Wilkinson in på ett annat spår. I början av 1990-talet publicerade han sina första nya rön, de utlöste en rusch av internationell forskning och sedan dess har resultat lagrats på resultat från land efter land: det är denna kunskap Wilkinson nu har sammanfattat.

Kraften från den samlade diagnosen är bedövande.

I vissa samhällen är de sociala relationerna branta som stup. Männskor blickar upp eller ner på varandra där de klänger sig fast vid inkomstavsatserna. På andra håll eller i andra tider är relationerna mer jämna, när olika grupper inte står längre åtskilda ekonomiskt än att de kan röra vid varandra.

Här uppenbaras ett nytt mönster.

Ju jämlikare ett samhälle är, desto senare kommer döden. Dödligheten är lägre om -för att ta ett mått på jämlikhet - en större andel av samhällets rikedomar tillfaller den fattigaste hälften av befolkningen. Wilkinson hänger upp amerikanska och kanadensiska delstater i ett grafiskt snöre och se, det lutar nästan perfekt: de delstater där den fattiga hälften får lägst andel har de högsta dödlighetsnivåerna, i en fallande skala hela vägen ned till de jämlikaste, minst dödliga. Han refererar en annan färsk studie som spänt upp samma samband genom 528 städer i den rika världen, inklusive Sverige.

ANSAMLING AV varor gör ingenting bättre. I de avancerade kapitalistländernas skara finns ingen som helst korrelation mellan BNP och förväntad livslängd; amerikaner leder BNP-ligan men lever kortast. I stället rättar länderna in sig i ett prydligt led efter graden av inkomstjämlighet.

Wilkinson bläddrar genom hela katalogen av hälsoindikatorer och finner mönstret om och om igen. Han badar i databanker, öser ut diagram och skvätter fallstudier omkring sig. Alla dessa makrodata gör det möjligt att vaska fram generella samband: det som för individens blotta öga framstår som ett tillfälligt öde - en stroke som blint slår till - kan nu, när tiotusentals öden vägts samman, avslöjas som funktioner av samhällen.

Människor blir inte sjuka av en slump. Om en kvinna dör tidigt och lämnar efter sig en familj slagen till marken av sorg kan det uttrycka en övergripande trend, en sådan trend som att en engelsk kvinna i socialklass fem levde 5,5 år kortare än en kvinna i socialklass ett i början av 1970-talet, men 9,5 år kortare i början av 1990-talet.

VÅRA LIV UTSPELAR sig i samhällen som rör sig.

Men varför bryr vi oss? Hur kan kroppen vara så sårbar för intryck från samhället?

Var och en som någon gång tvivlat på sig själv, ifrågasatt sitt värde i andra människors ögon - är jag oattraktiv, obegåvad, oönskad? - känt sig utestängd och värdelös och till sist stått vid randen av en depression vet hur nedbrytande tillståndet är. Illamåendet sätter sig på kroppen. Halsen hör av sig, huvudet, magen. Förkylningar fastnar lättare; känslan av ovärdighet fräter långsamt ner immunförsvaret.

Lyft nu blicken från den välkända biografiska nivån till de sociala relationerna och bli varse samma känsla i skarpt markerade klassamhällen.

Människor i lägre samhällsskikt måste dagligen brottas med en osynlig övermakt som säger: Ditt värde är lågt. Du har ett skitjobb som ingen ser. Du oroar dig för att förlora det. Någon annan säger åt

dig vad du ska göra - en avdelningschef, en förman, ett monteringsband - och sätter upp gränser för dig, inte som när en husvägg naturligt styr bort dina steg utan som när någon har ställt sig över dig.

Från relationerna i arbetet fortplantar sig skiktningen ut genom samhällets sfärer. Wilkinson citerar en studie av den brittiska arbetarklassens erfarenhetsvärld: "Arbetande människors liv baseras på anpassning till symboliska hierarkier som märker dem negativt. De står ständigt i skuggan av den dominerande kulturen." Den centrala upplevelsen i ett klassamhälle är: jag är mindre värd. Wilkinson skriver att människor "erfar sin underlägsenhet som om den vore lika synlig som ett vanhedrande ärr".

ATT LEVA LÄNGRE ner i samhället är därmed, närmast per definition, att leva med större risk för att må dåligt. Här bankas den allmänna orsaken till depressioner - låg självaktning - in i den mentala mörken dag ut och dag in. En deprimerad individ lider av underskott på serotonin. Wilkinson visar hur nivåerna av serotonin sjunker ju längre ner på inkomstskalan människor befinner sig och utnämner det till den universella "statushormonen".

Innebörden är att en hel klass av människor står på randen till depression.

Det är kroppsligt nedbrytande. Att befinna sig i psykisk stress bidrar i kortvariga, akuta situationer - som inför en plötslig fara - till att mobilisera kroppens försvar, men när stressen varar länge, när människor trycks ned av nedvärdering och pressas av maktlöshet i år och decennier hyvlas immunsystemen ner. Det skapar en allmän fysisk sårbarhet. Oavsett vad som sedan angriper kroppen - en infektion, en blodpropp, en cancertumör - är motståndskraften från början starkt reducerad hos dem som i hela sina liv bundits till ett socialt gift dropp, som gått rakt in i enzymer och signalsubstanser.

MED STOLTHET visar Wilkinson upp sin samling av data, men han gör ett ännu större nummer av sin teori. Genom referenser till Tocqueville, Heidegger, Fanon och flera längre utflykter i evolutions-

biologin - där han pekar på sådant som att människan är det djur som har skarpast färgkontraster mellan ögonvita och iris, vilket skapat en unik känslighet för andras blickar - väver han en allmän teori om sociala gemenskaper. Där är jämlikheten det högsta goda. Den gör det möjligt att se sig själv i andras ögon och möta ömsesidiga reflexer av värde, medan å andra sidan dominansförhållanden - just för att den mänskliga existensen från första ögonblick konstitueras i relation till andra - gör maximal skada.

Graden av jämlikhet är det gravitationscentrum som styr de sociala relationernas kvalitet. I ett ojämlikt samhälle måste de nedvärderade ständigt försöka hävda sig för att återupprätta sitt värde, vilket - här kastar Wilkinson ur sig nya omgångar empiri - uttrycks i högre nivåer av våldsbrott, kvinnomisshandel och rasfördomar, ja, till och med fortkörning, könssjukdomar, bråk på skolgårdarna; klassamhällets fundamentala krigstillstånd sätter tonen. I mer jämlika samhällen är däremot alla sådana fenomen ovanligare - medan i stället deltagande i föreningsliv och tillit till andra människor skjuter i höjden.

Så blir de rika ländernas utveckling under de senaste decennierna begriplig. När klassklyftorna ökar mår fler människor dåligt, och de som mår dåligt mår allt sämre. De sociala relationerna förgiftas.

SÅ HAR OCKSÅ paradoxen med ett varumässigt rikt men illamående samhälle fått sin lösning: i ett fattigt land - säg Niger eller Haiti - beror hälsoproblemen på absolut, materiell knapphet och kan bara avhjälpas med mer mat, bättre bostäder och tillgång till sjukvård. Men när ett land väl har klivit över tröskeln till industriellt välstånd upphör absolut standard att betinga hälsa och lycka. Knappheten har dragit sig tillbaka liksom ett tidvatten. I stället uppenbaras, skriver Wilkinson, det sant mänskliga lagret: vår ömtålighet för andra människors signaler.

Vad den västerländska arbetarklassen behöver är inte mat på bordet eller tak över huvudet. Det är andra slags blickar.

Femton års upptäckter i den sociala epidemiologin har sålunda revolutionerat kunskapen om olikheter i hälsa. Det är inte i första hand sämre tillgång till sjukvård, tyngre lyft på jobbet, mer rökning, fler hamburgare eller färre joggningsrundor som tar ifrån fattigare människor hälsa och liv i de rika länderna - utan den kroniska stress som följer av den relativa fattigdomen som sådan.

Det vänder helt upp och ned på politikens mål. Om vi vill ge människor bättre liv kan vi ge upp försöken att höja BNP ännu mer; det gör över huvud taget ingen nytta om alla - såväl rika som fattiga - får tusen kronor till i plånboken.

Det är själva klasskillnaderna samhället måste vänja sig av med.

Andreas Malm, essa@dn.se “

Utbildningsinspektionen 2004.

Sammanställningar och analyser av inspektionsresultaten

Förord.....	5
1. Sammanfattande del	6
1.1. Rapportens syfte, underlag och struktur	6
1.2. Skolverkets inspektionsuppdrag.....	7
Utbildningsinspektionens omfattning	7
Utbildningsinspektionens syfte	8
Utbildningsinspektionens modell och genomförande	8
1.3. Inspekterade kommuner 2003 och 2004	9
1.4. Trender och tendenser.....	10
Resultatet i grundskolor och gymnasieskolor	11
Verksamheten bland elever i grundskolor och gymnasieskolor.....	12
Styrning, ledning och kvalitetsarbete på skolnivå i grundskolor och gymnasieskolor	14
Avgifter i grundskolor och gymnasieskolor.....	15
Resultat i vuxenutbildningen	15
Verksamheten bland de studerande i vuxenutbildningen.....	15
Styrning, ledning och kvalitetsarbete i vuxenutbildningen.....	16
Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	16
Särskolan.....	16
Fristående skolor	17
1.5. Reflektioner över resultat i inspektionen.....	18
Bakgrund.....	18
Helhetsbilden	19
Pedagogisk verksamhet.....	20
Variation i förutsättningar, process och resultat	25
2. Grundskolan och förskoleklassen	30
2.1. Kunskaper, utveckling och lärande i grundskolan och förskoleklassen	30
Kommunala förskoleklasser och grundskolor.....	30

Fristående grundskolor.....	34
Obligatoriska särskolan.....	37
2.2. Arbetet med normer och värden i grundskolan och förskoleklassen.....	39
Kommunala förskoleklasser och grundskolor.....	40
Fristående grundskolor.....	42
Obligatoriska särskolan.....	43
2.3. Organisering av den pedagogiska verksamheten i grundskolan och förskoleklassen	44
Kommunala förskoleklasser och grundskolor.....	44
Fristående grundskolor.....	52
Obligatoriska särskolan.....	54
2.4. Bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet i grundskolor.....	55
Kommunala grundskolor.....	55
Fristående grundskolor.....	60
2.5. Sammanfattande analys och reflektion för grundskolan och förskoleklassen.....	61
Kunskaper, utveckling och lärande i grundskolan och förskoleklassen.....	61
Arbetet med normer och värden i grundskolan och förskoleklassen	62
Organisering av den pedagogiska verksamheten i grundskolan och förskoleklassen.....	63
Bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet i grundskolan	65
3. Grundskolor i segregerade områden	67
Elever med utländsk bakgrund.....	67
Studie med inspektionsrapporter som grund.....	67
3.1. Övergripande beskrivning	68
Normer och värden.....	68
Kunskaper	69
Arbetsmiljö och delaktighet	72
Pedagogisk verksamhet och undervisning	73

3.2. Sammanfattande analys och reflektion om grundskolor i segregerade områden.....	76
4. Grundskolor i kommuner med låg respektive hög andel lärare med pedagogisk utbildning.....	78
4.1. En jämförande studie.....	78
Bakgrund, syfte och rapporturval.....	78
Jämförelser av kunskapsresultat i de två grupperna av skolrapporter.....	79
Bakgrundsfaktorer av betydelse vid en jämförande studie	79
Den pedagogiska verksamheten.....	81
4.2. Sammanfattande analys och reflektion om studie av grundskolor i kommuner med låg respektive hög andel lärare med pedagogisk utbildning.....	81
5. Gymnasieskolan.....	83
5.1. Kunskaper, utveckling och lärande i gymnasieskolan.....	83
Kommunala gymnasieskolor.....	83
Fristående gymnasieskolor.....	87
Gymnasiesärskolor.....	88
5.2. Arbetsmiljö och delaktighet i gymnasieskolan.....	89
Kommunala gymnasieskolor.....	89
Fristående gymnasieskolor.....	91
5.3. Pedagogisk verksamhet och undervisning i gymnasieskolan.....	91
Kommunala gymnasieskolor.....	91
Fristående gymnasieskolor.....	98
Gymnasiesärskolor.....	99
5.4. Bedömning och betygssättning i gymnasieskolan	100
Kommunala gymnasieskolor.....	100
Fristående gymnasieskolor.....	102
Gymnasiesärskolor.....	103
5.5. Sammanfattande analys och reflektion för gymnasieskolan.....	103
Kunskaper, utveckling och lärande i gymnasieskolan	103
Arbetsmiljö och delaktighet i gymnasieskolan	104

Pedagogisk verksamhet och undervisning i gymnasieskolan	105
Bedömning och betygssättning i gymnasieskolan	106
6. Vuxenutbildningen.....	108
6.1. Kunskaper, utveckling och lärande i vuxenutbildningen.....	108
Komvux och sfi.....	108
Särvux	111
6.2. Arbetet med normer och värden i vuxenutbildningen ...	112
Komvux och sfi.....	112
6.3. Organisering av den pedagogiska verksamheten i vuxenutbildningen.....	112
6.4. Bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet i vuxenutbildningen.....	113
6.5. Sammanfattande analys och reflektion för vuxenutbildningen.....	114
Kunskaper, utveckling och lärande inom vuxenutbildningen.....	114
Bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet i vuxenutbildningen	115
Arbetet med normer och värden i vuxenutbildningen.....	115
Organisering av den pedagogiska verksamheten i vuxenutbildningen	115
7. Styrning, ledning och kvalitetsarbete i kommuner och skolor.....	117
7.1. Styrning, ledning och kvalitetsarbete på kommunal huvudmannanivå	117
Huvudmännens ansvarstagande för övergripande styrning, ledning och kvalitetsarbete.....	117
Huvudmännens ansvarstagande för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	118
Huvudmännens ansvarstagande för vuxenutbildningen.....	119
7.2. Styrning, ledning och kvalitetsarbete på kommunal grundskole- och gymnasienivå	120
Styrning, ledning och kvalitetsarbete på grundskolor.....	120
Styrning, ledning och kvalitetsarbete på gymnasieskolor.....	122

7.3. Sammanfattande analys och reflektion om styrning, ledning och kvalitetsarbete i kommuner och skolor	124
8. Tillgång och resurser.....	126
8.1. Tillgång till och information om omsorg och utbildning.....	126
Information om omsorg och utbildning	128
Garanterad undervisningstid	129
8.2. Avgifter	129
8.3. Resurser	130
Personalresurser	130
Kompetens och kompetensutveckling.....	131
Läromedel	132
Lokaler	133
Resursfördelning	134
8.4. Sammanfattande analys och reflektion för tillgång och resurser.....	134
Bilagor.....	136

Förord

Skolverket har i regleringsbrev för 2003 av regeringen fått i uppdrag att genomföra utbildningsinspektioner som skall omfatta varje kommun och alla skolor vart sjätte år. Inspektion av skolverksamheten i 21 kommuner genomfördes andra halvåret 2003. I en andra inspektionsomgång har Skolverket under 2004 inspekterat huvudmännens skolverksamhet i 34 kommuner med sammanlagt 846 skolor på förskoleklass-, grund- och gymnasienivå. Härtill kommer inspektion av vuxenutbildningar samt inspektion av huvudmännens ansvar för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Inspektionen har genomförts av undervisningsråd vid Skolverkets avdelning för utbildningsinspektion. I arbetet har också deltagit externt rekryterade experter som varit knutna under en begränsad tid till avdelningens inspektionsenheter i Umeå, Stockholm, Linköping,

Göteborg och Lund. Sammanlagt har över 100 inspektörer och experter deltagit i inspektionsarbetet.

I Skolverkets beslut med anledning av inspektionerna finns redovisat vad som behöver förbättras (förbättringsområden) och vad som snarast skall åtgärdas (kritikområden) inom varje huvudmans ansvarsområde. Skolhuvudmännen skall inom tre månader från beslutsdagen redovisa till Skolverket vilka åtgärder som vidtagits med anledning av framförd kritik. Skolverket kommer också att följa upp effekterna av inspektionen på lokal nivå inom cirka två år efter avslutad inspektion.

Hittills genomfört inspektionsarbete har gett Skolverket värdefulla erfarenheter att bygga vidare på. Inspektionsmetoderna kommer att vara föremål för ständig utvärdering och utveckling. Effekterna ur ett nationellt perspektiv av genomförd inspektion har utvärderats av Ekonomistyrningsverket (ESV) med redovisning i två delrapporter under år 2005. En samlad redovisning planeras ske i januari 2006.

Årsrapporten *Utbildningsinspektionen 2004 – sammanställningar och analyser av inspektionsresultaten* har utarbetats av en projektgrupp inom Skolverket bestående av Tor Andersson, Anna Barklund, Eleonor Duvander, Clas-Uno Frykholm, Monica Gillenius, Liselotte Hakeberg, Simon Jernelöv, Gösta Karlsson, Magnus Lindblå, Andreas Pierrou, samt Birgit Skjönberg (projektledare). Dessutom har experten Kenneth Pålsson deltagit.

Stockholm den 7 oktober 2005

Leif Davidsson Birgit Skjönberg
Överdirektör Projektledare

1.3. Inspekterade kommuner 2003 och 2004

Under 2003 inspekterades följande kommuner (i storleksordning); Bjurholm, Åsele, Munkfors, Boxholm, Essunga, Lekeberg, Markaryd, Vårgårda, Ånge, Sävsjö, Ovanåker, Knivsta, Sunne, Skurup, Lysekil, Sjöbo, Håbo, Höganäs, Köping, Oskarshamn och Kalmar.

Under 2004 fortsatte inspektionen i följande kommuner (även de i storleksordning); Ljusnarsberg, Nordmaling, Hällefors, Töreboda, Degerfors, Hylte, Trosa, Rättvik, Strömsund, Oxelösund, Tomelilla, Tidaholm, Vaggeryd, Svalöv, Heby, Lomma, Alvesta, Kiruna, Ystad, Gislaved, Katrineholm, Värmdö, Mark, Enköping, Trelleborg, Piteå, Borlänge, Norrtälje, Täby, Huddinge, Sundsvall, Helsingborg, Örebro och Göteborg.

1.4. Trender och tendenser

Inspektörerna har vid sin granskning av skolorna bedömt om verksamheten "skall/bör förbättras" eller om verksamheten är "bra/mycket bra". Som tidigare nämnts redovisas i Skolverkets beslut till huvudmännen med anledning av inspektionen vad huvudmännen skall åtgärda (kritikområden) och vad man bör förbättra (förbättringsområden). I detta avsnitt om trender och tendenser redovisas inspektionens bedömningar med betoning på vad som "skall/bör förbättras". Inom dessa förbättringsområden har skolhuvudmännen redan vidtagit åtgärder eller kommer att arbeta med utveckling av verksamheten på längre sikt. Som tidigare nämnts arbetar Skolverket med att följa upp skolhuvudmännens utvecklingsarbete både genom uppföljningar tre månader efter beslut med anledning av utbildningsinspektionen och med uppföljningar två år efter avslutad inspektion.

Resultatet i grundskolor och gymnasieskolor

Resultatet av arbetet med normer och värden

Grundskolan

Elever, lärare och föräldrar ger överlag grundskolorna positiva omdömen om trivsel och trygghet. Arbetsklimatet bedöms ofta som gott. Eleverna kan i de allra flesta skolor, utifrån sina förutsättningar, arbeta i demokratiska former och känner i rimlig utsträckning till demokratis principer. Eleverna uppfattar vikten av att kunna och vilja påverka verksamheten. Eleverna visar respekt för andras uppfattningar, övertygelser och argument. De respekterar andras egenvärde och människors lika värde. De tolererar inte kränkande behandling av andra barn eller vuxna. Eleverna tar i rimlig utsträckning ansvar för sin utbildning och den miljö de arbetar i. I det allt övervägande antalet grundskolor gör Skolverkets inspektörer den bedömningen att skolorna fungerar bra i dessa avseenden.

Dock har inspektörerna bedömt att ca vart tionde inspekterat rektorsområde i grundskolan har brister i resultatet av arbetet med normer och värden. Det gäller särskilt ett antal skolor med elever i årskurserna 7-9, där klimatet är tufft, där mobbning och annan kränkande behandling förekommer och där språkbruket behöver förbättras. Kritik eller förbättringsbehov vid ungefär vart tionde rektorsområde i grundskolan kan betraktas som allvarligt mot bakgrund av de krav som ställs i skollagen när det gäller bestämmelserna om att motverka alla former av kränkandebehandling.

Gymnasieskolan

Liksom i grundskolan upplever elever och lärare överlag gymnasieskolan som en plats där man kan uttrycka sin egen uppfattning och där eleverna visar respekt för andras uppfattningar, övertygelser och argument. Den övervägande andelen elever tar ansvar för sin utbildning och den verksamhet de finns i. Inspektörernas bedömning är att de flesta elever inte tolererar kränkande behandling och att eleverna

upplever miljön i verksamheten som trygg, fysiskt och socialt. Även för gymnasieskolorna är inspektörernas sammantagna bedömning att var tionde inspekterad skola behöver förbättra sitt resultat av arbetet med normer och värden.

Kunskapsresultat i skolorna

Grundskolan

Generellt gäller, enligt Skolverkets statistik, att var tionde elev i den svenska grundskolan inte är behörig att tas in på ett gymnasieprogram och att var fjärde elev inte uppnår målet i ett eller flera ämnen. Detta förhållande gäller även för de grundskolor som inspekterats under 2004. Skolverkets inspektörer har ansett att mer än vart fjärde rektorsområde med elever i årskurs 5 bör förbättra sitt arbete med att eleverna skall nå målen. Ungefär vart tredje rektorsområde med elever i årskurs 9 får samma uppmaning. I flera kommuner har inspektörerna bedömt att variationen mellan olika skolors resultat är för stor.

En viktig förutsättning för att kunna nå goda kunskapsresultat är att som elev känna till målen för skolans verksamhet. I drygt 40 procent av grundskolorna har inspektörerna bedömt att eleverna inte i tillräcklig utsträckning känner till målen för den egna utbildningen.

Gymnasieskolan

Eleverna i gymnasieskolan har god förmåga att arbeta självständigt men har inte alltid insikt i sitt eget sätt att lära. Inspektörerna har bedömt att eleverna vid närmare var tredje inspekterad gymnasieskola inte på ett tillfredsställande sätt känner till målen för verksamheten. Vid 15 procent av gymnasieskolorna har inspektörerna bedömt att resultaten behöver förbättras vad gäller kunskapsmålen för elever på nationella och specialutformade program och att förbättringar behöver genomföras även vad gäller i vilken grad eleverna fullföljer sin utbildning. På individuella program (IV) behöver andelen elever som övergår till nationella och specialutformade program, enligt inspektörernas bedömning, öka vid var tionde skola.

Verksamheten bland elever i grundskolor och gymnasieskolor *Arbetet med normer och värden*

Grundskolan

Skolverkets inspektörer har funnit att många skolor har samverkansorgan som klassråd och elevråd. Eleverna upplever dock inte att de har ett reellt inflytande över sin vardag i skolan. De beslut som tas i samverkansorganen upplevs inte alltid som särskilt angelägna. Normer och regler för arbetet och för samverkan i skolan finns inte alltid. När de finns hålls de inte alltid aktuella eller kända för eleverna. En vanlig uppfattning hos inspektörerna är att skolan inte i tillräcklig omfattning samverkar med föräldrar och elever i arbetet med normer och förhållningssätt eller om den fysiska och psykosociala arbetsmiljön i övrigt. Vid en tredjedel av rektorsområdena i grundskolan har inspektörerna bedömt att elever och föräldrar inte i tillräcklig omfattning kan påverka målsättningar och kvalitetsredovisningar.

I närmare hälften av de inspekterade rektorsområdena har inspektörerna bedömt att förbättringar bör genomföras när det gäller elevernas möjligheter till inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan. Inspektörernas uppfattning är att inflytandet, på det sätt som föreskrivs i författningarna, inte ökar i takt med elevernas ålder och mognad.

Arbetet med skolans värdegrund måste ständigt vidmakthållas och förnyas. Många grundskolor har ett omfattande och ansvarsfullt arbete med skolans normer och värden, men i andra skolor behöver detta arbete förstärkas. Vart femte rektorsområde i grundskolan har bedömts arbeta på ett mycket bra sätt för att motverka alla former av kränkande behandling, mobbning och trakasserier. Personalen arbetar medvetet och förebyggande samt vidtar omedelbara åtgärder om någon utsätts för mobbning. Vart tionde rektorsområde har bedömts vara i behov av att förbättra sitt arbete med att förebygga kränkande behandling eller vidta omedelbara åtgärder om någon utsätts för kränkningar.

Skolorna arbetar dock inte med alla tillgängliga medel för att ytterligare förbättra resultaten av arbetet med normer och värden. Det förebyggande arbetet kan förbättras både när det gäller relationerna eleverna emellan och när det gäller relationerna mellan elever och vuxna i skolan. Värdegrundsarbetet behöver planläggas på ett bättre sätt. Ett handlingsprogram mot kränkande behandling är ett viktigt verktyg för varje skola att nå skollagens mål om en skola utan kränkningar. Skolorna använder sig inte av detta verktyg på det sätt som rekommenderas t.ex. i Skolverkets allmänna råd mot kränkande behandling 2 (2 Skolverkets Allmänna Råd 2004: Allmänna råd och kommentarer För arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling). Mer än vartannat rektorsområde i grundskolan har av inspektörerna bedömts kunna förbättra sitt handlingsprogram mot kränkande behandling på ett sätt som ytterligare kan förstärka det förebyggande arbetet och bidra till en högre måluppfyllelse i arbetet med normer och värden.

Gymnasieskolan

Samverkan mellan elever och skola brister i flera avseenden i gymnasieskolan. Mer än var fjärde inspekterad skola har bedömts behöva förbättra sitt arbete med att upprätthålla formella samverkansorgan. Liksom i grundskolan har eleverna vid närmare varannan gymnasieskola inte möjlighet att i tillfredsställande grad utöva ett successivt allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan. Arbetet mot kränkande behandling bör förstärkas. Detta kan ske genom att personalen arbetar mera aktivt mot alla former av kränkande behandling och att handlingsprogrammen mot kränkande behandling förbättras. Närmare hälften av skolorna har fått påpekan- den om behovet av att förbättra sina handlingsprogram.

Den pedagogiska verksamheten

Grundskolan

Ungefär vart fjärde rektorsområde i grundskolan har bedömts behöva

åtgärda eller förbättra den pedagogiska verksamheten inom ett antal områden. Enligt inspektörerna finns det möjligheter att stärka den pedagogiska processen och att arbeta för att eleverna i högre grad skall nå kunskapsmålen genom att förbättra

- elevernas kännedom om målen för utbildningen,
- hur arbetssätt och arbetsformer utformas i den pedagogiska praktiken så att de främjar utvecklingen av kunskaper och färdigheter,
- hur man lägger upp undervisningen så att den tillgodoser behovet av särskilt stöd hos alla elever som är berättigade till detta samt
- hur man arbetar med individuella studieplaner, åtgärdsprogram och andra skriftliga överenskommelser/planeringar för att skapa delaktighet och möjlighet att ta ansvar.

Frågor som gäller både inflytande och pedagogik är hur eleverna erbjuds rätten till ett antal valmöjligheter inom timplanens utrymme för elevens val, språkval och skolans val. Detta är områden där de författningsmässiga reglerna tycks mycket svåra att följa och där inspektörerna noterat brister på mer än vartannat rektorsområde i grundskolan. Vid vart tionde rektorsområde ges inte heller alltid möjligheter till modersmålsundervisning eller studiehandledning på modersmålet enligt de rättigheter som elever med ett annat modersmål än svenska har.

Utvecklingssamtalen i grundskolan är en verksamhet som bedömts fungera väl. Regelbundna utvecklingssamtal som tillgodoser föräldrars och elevers behov av information och vägledning genomförs i stor utsträckning.

Vart fjärde rektorsområde i grundskolan har bedömts behöva förbättra sitt arbete med att lärarna tillsammans med eleverna öppet utvärderar

lärandet. Detta gäller alla årskurser, inte minst de lägre åldersgrupperna. Inspektörerna har bedömt att närmare vart tredje rektorsområde som har elever som får betyg i grundskolan behöver utveckla sitt arbete med bedömning och betygssättning. Beslut tas inte alltid med stöd av underlag som är allsidigt och tar hänsyn till kunskapens olika former. Betygssättningen bedöms inte alltid följa nationella bestämmelser.

När resultat följs upp är det oftast endast undervisningen i svenska, matematik och engelska som finns med i redovisningarna. Detta innebär en risk för fokusering på en s.k. treämnesskola och en reducering av kunskapsuppdraget. Analyser saknas ofta för att få en klarare bild av skillnaderna i resultat mellan pojkar och flickor.

Ytterligare ett förbättringsområde i grundskolan är datorutrustning och annan teknisk utrustning. Mer än vart femte rektorsområde har bedömts behöva förbättra denna stödfunktion.

Gymnasieskolan

Liksom i grundskolan gäller även för gymnasieskolan att åtgärdsprogram samt arbetet för att undervisningen skall tillgodose elevers behov av stöd behöver förbättras. Det handlar här om ett förbättringsbehov för mellan tre och fyra skolor av tio. Tillgången till modersmålsundervisning är inte tillfredsställande på närmare en av fem skolor.

Ett område där bedömningen av gymnasieskolornas arbete skiljer sig mycket från bedömningen av grundskolorna är hur regelbundna utvecklingssamtal som tillgodoser föräldrars och elevers behov av information och vägledning genomförs. Mer än var tredje inspekterad gymnasieskola har bedömts behöva förbättra sitt arbete i detta avseende. Utvärdering av lärandet och bedömning och betygssättning är ett annat utvecklingsområde för gymnasieskolorna. Närmare varannan skola behöver förbättra sitt arbete så att betygssättningen i högre grad genomförs med stöd av underlag som är allsidigt och tar hänsyn till kunskapens olika former.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete på skolnivå i grundskolor och gymnasieskolor

Kvalitetsarbete

Arbetet med att granska och förbättra grundskolornas och gymnasieskolornas arbete brister i systematik. Arbetet följer inte en mål- och resultatstyrningskedja genom att sätta upp mål, genomföra verksamheten, utvärdera den och utveckla den och sätta upp nya mål med stöd i det utvärderingsarbete som man genomfört. Mer än 50 procent av rektorsområdena i grundskolan och över 60 procent av gymnasieskolorna tillämpar inte Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning inom skolväsendet. Antingen så saknas kvalitetsredovisning eller så utformas inte befintlig kvalitetsredovisning enligt grundläggande krav på att redovisa måluppfyllelsen och vilka åtgärder som planeras för att utveckla verksamheten under det kommande året.

Rektors övergripande ansvar

I mer än en fjärdedel av grundskolors rektorsområden och en fjärdedel av gymnasieskolorna har inspektörerna bedömt att det finns behov av förbättring av arbetet med hur rektor tar ett övergripande ledningsansvar för den pedagogiska, personalledande och administrativa utvecklingen. Rektor bedöms inte alltid ha de bästa förutsättningarna för sitt arbete. Kommunens, förvaltningens och skolans ledning bör förbättra sitt sätt att kommunicera och fungera tillsammans effektivt för styrning. Kommunens organisation kan vara otydlig för skolledningen t.ex. när det gäller beslutsvägarna. Skolledningen har svårt att få överblick och veta vart man skall vända sig i olika frågor. Det finns exempel på skolor där rektor är ensam om att ha ansvaret för arbetsledningen av 70 personer. Omsättningen av rektorer är relativt hög på inspekterade skolor.

Några rättssäkerhetsfrågor

Vid vart fjärde rektorsområde i grundskolan och vid var femte gymnasieskola behöver dokumentationen förbättras när det gäller mottagande i särskolan, åtgärdsprogram, betygs kataloger etc.

Avgifter i grundskolor och gymnasieskolor

I Skolverkets utbildningsinspektion 2004 har uppmärksammats att skolorna på både grund- och gymnasienivå inte alltid följer bestämmelserna om att utbildningen skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. För gymnasieskolan gäller att huvudmannen får besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. Vid ungefär vart femte rektorsområde i grundskolan och var fjärde gymnasieskola har inspektörerna påtalat att åtgärder måste vidtas för att förändra situationen med elevernas avgifter.

Resultat i vuxenutbildningen

De studerande i vuxenutbildningen har goda möjligheter att uttrycka egna uppfattningar. De respekterar varandra och tolererar inte kränkande behandling. De vuxenstuderande är bra eller mycket bra på att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Kännedom om målen för vuxenutbildningen behöver förbättras, särskilt för studerande inom svenskundervisningen för invandrare (sfi). Förbättringsåtgärder behöver också genomföras för att de studerande i högre grad skall nå målen för utbildningen.

Verksamheten bland de studerande i vuxenutbildningen

Det förekommer brister i skolornas sätt att samverka med de studerande i arbetet med normer, förhållningssätt och om den fysiska och psykosociala arbetsmiljön i övrigt. Inspektörerna bedömer att de studerande i allt för liten grad kan påverka målsättningen med sin utbildning.

Arbetet med individuella studieplaner behöver i hög grad förbättras i vuxenutbildningen. Stödet till de vuxenstuderande är inte individanpassat i tillräcklig utsträckning. Organisationen av den pedagogiska verksamheten behöver bli mera flexibel, särskilt när det gäller tider för

studiestart och avslutning. Andra viktiga förbättringsområden är utvärderingen av de vuxnas lärande samt kvalitetssäkring av betygssättningen.

Inspektörerna har gett mycket positiva omdömen till vuxenutbildningens sätt att samverka med arbetslivet, föreningslivet och närsamhället i övrigt.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete i vuxenutbildningen

Inspektörernas bedömning är att kommunikationen mellan å ena sidan ledningen för vuxenutbildningarna och å andra sidan kommunledningar och förvaltningsledningar behöver förbättras. Ökade insatser behöver också sättas in för att rektorer vid ett antal vuxenutbildningar på ett bättre sätt skall kunna ta ansvar för det övergripande ledningsansvaret för den pedagogiska, personalledande och administrativa verksamheten vid sin vuxenhet. Gransknings- och förbättringsarbetet på skolledarnivå behöver kraftigt förbättras.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

I flertalet av de kommuner som inspekterades under 2004 finns mål för förskoleverksamheten formulerade i kommunala skolplaner och förskolornas arbetsplaner. Inspektörerna bedömer att dessa mål generellt sett kan härledas till de statliga styrdokument. Såväl på kommunal- som verksamhetsnivå saknas däremot till stor del konkreta mål för skolbarnsomsorgen. I stället uttrycks att skolbarnsomsorgen omfattas av de mål som fastställts för grundskolan. Samtidigt som gemensamma mål kan främja samverkan och samsyn finns dock en risk för att man genom detta förfaringssätt marginaliserar skolbarnsomsorgens specifika uppdrag och verksamhet.

Skolverkets inspektioner under 2004 visar att frågor avseende inflytande och delaktighet är ett prioriterat område i såväl övergripande kommunalt arbete som i förskolornas och fritidshemmens arbete. Vidare konstateras i flera inspektioner att kvalitetsredovisningar upp-

rättas för förskoleverksamheten, men att skolbarnsomsorgen utvärderas i ringa omfattning på kommunnivå. Det framkommer av inspektionerna 2004 att kommunernas arbete med att erbjuda stöd till barn inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen varierar i kvalitet mellan olika kommuner och skolor.

Särskolan

Vid vart fjärde rektorsområde i grundskolan och vid var femte gymnasieskola behöver dokumentationen förbättras när det gäller mottagande i särskolan, åtgärdsprogram, betygs kataloger etc.

Obligatorisk särskola

För flertalet av de inspekterade särskolorna bedömer inspektörerna att särskolan utvecklar normer och värden i linje med de nationella målen. Det finns dock exempel på skolor där förbättringsåtgärder behöver vidtas.

Personal på inspekterade särskolor beskriver att eleverna i allmänhet har lust att lära. Skolorna arbetar utifrån varje elevs förutsättningar och behov. I några inspektionsrapporter uttrycks emellertid farhågor för att den emotionella, sociala och motoriska kunskapsutvecklingen fokuseras i alltför hög grad och att därigenom inte alla elever får tillräckliga utmaningar för sin kunskapsbildning.

Den bild som tecknas av den pedagogiska verksamheten i särskolan är positiv. Många elever i särskolan individintegreras i grundskolan. Det framkommer även i dessa rapporter att kvaliteten på den undervisningen är avhängig den enskilda lärarens kompetens och att inspektionen har identifierat brister i kunskap om särskolans styrdokument.

Av några inspektionsrapporter för skolor i den obligatoriska särskolan framkommer att inte alla särskolor regelmässigt informerar elever och föräldrar om rättigheten att få betyg och om möjligheten till ett tionde skolår.

Gymnasiesärskola

För såväl Normer och värden som Kunskaper är det samlade resultatet för gymnasiesärskolan att resultatet är relativt gott, men det behövs insatser för att bättre föra samman gymnasieskola och gymnasiesärskola när de skall bedrivas integrerat. Vad gäller elevernas kunskapsutveckling finns det anledning att se över de instrument som finns till förfogande för att bedöma i vilken mån de nationella målen nås.

Det finns skillnader mellan gymnasiesärskolorna avseende hur strikt de följer särskolans kursplaner. Det finns behov av att personalen sätter sig in i och konkretiserar kursplanernas innehåll för att säkra att eleverna får den undervisning som de har rätt till. Det gäller särskilt för elever som är integrerade med gymnasieskolan.

Inspektionen visar att arbetssätten på flertalet skolor varierar för att tillgodose elevernas behov och förutsättningar. Gymnasiesärskolans personal arbetar ofta målmedvetet för att ge eleverna erfarenheter från livet utanför skolan.

För eleverna i gymnasiesärskolan upprättas på i stort sett samtliga inspekterade skolor individuella studieplaner och i något mer begränsad omfattning får eleverna även ett åtgärdsprogram. Individanpassningen är väl utvecklad inom särskolan.

I gymnasiesärskolan förekommer det att elever i strid med författningen inte betygssätts utan i stället endast erhåller ett intyg över att ha deltagit i undervisningen.

Fristående skolor

De fristående skolorna uppvisar en stor mångfald och det förekommer inom gruppen stora variationer i organisering och arbetssätt. De fristående skolorna skiljer sig från de kommunala inte bara på så sätt att de genomsnittligt har ett färre antal elever. De har också i högre

grad en egen pedagogisk profil. Det kan också konstateras att den personal som finns på fristående skolor gjort ett aktivt val och att detta påverkar arbetsklimatet i skolorna. Inspektörernas omdömen om resultat och verksamhet i de fristående skolorna är generellt sett positiva. Inspektörerna har ofta framhållit att det faktum att föräldrar och elever valt sin skola har stor betydelse för elevernas engagemang och skolans goda kontakter med föräldrarna. Miljön i de ofta små skolorna är i stort sett lugn och trygg. Inspektörernas omdömen om elevernas kunskapsutveckling och elevernas inflytande över verksamheten i skolan visar dock på både positiva och negativa resultat.

I den nationella rapport som Skolverket publicerade om resultatet av de inspektioner som genomfördes 2003 3 (3 Skolverket (2004) Skolverkets aktuella analyser 2004, Utbildningsinspektionen 2003 ur ett nationellt perspektiv – en analys av inspektionsresultaten, sammanfattande del) var antalet fristående skolor som inspekterats så litet att någon sammanfattande bild av dessa skolor inte kunde lämnas. I föreliggande rapport, som avser inspektioner genomförda 2004, lämnas en övergripande redovisning under varje rapportavsnitt av resultatet av inspektioner i 45 fristående grundskolor och 11 fristående gymnasieskolor. Av de rapporter som ligger till grund för redovisningen på nationell nivå utgör andelen rapporter för fristående skolor sex procent av det totala rapportunderlaget.

Antalet fristående skolor är inte tillräckligt stort för att nu göra en mera ingående jämförelse mellan resultat, verksamhet och förutsättningar i relation till de kommunala skolorna. En sådan jämförelse kan göras när ytterligare ett antal fristående skolor inspekterats och då bör de fristående skolorna jämföras med kommunala skolor som överensstämmer med de fristående skolorna när det gäller elevantal, ålderssammansättning och geografisk spridning.

1.5. Reflektioner över resultat i inspektionen

Bakgrund

I den första sammanfattande analysen som Skolverket gjorde utifrån 2003 års inspektioner konstaterades att underlaget var begränsat och att det fanns vissa brister i de metoder som använts. Trots det var det en på många punkter samstämmig bild av den svenska förskolan och skolan som framträdde. Årets rapport bygger på ett betydligt större och mer variationsrikt material. Exempelvis finns nu fler medelstora och stora kommuner med i materialet. Underlaget för analyser av gymnasieskolan är också mer omfattande.....

Helhetsbilden

De resultat och den helhetsbild av den svenska förskolan och skolan som framträdde i den första nationella rapporten 5 (5 Skolverket (2004) Skolverkets aktuella analyser 2004, Utbildningsinspektionen 2003 ur ett nationellt perspektiv – en analys av inspektionsresultaten, sammanfattande del) förstärks och fördjupas i nu föreliggande rapport. Det är endast i några få avseenden som en något annorlunda bild ges.

Helhetsintrycket är fortfarande att det är mycket i den svenska förskolan och skolan som fungerar bra, och att förutsättningarna att nå de nationella målen är goda. De flesta kommuner och skolor har ett acceptabelt utbud av omsorg och utbildning. Lokaler, utrustning och läromedel håller som regel god kvalitet. Tillgången på lärare med pedagogisk högskoleutbildning ligger i inspekterade kommuner i nivå med riket i sin helhet.

Skolmiljön upplevs överlag som lugn och trygg. Många skolor har, enligt redovisning till inspektörerna, gjort stora satsningar för att stärka elevernas värdegrund. Detta arbete tycks på många håll ha gett positiva resultat, liksom skolornas systematiska arbete mot mobbning och kränkande behandling. Eleverna tar i stor utsträckning ansvar för varandra och för sin skolmiljö.

Denna i huvudsak positiva bild är emellertid inte lika entydigt positiv i årets material, där fler grundskolor och gymnasieskolor i medelstora och stora kommuner ingår. Från grundskolans senare årskurser, och inom vissa program i gymnasieskolan, rapporteras om förekomst av skolk, klotter, skadegörelse, hårt språkbruk, hot om våld, mobbning och kränkande behandling.

Även när det gäller utveckling, lärande och kunskaper finns det anledning att något revidera den förhållandevis positiva bild som gavs i förra årets rapport. Det gäller framför allt grundskolor, där en högre andel skolor nu uppmanas att vidta åtgärder för att förbättra elevernas kunskapsresultat. Särskilt oroande är pojkarnas kunskapsresultat i vissa inspekterade skolor.

I gymnasieskolan går eleverna på olika program, och problembilden ser mycket olika ut på de olika programmen. Elever på natur- och samhällsvetenskapsprogrammen har generellt högre betygsgenomsnitt jämfört med elever på övriga program. Andelen elever som får betyget Icke godkänd i en eller flera kurser, eller som helt saknar betyg i kurser eller projektarbete så att slutbetyg inte kan utfärdas, är på många skolor alltför hög. Kunskapsresultaten på de individuella programmen behöver också förbättras så att en snabbare övergång till nationella och specialutformade program kan ske.

I utbildningsinspektionen och även i andra studier som Skolverket genomfört visas att elevinitierat arbete och elevaktiva arbetssätt blivit vanligare både i grundskolan och i gymnasieskolan. Detta har, enligt inspektionsrapporterna, lett till en ökad lust att lära. Samtidigt kan det – mot bakgrund av årets resultat – finnas anledning att reflektera över om dessa arbetsformer passar lika bra för alla elever. Arbetsformer som innebär att den enskilde eleven måste ta ett stort personligt ansvar för sin egen inläring förefaller att passa sämre för pojkar och för elever från hemmiljöer som saknar studietradition.

Behovet av att förbättra åtgärderna för elever i behov av särskilt stöd var något som uppmärksammades i förra årets sammanfattande rapport om inspektionen under 2003. Det konstaterades då att det fanns brister både när det gäller resursallokering för dessa ändamål och det sätt på vilket det särskilda stödet ges. Det som framfördes då är fortfarande aktuellt.

Forskning om vad som kännetecknar framgångsrika skolor pekar på betydelsen av fungerande system för styrning, ledning och kvalitetsarbete. Fokus ligger på styrnings- och ledningsfrågor, där rektorn som pedagogisk och didaktisk ledare är den enskilt viktigaste framgångsfaktorn. Inom detta område visar årets inspektioner att det finns ett stort utrymme för förbättringar.

I årets rapport presenteras speciella studier och fördjupningar som gjorts kring frågor som väcktes i Skolverkets rapport Utbildningsinspektionen 2003 ur ett nationellt perspektiv 6 (6 Skolverket (2004) Skolverkets aktuella analyser 2004, Utbildningsinspektionen 2003 ur ett nationellt perspektiv – en analys av inspektionsresultaten). Det handlar bland annat om skolor med hög respektive låg andel lärare med pedagogisk utbildning, individanpassning och åtgärder för elever i behov av stöd, elever i grundskolan med utländsk bakgrund samt variationer i resultat mellan pojkar och flickor.

I det följande görs ett antal reflektioner kring några centrala områden som berörs i rapporten. Syftet med dessa reflektioner är att identifiera områden som behöver uppmärksammas mer i kommande inspektioner. Syftet är också att ge underlag till diskussioner och förslag till insatser, både på det lokala och det nationella planet.

Pedagogisk verksamhet

Rektor som pedagogisk ledare

Som tidigare nämnts visar forskning om framgångsrika skolor på rektorns betydelse som pedagogisk ledare. 7 (7 Grosin, L. (2004): *”Forskningen om framgångsrika skolor som grund för skolutveckling”* i *”Skolutvecklingens många ansikten”*, Berg, G & Sherp, H-Å. (red.), Myndigheten för Skolutveckling, Forskning i fokus, nr.15.) Med pedagogisk ledare brukar man då mena en rektor/ ledare som intresserar sig för hur undervisningen på den egna skolan bedrivs, och vilka resultat som uppnås. En god pedagogisk ledare tar ansvar för undervisningens kvalitet genom att initiera pedagogiska diskussioner, gärna med utgångspunkt från klassrumsbesök där rektorn själv försöker bilda sig en uppfattning om hur olika lärare undervisar och vad eleverna lär sig. Rektorns observationer av lärarnas undervisning ligger sedan till grund för både formella och informella samtal där de pedagogiska frågorna och elevernas resultat står i fokus.

Även årets inspektioner visar på stora svårigheter för rektorerna att kunna eller vilja fungera som pedagogiska ledare. Orsakerna uppges ofta vara tidsbrist, alltför betungande administrativa göromål och många vardagliga problem som måste lösas här och nu. Täta byten på rektorstjänster uppges också försvåra möjligheterna att realisera det pedagogiska ledarskapet.

I vissa kommuner rapporteras om svårigheter att rekrytera kompetenta rektorer. Det är inte ovanligt att man blir rektor för en verksamhet som man själv inte har utbildning för. Rektorer i grundskolan rekryteras inte sällan från förskolan. Det förekommer också att rektorer rekryteras från andra sektorer i samhället, exempelvis från offentlig förvaltning eller från försvaret. Det kan medföra vissa svårigheter när det gäller möjligheten att fungera som pedagogisk ledare. Det handlar då inte bara om att man själv inte tycker sig ha nödvändiga kunskaper för det pedagogiska ledarskapet, utan också om att man kanske inte

ges legitimitet att fungera som pedagogisk ledare för den grupp lärare/pedagoger som man är satt att leda.

Allt detta sammantaget är något som behöver diskuteras öppet på skolor och i kommuner. Rektorerna måste ges bättre förutsättningar att kunna fungera som pedagogiska ledare. Det är nödvändigt att alla rektorer, oavsett bakgrund, får en för uppdraget relevant kompetensutveckling. Skolverket har tidigare pekat på att det är allvarligt att endast hälften av rektorerna har gått den statliga rektorsutbildningen och att 27 procent av rektorerna inte har deltagit vare sig i statlig eller kommunalskolledarutbildning. 8 (8 Skolverket (2004), Skolverkets lägesbedömning 2004 av förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning, rapport nr 249)

Arbetsätt och arbetsformer

Centralt för den pedagogiska grundsyn som kommer till uttryck i de nationella styrdokumenterna är att alla barn, elever och vuxenstuderande skall ges möjlighet att nå de nationella målen och utvecklas optimalt utifrån sina förutsättningar och behov. Skolan skall sträva efter att varje elev tar ett personligt ansvar för sina studier och för sin arbetsmiljö. Eleverna skall ges stort inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer. Lärarens roll som processtödare i elevernas inlärningsprocess framhålls mer än tidigare.

En förutsättning för att en sådan pedagogik skall bli framgångsrik är att målen för verksamheten tydliggörs och att måluppfyllelsen kontinuerligt följs upp. Om målen inte nås måste insatser av olika slag sättas in. Så sker inte alltid idag. Elevernas kunskaper om målen är i många skolor bristfälliga, och en stor andel av de inspekterade skolorna uppmanas att mer systematiskt följa elevernas kunskapsutveckling.

Liksom tidigare har inspektörerna under sina besök i grund- och gymnasieskolor kunnat konstatera att det förekommer en mängd olika arbetsätt och arbetsformer – allt ifrån undervisning där läraren står

för både aktivitet och reflektion till undervisning där elever, i grupp eller enskilt, själva reflekterar och söker svar på frågor eller lösningar på problem. Grupparbeten, projektarbeten och tematiska studier är vanligt förekommande, liksom olika former av egeninitierat enskilt arbete.

Liksom i förra årets nationella rapport konstateras nu att elevaktiva arbetssätt – där eleverna på egen hand skall söka kunskap och ta ansvar för sin utbildning – ställer stora krav på både lärare och elever. Lärarna måste vara kunniga och väl förbereddamed idéer och material, de måste hela tiden vara aktiva och observanta på hur detgår i de olika grupperna, de måste kunna inspirera och se till att alla hänger med och de måste kunna ge stöd och hjälp till dem som har svårigheter. Eleverna måste lära sig att ta ansvar för sina studier, att ta vara på den frihet och de möjligheter som ges och att utnyttja tiden väl.

De elevaktiva arbetssätten ökar otvetydigt elevernas lust att lära, men det förefaller som om de inte passar lika bra för alla elever. En hypotes som får stöd i flera skolrapporter är att elevaktiva arbetssätt passar mindre bra för pojkar och för elever från hemmiljöer som saknar studietradition.

Rent generellt kan konstateras att en situation där det råder oklarhet om målen, samtidigt som arbetsformerna ger stor frihet för den enskilde, sällan leder till god måluppfyllelse. Det gäller i synnerhet för elever som inte är vana att ta ansvar och som kan behöva mer stöd och tydligare strukturer i arbetet.

I flera skolrapporter påpekas att undervisningen, särskilt där det förekommer ett stort mått av elevaktiva arbetssätt, kan uppfattas som kravlös med lågt ställda förväntningar på elevernas kunskapsutveckling. Organisatoriskt uppstår också svårigheter för läraren att hinna med att ge stöd till alla som behöver det.

Det är angeläget att olika arbetssätt och arbetsformer i skolan blir föremål för en ständigt pågående pedagogisk diskussion som utgår från elevernas och skolans måluppfyllelse. Som tidigare påpekats har skolans rektor ett särskilt ansvar härvidlag.

Individanpassning och åtgärder för elever i behov av stöd

Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd 9 (9 (Skollagen 1 kap. 2 §)).

Läroplanerna för de olika skolformerna (Lpo 94 och Lpf 94) ställer tydliga krav på att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Normerna för likvärdigheten anges genom de riksgiltiga målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar, behov och för de frivilliga skolformerna även elevernas kunskapsnivå. Det finns olika vägar att nå målen.

Både skollagen och läroplanerna beskriver tydligt kraven på likvärdig utbildning. Det är då anmärkningsvärt att vart fjärde rektorsområde i grundskolan behöver förbättra sina insatser för att tillgodose elevers behov av särskilt stöd och att över en tredjedel av gymnasieskolorna fick kritik eller uppmaning att utveckla sitt arbete med identifiering och åtgärder för särskilt stöd. Det är också oacceptabelt att det fortfarande finns rektorer som säger att bristen på resurser är den främsta orsaken till att eleverna inte får det stöd som de behöver.

Tyvärr innehåller åtgärdsprogrammen för elever i behov av stöd ofta en beskrivning av vad man från skolan kräver av eleven i form av uppförande och arbete. Mera sällan formuleras vad skolan avser göra

för att individualisera undervisningen och stödja eleven. Inom både grundskolan och gymnasieskolan skapar man exempelvis ofta små grupper eller anställer elevassistenter för att eleverna skall ha tillgång till mera hjälp. Att skapa små grupper är en organisatorisk lösning och det är svårt för skolorna att se vilka ytterligare behov av åtgärder som finns avseende effektivisering och kvalitetshöjning av undervisningen om skolorna inte gör någon systematisk utvärdering och analys av undervisningens effekter och elevernas lärande. Många skolor uppvisar brister i detta avseende.

Inom den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan är individualiseringen ofta långt driven, men även här kan arbetet med åtgärdsprogram förbättras. Här är det dock på vissa skolor problem gällande personalens kunskap om styrdokumentens och då särskilt kursplanernas innehåll. Detta kan särskilt drabba elever som är individintegrerade i olika klasser och grupper i grundskolan och gymnasieskolan.

Inom gymnasieskolans individuella program (IV) (bland annat programinriktade individuella program - PRIV - och introduktionskurs för nyanlända elever med utländsk bakgrund - IVIK) är verksamheten av mycket varierande kvalitet i de olika kommunerna. Målsättningen enligt förordningstexten är att eleverna skall förberedas för studier på ett nationellt eller specialutformat program. Alla kommuner tar inte denna målsättning på allvar och betonar då inte heller för eleverna att arbetslivet kräver goda baskunskaper i både allmänna ämnen och yrkesämnen. Ett likartat bekymmer är att det finns tendenser i skolorna att reducera utbildningens omfattning¹⁰ (10 Jfr. Reducerat program, 5kap. 23 § gymnasieförordningen) , särskilt för elever på nationella yrkesförberedande program, i stället för att ge stöd. Det är främst kärnämnen, ofta kursen Svenska B, som reduceras. Det är angeläget att skolorna förutom arbetslivets krav även betonar vikten av en god utbildning för den enskilde elevens personliga utveckling och livssituation.

Enstaka gymnasieskolor har även börjat sätta i system att använda sig av det specialutformade programmet (SM) som någon form av stödåtgärd genom att elever ”byter bort” kurser som uppfattas som svåra. Detta är inte avsikten med det specialutformade programmet och eleverna skall i stället få stöd. Problemet att stöd ofta ges endast i svenska, engelska och matematik är vanligt och gemensamt för grund- och gymnasieskolan. Elever i behov av stöd måste kunna få detta även i andra ämnen och kurser.

Kommunernas och skolornas bristande förmåga att utvärdera sin verksamhet blir särskilt tydligt när man inspekterar skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd. Bristerna i kunskapsuppföljning i de tidigare skolåren på skolnivå, bristande analys av resultaten vid grund- och gymnasieskolorna, avsaknad av gemensamma diskussioner kring nationella mål i läroplaner och kursplaner är några av de brister som 2004 års inspektion lyfter fram. För att elever skall få det stöd de har rätt till behöver personalen vid skolorna i betydligt högre grad diskutera vilka arbetsformer som behöver utvecklas och hur undervisningen skall organiseras för att elevernas olika behov skall kunna tillgodoses. Rektors roll i dessa diskussioner kan inte nog poängteras. De trender som finns när det gäller arbetsformer i skolan behöver ytterligare analyseras och då bör pojkars kunskapsresultat beaktas. Det är också angeläget att särskilt analysera resultaten inom gymnasieskolans individuella program (IV) och de yrkesförberedande programmen.

Bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet

Bedömning och betygssättning är formellt sett en myndighetsutövning. Lärarens bedömning av kunskaperna kan ha avgörande betydelse för den enskilde eleven och betygen kan inte överklagas.

Det finns därmed en rad bestämmelser för betygssättning. De mest grundläggande tas upp i läroplanerna, där det framgår att elevens kunskaper ska bedömas utifrån de nationella mål och kriterier som

fastställts för ett ämne eller en kurs. Mer detaljerade bestämmelser finns i de olika skolformsförordningarna. Till stöd för det lokala arbetet med tillämpningen av nationella mål och betygskriterier har Skolverket dessutom utformat allmänna råd (SKOLFS 2004:23). Skolverkets förhoppning är att de allmänna råd som där formuleras, de kommentarer som ges och de bedömningsexempel som utarbetats skall ge ett gott stöd för att utveckla verksamheten i skolorna.

Tyvärr framgår det tydligt av inspektionerna 2004 att lärare och skolledare har behov av att höja sin kompetens inom området bedömning, betygssättning och utvärdering av lärandet. Bestämmelser och informationsmaterial som finns tillgängliga på ett enkelt sätt via Skolverkets webb etc. tillämpas inte i tillräcklig utsträckning av lärare och skolledare.

Bedömningen och betygssättningen sker exempelvis inte alltid med stöd av underlag som är allsidigt och tar hänsyn till kunskapens olika former. Det råder på många skolor fortfarande en tydlig ”provfixering” särskilt i matematik, men även i svenska, svenska som andraspråk, engelska m.fl. ämnen/kurser. De nationella proven används inte heller alltid på det sätt som anges i styrdokumentet. Inspektörerna kan notera att då avvikelser förekommer kan de vara mycket kraftiga och innebär då oftast att antalet höga betyg på en kurs är betydligt vanligare än vad resultaten på de nationella proven antyder skulle vara rimligt. Detta gäller särskilt i matematik. Dokumentationen av betyg görs inte på ett rättssäkert sätt på vissa skolor.

Personalen i både grundsärskolan och gymnasiesärskolan är på många håll okunnig om författningar och kursplaner. I gymnasiesärskolan förekommer det att eleverna inte betygssätts, vilket är i strid med författningarna och i grundsärskolan finns brister avseende framförallt information om rättigheten att få betyg.

Det är förvånande att det sällan förekommer att skolledningar tar några speciella initiativ för att säkra en likvärdig och rättvis betygs-

sättning. Det är bland annat ovanligt att skolorna gör systematiska dokumenterade analyser av betygssättningen och utfallet och att detta diskuteras bland personalen.

Inspektörerna har funnit att regelbundna utvecklingssamtal av god kvalitet genomförs som tillgodoser elevers och föräldrars behov av information och vägledning i så gott som alla grundskolor. Däremot behöver cirka 40 procent av gymnasieskolorna som inspekterats förbättra rutinerna kring sina utvecklingssamtal och var fjärde gymnasieskola uppfyllde inte författningarnas krav om regelbundna samtal.

Utvärdering av lärandet skall ske öppet av lärarna och eleverna tillsammans. Vart fjärde rektorsområde i grundskolan behöver förbättra sitt arbete avseende utvärdering av lärandet. Detta gäller samtliga årskurser, men särskilt elever i de lägre åldersgrupperna och för skolor som deltar i försöksverksamhet utan timplan. För gymnasieskolan är bilden av elevernas förmåga att utvärdera sitt eget lärande mycket splittrad. Utvärdering av lärandet är ett utvecklingsområde även för gymnasieskolorna. Det är angeläget att skolorna, både de kommunala och de fristående, skaffar sig rutiner i arbetet med betyg och bedömning eftersom betygssättningen är en myndighetsutövning, som dessutom har en direkt påverkan på en individs framtida möjligheter i studier och yrkesliv. Det är också viktigt att få väl fungerande utvecklingssamtal för alla elever och att utvärdering av lärandet sker på ett tillfredsställande sätt vid alla skolor.

Variation i förutsättningar, process och resultat

Grundskolor i segregerade områden

För att med stöd av rapporter från Skolverkets utbildningsinspektion 2004 få fram en bild av hur utbildningsvillkoren ter sig för elever i skolor med en relativt sett hög andel elever med utländsk bakgrund har bland dessa grundskolor gjorts ett urval av 29 skolor där tio

procent eller fler av eleverna själva invandrat. Skiljer sig bilden åt för våra urvalsskolor jämfört med övriga inspekterade skolor?

Denna fråga måste besvaras med ja, och detta till nackdel för skolorna med en hög andel invandrade elever. Inspektörernas bedömning ”mycket bra” förekommer inom alla områden i inspektionsmodellen tre gånger så ofta för de skolor som inte ingår i urvalet som för urvalsskolorna.

Resultatet av urvalsskolornas arbete med normer och värden behöver förbättras. Att eleverna sällan ges ett reellt inflytande över arbetssätt och arbetsformer gör det också svårt för eleverna att själva ta ansvar för studierna.

Det övergripande intrycket är att många skolors fokusering på de behörighetsgivande ämnena svenska, engelska och matematik är till nackdel för eleverna i urvalsskolorna. Det förekommer också att elevens val snävas in till att endast ges i de behörighetsgivande ämnena och det förekommer att åtgärdsprogram som upprättas endast omfattar dessa ämnen. Frågan är i vilken mån grundskolan i dessa fall lyckas ge eleverna tillräckliga kunskaper för att gå vidare till studier i gymnasieskolan, även om de lyckas uppnå den formella behörigheten.

Genomgången visar också att de åtgärdsprogram som upprättas i flera skolor i högre grad för elever i invandratäta skolor än i övriga skolor endast behandlar vad eleven skall göra, inte skolans åtgärder för att öka måluppfyllelsen. Det är också anmärkningsvärt att det så ofta brister i tillgången på undervisning i svenska som andraspråk och modersmålsundervisning för de elever som har behov av det. Inte heller tillhandhålls studiehandledning på modersmålen till alla de elever som behöver det. Skolorna känner här inte till vilka regler som gäller. Detta är extra anmärkningsvärt vid skolor där elevsammansättningen innebär att kunskaperna om regelverket för just elever med annat modersmål än svenska är speciellt viktigt.

Slutsatsen är att den bedömning som gjordes i studien Elever med utländsk bakgrund 11 (11 Elever med utländsk bakgrund, Rapport till regeringen 1 oktober 2004. Dnr 75-2004:545) bekräftas och läget verkar enligt inspektionen 2004 inte ha förbättrats. Bristande språkkunskaper är en bidragande förklaring till bristande skolframgång, samtidigt som det förekommer brister i modersmålsundervisningen och en låg kvalitet i undervisningen i svenska som andraspråk. Skolverkets tidigare bedömning att det krävs mer riktade insatser mot just elever som invandrat till landet, och särskilt de som invandrat efter ordinarie ålder för skolstart, har åter styrkts vid analys av inspektionsrapporter från 2004.

Skolor i kommuner med låg respektive hög andel lärare med pedagogisk utbildning i grundskolan

En jämförande studie har gjorts mellan skolor i kommuner med låg respektive hög andel lärare med pedagogisk utbildning.¹² (12 Jämför uppdrag till utbildningsinspektionen i Regleringsbrev för budgetåret 2005 avseende Statensskolverk, punkt 1.2 Övriga mål och återrapporteringskrav samt Prop. 2004/05: Utgiftsområde 16, avsnitt 6.1.5 Personal i skolan, Lärare och skolledare)Undersökningen bygger på de samlade bedömningar som Skolverkets utbildningsinspektörer gjort avseende inspektionsområdena Kunskaper och Pedagogisk verksamhet. Studien visar på en ganska olikartad bild när det gäller kunskapsresultaten i de båda grupperna av kommuner, med bättre kunskapsresultat för kommuner med hög andel lärare med pedagogisk utbildning. En analys har gjorts om bakgrundsfaktorer som elevernas kön, utländska bakgrund och utbildningsnivå hos föräldrarna har haft betydelse för skillnaderna i kunskapsresultaten. Slutsatsen är att skillnaderna kvarstår även efter det att hänsyn tagits till relevanta bakgrundsfaktorer.

En analys har därefter gjorts av den pedagogiska verksamheten i de båda grupperna av skolor. Syftet med denna del av studien har varit att få en uppfattning om elever i skolor i kommuner med en låg andel

lärare med pedagogisk utbildning kan bedömas ha likvärdiga förutsättningar i det pedagogiska arbetet i skolan jämfört med elever i skolor i kommuner med hög andel lärare med pedagogisk utbildning.

Här kan skönjas ett mönster som kan tolkas som att det i kommuner med låg andel lärare med pedagogisk utbildning finns ett relativt stort antal skolor där eleverna har tillgång till en ”mycket bra” pedagogisk verksamhet och samtidigt finns det ett relativt stort antal skolor där den pedagogiska verksamheten ”skall/bör förbättras”. I skolor i kommuner med en hög andel lärare med pedagogisk utbildning är bilden däremot den att de allra flesta elever har tillgång till en pedagogisk verksamhet som fått omdömet ”bra”, ett mindre antal elever går i skolor som fått omdömena ”skall/bör förbättras” respektive ”mycket bra”. Med andra ord är det en större spridning i kvaliteten i det pedagogiska arbetet i kommuner med låg än i kommuner med hög andel lärare med pedagogisk utbildning.

Denna studie får ses som ett första försök att med hjälp av Skolverkets inspektionsrapporter undersöka förutsättningarna för elevernas arbete i skolor med lärare med olika kompetensnivåer. Studiens resultat väcker ett antal frågeställningar. Är det mönster som trätt fram i denna studie ett mönster som står sig i en studie med ett mera omfattande antal skolor? Hur är tillgången på speciallärare/specialpedagoger? Arbetar lärarna i arbetslag? Hur är i så fall arbetslagen sammansatta? Här har endast den pedagogiska verksamheten med fokus på hur skolorna arbetar med mål och kursplaner, stöd, åtgärdsprogram samt bedömning och betyg satts i relation till kunskapsresultaten. Andra förhållanden på skolorna har också betydelse för om eleverna får en likvärdig utbildning.

Hänsyn behöver tas till skolans klimat i sin helhet. Arbetet med normer och värden samt styrningen och ledningen behöver studeras närmare. Resurstillgången behöver också analyseras djupare. Här har endast lärarnas formella kompetens tagits med i studien. En fördjup-

ning i frågeställningarna gäller om lärare med formell kompetens undervisar i de ämnen och på de nivåer i skolverksamheten där de har sin utbildning. Det är angeläget med fortsatta breddade och fördjupade studier inom detta område.

Variation i resultat mellan flickor och pojkar

I förra årets nationella rapport framhölls de ökande skillnaderna i kunskapsresultat mellan pojkar och flickor som oroande, och inspektörerna uppmanades att följa denna utveckling i kommande inspektioner. Så har också skett, även om någon fördjupad studie kring de bakomliggande orsakerna inte har genomförts. Sannolikt handlar det om flera samverkande faktorer, både i skolan och i det omgivande samhället. I överensstämmelse med tidigare studier och Skolverkets statistik redovisas i inspektionsrapporterna att flickor i grundskolan generellt sett presterar bättre än pojkar.

I en kunskapsöversikt om unga i skolan med titeln ”Könsmönster i förändring?”¹³ (13 Skolverket (2002) Könsmönster i förändring? Elisabet Öhrn ISBN 91-89314-73-4 Kalmar 2002) antyds förskjutningar i traditionella positioner bland genderforskare både i Sverige och i andra länder. I allt fler studier konstateras att flickor som grupp presterar väl i skolan och har akademisk framgång senare i livet. Flickor framstår inte längre lika entydigt som den underordnade grupp som tidigare forskning ofta beskrivit. Nyare studier ger en mer varierad bild av flickors och pojkars agerande och situation i skolan, där flickor i högre grad än tidigare är synliga som aktörer. Förändringar av undervisningsformer och arbetssätt, där de friare arbetssätten som innebär att eleverna skall ta ansvar för sina studier och själva söka kunskap, är ett förhållande som lyfts fram som förklaring till att pojkar lyckas sämre än flickor i skolarbetet.

Det är angeläget att observerade skillnader i resultat mellan pojkar och flickor diskuteras på alla nivåer i skolsystemet. Skolverket kommer på regeringens uppdrag att i utbildningsinspektionen under 2006 granska

skolors arbete med att utjämna könsrelaterade skillnader i studieresultat.¹⁴ (14 Jfr. Regleringsbrev för budgetåret 2005 avseende Statens skolverk, punkt 1.1. Verksamhetsstyrning)

Kvalitetsarbete

Det mål- och resultatstyrningssystem som infördes i utbildningsverksamheten i början av 1990-talet förutsätter ett systematiskt kvalitetsarbete med planering av genomförandet av skolverksamheten utifrån nationella mål, uppföljning och utvärdering av verksamheten samt en ny planering och utveckling utifrån den grad av måluppfyllelse som uppnåtts. Styrning, ledning och kvalitetsarbete har därmed fått en central och viktig roll i skolverksamheten. Den avreglering, decentralisering och målstyrning som genomfördes i början på 1990-talet manifesterades genom en ny ansvarsfördelning mellan stat och kommun. Skolverket inrättades och fick ansvar för nationell tillsyn, uppföljning, utvärdering och utveckling. Skolhuvudmännen fick det fulla ansvaret för genomförande av skolverksamheten. Den nationella och lokala nivån skulle i samverkan arbeta i det nya mål- och resultatstyrningssystemet, vilket byggde på kvalitetsarbete på båda dessa nivåer.

För att förstärka kvalitetsarbetet hos skolhuvudmännen utarbetades en förordning (SFS 1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet. Förordningen trädde i kraft den 1 november 1997 och följdes av allmänna råd från Skolverket 15 (15 Allmänna råd 1999:1. Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning inom skolväsendet). Detta innebar inte att skolor och skolhuvudmän fick nya uppgifter utan endast att redovisningen av den uppföljning och utvärdering som redan sedan tidigare var en skyldighet bl.a. enligt skollag och läroplaner fick en tydligare utformning. Detta var ytterligare en betoning av den samverkan mellan stat och kommun som förutsätts i skolverksamhetens mål- och resultatstyrningssystem.

Ännu ett steg för att förstärka samverkan mellan den nationella och den lokala nivån togs i och med att Skolverket fick i uppdrag av regeringen att fr.o.m. hösten 2003 bedriva utbildningsinspektion.

Skolverket har i inspektionen granskat hur kommuner och skolor arbetar på olika nivåer med att förbättra kvaliteten i verksamheten. Granskningen omfattar hur lärare arbetar med att informera eleverna om målen med utbildningen och hur utvärdering och återkoppling sker för den enskilde eleven. Hur bedömning och betygssättning sker är ett annat viktigt granskningsområde. Skolverket granskar också hur skolorna arbetar med sitt kvalitetsarbete i kvalitetsredovisningar m.m. samt om och hur skolhuvudmännen har en sammanhållen strategi i sitt kvalitetsarbete.

Redan i Skolverkets rapport om utbildningsinspektionen 2003 ur ett nationellt perspektiv redovisades stora behov av att utveckla skolhuvudmäns och skolors kvalitetsarbete på alla dessa granskade områden. Denna slutsats har förstärkts ytterligare i arbetet med föreliggande sammanställning av Skolverkets inspektionsrapporter för 2004. Detta är allvarliga signaler om att alla möjligheter till att höja måluppfyllelsen i den svenska skolan inte tas till vara.

Nödvändigheten av att utveckla kvalitetsarbetet i skolverksamheten betonas ytterligare genom den nya förordning (SFS 2005:609) om ändring i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet, som trädde i kraft den 15 augusti 2005. Enligt den nya förordningen omfattas varje kommun, varje skola som ingår i det offentliga skolväsendet, varje kommunalt bedriven förskola och varje kommunalt bedrivit fritidshem av bestämmelserna om årliga kvalitetsredovisningar. Kvalitetsredovisningarna skall tas fram under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta i arbetet.

I olika sammanhang har regeringen lagt fast att andelen elever som når målen för utbildningen måste öka.¹⁶ (16 Jfr bl.a. Regleringsbrev för

budgetåret 2005 avseende Statens skolverk) Allt för många elever lämnar skolan med för dåliga resultat. Ett utvecklingsarbete behöver genomföras på flera plan. Ett förstärkt kvalitetsarbete är helt nödvändigt och utgör en viktig del i ett sådant förbättringsarbete.

En möjlighet för kommuner och skolor att utveckla sitt kvalitetsarbete är att på ett bättre sätt förbereda sig inför kommande inspektion genom att ta fram bättre självvärderingar samt att ta tillvara det utredningsarbete och de dialoger som genomförs under inspektionen. Ett syfte med utbildningsinspektionen är att den skall kunna ge ett professionellt bidrag till den lokala verksamhetens kvalitetsförbättringsarbete – utan att på något sätt överta ansvaret för genomförandet. Den professionella påverkan kan ske genom att den lokala verksamheten tar tillvara inspektionens bedömningar och slutsatser i det enskilda fallet, men även att den lokala nivån tar tillvara inspektionens system- och metodkunskap.

Behov av kompetensutveckling

Sammanställningen av resultatet av utbildningsinspektionen år 2004 visar på ett stort behov av kompetensutveckling hos förvaltningspersonal, rektorer och lärare när det gäller kunskaper om hur ett effektivt kvalitetsarbete kan bedrivas. Ökade kunskaper behövs om hur man arbetar med mål- och resultatstyrning för en bättre målluppfyllelse.

Kunskaperna om det nationella regelsystemet behöver också stärkas. T.ex. har det i inspektionen visat sig att rektorer och lärare inte i tillfredsställande grad känner till väsentliga bestämmelser som berör undervisningssituationen för elever i behov av särskilt stöd. Förbättrade kunskaper behövs också om bl.a. bestämmelser om modersmålsundervisningen och om undervisningen i svenska som andraspråk samt om åtgärdsprogram för elever i behov av stöd.

Religiösa friskolor.

DN 051031 sid 4:

"Inför totalt stopp för nya religiösa friskolor"

“Nytt fp-förslag: Detta är ett nödvändigt avsteg från vår liberala grundsyn. Folkpartiet är i hög grad positivt till friskolor. Men dagens lagstiftning sätter inte stopp för rena sektskolor. För oss liberaler är det här naturligtvis en målkonflikt, men vi måste skärpa kontrollen och införa nya regler för att man ska få starta friskolor på religiös eller ideologisk grund. I väntan på de nya reglerna anser folkpartiet att inga nya tillstånd bör ges till religiösa friskolor, skriver Jan Björklund, Ulf Nilsson, Ana Maria Narti och Helene Odenjung.”

Frågan om religiösa friskolor har blivit aktuell på nytt. I det liggande förslaget till ny skollag föreslås i stort sett inga förändringar jämfört med dagens lagreglering, men trots det har debatten blossat upp.

Föreningen Aktiva studier bedriver en friskola i Stockholmsområdet. Den uppger sig själv vara icke-konfessionell. I verkligheten är den en del av scientologerna. När samma huvudman sökte om att få starta ytterligare en friskola i Sverige sade Skolverket nej, med hänvisning till huvudmannens ideologiska inriktning.

Plymouthbröderna fick nyligen avslag av Skolverket på en ansökan att starta en friskola. Sekten tar avstånd från modern civilisation. Men sanningen är att om sekten skulle överklaga Skolverkets beslut till domstol måste utgången anses som mycket osäker. Det är fullt möjligt att en lagprövning skulle ge Skolverket fel och Plymouthbröderna rätt.

Att en och samma huvudman får bifall till en ansökan att starta en friskola i ena fallet och avslag i det andra beror på att ansökningarna

kommit in vid olika tidpunkter och att de beslutande tjänstemännen hunnit bytas ut. Lagstiftningen har vid båda provningstillfällena varit densamma. Detta förhållande understryker hur luddig skollagen är när det gäller var gränsen går för konfessionell inriktning av skolundervisningen.

Det är för oss helt uppenbart att den nuvarande lagstiftningen är otillräcklig. För oss är det inte rimligt att någon av scientologikyran eller Plymouthbröderna ska kunna driva friskolor.

Det är viktigt att understryka att föräldrars valfrihet aldrig kan bli total i ett humanistiskt samhälle. Skollagen har som utgångspunkt att det är barnet/eleven som har rättigheter att få en allsidig undervisning.

Folkpartiet har varit med om att driva fram att religiösa organisationer ska kunna starta friskolor. Vi har också, ibland i konfrontation med kristdemokraterna, hävdat att det är viktigt att slå vakt om själva undervisningens icke-konfessionella karaktär. Staten tvingar barnen till skolan med skolplikt och den ska bara kunna fullgöras i skolor som respekterar den värdegrund som anges i skollag och läroplaner.

Ordföranden i socialdemokraternas kvinnoförbund Nalin Pekgul, själv muslim, har sagt offentligt att det enda skälet att många väljer att sätta sina barn i muslimska friskolor är att de vill vända sig bort från majoritetssamhället.

Den socialdemokratiska partistyrelsen yrkar inte bifall till de motioner som vill stoppa religiösa friskolor. Den vill göra det svårare att starta friskolor över huvud taget. Den påpekar att Sverige är bundet av internationella åtaganden enligt Europarådets konvention om mänskliga rättigheter när det gäller möjligheten att driva en skola med konfessionell inriktning. I konventionen framgår att föräldrar har rätt att tillförsäkra sina barn en undervisning som motsvarar föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Men partistyrelsen påpekar, enligt vår mening med all rätt, att de

grundläggande och demokratiska värderingar som utgör skolans värdegrund utan inskränkningar måste följas även av fristående skolor med konfessionell inriktning. Såväl undervisningen i religionskunskap som utbildningen i övrigt måste bedrivas enligt läroplanens krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden. De konfessionella inslagen i utbildningen ska vara förenliga med de grundläggande demokratiska värderingarna i skollag och läroplaner.

När man läser om det gällande regelverket ligger det nära till hands att säga att det är en tulipanmaros som försöker smälta ihop två helt oförenliga principer. Antingen ska alla skolor vara icke-konfessionella eller också accepteras konfessionella skolor, kan man tycka.

För liberaler är det här naturligtvis en målkonflikt.

Lars Leijonborg skrev så här om frågan i boken "Fritt sinne" 1992: "Många anser att Livets ords redan existerande skola i Uppsala är ett gränsfall. Trots upprepade inspektioner har dock inte några anmärkningar kunnat riktas mot skolan. Men ännu svårare fall kan komma. Vad händer till exempel om några vill starta en fundamentalistisk muslimsk skola eller om extrema politiska eller religiösa grupper av annat slag vill göra det? Jag har velat nämna problemet, för jag tror det är viktigt att vi är medvetna om att det förr eller senare kan komma. Den allmänna folkskolans princip är att det finns vissa värderingar och kunskaper som bör förmedlas till alla människor i vårt land. Skolor som står för helt andra värderingar än de som bär upp vårt samhälle kan naturligtvis inte förenas med skolpliktens och folkskolans princip."

Det finns nu ett hundratal religiösa friskolor i Sverige och flera nya har ansökt om tillstånd att få starta. De allra flesta av de etablerade skolorna fungerar mycket väl och utgör ett värdefullt inslag i det svenska skolsystemet.

Men vi har för vår del kommit till uppfattningen att mer än hittills måste göras för att säkerställa att skolor som startas på konfessionell eller ideologisk grund verkligen lever upp till skollagens och läroplanens krav på att förmedla den värdegrund som ska bära upp det svenska samhället med demokrati, pluralism och jämställdhet.

Vi är i hög grad positiva till friskolor. Folkpartiet kommer att medverka till att en ny regering förbättrar rättssäkerhet och förhållandena för friskolor. Friskolor måste kunna överklaga kommunala beslut om skolpeng, när det finns skäl att misstänka att kommunen trixar med beräkningarna för att gynna sina egna skolor. På samma sätt som det i Stockholm finns Franska skolan och Tyska skolan är det bra om det finns skolor som undervisar på arabiska. Vi tycker, bland annat av hänsyn till Europarådets konvention, att Sverige bör tillåta konfessionella skolor i meningen att det finns religiösa tillvalsmöjligheter och skolor där frivilliga konfessionella inslag förekommer i skolan. Vi tycker naturligtvis också att det svenska skolsystemet ska visa stor öppenhet mot nya pedagogiska grepp.

Men exemplen börjar bli för många att lagstiftningen inte sätter stopp för rena sektskolor. En grundläggande fråga kvarstår - hur kan vi garantera en objektiv, allsidig undervisning också i skolor med stark egen tro eller ideologi.

Vi hoppas att man kan komma en bit med tätare inspektioner. Men som var och en förstår kan inte tillsyn och inspektioner någonsin bli heltäckande. Det bedrivs tusentals lektioner i en skola under ett läsår. Tillsyn kan naturligtvis bara ske under en bråkdel av skolans verksamhet. Vår bedömning är att förekomsten av en konfessionell friskola måste ske på grundval av att myndigheterna har förtroende för skolans huvudman. Saknas detta förtroende kan detta inte kompenseras med tillsyn.

En viktigare kontroll utövas i många fall av elever och föräldrar. Men

just i skolor av utpräglad sektkaraktär är steget för någon inblandad som ser ett missförhållande att anmäla det mycket långt. Vi kan alla föreställa oss hur situationen skulle ha varit om Knutbyförsamlingen utanför Uppsala hade drivit en friskola.

Vi tycker att regelverket bör göras om så att en ansökan om att få starta en konfessionell friskola bara ska bifallas om huvudmannen kan visa på tydliga insatser för att garantera undervisningens allsidighet och objektivitet.

Det kan handla om utfästelser om lärarkårens sammansättning, oberoende representation i styrelsen, att den lokala barnombudsmannen ska inbjudas att ha en roll i skolan och/eller samverka med kommunala eller andra skolor med annan inriktning.

Den socialdemokratiska partikongressen kommer att fatta beslut som syftar till att minska valfriheten när det gäller friskolor över huvud taget. Det anser vi vara mycket olyckligt. Men vi får hoppas att miljöpartiet säger nej tills vi får en ny regering.

Men när det gäller skolor på religiös och ideologisk grund tycker vi det finns skäl att skärpa kontrollen och göra regeländringar för tillståndsgivningen. Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utforma ett system som i högre grad säkrar att alla skolor av den typen respekterar den värdegrund som ska präglade alla skolor i Sverige.

I avvaktan på ett sådant nytt regelverk är det folkpartiets uppfattning att inga nya tillstånd för religiösa friskolor bör beviljas.

JAN BJÖRKLUND Skoltalesman (fp)

ULF NILSSON Andre vice ordförande i utbildningsutskottet (fp)

ANA MARIA NARTI Ledamot i utbildningsutskottet (fp)

ELENE ODENJUNG Kommunalråd (fp) Göteborg

Gymnasial lärlingsutbildning.

Förslag till ”gymnasial lärlingsutbildning” från skolverket 051003.

Innehållsförteckning

En gymnasial lärlingsutbildning.....	3
Skolverkets uppdrag	3
”Gymnasial lärlingsutbildning”	5
Bakgrund.....	5
Ett livslångt lärande.....	5
Lärlingsutbildningens utveckling i Sverige	6
Tidigare försöksverksamhet med lärlingsutbildning	7
Arbetsmarknadens parter syn på lärlingsutbildning.....	9
Gymnasieskolans kontakter med arbetslivet.....	10
Handledarutbildning	11
Lärlingsutbildning i Europa.....	11
Norge	12
Irland	12
Italien.....	13
Definition av begreppet lärling.....	13
Kombinationen anställning med gymnasiestudier.....	14
Elevstatus.....	14
Avtal om lärlingsutbildning mellan skolhuvudman och företag.....	15
Skolhuvudmannens rätt att anordna lärlingsutbildning.....	16
Kvalitetssäkring – kvalitetsredovisning.....	16
Certifiering av arbetsplatser/företag	16
Elevers rätt att söka utbildningen i annan kommun – frisök	17
Entreprenad	17
Lärrarrollen	17
Lärlingsråd	17
Handledare.....	17
Dokumentation	18
Elevers tillträde till utbildningen.....	18
Lärotider	18
Gymnasial lärlingsutbildning - struktur	19

En gymnasial lärlingsutbildning

Skolverkets uppdrag

I gymnasiepropositionen föreslås att det utvecklas en lärlingsutbildning som en valbar alternativ studieväg inom alla yrkesinriktade program. Det är väsentligt att kraven på uppnådd kompetens och kraven för gymnasieexamen är detsamma för den gymnasiala lärlingsutbildningen som för motsvarande skolförlagda utbildning. Under såväl de skolförlagda som de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen skall gymnasielärlingen ha status som elev. Särskilda krav bör ställas på de arbetsplatser som får användas för lärlingsutbildning inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program, så att kvaliteten på utbildningen kan säkras. Det bör t.ex. övervägas om någon form av certifiering av dessa arbetsplatser skall komma ifråga. Det är väsentligt att ansvarsfördelningen mellan skola och företag blir tydlig för de delar av utbildningen som är arbetsplatsförlagda.

Skolverket bör utreda och lämna förslag på utformning och reglering av gymnasial lärlingsutbildning. Vidare bör verket utreda vilka formella beslut som skall krävas lokalt för att en skolhuvudman skall ha rätt att erbjuda lärlingsutbildning som en alternativ gymnasieutbildning och vilka följder det skall få för bl.a. en elevs rätt att ansöka om utbildning i annan kommun etc. Skolverket bör dessutom kartlägga de möjligheter och hinder som kan finnas med att förena en anställning med studier på ett nationellt program med yrkesämnena.

Propositionen Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan som överlämnades till riksdagen 2004-04-22 anger när det gäller yrkesutbildning att:

Kvaliteten på den gymnasiala yrkesutbildningen behöver öka, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar görs obligatoriskt. Gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan.....(Se vidare Skolverkets utredning)

Vård av gamla

DN 050929 sid 6:

"Gamla får bara 60 procent av den vård de behöver"

“Ny undersökning från Socialstyrelsen: De svårast sjuka får den sämsta vården. I hemtjänsten får var fjärde åldring mindre än 40 procent av beviljad vård och omsorg, visar en undersökning som omfattar 8 000 anställda och 15 000 äldre och funktionshindrade i 49 kommuner. Kommunerna ger inte äldre och funktionshindrade den vård de har rätt till. Bristerna är allvarliga, skriver Socialstyrelsens utredare Gert Alaby, Andreas Grass och Christer Neleryd.”

“Får äldre och funktionshindrade personer den hjälp de har rätt till? Används resurserna för vård och omsorg på bästa sätt? Det är två frågor som Socialstyrelsen sökt svaren på i ett datamaterial som omfattar 15 000 brukare och 8 000 personal i 49 kommuner. Svaren på båda frågorna är nej.

Våra data har samlats in genom att personal i kommunerna under två veckor registrerat hur man använder sin tid. Största delen av materialet är vårdbiträden och undersköterskor (omvårdnadspersonal), men där finns också en hel del sjuksköterskor. Flertalet arbetar bland äldre människor inom hemtjänst och på äldreboenden. Materialet är inte representativt för hela landet, utan beskriver endast de verksamheter som kartlagts.

Socialtjänstlagens bestämmelser ger medborgaren rätt till bistånd för sin försörjning och livsföring, om behoven inte kan tillgodoses på annat sätt. Medborgaren skall få en "skälig levnadsnivå" genom biståndet. Det är biståndsbedömare i kommunerna som utreder och beslutar om till exempel hemtjänst eller flyttning till äldreboende. I vår studie har dessa beslut om insatser, omsatta i tid för att utföra dem

(bedömd tid), jämförts med den tid för olika insatser som brukaren faktiskt fått.

Totalt i de undersökta verksamheterna utfördes endast 60 procent av den tid personalen bedömt skulle behövas för att utföra beviljade insatser. I hemtjänsten fick var fjärde brukare mindre än 40 procent av bedömd tid. Från brukarsynpunkt är det anmärkningsvärt att de äldre och funktionshindrade personer som bedömts behöva mest hjälp fick en mindre andel av hjälpen utförd jämfört med dem som bedömts behöva små insatser.

Personer med stora beviljade insatser som kräver mycket tid att utföra är ofta mer beroende av att dessa också utförs.

Bedömd tid för personlig omvårdnad utfördes till stor del. Däremot utfördes mindre än 40 procent av bedömd tid för tillsyn, rehabilitering och hemskötsel.

Dessa resultat bör förstås mot bakgrund av tidigare rapporter om bristande socialt innehåll, otillräcklig rehabilitering och en stressad personal inom äldreomsorgen. För medborgaren som beviljats hjälp, men inte fått den fullt ut uppkommer en rättsförlust och en kvalitetsbrist. Av vår undersökning framgår inte hur brukarna upplever dessa brister. Det kan vara så att tillsyn eller städning kan göras snabbare än planerat. Men om tiden för att utföra rehabilitering eller för att följa med ut på en promenad helt faller bort blir det självfallet en kvalitetsförsämring för den enskilde.

Orsakerna till att bedömd tid inte utförs kan vara flera. En möjlighet är att beslut om insatser och tiden för att utföra dem inte är realistiska. Om inte biståndsbesluten tar hänsyn till tillgängliga resurser måste omvårdnadspersonalen prioritera bort några uppgifter. Det kan också finnas skilda uppfattningar mellan biståndsbedömare och omvårdnadspersonal om vad som bör göras. Oberoende av orsakerna kvarstår att det är fråga om kvalitetsbrister och rättsförluster för brukarna.

Flera tidigare studier har visat hur viktigt brukarna anser det vara att så få personer som möjligt ger hjälpen. I äldreboende hade de personer med mycket hjälp som hade sämst personkontinuitet kontakt med 30 eller fler vårdbiträden/undersköterskor under två veckor. Andra verksamheter i vårt material hade dubbelt så bra personkontinuitet. Vi menar att det finns stora möjligheter till förbättringar här.

Omvårdnadspersonalen svarar för så gott som allt arbete med brukarna i kommunernas vård och omsorg om äldre och funktionshindrade. Kan deras tid användas bättre? Finns utrymme att utföra en större del av beviljad tid med dagens personal? Vår studie visar att det i många verksamheter finns möjligheter att få ut mer brukarnytta med befintlig personal. Men i andra verksamheter är det inte så.

Den tid personalen ägnar åt brukarna varierade kraftigt mellan omvårdnadspersonal i studien. Det visar att det finns förbättringsmöjligheter. Genomsnittligt gick betydligt mindre del av personalens tid i hemtjänsten, 45 procent, jämfört med 64 procent i äldreboendet, till brukarna.

Andelen av arbetstiden som används till arbete med brukarna bör kunna öka i många verksamheter. Huvudansvaret för det förbättringsarbete som krävs har ledningarna för vård och omsorg, men personalen måste vara delaktig i arbetet.

Omvårdnadspersonalens tid med brukarna upptogs nästan helt av personlig omvårdnad (personlig hygien, matning etcetera) och social service (hemskötsel, inköp, aktiviteter etcetera.). Arbete med sjukvård och rehabilitering hade begränsad omfattning. Anmärkningsvärt är att knappast någon tid ägnades åt egen utveckling (utbildning, fortbildning, handledning). Varje yrkesutövare måste ha viss tid för egen utveckling och för medverkan i utveckling av verksamheten. Även om tiden för egen utveckling utökades skulle det finnas möjligheter för många anställda i vår studie att ägna mer tid åt brukarna, särskilt inom hemtjänsten.

Sjuksköterskor, arbetsterapeuter, sjukgymnaster och socialarbetare (biståndsbedömare och enhetschefer) har värdefull kompetens som bör komma brukare och personal till del. Men en alltför stor del av deras tid går till administration. Enhetscheferna har ofta för stora ansvarsområden och hinner inte leda personalen eller ha tillräcklig kontakt med brukarna. Endast 25 procent av sjuksköterskornas tid ägnades genomsnittligt åt specifik omvårdnad, som är sjuksköterskornas kärnområde. Bara fem procent av tiden gick till handledning och instruktion.

Det är rimligt att de högskoleutbildades tid till viss del går till administrativa uppgifter. Men deras kompetens kan användas bättre om de får ägna mer tid åt att stödja brukare och personal.

Dessa brister kan inte rättas till genom att en enda grupp ändrar sitt sätt att arbeta. Biståndsbedömarens tolkar lagstiftningens intentioner och tillämpar kommunala riktlinjer i sina beslut. Omvårdnadspersonalen arbetar ofta under svåra förhållanden och utan tillräckligt stöd. Ledningen har säkert goda ambitioner. Trots detta finns all-varliga brister. Vår bedömning är att såväl styrning, organisering som uppföljning av verksamheten bör förbättras och att resurserna kan användas bättre.

Utgångspunkten måste vara alla de möten som sker mellan brukare och personal. Omvårdnadspersonalen måste ges kompetens, befogenheter och ansvar att tillsammans med brukaren praktiskt utforma hjälpen. Det krävs bättre stöd från specialister - arbetsterapeuter, sjuksköterskor, socialarbetare, sjukgymnaster och andra.

De ekonomiska och personella resurserna måste stå i överensstämmelse med det uppdrag som ledningen ger. Så är det uppenbarligen ofta inte i dag.

För att prioritera mellan brukare och mellan insatser krävs kompetens, flexibilitet och kurage. Dessa beslut måste tas nära utförandet av tjänsterna. Det krävs ledare som kan vara närvarande i vård- och

omsorgsarbetet för att tydliggöra personalens uppdrag, stödja dem och förmedla en verksamhetsidé i praktiskt handlande. I dag har nästan hälften av enhetscheferna fler än 30 medarbetare, vilket gör det svårt att vara en närvarande chef.

Studiens resultat aktualiserar också frågan om dagens produktifiering i beställar-/utförarsystem är ändamålsenlig. Att se vård och omsorg som sönderstyckade deltjänster som är prissatta och tidssatta begränsar kvaliteten i möten mellan personal och brukare. Avgörande för god kvalitet är i stället att personalen har god kompetens, ett rimligt uppdrag samt befogenheter och ansvar att utforma verksamheten efter brukarnas samlade behov.

Det är de politiska ledningarna och tjänstemannaledningarna i kommunerna som har ansvaret för att leda, styra och följa upp verksamheten. Här finns brister. Den utförda tiden och resultaten för brukaren av olika insatser måste följas upp bättre. Även i den statliga verksamhetstillsynen har fokus i hög grad legat på de formella processerna. Brukarnas behov och livssituation måste få större betydelse.

Det är genomgående stora skillnader mellan olika verksamheter i vår studie. Det krävs god verksamhetsuppföljning och statistik, som beskriver utförda insatser och resultat för att dessa skillnader skall kunna användas i förbättringsarbete.

Vår studie visar på allvarliga brister som drabbar äldre och funktionshindrade. Politiker och chefer i kommuner och i ansvariga i företag som utför vård och omsorg på kommunernas uppdrag har ett särskilt ansvar att komma till rätta med bristerna.

Gert Alaby	Projektledare vid Socialstyrelsens äldreenhets
Andreas Grass	Statistiker vid Socialstyrelsens statistikenhet
Christer Neleryd	Chef för Socialstyrelsens äldreenhets

Barns villkor. Rapport från SCB.

Förord

Statistiska centralbyrån (SCB) genomför på uppdrag av Sveriges riksdag från och med 1974 löpande undersökningar av levnadsförhållanden (ULF). Uppgifterna insamlas i huvudsak genom personliga intervjuer med ett urval av Sveriges vuxna befolkning, 16 år och uppåt.

Åren 2001–2003 genomförde SCB i samarbete med Socialforskningsinstitutet (SOFI) vid Stockholms universitet intervjuer med barn i åldrarna 10–18 år om deras levnadsförhållanden (Barn-ULF). Från och med år 2004 genomför SCB dessa undersökningar i egen regi, inom ramen för levnadsförhållandeundersökningen.

I denna rapport ges en statistisk belysning av barns och ungas levnadsförhållanden i fråga om bland annat familjerelationer, boende, fritidsvanor, ekonomi och materiella resurser, skolan, välbefinnande och hälsa.

Uppgifterna om barns villkor bygger dels på intervjuer med någon av föräldrarna i den ordinarie ULF-undersökningen, dels på intervjuer med barnen själva.

Rapporten baseras främst på uppgifter som insamlats åren 2002 och 2003. Rapporten har utarbetats av Jessica Persson och Ingrid Sjöberg.

Statistiska centralbyrån i oktober 2005
Berndt Öhman Eiwor Höglund-Dávila

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	9
1 Inledning.....	13
Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF).....	13
Rapportens innehåll.....	14
Rapportens disposition.....	15
Läshänvisningar	15
2 Barnens familjer.....	17
Lever med bägge sina ursprungliga föräldrar	18
Föräldrarna lever inte tillsammans.....	18
Kontakt med den förälder som man inte bor med.....	21
Föräldrarnas samarbete om barnen.....	23
3 Barnen om familjen.....	25
Bra överens med mamma och pappa.....	25
Vanligast att prata med mamma om bekymmer.....	26
Mamma har tid	28
Vanligare att träffa frånlevande mamma.....	28
Föräldrarna vill veta lagom mycket	29
Noga att berätta vart man ska gå och med vem	29
Stora möjligheter att vara med och bestämma hemma	30
4 Barnens boende.....	33
Barn bor oftast i småhus.....	33
Flertalet bor i en rymlig bostad	34
De allra flesta känner sig trygga i sitt bostadsområde.....	35
Vanligt att känna många i sitt bostadsområde	35
En fjärdedel vill undvika andra ungdomar i området.....	36
Klotter och förstörelse vanligast i storstäderna	36
5 Barnens ekonomi och materiella tillgångar	37
Ekonomi.....	37
De flesta har en ekonomisk buffert.....	37
De flesta har råd att köpa och göra det de vill	38
Hälften av barnen tjänar egna pengar.....	40

Vanligast att få månadspeng	42
Materiella tillgångar.....	45
Nästan alla barn har ett eget rum.....	45
Pojkar har TV och dator, flickor CD och mobiltelefon	46
Pojkar har moped och bil, flickor husdjur.....	48
6 Barnen om fritiden.....	51
Barnens fritidsvanor i ULF-undersökningarna	51
Sport och idrott	51
Majoriteten av barnen idrottar regelbundet på sin fritid.....	51
Idrottsaktiviteterna på en jämn nivå sedan 1980-talet	52
Simhallen mest populär	53
Sång, musik och dans.....	55
Vanligare att flickor sjunger, spelar instrument och dansar	55
Föreningsaktiviteter.....	57
Medlemskap i idrottsförening vanligast	57
Kultur och nöjen.....	59
Fler flickor än pojkar läser böcker varje dag.....	59
Pojkar följer i högre grad med i nyheterna på TV varje dag	60
Mest populärt att gå på bio och att besöka bibliotek.....	61
Andra aktiviteter	63
Träffa kompisar.....	65
Vanligt att träffa kompisar på fritiden.....	65
Barnens TV-tittande och medverkan i hemarbetet	68
Hälften av barnen tittar på TV 1–2 timmar varje dag.....	68
Flickor hjälper till mer hemma än pojkar	70
Olika hemsysslor.....	72
Läxläsning.....	74
Flickor ägnar mer tid åt läxor än vad pojkar gör.....	74
7 Barnen om skolan och samhället	77
Eleverna om skolan	77
Bra arbetstempo i skolan.....	77
De flesta är nöjda med antalet läxor och prov	77
Dålig arbetsro i klassrummen.....	78
Flickor ställer högre krav på sig själva.....	78

Eleverna om lärarna.....	80
De flesta får den hjälp de behöver av lärarna.....	80
Knappt en fjärdedel upplever att lärarna ställer höga krav	81
Drygt var tionde elev anser att lärare behandlar dem illa.....	81
Eleverna om otrygghet och mobbning.....	82
De allra flesta elever känner sig trygga i skolan.....	82
Vanligt att ha en nära vän i sin skolklass	82
Yngre elever oftare utsatta för kränkande behandling	83
Mobbning mest utbredd i högstadiet.....	86
Eleverna om sina möjligheter till inflytande	87
Äldre elever har större möjligheter att påverka skolarbetet	87
Yngre elever kan i högre grad påverka skolmiljön	87
Barnen om samhället	89
Större engagemang bland flickor.....	89
8 Barnen om välbefinnande och hälsa	93
Psykisk hälsa/ohälsa.....	93
Välbefinnande.....	93
De allra flesta barn är oftast på gott humör.....	94
Pojkar är i högre grad nöjda med sig själva	95
Pojkar också nöjdare med sitt utseende.....	96
Nästan alla har en positiv tilltro till framtiden	97
Nio av tio barn anser sig orka göra mycket.....	97
Psykisk ohälsa.....	98
Pojkar har svårare att sitta still och koncentrera sig	99
Flickor är oftare spända och nervösa.....	99
Vanligare att flickor känner sig ledsna	99
Fler är arga än sura och irriterade.....	100
Psykosomatiska besvär	102
Huvudvärk vanligast bland äldre flickor	102
Flickor har oftare ont i magen	103
Stress betydligt vanligare bland flickor än bland pojkar.....	103
De äldre flickorna känner sig tröttast i skolan	104
Fyra av tio barn har minst en gång i veckan svårt att somna.....	104
Sömnbesvär vanligare i övre tonåren.....	105

Hälsorelaterade vanor.....	106
Vanligare att flickor hoppar över frukost och lunch.....	107
Äldre flickor tänker i större utsträckning på vad de äter.....	108
De allra flesta barn och ungdomar tränar regelbundet	109
Rökning vanligast bland de äldsta flickorna.....	109
Alkoholvanor	110
Fakta om statistiken	113
Så görs statistiken.....	113
Redovisningsgrupper	119
Bilaga Rapportförteckning	129
In English.....	133
Summary	133

Sammanfattning

I denna rapport ges en statistisk belysning av barns och ungas levnadsvillkor. Levnadsförhållandena beskrivs i ett flertal olika avseenden utifrån intervjuer med föräldrar om barnen (0–18 år) och med barnen själva (10–18 år).

Rapporten innehåller uppgifter om:

- barnens familjer
- barnens boende
- barnens ekonomi och materiella tillgångar
- barnens fritid
- barnens syn på skolan och samhället
- barnens välbefinnande och hälsa

Rapporten ger en beskrivning av villkoren för flickor och pojkar i olika åldrar, i olika delar av landet samt i olika typer av familjer.

Uppgifterna är baserade på de undersökningar av svenska folkets levnadsförhållanden (ULF) som SCB genomför årligen. Tyngdpunkten ligger på undersökningarna åren 2002 och 2003 där barnen själva fått komma tills tals.

Barnens familjer

Tre av fyra barn och ungdomar i åldrarna 0–18 år bor i en familj med sina ursprungliga föräldrar. Detta innebär att 1,5 miljoner av Sveriges 2 miljoner barn och ungdomar i åldrarna 0–18 år bor med båda sina föräldrar, men det innebär samtidigt att 0,5 miljoner barn och ungdomar (27 procent) har separerade föräldrar eller föräldrar som aldrig levt tillsammans. 5 procent bor emellertid växelvis ungefär lika mycket med sin mamma och sin pappa.

Utvecklingen sedan början av 1990-talet fram till 2003-04 har inneburit att andelen barn och ungdomar som bor i en familj med båda sina ursprungliga föräldrar har minskat med cirka 5 procentenheter samtidigt som andelen växelvis boende ökat med 4 procentenheter. Det är en oförändrad andel barn och ungdomar som bor mest med bara den ena föräldern och andelen som lever med en ensamstående förälder respektive med en förälder som bildat ny familj tycks likaledes oförändrad sedan början av 1990-talet.

En av tre barn och ungdomar, vilka inte lever med sina ursprungliga föräldrar, lever i en ombildad familj och två av tre lever med en ensamstående förälder. 18 procent av samtliga barn och ungdomar i åldrarna 0–18 år bor (mest) med mamma och endast 3 procent bor (mest) med pappa.

Barnen om familjen

De allra flesta barn och unga kommer bra överens med sina föräldrar. Fler barn kommer emellertid bra överens med sin mamma (92 procent) än med sin pappa (85 procent). Det är också enligt barnen själva i högre grad mamma än pappa som har tid för dem. Fler vänder sig dessutom till sin mamma om de är bekymrade eller oroar sig för något.

Barnens boende

Det är vanligt att känna många i sitt bostadsområde. Nästan alla barn

känner sig också trygga dagtid i bostadsområdet. Yngre, i synnerhet flickor, uppger emellertid i högre grad än äldre att de känner sig otrygga under kvällstid. I åldrarna 10–12 år känner sig 45 procent av flickorna och 36 procent av pojkarna otrygga kvällstid.

Barnens ekonomi och materiella tillgångar

I stort sett alla barn och ungdomar har en egen ekonomi i någon form. Den vanligaste inkomstkällan är vecko-/månadspeng eller barn-/studiebidrag. Men många ungdomar jobbar också. 29 procent av högstadie- och gymnasieeleverna har de senaste 12 månaderna arbetat någon enstaka gång, medan 12 procent har arbetat minst en gång i veckan och 11 procent minst en gång i månaden.

Materiellt sett har dagens 10–18-åringar det mycket gott ställt. 56 procent har egen TV, 34 procent egen dator och 75 procent egen mobiltelefon. Fler pojkar än flickor har emellertid egen TV och dator, medan fler flickor än pojkar har egen mobiltelefon.

Barnen om fritiden

Att på sin fritid ägna sig åt idrott är vanligt. Av 10–18-åringarna uppger 68 procent att de minst en gång i veckan idrottar i någon klubb eller förening. Framför allt de yngre idrottar på fritiden. Sett till föreningsaktiviteter är det både bland pojkar och flickor också vanligast att man är medlem i någon idrottsförening.

Fler flickor än pojkar läser böcker på sin fritid. Drygt 23 procent av flickorna läser böcker varje dag, jämfört med 16 procent av pojkarna. Flickor besöker också i större utsträckning än pojkar bibliotek, teaterföreläsningar och konserter.

Många träffar kompisar på fritiden. Drygt 41 procent av pojkarna och 35 procent av flickorna träffar kompisar varje dag. TV- och videotittande är också mycket utbrett bland barnen. Hälften av barnen i åldrarna 10–18 år tittar på TV 1–2 timmar *en vanlig vardag*. Att hjälpa

till med hemarbetet är inte lika vanligt, vanligast är det att hjälpa till 1–2 timmar *varje vecka*.

Barnen om skolan och samhället

Närmare hälften av eleverna i mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet ställer höga krav på sig själva när det gäller hur det går i skolan. Andelen ökar emellertid markant med stigande ålder och är allra högst bland flickor i gymnasiet.

En klar majoritet av eleverna, drygt 9 av 10, känner sig trygga i skolan. Olika typer av kränkande behandling förekommer dock. I årskurs 7–9 uppger 28 procent av eleverna att det finns någon i deras klass som är mobbad. I årskurs 4–6 är motsvarande andel 22 procent och i gymnasiet 13 procent.

Att på olika sätt agera för att åstadkomma förändringar eller protestera är vanligare bland flickor än bland pojkar. 51 procent av flickorna uppger att de under de senaste 12 månaderna t.ex. demonstrerat, skrivit insändare eller varit på ett politiskt möte. Motsvarande andel bland pojkarna är 36 procent.

Barnen om välbefinnande och hälsa

De allra flesta barn är oftast på gott humör, är nöjda med sig själva och sitt utseende och tror att de kommer att få det bra i framtiden. En större andel pojkar än flickor, liksom en större andel yngre än äldre, är emellertid nöjda med sig själva och sitt utseende.

Flickor uppger också i högre grad än pojkar att de ofta känner sig ledsna och nervösa. Även psykosomatiska besvär såsom huvudvärk, ont i magen samt att känna sig stressad är vanligare bland flickor än pojkar samt är i flera fall vanligare bland äldre än yngre.

Välfärdsklyftan växer - unga de stora förlorarna

DN 051019 sid 6:

"Välfärdsklyftan växer - unga de stora förlorarna"

“Ny stor SCB-rapport: Ungas ekonomi och hälsa försämras samtidigt som de äldre får det bättre. Unga har fått stagnande eller sämre levnadsförhållanden efter 90-talskrisen. Samtidigt har föräldragenerationen och pensionärerna fått stora standardökningar. Inkomstklyftan mellan de äldre och de unga har ökat markant, visar en ny SCB-rapport som baseras på 100 000 intervjuer under åren 1980 till 2003. Klyftan minskar samtidigt när det gäller folkhälsan - de äldre blir friskare, de yngre sjukare. Västlandet flyttar uppåt i åldrarna, och den utvecklingen kommer att förstärkas framöver, skriver professor Joachim Vogel och Lars Häll, avdelningsdirektör på SCB.”

“Det finns ett informellt generationskontrakt som ligger till grund för välfärdsförsörjningen under olika livsfaser. Generationskontraktet ska garantera att våra barn får ett gott liv, att ungdomar ska slussas ut till ett fullvärdigt liv som vuxna, att barnfamiljer får ett rimligt stöd till sin försörjningsbörda, och att pensionärer får rimliga pensioner och omsorg.

Det är ett gemensamt ansvar som gäller omfördelningen av välfärd över vår livstid, och det bygger på ömsesidigt förtroende mellan generationerna. Vi tar emot stöd som barn och ungdomar (från föräldrarna och offentliga sektorn), i medelåldern ger vi till de andra generationerna, och på gamla dagar väntar vi oss att senare generationer ska ge tillbaka.

Samtidigt råder konkurrens mellan generationerna. Och det finns

olika uppfattningar om hur mycket omfördelning vi ska ha. I Sverige har vi haft en debatt om den stora 40-talistgenerationen (jätteproppen Orvar) och risken för ett framtida generationskrig.

Generationskontraktet fungerar inte längre, varken i Sverige eller i andra utvecklade industriländer. Generationsklyftan växer sedan länge, och 90-talskrisen har skärpt ålderskillnaderna avsevärt. Unga vuxna (20-årsåldern) har fått stagnerande eller delvis allt sämre levnadsförhållanden. Föräldragenerationen och pensionärerna rusar vidare uppåt trots krisen. Det sker en omfördelning av välfärden. Västståndet flyttar uppåt i åldrarna.

I dag publicerar SCB en ny rapport om "Ungdomars etablering: Generationsklyftan 1980-2003 (rapport 108 i serien Levnadsförhållanden)". Rapporten baseras på cirka 100 000 intervjuer under perioden.

Rapporten visar att generationsskillnaderna har vuxit så långt vi kan följa dem i statistiken. De viktigaste drivkrafterna är ökade utbildningskrav, massarbetslösheten på 90-talet och brist på billiga ungdomsbostäder.

Ungdomsutbildningen har ökat sedan länge. På 90-talet blev gymnasieskolan 3-årig.

Under 90-talet försvann mer än vart tionde jobb. Återhämtningen sedan dess har kommit knappt halvvägs. De som var nya på arbetsmarknaden (unga vuxna och invandrare) fick därför mycket lägre sysselsättningsnivå och högre arbetslöshet än jämnåriga på 70- och 80-talet. Arbetslösheten bland unga män (20-24 år) ökade från 3 till 22 procent 1993, och sysselsättningen sjönk från 81 till 55 procent. Var femte i åldern 20-24 år var undersysselsatt, varannan hade tidsbegränsat arbete. Det fick stora effekter för unga vuxnas inkomster, och gav stagnerande eller lägre levnadsstandard, jämfört med jämnåriga under 80-talet.

Den redan etablerade föräldragenerationen hade bättre sysselsättnings- och inkomstrygghet. Och nya pensionärer fick allt bättre pensioner.

En alltmer kvalificerad ung arbetskraft mötte en kärv arbetsmarknad präglad av global konkurrens, ökad produktivitet och ökade arbetskrav. Det påverkar unga vuxnas bedömning av arbetsmiljön. Fler unga vuxna rapporterar fysisk belastning i sitt arbete, och fler anser sig ha ett tempoarbete, jämfört med 80-talet. Allt fler unga vuxna rapporterar en instrumentell inställning till arbetet ("man arbetar enbart för lönen").

Senare etablering innebär senare inkomster och lägre levnadsstandard. Arbetsinkomsterna har minskat i åldern 20-24 år i reala termer under 90-talskrisen. Sedan ökade arbetsinkomsterna igen (bland dem som hade ett arbete!), men inkomstökningen blev mycket större i medelåldern. Inkomstklyftan till ungdomsgenerationen har ökat markant.

Generationsskillnaderna har ökat även i fråga om disponibla inkomster (efter skatt och bidrag). Ungdomsfattigdomen är fortfarande betydligt högre än i medelåldern.

Intervjuerna visar också att akuta problem med hushållsekonomin (betalningsproblem, lån till mat, socialbidrag, obetalda hyror med mera) är allt vanligare i ungdomsgenerationen. Även här en kraftig ökning under 90-talskrisen.

Arbete och inkomster kommer allt senare under etableringsfasen. Därför har generationsklyftorna i levnadsstandard ökat sedan 80-talet, särskilt under 90-talskrisen och så fortsätter det in på 2000-talet. Ungdomsgenerationens allmänna levnadsstandard (index) har stagnerat i de flesta avseenden och delvis också minskat, jämfört med 80-talet. Samtidigt ser vi stora standardökningar i medelåldern och pensionsåldern.

Några exempel: Medan semesterresandet minskade hos unga vuxna, ökade det markant hos pensionärerna. Bilinnehav ökade också kraftigt i åldrarna över 50 år, men minskade i 20-årsåldern. Likaså minskade utrymmesstandarden i boendet bland unga, men ökade i medelåldern och i pensionsåldern.

Ökade generationsklyftor har således uppstått på två sätt: dels genom fortsatta standardökningar bland äldre (50+), dels genom stagnation och reala standardsänkningar i 20-årsåldern.

Orsakerna till folkhälsoförändringar är komplexa, men de avsätter spår som vi kan följa via hälsomätningar år för år. Förändringarna speglar påfrestningar relaterade till sysselsättning och arbetsmiljö, inkomst och levnadsstandard, naturmiljö, sociala relationer och allmän otrygghet i tillvaron inom dessa områden.

Folkhälsan har förändrats i olika riktningar för olika åldersgrupper. Under 90-talet registrerar SCB hälsoförsämringar i yngre åldrar. Jämfört med 80-talet rapporterar unga vuxna oftare långvarig sjukdom, svåra besvär, och nedsatt arbetsförmåga. Hälsoproblem uppträder alltså tidigare, det vill säga vid yngre ålder.

En liknande tendens finns i medelåldern. I de övre åldrarna, särskilt i pensionsåldern är tendensen inte lika tydlig, och i vissa avseenden kan vi också se förbättrad funktions- och arbetsförmåga.

Hälsoskillnaderna mellan generationerna har alltså minskat något, på grund av tydliga försämringar i ungdomsgenerationen.

Psykosomatiska indikatorer (sömnlöshet, återkommande trötthet, ångest och oro) visar stora försämringar i de yrkesaktiva åldrarna, särskilt hos unga vuxna. SCB:s undersökningar visar också att unga vuxna allt oftare oroar sig för sin framtida ekonomi och för risken att bli arbetslös.

SCB:s årliga undersökningar av levnadsförhållanden låter oss se 30 år tillbaka i tiden, och fånga tidsandan i de mjuka frågorna rörande sociala nätverk, fritidsvanor, deltagande i politik och föreningsliv och kriminalitet.

Unga vuxna vänder sig allt oftare från familj och samhälle. Utglesningen av familjebanden är stark i Sverige jämfört med andra länder, särskilt bland unga vuxna. Utflyttningen från föräldrahemmet sker tidigare än i andra EU-länder. Andelen kvarboende har inte heller ökat, trots 90-talskrisen, dåliga ungdomsinkomster och brist på billiga ungdomsbostäder.

Allt fler unga vuxna bor ensamma, vilket hänger samman med fler separationer, särskilt i parbildningsåldern. Unga vuxna umgås allt mindre med anhöriga och grannar. Däremot har vänkontakterna ökat. Under 35 år har 90 procent "någon nära vän". Restaurangbesök har ökat kraftigt, liksom datoranvändning och internet.

Sett i ett internationellt perspektiv är deltagandet i intresseorganisationer (medlemskap, mötesdeltagande) fortfarande mycket omfattande.

Medlemmarna i politiska partier har mer än halverats sedan 80-talet, framför allt bland ungdomar. Bland unga män har partimedlemmarna minskat med nästan tre fjärdedelar, och valdeltagandet har minskat med 18 procent sedan 1976. Återväxten är i gungning, men pensionärerna håller ställningen. Vi ser en markant förgubbning.

Låt oss nu sammanfatta. När vi studerar välfärdsförsörjningen för olika befolkningsgrupper ser vi effekterna av samverkan mellan tre välfärdsinstitutioner, nämligen arbetsmarknaden, välfärdsstaten och familjen (så kallad välfärdsregim), dels i nutid, dels under tidigare perioder. Arbetsmarknaden ger oss resurser (arbetsinkomster, arbets-

miljö). Velfärdsstaten kompletterar och modifierar (med transfereeringar, tjänster och lagstiftning), och familjen går in med ekonomiskt stöd, och samboendets stordriftsfördelar. Velfärdens bas är full sysselsättning, som är förutsättningen för en generös velfärdsstat. Ungdomsarbetslösheten är betydligt värre i andra EU-länder, som har en annorlunda välfärdsmix. I Sydeuropa, med mycket lägre sysselsättning och enorm ungdomsarbetslöshet, blir de sociala skyddsnäten svaga och familjen tvingas då ta ett större ansvar för unga vuxnas välfärd.

Våra problem är visserligen mindre, men vägen är utstakad mot en fortsatt omfördelning av välfärden uppåt i åldrarna. Statistiken visar allt större problem med ungdomars etablering, som drivs av ökade utbildningskrav, arbetsmarknadsproblem och bostadsproblem.

Små/billiga ungdomsbostäder försvann i ROT-saneringen, nyproduktionen vänder sig till välbärgade äldre, och omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter höjer tröskeln för ungdomar (kontantinsatser; borgen eller fast jobb).

Vi ser växande barriärer och ökad konkurrens från äldre generationer. Det nya pensionssystemet (lägre pensioner) gör det attraktivt att jobba några år till, det vill säga ökad konkurrens för ungdomsgenerationen.

Hur bryter man de mekanismer vi pekar på?

Joachim Vogel Professor,

Umeå universitet

Lars Häll

Avdelningsdirektör, SCB”

SCB:Ungdomars etablering. Generationsklyftan1980–2003

Förord

Sverige har en lång tradition av välfärdsrättningar, som går tillbaka till slutet av 1960-talet. Sedan 1974 genomför Statistiska centralbyrån årliga intervjuundersökningar med stora stickprov ur befolkningen. SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) mäter individernas och hushållens välfärd med ett stort antal så kallade *sociala indikatorer* inom ett tiotal levnadsnivåkomponenter. Sociala indikatorer är direkta mått på individuell välfärd.

SCB har tidigare publicerat drygt 100 socialrapporter, med varierande inriktning och omfattning. Föreliggande rapport behandlar ungdomars etablering i vuxenvärlden med avseende på deras levnadsförhållanden. Den ger en översikt över ungdomars välfärd omkring 2002/03, den jämför ungdomars och äldre generationers situation, och den belyser dessutom utvecklingen sedan 1980.

Rapporten har utarbetats av professor Joachim Vogel, SCB samt Umeå universitet, och avdelningsdirektör Lars Häll, SCB. Professor Sven-Erik Johansson, SCB och Karolinska institutet har medverkat som metodstatistiker.

SCB vill rikta ett varmt tack till alla som medverkat, inte minst till intervjuarna och till alla dem som medverkat i undersökningarna under perioden 1980-2003.

Statistiska centralbyrån i oktober 2005

Berndt Öhman

Eivor Höglund Dávila

Innehåll	
Förord	3
Sammanfattning	9
Introduktion	9
Analysmetod.....	10
Etablering i arbetslivet (kapitel 2).....	10
Ekonomiska resurser (kapitel 3)	11
Materiell standard (kapitel 4)	11
Hälsa (kapitel 5).....	12
Sociala kontakter (kapitel 6)	12
Fritidsaktiviteter (kapitel 7)	13
Politiska aktiviteter (kapitel 8)	13
Exponering för kriminalitet m.m. (kapitel 9)	13
Kapitel 1 – Velfärdsräkning och social rapportering	15
1.1 Inledning.....	15
1.2 Velfärdsräkning och social rapportering.....	16
SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)	17
SCB:s system för social rapportering.....	17
1.3 Velfärdsregim och velfärdsförsörjning.....	18
1.4 Velfärd som resurser och upplevelser.....	20
1.5 Etableringsprocessen.....	20
1.6 Analysprogram.....	22
Läsanvisning till diagrammen i denna rapport:.....	24
Kapitel 2 – Etablering i arbetslivet	25
2.1 Inledning.....	25
2.2 Sysselsättning	27
Heltidsarbete.....	27
Deltidsarbete.....	27
2.3 Arbetslöshet	29
Undersysselsättning	29
Tidsbegränsat arbete.....	30
2.4 Arbetsmiljö	31
Fysisk belastning	31
Psykosocial arbetsmiljö	33
Arbetsmotivation	33
Kapitel 3 – Ekonomiska resurser	37
3.1 Inledning.....	37
3.2 Arbetsinkomster	38
3.3 Disponibel inkomst	40
3.4 Monetär fattigdom	42
3.5 Vålbeställda.....	43
3.6 Ekonomisk kris i hushållet.....	44
Kapitel 4 – Materiell standard	47
4.1 Inledning.....	47
4.2 Allmänna tendenser	48
Ett index för levnadsstandard	48
Låg levnadsstandard.....	50
Hög levnadsstandard.....	50
4.3 Fritid: semesterresa.....	51
4.4 Transportresurser: tillgång till bil	51
4.5 Mediekonsumtion: daglig tidning	52
4.6 Bostadsutrustning: diskmaskin.....	53
4.7 Bostadsstandard	53
Utrymmesstandard	54
Småhusboende.....	54
Bostadsrätt	och
hyresrätt.....	55
Kapitel 5 – Hälsa	57
5.1 Inledning.....	57
5.2 Upplevda hälsoproblem.....	58
5.3 Långvarig sjukdom	59
5.4 Svåra besvär	60
5.5 Nedsatt arbetsförmåga.....	61
5.6 Psykosomatiska besvär.....	62
5.7 Vårdkonsumtion	63
5.8 Livsstil.....	64
Daglig rökning.....	64
Motion.....	65
Övervikt.....	65
Kapitel 6 – Familj och sociala nätverk	67

6.1 Inledning.....	67
6.2 Familj och nära anhöriga.....	68
6.2.1 Kvarboende hos föräldrarna	68
6.2.2 Ensamboende.....	68
6.2.3 Umgänge med nära anhöriga	70
6.3 Umgänge med grannar	71
6.4 Umgänge med vänner och bekanta utanför släkten.....	72
6.6 Har någon nära vän.....	73
Kapitel 7 – Fritid	75
7.1 Inledning.....	75
7.2 Friluftsliv	76
7.3 Idrott och motion.....	78
7.4 Kulturella aktiviteter	80
7.5 Data och Internet i hemmet	84
Kapitel 8 – Politiska resurser och aktiviteter.....	87
8.1 Inledning.....	87
8.2 Föreningsaktiviteter	87
8.2.1 En allmän översikt.....	88
8.2.2 Medlemskap i olika föreningstyper	89
8.3 Partipolitiska aktiviteter.....	90
8.3.1 Medlem i politiska partier	90
8.3.2 Politiska möten	92
8.4 Valdeltagande	92
8.5 Intresse för politiska frågor	94
8.6 Förmåga att överklaga beslut.....	95
Kapitel 9 – Utsatthet för kriminalitet och andra otrygga förhållanden.....	97
9.1 Inledning.....	97
9.2 Utsatta för våld eller hotelser	98
9.3 Oro för att bli utsatt för våld.....	100
9.4 Offer för stöld eller skadegörelse	102
9.5 Oroande förhållanden	103
Oro för familjens ekonomi	103
Övriga oroande förhållanden.....	105
Rapportförteckning.....	107
Summary.....	111

Sammanfattning

av Joachim Vogel och Lars Häll

Introduktion

Befolkningens levnadsförhållanden varierar efter ett antal skikttningsvariabler, såsom kön, arbetsmarknadsstatus, yrkesgrupp, ålder, region, familjeförhållanden, etnisk grupp. Sedan 30 år genomför SCB löpande undersökningar och analyser av olika befolkningsgruppers välfärdsutveckling, och hur välfärdsolyftor förändras över tid. I SCB:s rapportserie Levnadsförhållanden ingår en delserie med denna inriktning (rapporter om utsatta grupper). I mer övergripande rapporter visas hur den svenska fördelningsstrukturen i sin helhet har förändrats och hur den ser ut i internationell jämförelse. SCB:s undersökningar och tidigare rapporter visar bl.a. att klasskillnader och könskillnader har minskat på lång sikt, medan generationsskillnaderna har vuxit så långt vi kan följa dem tillbaka i statistiken¹. (1 Se t.ex. Vogel, J. och Råbäck, G. (2004): Materiell ojämlikhet i tids- och internationellt perspektiv. Kapitel 4 i Välfärd och ofärd på 90-talet. Rapport 100 i serien Levnadsförhållanden. SCB.) Statistiken visar att ungdomsgenerationens välfärd sedan länge har utvecklats sämre än äldre generationers.

I denna rapport beskriver vi ungdomsgenerationens välfärdsutveckling med två ansatser. För det första visar vi hur välfärden har förändrats för ungdomar (20-34 år) i reala termer, med ett brett välfärdsperspektiv för ett tiotal välfärdskomponenter. Här visar vi hur sysselsättning, arbetsmiljö, arbetsinkomster, materiell levnadsstandard, hälsa, politiskt deltagande, sociala nätverk och trygghet och säkerhet har utvecklats, och om välfärden för unga vuxna i viss ålder har minskat eller ökat. Vårt andra perspektiv gäller en systematisk välfärdsjämförelse med andra åldersgrupper. Här vill vi visa om unga vuxnas välfärd håller jämna steg med äldre generationers: om generationsolyftorna vidgas eller om de minskar. Rapporten beskriver utvecklingen sedan 1980.

Välfärden bestäms av välfärdsproduktionen som sker på *arbetsmarknaden* (arbetsinkomster; inkomstrygghet; arbetsmiljö), kompletteras och modifieras via *välfärdsstaten* (transfereringar och tjänster), samt genom *familjen* (stöd från föräldrar; försörjningsbörd; samboendets stordriftsfördelar). När vi studerar välfärdsförsörjningen för olika befolkningsgrupper ser vi effekterna av samverkan mellan de tre *välfärdsinstitutionerna* (s.k. "välfärdsfix" mellan arbetsmarknaden, välfärdsstaten och familjen), dels i nutid, dels under tidigare perioder.

Vi kan se *välfärd som en karriär*, som sträcker sig över vår livstid. Under olika livsfaser har vi olika behov och resurser, och arbetsmarknad, välfärdsstat och familj erbjuder också olika möjligheter. Unga vuxna ska etablera sig i vuxenvärlden, och startar en välfärdskarriär via yrkesutbildning, utflyttning från föräldrahemmet, inträde på arbetsmarknaden, egen bostad, par- och familjebildning, som konsument med egen ekonomi och deltagande som vuxna i samhällslivet (som medborgare och i föreningar) etc.

För ungdomsgenerationen gäller större krav än för tidigare generationer under *etableringsfasen*. *Utbildningskraven* har ökat markant, vilket leder till en senareläggning av förvärvsarbete, inkomster, bostad, samt lägre levnadsstandard vid samma levnadsålder. Under 90-talskrisen skärptes trycket på ungdomsgenerationen via markant högre ungdomsarbetslöshet. Detta bidrar till en förlängd etableringsfas och eftersläpning i välfärden i jämförelse med äldre generationer.

Som en allmän sammanfattning av generationsskillnaderna kan vi säga:

- att unga vuxnas välfärdskarriär fördröjdes på bred front. Etableringsfasen utsträcktes i tiden och avslutas vid allt högre levnadsålder
- att unga vuxnas sysselsättning, inkomster, levnadsstandard, och hälsa var oförändrade eller t.o.m. minskade, jämfört med jämnåriga för ett 20- tal år sedan

- att 90-talet innebar en djup nedgång för unga vuxna, men att vi fick en markant återhämtning fram till 2003

- att äldre generationer hade en väsentligt bättre välfärdsutveckling

- att generationsskillnaderna därför har ökat på bred front

De äldre generationerna hade under samma period, och även under 90-talskrisen en fortsatt positiv välfärdsutveckling. Pensionärer fick ökade pensioner (genom ATP-reformens genomslag och genom ökade pensionsrätter via kvinnosysselsättning under 70- och 80-talet). Den etablerade föräldragenerationen i medelåldern hade bättre sysselsättnings- och inkomstrygghet.

Analysmetod

Underlaget i denna rapport är SCB:s årliga undersökningar av levnadsförhållanden (ULF). För att kunna redovisa detaljerad välfärdsstatistik för finfördelade åldersgrupper (5-årsklasser från 20- 84 år) har beräkningar genomförts för fyra perioder, som omfattar flera år (4 år i början av 80-talet, i slutet av 80-talet, i mitten av 90-talet, resp. i början av 2000-talet). Datamaterialet omfattar drygt 20 000 intervjuer per period. Bortfallet var ca. 20 procent.

Vi renodlar ålderseffekten i denna rapport: alla beräkningar av åldersskillnader genomförs med kontroll för strukturskillnader i klass, familjesituation, kön och region. Dessa beräkningar bygger på regressionsanalys, där separata skattningar tas ut för finfördelade åldersgrupper (5-årsklasser). Beräkningarna redovisar vi inte i tabellform utan som färgdiagram för att göra resultaten maximalt överskådliga.

Etablering i arbetslivet (kapitel 2)

Vår tids ungdomsgeneration har introducerats till en betydligt kärvar arbetsmarknad än tidigare generationer. Under 90-talet försvann mer

än vart tionde arbetstillfälle. Återhämtningen sedan dess har ännu kommit knappt halvvägs.

De som var nya på arbetsmarknaden fick därför mycket lägre sysselsättningsnivå och mycket högre arbetslöshet än jämnåriga unga vuxna hade på 70- och 80-talet. Vid mitten av 90-talet var var femte i åldern 20-24 år *undersysselsatt*, och varannan hade ett *tidsbegränsat arbete*.

Samtidigt har ungdomsutbildningen ökat, men därmed också kompetens och förväntningar på arbetsmarknaden. Nu är det alltså en mer kvalificerad ung arbetskraft som möter en kärv arbetsmarknad präglad av global konkurrens, ökad produktivitet och ökade arbetskrav. Därför blir också unga vuxnas bedömningar av *arbetsmiljön* mera negativa än på 80-talet. SCB:s undersökningar registrerar fler unga vuxna som rapporterar *fysisk belastning* i sitt arbete, och fler som anser sig ha ett *tempoarbete*, jämfört med såväl unga vuxna på 80-talet, som med äldre på 2000-talet.

Dessutom är det betydligt fler unga vuxna idag som rapporterar en *instrumentell inställning till arbetet* ("man arbetar enbart för lönen") än tidigare ungdomskullar. Ökad andel med instrumentell inställning gäller generellt för alla åldrar under 90-talet, men mest i ungdomsgenerationen.

Ekonomiska resurser (kapitel 3)

I kapitel 3 redovisar vi att inkomstskillnaderna mellan olika generationer har ökat under de senaste 20 åren. Utvecklingen har varierat starkt mellan olika generationer. Resultaten pekar mot ökade generationsklyftor i samtliga indikatorer, men trots detta reala förbättringar i alla åldrar från slutet av 90-talet.

Under etableringsfasen i 20-årsåldern är sysselsättningen väsentligt lägre än i medelåldern, och den har minskat dels genom ökad ungdomsutbildning, och dels genom ökad ungdomsarbetslöshet under

början av 90-talet. Under 90-talskrisen har därför *arbetsinkomsterna* minskat i åldern 20-24 år (i reala termer), och i stort sett legat stilla från mitten av 80-talet till mitten av 90-talet i åldrarna upp till 50 år. Efter återhämtningen i slutet av 90-talet har arbetsinkomsterna ökat i alla åldrar, jämfört med mitten av 90-talet. Inkomstökningen är däremot betydligt större i medelåldern, och inkomstklyftan till ungdomsgenerationen har därför ökat markant.

De *disponibla inkomsterna* (köpkraft i relation till hushållsstorlek) har ökat i alla åldrar sedan mitten av 80-talet och fram till början av 2000-talet. Ökningen är dock minst bland de yngsta och störst i 50-60-årsåldern. Generationsskillnaderna har således ökat även ifråga om disponibla inkomster.

Fattigdomskvoten har ökat bland 20-24-åringar under 90-talet, och sedan minskat något till 2000-talet. Ungdomsfattigdomen är fortfarande betydligt högre än i medelåldern.

I den övre delen av inkomstfördelningen har stora förändringar inträffat. Andel *välbärgade* (som har en disponibel inkomst som motsvarar minst dubbla socialbidragsnormen) har ökat dramatiskt i medelåldern (45+). Det finns en viss ökning även i ungdomsgenerationen.

Akuta problem med hushållsekonomin (betalningsproblem, lån till mat, socialbidrag, obetalda hyror mm) är betydligt vanligare i ungdomsgenerationen. Även här fanns det en kraftig ökning under 90-talskrisen, men sedan en viss minskning fram till 2000-talet.

Materiell standard (kapitel 4)

Befolkningens materiella standard bestäms av deras arbetsinkomster, skatter och bidrag och av försörjningsbördan (barn). Inkomstbehoven varierar under olika faser i vår livscykel, och därmed även konsumtion och materiell standard.

Arbete och inkomster kommer allt senare under etableringsfasen, och det har lett till att generationsklyftorna i levnadsstandard har ökat sedan 80-talet, särskilt under 90-talskrisen och delvis in på 2000-talet. Ungdomsgenerationens levnadsstandard har stagnerat i de flesta avseenden och delvis också minskat, jämfört med tidigare unga vuxna på 80-talet. Parallellt med stagnation eller minskad standard har vi mätt stora standardökningar i medelåldern och i pensionsåldern. Där fick 90-talskrisen endast marginella konsekvenser. I pensionsåldern har ökade pensionsrättigheter ofta gjort det möjligt att fortsätta med den materiella livsstil man hade i livet.

Medan andelen med *”låg levnadsstandard”* (ett index) halverades för pensionärer sedan 80-talet, så ökade andelen bland de yngsta. Medan *semesterresandet* minskade hos unga vuxna ökade det markant hos pensionärerna. *Bilnehav* ökade också kraftigt i åldrarna över 50 år, men minskade under 30-årsåldern.

Vidare minskade *utrymmesstandarden i boendet* i ungdomsgenerationen (under 30 år), men ökade i medelåldern och i pensionsåldern. Likaså minskade *småhusboendet* i yngre år, men ökade över 50 år.

Ökade generationsklyftor har således uppstått på två sätt: dels genom fortsatta standardökningar bland de äldre (50+), dels genom stagnation och reala standardsänkningar hos de yngsta.

Hälsa (kapitel 5)

Orsakerna till folkhälsoförändringar är komplexa, men de avsätter spår i befolkningsgrupper som vi kan följa via hälsomätningar år för år. Förändringar i folkhälsan kan ses som reaktioner på påfrestningar relaterade till sysselsättning och arbetsmiljö, inkomstproblem och materiell levnadsstandard, naturmiljö, sociala relationer, och otrygghet i tillvaron inom dessa områden. Undersökningarna visar ökade välfärdsproblem under 90-talet inom dessa områden (se arbetslöshet och arbetsmiljö i kapitel 2; resp. ekonomiska resurser i kapitel 3).

Folkhälsan har förändrats i olika riktningar för olika åldersgrupper. Under 90-talet registrerar SCB *hälsoförsämringar* framför allt i de yngre åldrarna. Hälsoproblem uppträder således något tidigare än i början av 80-talet (dvs. vid yngre år).

I de övre åldrarna, särskilt i pensionsåldern är denna tendens inte lika tydlig, och i vissa avseenden kan vi också se förbättrad funktions- och arbetsförmåga. Hälsoskillnaderna mellan generationerna har alltså minskat något, på grund av tydliga försämringar i ungdomsgenerationen.

För samtliga hälsoindikatorer ökade sjukligheten mest för ungdomsgenerationen. Det gäller särskilt *psykosomatiska indikatorer* (sömnlöshet, trötthet, ångest och oro).

Även *livsstilen* påverkar folkhälsoutvecklingen. Undersökningarna visar att rökning har minskat kraftigt i ungdomsgenerationen, att fler motionerar, men också att övervikt ökar.

SCB:s hälsomätningar innehåller delvis subjektiva element (de baseras på egenrapporterad sjuklighet), och kan i viss mån också spegla ökade hälsoanspråk, bättre diagnostisering och ökad kunskap om den egna hälsan under de senaste 20 åren.

Sociala kontakter (kapitel 6)

I kapitlet redovisas hur *företsättningar* för ensamhet eller gemenskap ser ut – omfattningen av familjekontakter, grannkontakter och kontakter med andra vänner och bekanta. Välfärdsstatistiken kan belysa kvantitet och allsidighet i de sociala relationerna, men saknar kvalitativa mått för upplevelsen av samhörighet eller ensamhet.

De flesta ungdomar flyttar från föräldrahemmet kring 20-årsåldern, i stort sett oförändrat sedan början av 80-talet. *Kvarboendet* har inte påverkats nämnvärt av 90-talets massarbetslöshet. Däremot har

ensamboendet ökat bland de utflyttade, mest markant i ungdomsåren mellan 20 och 35. Detta tyder på en mer utdragen parbildning – en återspeglning av de sämre ekonomiska villkor och svårigheter att få en egen permanent bostad under 90-talet.

Drygt 50 procent av ungdomarna upprätthåller veckovisa *kontakter med nära anhöriga* (föräldrar, syskon) sedan man lämnat föräldrahemmet. Detta är en markant minskning sedan 80-talet.

Täta *kontakter med grannar* har också minskat påtagligt bland ungdomarna sedan 80-talet.

Däremot har unga vuxna ett mycket frekvent *umgänge med övriga vänner och bekanta* (utanför släkten). Cirka 90 procent av 20–29-åringarna träffar vänner minst varje vecka (studiekamrater; omfattande kontakter i parbildningsåldrarna).

Över 90 procent i åldrarna upp till 35 år har ”*någon nära vän som man kan ta kontakt med och prata med om vad som helst*”. Även här har det skett en positiv utveckling, och i alla åldrar sedan början av 80-talet.

Fritidsaktiviteter (kapitel 7)

I detta kapitel skildras i huvudsak fritidens möjligheter genom t.ex. friluftsliv, idrott och motion, kultur- och nöjesaktiviteter mm.

Flertalet *friluftaktiviteter* har ökat i frekvens (trädgårdsarbete, strövtåg i skog och mark och andra nöjespromenader). Det är främst de äldre som svarat för ökningen. Aktiviteter som kan vara mera ekonomiskt resurskrävande, t.ex. utflykter med fritidsbåtar, har minskat bland ungdomarna.

Frekvent *motion, minst två gånger per vecka*, har ökat kraftigt i samtliga åldersgrupper. Bland unga kvinnor är ökningen ca 20 pro-

centenheter sedan början av 80-talet, och unga kvinnor har nu passerat männen och ligger nu kring 50 procent.

Kulturaktiviteter, som besök på teatrar, konserter, bio och bibliotek har ökat sedan början av 80-talet, men mest i de övre årsklasserna. En aktivitet som tappat terräng sedan början av 80-talet är *gudstjänst-besök*. Ungdomarna ligger dock kvar på i stort sett oförändrade nivåer.

Besök på restauranger, pubar och kaféer har ökat mycket kraftigt i alla åldersgrupper. Deltagande i studiecirkelar har minskat bland unga vuxna men ökat bland de äldre.

Slutligen visas i kapitlet den explosionsartade utvecklingen när det gäller dator- och Internetanvändning. Den gäller alla åldrar.

Politiska aktiviteter (kapitel 8)

Sett i ett internationellt perspektiv är deltagandet i *intresseorganisationer* (medlemskap, mötesdeltagande) fortfarande omfattande. Redan i 16–24-årsåldern är mer än tre av fyra ungdomar medlemmar i någon förening och över 40 procent säger sig delta aktivt i föreningens verksamhet. Men engagemanget i föreningslivet har minskat kraftigt jämfört med 80-talet. *Medlemsskapen i politiska partier* har halverats sedan 80-talet, från 15 procent till 6 procent 2004. framför allt bland ungdomar. Bland unga män 16–24 år har andelen partimedlemmar minskat med nästan tre fjärdedelar. Sammantaget ser vi en tydlig bild av att återväxten till partierna är i kraftigt avtagande, men att äldre är trofasta högt upp i åldrarna. Det har inträffat en markant förgubbning. Detsamma gäller *politiskt mötesdeltagande*. Även *valdeltagandet* har minskat, från ca. 90 procent kring 1980 till 73 procent år 2002. Även här är minskningen störst bland de yngre.

Vi har också mätt om man ”*själv skulle kunna författa en skrivelse och överklaga ett beslut av en myndighet*”. Det är anmärkningsvärt att ungdomar under 30 år verkar ha tappat kompetens jämfört med 80-talet. Bland äldre åldersgrupper har självförtroendet ökat markant under denna period.

Exponering för kriminalitet m.m. (kapitel 9)

Exponering för våld eller hot (under en ettårsperiod) har ökat sedan 80-talet fram till början av 2000-talet i samtliga åldersgrupper upp till 65-årsåldern. Exponeringen varierar från cirka 14 procent bland de yngsta, 20-24 år, successivt ned till under två procent i pensionärs-åldrarna.

De tydligaste riskgrupperna är unga män på offentliga platser (gator, restauranger, nöjesställen etc.), vilket har en bakgrund i mansrollen, unga och medelålders kvinnor som blir utsatta för våld i den egna eller annans bostad (ofta av nuvarande eller f.d. partners), samt vissa yrkesgrupper (polis, vårdpersonal, busschaufförer etc.).

Oron för att bli utsatt för våld är ett alltmer *ökande* problem bland unga vuxna och i yngre medelålder. Fortfarande är dock oron för våld mångdubbelt högre hos pensionärerna, dvs. i de grupper som egentligen har minst risk att drabbas.

Yngre tillhör betydligt oftare hushåll som drabbats av stöld eller skadegörelse (35 procent bland 20-30-åringar under en ettårsperiod).

I ett avslutande avsnitt om ”*oroande förhållanden*” som kan påverka människors trygghet visas bl.a. att unga vuxna i betydligt större utsträckning än äldre oroar sig för sin framtida ekonomi och för risken att bli arbetslös. Detta korresponderar mot de resultat vi fann i kapitel 2 rörande ungdomsarbetslöshet, i kapitel 3 rörande unga vuxnas inkomstutveckling och i kapitel 5 rörande psykosomatisk hälsa.

Kapitel 1 – Välfärdsmätning och social rapportering

av Joachim Vogel

1.1 Inledning

1990-talets huvudtema i svensk politik är anpassningen av välfärdsstaten till nya yttre förutsättningar. Vi fick en massarbetslöshet på samma nivå som de flesta andra EU-länder, med stora påfrestningar på statsfinanserna. Budgetunderskotten och inflationsbekämpningen framtvängde nedskärningar i transfereringar och offentliga tjänster.

Inför sekelskiftet kunde vi konstatera att flera av folkhemmets centrala målsättningar har förlorat terräng. Det gäller den fulla sysselsättningen, som har avlösts av klart lägre sysselsättning och väsentligt högre arbetslöshet. Det gäller den långsiktiga utvecklingen mot ökande jämlikhet ifråga om materiella levnadsförhållanden, som bröts redan under första halvan av 80-talet. Och det gäller inkomsttryggheten, som garanterades genom generösa transfereringssystem som ersatte inkomstbortfall vid sjukdom, arbetslöshet, arbetsskada och ålderdom. Tryggheten försämrades inte bara genom lägre ersättningsnivåer, begränsade ersättningstider och sämre inträdesregler, utan också genom ökad risk för att inte kunna försörja sig genom eget arbete. Till bilden hör att sysselsättningsminskningen har ledsagats av produktivitetsökningar, ökade exportsiffror och företagsvinster.

Livet blev mindre förutsägbart. 90-talet kan karakteriseras av en otrygghetschock för ungdomsgenerationen. SCB sammanfattade välfärdsutvecklingen under 90-talet i rapport 100 i serien Levnadsförhållanden 2. (2 SCB (2004): Välfärd och ofärd på 90-talet: en temabok om ekonomi, åldrande, inkomst, hälsa, jämlikhet, sociala nätverk, demokrati, fritid och Sverige i världen.)

Hösten 1997 publicerade Statistiska centralbyrån en generell socialrapport, med tillbakablick på perioden 1975- 1995 3. (3 Vogel, Joachim och Häll, Lars, red (1997): ”Välfärd och ojämlikhet i 20-

årsperspektiv 1975-1995”, rapport nr 91 i SCB:s serie Levnadsförhållanden) Denna rapport beskrev en relativt positiv utveckling mot såväl högre levnadsnivå som allt mera jämnt fördelade levnadsförhållanden fram till ungefär 1990. Sedan dess har den allmänt positiva trenden brutits.

1994 genomfördes en större genomlysning av ungdomars levnadsförhållanden 4 (4 Vogel, Joachim, ed. (1994): Ungdomars välfärd och värderingar. SOU 1994:74. Rapport till Barn- och ungdomsdelegationen och Generationsutredningen), som omfattade dels en välfärdsanalys, dels en värderingsstudie. Rapporten baseras på två SCB-undersökningar.

År 2000 kom en generell rapport om generationsklyftans utveckling sedan 1980 5 (5 Vogel, Häll, Johansson och Skjöld (2000): ”Åldres levnadsförhållanden 1980-1998”, rapport 93 i SCB:s serie Levnadsförhållanden), publicerad av SCB, Socialdepartementet och Socialstyrelsen. I den rapporten genomfördes en systematisk granskning av generationsskillnadernas utveckling, denna gång med inriktning på pensionärernas situation i jämförelse med yngre generationer. Metoden var denna gång mer analytisk, med renodling av åldersskillnadernas utveckling 1980- 1998. Denna rapport utarbetades på uppdrag av Socialdepartementet och Socialstyrelsen med anledning av FN:s äldreår.

Denna rapport följer vi nu upp med en ny genomlysning av generationsskillnaderna med samma analysteknik, som tar oss fram till år 2003. Men denna gång lägger vi istället fokus på ungdomsgenerationens situation, även denna gång med jämförelse med samtliga vuxna, och med tillbakablick till 1980.

Under vintern 2005/06 följer sedan ytterligare en större generationsrapport som baseras på samma datamaterial, men nu åter med inriktning på pensionärernas situation. Denna rapport ingår i PSAE

(*Panel Survey of Ageing and the Elderly*), som är en komplettering av SCB:s undersökningar av *Levnadsförhållanden* (ULF) för åren 2002/03 och finansieras av FAS. Denna rapport utarbetas i samarbete med Umeå universitet, sociologiska institutionen.

1.2 Välfärds-mätning och social rapportering

Sverige har en lång tradition av välfärds-mätningar, som går tillbaka till slutet av 1960-talet (Låginkomstutredningen). Sedan 1974 genomför Statistiska centralbyrån årliga intervjuundersökningar med stora stickprov ur befolkningen. SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) mäter individernas och hushållens välfärd med ett stort antal så kallade sociala indikatorer inom ett tiotal levnadsnivå-komponenter.

Sociala indikatorer är direkta mått på individuell välfärd. Resultaten publiceras i så kallade sociala rapporter. SCB har tidigare publicerat 107 rapporter, med varierande inriktning och omfattning. Föreliggande rapport är en översiktsrapport som sammanfattar välfärdsutvecklingen för ungdomsgenerationen 20-34 år under de senaste 24 åren.

Gemensamt för sociala rapporter är vissa grundläggande strategier. ULFundersökningarnas allmänna inriktning – hur man definierar och beskriver välfärden (eller ofärden) – bygger på ett antal centrala ställningstaganden:

1. *man observerar välfärd på individ- eller hushållsnivå.* Det är en förutsättning för fördelningsanalyser, för bedömningar av kausalsamband och för socialpolitiska överväganden.
2. *man begränsar sig inte enbart till ekonomiska mått* på välfärd såsom inkomster, bidrag, förmögenhet
3. *ULF omfattar indikatorer inom följande uppsättning av komponenter:* utbildning, sysselsättning och arbetstider, arbetsmiljö, in-

komster, boendeförhållanden, transporter, fritid, sociala relationer, politiska resurser, trygghet och säkerhet, hälsa och social rörlighet.

4. ULF beskriver i huvudsak *hur olika människor objektivt sett har det*, och man intresserar sig därför primärt för utfall, såsom människornas faktiska inkomster, bostadsstandard, hälsa etc., till skillnad från verksamhetsstatistik rörande bostadsbyggande, investeringar i sjukvård osv.

5. *Välfärdstatistiken ska kunna fungera som varningsklocka*. Den ska både ge fakta om nuläget och om förändringar.

6. Välfärdsstatistiken ska vidare jämföra levnadsförhållanden i olika befolkningsgrupper. Resultaten får därmed karaktären av *systematisk statistik för jämlikhetsdebatten*, för fördelningspolitisk planering och beslut.

7. Mätningarna under ett år avser *samma urval av personer*, vilket gör det möjligt att dels teckna ett välfärdspanorama för samma personer och grupper, dels analysera samband mellan olika typer av välfärdsproblem.

Även om ULF har stor detaljrikedom kan undersökningen inte tillgodose alla intressen på information om vår välfärd. Urvalet bygger på konsensus mellan olika intressenter. Undersökningsprogrammet har därför utformats i samarbete med ett stort antal experter inom forskning, offentlig förvaltning och intresseorganisationer. Programmet följer i praktiken en utpräglat pragmatisk ansats, som är möjlig genom den stora variabelbredden. ULF omfattar ca. 700 variabler (indikatorer och klassificeringsvariabler), vilket tillåter långtgående detaljredovisning. En löpande revision av hela programmet genomförs vart annat år.

SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF)

Sedan 1974 genomför SCB årliga systematiska undersökningar av levnadsförhållanden (ULF). Undersökningarna sker i form av tims-långa personliga intervjuer med slumpmässiga urval ur den vuxna befolkningen 16–84 år, (1974-1979 enbart 16-74 år). Intervjuundersökningarna kompletteras varje år med registeruppgifter rörande inkomster, skatter och transfereringar samt demografiska data.

ULF är inte en standardiserad årlig undersökning utan ett system av sociala undersökningar. Huvuddelen av datainsamlingen (intervju och registerkomplettering) omfattar en uppsättning sociala indikatorer inom var och en av tidigare nämnda välfärdskomponenter. Därutöver förekommer fyra fördjupningsprogram som ingår i undersökningarna under två år och sedan återkommer efter 8 år. Fördjupningsprogrammen är underlag för detaljerade redovisningar på sektorsnivå (komponentnivå).

Intervjuerna genomförs av SCB:s lokala intervjuare. Uppgifterna är skyddade enligt sekretesslagen och genomförs enligt föreskrifter från datainspektionen.

ULF är en kombinerad tvärsnittsundersökning och panelundersökning. Ungefär halva urvalet intervjuas vart åttonde år.

Stickprovsstorleken har under senare år varit ca 6000 intervjuer per år. Bortfallet i undersökningen är cirka 20 procent.

I denna rapport redovisar vi levnadsförhållanden efter *ålder i femårs-klasser* från 20 till 84 år. Genom att lägga samma fyra års datainsamling (t.ex. från år 2000 t.o.m. 2003) byggs relativt stora stickprov upp. Stickprovsstorleken för femårsgrupperna i en sådan period är cirka 2000 personer.

SCB:s system för social rapportering

Publikationsserien Levnadsförhållanden bildar ett system för social rapportering i bemärkelsen att den ger både översiktlig och detaljerad information om hur det är att leva i Sverige. Den sociala rapporteringen berör många av de frågor som är centrala i den politiska debatten. Man kan säga att den är en utvärdering av politiken; den beskriver i siffror vad marknad, stat och kommun, och sociala nätverk har åstadkommit ifråga om välfärd och jämlikhet.

I serien Levnadsförhållanden inom Sveriges officiella statistik (SOS) redovisar SCB systematiska analyser av levnadsförhållanden enligt en långsiktig plan. Rapporteringen omfattar i sin helhet tre typer av rapporter:

- Sektoriella analyser över levnadsförhållanden inom de olika levnadsnivåkomponenterna (arenorna). Dessa rapporter publiceras i princip vart åttonde år och utnyttjar dels fördjupningsmodulerna under en tvåårsperiod, dels sociala indikatorer insamlade sedan 1975.
- Översikter över utsatta gruppers situation, som utnyttjar flera datainsamlingsår och i första hand bygger på sociala indikatorer. Föreliggande rapport inriktas på levnadsförhållanden i ungdomsgruppen 20-34 år.
- Generella sociala rapporter, som ger en översikt över välfärdsutveckling och fördelning för många befolkningsgrupper. Denna typ av rapporter publiceras med längre mellanrum.

Därutöver förekommer analyser av speciella frågeställningar, ofta såsom särskilda uppdrag. Tidigare rapporter i serien Levnadsförhållanden finns förtecknade i slutet av denna rapport. Rapporterna kan beställas från SCB, Publikationstjänsten, 701 89 Örebro, tfn: 019-17 68 00, fax: 019-17 64 44.

Till serien Levnadsförhållanden hör vidare en teknisk appendixserie. Ytterligare information om undersökningens allmänna uppläggning och kvalitetsarbete finns t.ex. i appendix 15 "Teknisk rapport 1990-93".

Om man vill veta mer om ULFundersökningarna eller beställa egna tabeller kan man ringa 08-5069 40 00, faxa till 08-5069 40 05, eller skriva till SCB, BV/SV, Box 24 300, 104 51 Stockholm.

1.3 Velfärdsregim och välfärdsförsörjning

Detta är några av principerna för uppbyggnaden av det centrala välfärdsstatistiska systemet. Urvalet av komponenter och sociala indikatorer som ingår i mätningarna anknyter i viss mån till de traditionella politikområdena utbildning, arbetsmarknad, ekonomi, bostadsmarknad, fritidssektorn, transportsektorn, vårdsektorn och säkerhetssektorn. Velfärdspolitiken ska tillgodose välfärdsförsörjningen inom dessa sektorer, och välfärdsstatistiken ser man ofta som ett planeringsunderlag för den offentliga sektorns verksamhet, för den offentliga tjänsteproduktionen och transfereringssystemet.

Velfärdsförsörjningen avgörs emellertid i huvudsak utanför den offentliga sektorn. Velfärdspolitiken har snarast en korrigerande funktion, vars omfattning har varierat över tid och mellan olika länder. Den har expanderat fram till slutet av 80-talet, men begränsats sedan dess.

Mera allmänt kan man skilja mellan tre övergripande och samverkande välfärdsförsörjningssystem (velfärdsregim), nämligen marknaden (arbetsmarknaden), offentliga sektorn (eller välfärdsstaten) och sociala nätverk (familjen, vänskretsen). Det är en distinktion som också anknyter till den politiska debatten om välfärdsstatens omfattning och roll. I Sverige har distinktionen mellan de tre försörjningssystemen diskuterats under 80-talet av bl.a. Sten Johansson som skiljer mellan privatlivet, marknaden och politiken, och Hans Zetterberg som skiljer

mellan den lilla världen (familjen) och den stora världen (marknaden och offentliga sektorn).

Sett i ett längre tidsperspektiv har marknaden, de sociala nätverkens och offentliga sektorns relativa roll för välfärdsförsörjningen förändrats avsevärt. Förändringarna speglar grundläggande produktionsförhållanden och ideologiska system. I det gamla bondesamhället som byggde på självhushåll spelade marknaden och offentliga sektorn en marginell roll. Industrialismen förde ut befolkningen i lönearbete, splittrade familjer och bröt upp försörjningsansvaret mellan familjemedlemmarna.

Efter marknadens expansion kom välfärdsstatens framväxt. I kommunismens vision minskar marknadens betydelse och övergår till planekonomi. I blandekonomin Sverige dominerade istället tanken att den offentliga sektorn endast skulle kontrollera och komplettera marknaden. Den skulle garantera jämlikhet och välfärd till alla genom reglering, offentliga tjänster och omfördelning via beskattning och transfereringar. På 1990-talet sker en restauration av marknadens betydelse genom avreglering, privatisering, avgiftshöjningar och begränsningar i transfereringssystemen. Balansen mellan marknad och offentlig sektor är fortfarande den centrala politiskt/ ideologiska motsättningen.

Sett i ett internationellt perspektiv skiljer sig Sverige och de övriga nordiska länderna från andra industriländer när det gäller marknadens, familjens och välfärdsstatens inverkan på välfärdsfördelningen. Sverige är även i slutet av 90-talet en utpräglad institutionell välfärdsstat, där välfärdsstaten spelar en större roll (mera omfördelning via transfereringar och skatter) än i de flesta andra EU-länder (Vogel 1997 6 (6 Vogel, Joachim (1997): Living Conditions and Inequality in the European Union. Eurostat: Population and Social Conditions E/1997-3. Luxembourg.), resp. Vogel m. fl. 2003 7 (7 Vogel, J. (2003): European Welfare Production. Institutional Configuration

and Distributional Outcome. Social Indicator Research Series vol 18. Kluwer Academic Publishers.)). Samtidigt spelar arbetsmarknaden en väsentligt större roll för välfärdsförsörjningen i Sverige och de andra nordiska länderna, än i andra industriländer. Hög sysselsättning innebär hög självförsörjningsgrad för enskilda personer (egna inkomster, pensionsrättigheter). Det är i sin tur förutsättningen för generösa socialförsäkringar och offentliga tjänster. I Sverige liksom i andra nordiska länder samverkar alltså hög sysselsättning och kollektivt finansierad välfärd (tjänster, bidrag) i en internationellt unik *välfärds*mix, som ger relativt låg fattigdom, marginalisering och ojämlikhet (Vogel m.fl. 2003).

I Norden spelar däremot familjen en mindre roll än i andra länder, en utveckling som finns i de flesta industriländer. I synnerhet i Syd-europa spelar storfamiljen fortfarande en betydelsefull roll och kompenserar för väsentligt lägre sysselsättning och mera begränsade sociala trygghetssystem. Utanför Norden, särskilt i Sydeuropa, är ungdomsarbetslösheten betydligt högre, och samtidigt är offentliga bidrag och tjänster mera begränsade. Det innebär att familjen måste ta ett större ansvar för ungdomsgenerationens välfärdsförsörjning i dessa länder. Kvarboendet i föräldrahushållet är därför extremt högt i dessa länder, liksom äldres flyttning till sina (medelålders) barn. Vidare är andelen gifta (eller sammanboende) högre än i Sverige, och skilsmässofrekvensen är lägre. Inkomstsvaga grupper, som arbetslösa ungdomar och gamla med svaga pensionsrättigheter är mera inbäddade i familjenät verk; storfamiljen är en etablerad tradition.

Sverige och de nordiska länderna avviker kraftigt från Sydeuropa. Ungdomar flyttar ut i 20-årsåldern, och kvarboendet har inte påverkats mycket av 90-talet massarbetslöshet (Vogel 2001 8 (8 Vogel, J. (2001): European Welfare Regimes and the Transition to Adulthood: A Comparative and Longitudinal Perspective. I "Family Forms and the Young Generation in Europe". Austrian Institute for Family Studies.);Vogel m.fl. 2003). I diagram 1.1 visas utvecklingen i Sverige

efter 1980. Statistiken visar att det visserligen finns en viss långsiktig ökning bland kvinnor under 25 år (ökad ungdomsutbildning), men bland män finns en motsvarande minskning av kvarboendet. I den äldre ungdomsgruppen (25-29 år) fortsätter kvarboendeminskning även under 90 talskrissen.

Diagram 1.1 Ungdomar som bor kvar i föräldrahemmet. Procenttal. Källa: ULF 1980-2003 (utelämnas)

1.4 Välfärd som resurser och upplevelser

Välfärdsbegreppet kan konkretiseras närmare i anslutning till de tre försörjningssystemen. Inom marknad, nätverk och offentlig sektor kan man identifiera ett antal *arenor* där det gäller att etablera sig och uppnå goda levnadsförhållanden. På varje arena skapas (förvärvas) *resurser* som kan sättas in på andra arenor. Våra levnadsförhållanden bestäms av ett *resursflöde*, där olika typer av resurser kedjas samman till mönster som innebär anhopning av goda eller dåliga levnadsförhållanden. Det är sådana negativa mönster som välfärdspolitiken vill bryta, och positiva mönster den vill förstärka.

Arenabegreppet kan enklast illustreras inom marknaden, där arbetsmarknaden och varumarknaderna (bostadsmarknaden, livsmedelsmarknaden osv.) bildar fristående arenor. På arbetsmarknaden sätter man in resurser förvärvade på andra arenor. Ingående resurser är i detta fall utbildning, tidigare yrkeserfarenheter, hälsa och personliga förbindelser (nätverk). Utgående resurser från arbetsmarknaden är arbetsinkomster, som sedan kan sättas in på bostadsmarknaden, livsmedelsmarknaden osv. Andra resurser som skapas på arbetsmarknaden är erfarenheter (yrkesmeriter, färdigheter, livserfarenhet), självkänsla och status som har ännu bredare användningsområden. Analogt kan man tala om resursförbrukning, t.ex. försämrad hälsa. Förslitning på arbetsmarknaden innebär successiv resursminskning, vilket får konsekvenser både på arbetsmarknaden och på andra arenor (t.ex. genom lägre inkomster, större inkomstbehov, lägre status).

Resursflödet omfattar även de andra försörjningssystemen, nätverk lika väl som offentliga sektorn. Exempelvis är inkomster, förmögenhet och status som man förvärvar på arbetsmarknaden, liksom utbildning man förvärvar i offentliga sektorns utbildningssystem, viktiga även inom nätverk, t.ex. familjen (vid partnerval m.m.), inom grannskap och föreningsliv. Inom offentliga sektorn där egentligen lika behandling ska gälla (eventuellt efter behov), spelar i praktiken utbildning, kunskaper, status, och förbindelser en viss roll såsom resurser. Offentliga sektorns roll är att stärka resurssvaga medborgares ställning på marknaden genom bidrag (resurser som kan sättas in på t.ex. varumarknaden), offentliga tjänster till låg eller ingen kostnad (när marknaden inte kan tillhandha dessa till de priser som kan betalas, eller då det rör sig om exceptionella behov), samt inte minst genom rättsregler som reglerar maktrelationer mellan arbetsgivare och arbetstagare, producent och konsument, mellan olika familjemedlemmar osv.

I skandinavisk forskningstradition knyts välfärdsbegreppet oftast till resurser. Man betonar då den instrumentella aspekten: resurserna används för att ge individen goda levnadsförhållanden, som således undersöks indirekt. Ett av skälen är att resurser är lättare att definiera än behovstillfredsställelse (livskvalitet, livsglädje, lycka). Välfärdsstatistiken har dessutom varit starkt inriktad mot samhällsplanering, således mot resurser som kunde stärkas eller begränsas via politiska beslut.

I välfärdsbegreppet bör emellertid även ingå våra upplevelser inom varje arena. SCB:s välfärdsmätningar omfattar visserligen även sådana aspekter, men med begränsning av dels de tekniska möjligheterna, dels p.g.a. utrymmesskäl.

1.5 Etableringsprocessen

Avgränsningen av välfärdsbegreppet, välfärdsinstitutionernas roll och arenaperspektivet bildar den generella ramen för den sociala rapporteringen: den ska ge deskriptiv information om välfärdsfördelningen i

en form som underlättar tolkningar relaterade till välfärdsproduktion via förvärvsarbete, välfärdsstatliga insatser och sociala nätverk. När vi studerar välfärdsförsörjningen i olika åldrar ser vi effekterna av arbetsmarknadens, välfärdsstatens och familjens bidrag, dels i nutid, dels effekter från tidigare perioder.

Vi kan se välfärd som en karriär, som sträcker sig över vår livstid, där vi successivt förvärvar och omsätter resurser till välfärdsutfall. I denna rapport sätter vi fokus på ungdomars etablering i vuxenvärlden. Det är en process som innebär att ungdomsgenerationen successivt tillförs resurser (medborgerliga rättigheter, ungdomsutbildning, arbetsmarknadsstöd, bostättningsstöd etc.) som ska leda fram till en etablering i vuxenvärlden. Det är en process som sedan länge har förskjutits uppåt i åldrarna. I denna rapport beskriver vi hur levnadsförhållandena vid given levnadsålder har förändrats sedan 1980, i jämförelse med äldre generationer.

Ungdomsgenerationens välfärdsförsörjning har varit ett centralt tema i välfärdsforskningen och återkommer även i SCB:s sociala rapportering sedan 30 år. SCB:s rapporter har behandlat *De studerandes ekonomi och levnadsstandard 1976/78* (rapport 29 i serien Levnadsförhållanden), *Arbetslöshetens offer* (rapport 36), *Ungdomars inträde i arbetslivet 1973-1985* (rapport 64), *Vuxnas studiedeltagande 1975-1989* (rapport 69), samt en mer samlad genomlysning i SOU 1994:74 9 (9 Vogel, J., ed. (2004): *Ungdomars välfärd och värderingar*. SOU 1994:74. Rapport till Barn- och ungdomsdelegationen och Generationsutredningen.). Även i övriga rapporter serien Levnadsförhållanden ingår en systematisk bevakning av ungdomars livssituation.

Den gemensamma frågeställningen i dessa rapporter har varit ungdomars välfärdssituation under etableringsfasen från barndom till vuxenliv, i jämförelse med äldre generationers välfärdssituation. Rapporterna har visat successivt ökande generationsskillnader mellan

20-årsåldern, medelåldern och pensionsåldern, och delvis även reala välfärdsminskningar för den yngsta generationen, samtidigt som välfärdsökningarna för de äldre fortsätter. Etableringsfasen har förlängts och förskjutits uppåt i åldrarna: ungdomsutbildningen blir allt längre, inträdet på arbetsmarknaden kommer senare och inkomsterna kommer senare.

Den växande generationsklyftan är ett återkommande tema i den svenska debatten. Konkurrensen om arbete och offentliga resurser med äldre generationer initierade redan på 80-talet en debatt kring *generationskontraktet* mellan generationerna. Arbetsmarknadskrisen på 90-talet skärpte sedan generationsklyftan mellan unga och äldre generationer. Ungdomar drabbades av en svårartad och långvarig störning i etableringsprocessen som fortfarande pågår. Klyftorna fördjupades av massarbetslösheten och reala inkomstminskningar bland unga. I debatten varnades för en upplösning av generationskontraktet och ett framtida generationskrig.

Ansvar för ungdomsgenerationens integration i vuxensamhället berör de flesta politikområden. Två offentliga utredningar har under de senaste 10 åren behandlat behovet av en särskild ungdomspolitik. EU-kommissionen pekar ut integrationen av ungdomsgenerationen som en huvudfråga i sin nya grönbok om *Befolkningsförändringar och nya solidariska band mellan generationerna*.

Etableringsprocessen innebär en övergång från försörjning via nätverk (dvs föräldrar), resp via offentliga sektorn (studiebidrag, sysselsättningsstöd mm) till självständighet inom alla arenor, dvs tryggad sysselsättning, säker inkomst, egen bostad, egen familj, deltagande i den representativa demokratin, eget socialt nätverk etc. Steget från barn till självständig vuxen, från ekonomiskt beroende till oberoende kan vara kort, när alla övergångar kan ske under en relativt kort tidsrymd, eller utdragen när det finns antingen strukturella hinder (såsom höga utbildningskrav, svag efterfrågan på arbetskraft, bostads-

brist), eller svagt samhällsstöd för ungdomars etablering under sådana förutsättningar.

Ungdomsgenerationen har tidvis och i växande utsträckning ställts inför alla dessa problem. Statistiken visar sedan länge att ungdomsutbildningen har förlängts successivt (se diagram 1.2), vilket i sin tur är en konsekvens av ökande utbildningskrav från arbetsmarknaden: längre utbildning är en förutsättning för ökad produktivitet. Vidare har ungdomarnas arbetsmarknad utvecklats negativt i vissa avseenden: de har mött ökad konkurrens från kvinnor (snabb sysselsättningsökning) och den etablerade arbetskraften (LAS innebär högre anställningstrygghet för äldre arbetskraft). Konsekvenserna syns i form av trendmässigt ökande ungdomsarbetslöshet, jämfört med utvecklingen för den etablerade arbetskraften, som man i statistiken kan följa tillbaka till 60-talet. Bostadsmarknaden har periodvis präglats av svårartad bostadsbrist, i synnerhet när det gäller hyresbostäder. Hyrorna har tidvis stigit mera än konsumentpriserna, vilket särskilt drabbar ungdomar som ska etablera sig på bostadsmarknaden.

Diagram 1.2 Utvecklingen av ungdomsutbildningen . Procenttal.
Källa: ULF 1980-2003 (Utelämnas)

I SOU 1994:83 diskuterades framtidsperspektiven för ungdomars välfärdsutveckling:

- **Etableringsprocessen kommer att bli långsammare** och utsträckas över en längre tidsperiod. Allt flera ungdomar kommer att befinna sig i en mellanställning, där man t.ex. bor kvar hos föräldrarna, eller drar sig fram med tillfälliga arbeten varvat med utbildning, fastnar i långtidsarbetslöshet, väntar med familjebildning och barnafödande, lånar till uppehälle och studier osv.

- **Etableringsprocessen kommer att avslutas senare.**

- **Fördelningen av välfärd inom ungdomsgruppen kommer att öka.** Några kommer tidigt ut i vuxenlivet i samtliga avseenden, andra gör det sent i 20-årsåldern.

- **Flera ungdomar befinner sig i en mellanställning** vid varje tidpunkt. Gemensamma erfarenheter och värderingar kan omfattas av allt flera och av allt äldre ungdomar. De kan formeras till generationsmotsättningar och politisk artikulering.

- Sett i ett längre tidsperspektiv är det dessutom **en allt mera kvalificerad och "vuxen" population** som befinner sig i allt längre etableringsfas. Den är större och genomsnittligt äldre, den är mera utbildad och välinformerad än jämnåriga för några decennier sedan, och den har genom lägre rösträttsålder också tillerkänts en tidigare vuxenroll.

1.6 Analysprogram

Jämförelser och referenspunkter är ett centralt element i empiriska analyser. I den inledande texten har vi diskuterat ungdomsgenerationens situation vid olika tidpunkter. Här gäller frågeställningen om ungdomars situation har förbättrats eller försämrats som kollektiv.

Det är givetvis en central frågeställning. Men vi behöver också relatera ungdomsgruppens välfärdsutveckling till övriga generationers utveckling, dvs. en jämförelse av ungdomar med andra åldersgrupper, och deras välfärdsutveckling under perioden. Har ungdomars situation förändrats i samma riktning och lika mycket som äldre generationers? Har generationsskillnaderna ökat eller minskat?

Välfärdsjämförelser kan vidare genomföras som tvärsnittsjämförelser eller som längdsnittsjämförelser. Vid tvärsnittsjämförelser jämför vi olika grupper (t.ex. olika åldersgrupper) vid olika tidpunkter, dvs. olika stickprov som är i samma levnadsålder vid olika tidpunkter.

Vid längdsnittsjämförelser (eller longitudinella analyser) följer vi samma personer under en tidsperiod och registrerar deras välfärdsutveckling under denna period, och jämför den eventuellt med andra åldersgrupper. I denna rapport begränsar vi oss till att kartlägga utvecklingen med tvärsnittsansats (upprepade tvärsnitt), där vi jämför 80-talets ungdomar med 90-talet och 2000-talets ungdomar. Vi jämför också ungdomars situation med övriga åldersgrupper välfärdsutveckling under hela perioden.

Befolkningens sammansättning av avseende på yngre och äldre, efter yrkesstruktur, familjeförhållanden och region kan variera avsevärt, och dessutom förändras under den period vi studerar. Exempelvis förändras familjestrukturen bland de äldre, genom att mäns medellivslängd ökar medan kvinnors är oförändrad, vilket leder till större andel män och färre änkor bland pensionärerna. Klasstrukturen förändras mot lägre andel arbetarklass och större andel i det övre tjänstemannaskiktet. För att renodla ålderseffekten redovisar vi därför alla beräkningar av åldersskillnader med kontroll för kön, klass, familjesituation och region. Dessa beräkningar bygger på regressionsanalys, där separata skattningar tas ut för finfördelade åldersgrupper (5-årsklasser).

Regressionsanalyserna av generationsskillnader har genomförts för fyra perioder (början av 80-talet, slutet av 80-talet, senare delen av 90-talet, resp. början av 2000-talet). Dessa beräkningar redovisar vi inte i tabellform utan som färgdiagram för att göra resultaten maximalt överskådliga.....

Rapportförteckning

I serien Levnadsförhållanden har följande rapporter utkommit:

- 1 Hälsa och sjukvårdskonsumtion 1974
- 2 Sysselsättning och arbetsplatsförhållanden 1974
- 3 Boendeförhållanden 1974
- 4 Utbildning och studiedeltagande 1974

- 5 Ekonomiska förhållanden 1974
- 6 Levnadsförhållanden – utveckling o nuläge enl. tillgänglig statistik
- 7 Sysselsättning och arbetstider 1975
- 8 Översikt över välfärdens fördelning 1975
- 9 Invandrarnas levnadsförhållanden 1975
- 11 Hälsa och sjukvårdskonsumtion 1975
- 12 Arbetsmiljö 1975
- 13 Boendeförhållanden 1975
- 14 Utbildning, vuxenstudier och förvärvsarbete 1975
- 15 Arbetsförhållanden och sjukfrånvaro
- 16 Låginkomstfamiljerna – vilka de är och hur de lever 1975/76
- 17 Fritidsaktiviteter 1976
- 18 Ensamhet och gemenskap – perspektiv på social förankring 1976
- 19 Regionala levnadsnivåvariationer 1975/76
- 20 Hur jämställda är vi? 1975/77
- 21 Om barns villkor
- 22 Social rapport om ojämlikheten i Sverige
- 23 Våra dagliga resor. Behov och resurser
- 24 Offer för vålds- och egendomsbrott 1978
- 25 Handikappad. Delaktig och jämlik? 1977/78
- 26 Data om invandrare
- 27 Social Report on Inequality in Sweden
- 28 Välfärd för vem?
- 29 De studerandes ekonomi och levnadsstandard 1976/78
- 30 Ekonomisk stagnation – vad har hänt med välfärden? 1975–1981
- 31 Politiska resurser 1978
- 32 Arbetsmiljö 1979
- 33 Perspektiv på välfärden 1982
- 34 Skattereformens fördelningseffekter
- 35 Utbildning och utbildningseffekter
- 36 Arbetslöshetens offer
- 37 Oregelbundna och obekväma arbetstider
- 38 Tema invandare
- 39 Hushållens förmögenheter årsskiftet 1981/82
- 40 Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster?
- 41 Handikappade

42 Ohälsa och sjukvård 1975–1983
 43 Pensionärer
 44 Våra dagliga resor. Behov och resurser 1978–1983
 45 Boende 1975–1983
 46 Den svenske bonden
 47 Sysselsättning 1975–1983 (tabellsammanställning)
 49 Tandhälsa och tandvård
 50 Det svenska klassamhället 1975–1985
 51 Ojämligheten i Sverige 1975–1985
 52 Socialbidragstagarna 1983–1985
 53 Perspektiv på välfärden 1987
 54 Ett decennium av stagnerande realinkomster
 56 Fritid 1982–1983
 57 Minskad lönespridning 1968– 1981
 58 Inequality in Sweden
 59 Så använder vi tiden
 60 Jordbrukarnas levnadsförhållanden 1975–1987
 61 Arbetsmiljö 1986–1987. Preliminära resultat (tabeller)
 62 Barns levnadsvillkor
 63 Leva i Västervik
 64 Ungdomars inträde i arbetslivet 1973–1985
 65 Sysselsättning, arbetstider, arbetsmiljö 1986–1987
 66 Offer för vålds- och egendomsbrott 1978–1989
 67 Vuxnas studiedeltagande 1975– 1989
 68 Ohälsa och sjukvård 1988-89. Preliminära resultat (tabeller)
 69 Tema invandrare
 70 Mer eller mindre arbete? – löntagarnas arbetstidsönskemål
 71 Familj i förändring
 72 Sociala relationer 1988-89. Tabeller
 73 Några medicinska handikappgruppers levnadsförhållanden
 74 Handikappade 1975 –1989
 75 Facklig anslutning och aktivitet 1980–1989
 76 Ohälsa och sjukvård 1980–1989
 77 Utbildning och uppväxtförhållanden
 78 Arbetsförhållanden, ohälsa och sjukfrånvaro 1975–1989
 79 I Tid och Otid. En undersökning om kvinnors och mäns

tidsanvändning 1990/91
 80 Tidsanvändningsundersökningen 1990/91. Tabeller
 81 Pensionärer 1980–1989
 82 Våra dagliga resor 1982–1991
 83 Vilka ungdomar motionerar mer?
 84 Boende 1975–1991
 85 Fritid 1976–1991
 86 Föreningslivet i Sverige – en statistisk belysning
 87 Barns hälsa 1988–89
 88 Offer för vålds- och egendomsbrott 1978–1993
 89 Barn och deras familjer 1992–93
 90 Politiska resurser och aktiviteter 1978–1994
 91 Välfärd och ojämlikhet i 20- årsperspektiv 1975–1995
 92 Sysselsättning, arbetstider och arbetsmiljö 1994-95
 93 Äldres levnadsförhållanden 1980– 1999
 94 Tandhälsa och tandvårdsutnyttjande 1975–1999
 95 Ohälsa och sjukvård 1980–2000
 96 Integration till svensk välfärd? Om invandrares välfärd på 1990-
 talet
 97 Funktionshindrade 1988–1999
 98 Föreningslivet i Sverige (Välfärd; Socialt kapital; Demokratiskola)
 99 Tid för vardagsliv
 100 Välfärd och ofärd på 1990-talet
 101 Associational life in Sweden (General Welfare, Social Capital,
 Training in Democracy
 102 Politiska resurser och aktiviteter 1992–2001
 103 Fritid 1976–2002
 104 Offer för våld och egendomsbrott 1978–2002
 105 Bruk och missbruk, vanor och ovanor – Hälsorelaterade
 levnadsvanor 1980–2002
 106 Perspektiv på välfärden 2004
 107 Så bor vi i Sverige. Bostäder, boendemiljö, transporter 1975-2002
 108 Ungdomars etablering. Generationsklyftan 1980-2003
 109 Sysselsättning, arbetstider och arbetsmiljö 2002-2003
 110 Barns villkor

Regeringens bostadspolitik.

DN 051020 sid 6:

"Bostadssegregationen ska brytas till år 2010"

"Mona Sahlin presenterar ett nytt bostadspolitiskt program som ska rädda allmännyttan. Senast år 2010 ska en välbehövlig upprustning av förortsområdena ha påbörjats. Vi måste särskilt satsa på att bryta segregationen, skriver samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin. Satsningen är en del av kampen för att rädda de allmännyttiga bostadsföretagen. Regeringen tillsätter nu en utredning som ska se över villkoren och förutsättningarna för allmännyttan, särskilt i förhållande till EU:s regler, skriver Mona Sahlin."

"Det tornar upp till strid om en hörnsten i bostadspolitiken: de allmännyttiga bostadsföretagen. Moderaterna i Stockholm och andra större städer vill sälja ut de allmännyttiga bostadsföretagen och ombilda till bostadsrätter. Allmännyttan har spelat ut sin roll, säger Fredrik Reinfeldt. Samtidigt har privata fastighetsägare anmält Sverige till EU-kommissionen för att man tycker att reglerna för hyressättningen i Sverige inte ger de privata fastighetsägarna tillräckligt stora vinster. En juridisk prövning pågår och jag ska inte föregripa den. Men vår politiska utgångspunkt är kristallklar: vi ska värna och utveckla allmännyttan, inte avveckla den.

De allmännyttiga bostadsföretagen som kommunerna byggde upp har tagit ett stort ansvar för bostadsförsörjningen i vårt land. Men vi behöver göra mer för framtiden. Jag vill därför se om inte en kursomläggning så i alla fall en nystart av den sociala bostadspolitiken. Den ska stärkas som välfärdens fjärde ben, vid sidan av vården, skolan och omsorgen. En sådan bostadspolitisk offensiv bärs upp av flera viktiga grundpelare.

För det första: vi ska fortsätta bygga nytt i en takt som möter människors behov.

Målet om 120 000 nya bostäder under denna mandatperiod klaras med råge. Ett tillräckligt byggande framöver kräver långsiktigt stabila spelregler för finansieringen. Ett arbete med detta pågår och ska resultera i förslag från regeringen under våren 2006.

Ytterligare en möjlighet för bostadsbyggandet är att använda den ofta attraktivt belägna mark som staten äger men inte längre behöver för sin verksamhet.

Som exempel kan nämnas områden som inte längre används av försvaret. Här kan vi nu använda mark för spännande bostadsprojekt. Regeringen prövar nu hur detta kan utvecklas.

För det andra: Vi ska bygga om, bygga billigare och bygga energismart

Under de närmaste 15 till 20 åren kommer mellan 500 000 och 1 300 000 lägenheter i flerbostadshus att behöva åtgärda installationer och tekniska system som stammar, el och ventilation men också fönster, balkonger och fasader. Det är samtidigt ett tillfälle vi ska ta för att rusta upp våra bostadsområden, inte minst i storstädernas förortsområden.

Bostäder och lokaler står för nära 40 procent av energianvändningen. Därför är det en stor utmaning att effektivisera energianvändningen. Det är också ett viktigt inslag när vi ställer om vårt energisystem och gör det långsiktigt hållbart.

Därför ska vi passa på vid upprustningar att också bygga energismart. Regeringen kommer att presentera ett nationellt program för energieffektivisering och energismart byggande i en proposition under våren 2006.

Ombyggnad kan också ta sikte på att vi ska minska trångboddheten. Ofta har det byggts för kärnfamiljen. Samtidigt har familjebilden

ändrats. Fler lever ensamma. Fler familjer är större än den traditionella kärnfamiljens två vuxna och två barn. Det är viktigt att ett program för ombyggnad också kan bidra till en bättre bostadsstandard för dessa hushåll.

För att stimulera billigare byggande inrättade regeringen i februari 2001 Byggbkostnadsforum som genom information, upplysning och utveckling medverkar till lägre byggbkostnader och därmed förutsättningar för lägre boendekostnader. Här är det mycket angeläget att mycket arbete läggs ned för att minska mängden byggfel. Här måste branschen agera kraftfullt.

"Felkostnaderna" ligger i realiteten på en ohållbar nivå och utgör cirka 20 procent av produktionskostnaderna. Det finns inte många konsumenter i andra delar av samhällsekonomin som accepterar den typen av kostnader. Det är en stor utmaning för byggsektorn.

För det tredje: Vi ska utveckla våra städer och bostadsområden och bryta segregationen,

Vi behöver ett nationellt program för hur vi ska utveckla goda och trygga bostadsområden, med bra kommersiell och offentlig service, med arbetsplatser och kommunikationer. I detta arbete behöver vi också de boendes aktiva medverkan.

Jag vill att vi sätter målet att de som bor i förortsområden senast 2010 ska kunna se konkreta exempel på att välbehövlig upprustning har påbörjats, naturligtvis i en takt som också är ekonomiskt möjlig.

Att utveckla bostadsområden måste ha en särskild bäring på att äntligen bryta segregationen. Det kan aldrig klaras av bostadspolitiken isolerat.

Där måste en rad andra politikområden samverka för att

pressa tillbaka arbetslösheten, öka integrationen och möta social utslagning. Men bostadspolitiken kan och måste bidra till exempel genom att bygga villor i hyresrättsområden och lägenheter i villasamhällen.

För det fjärde: Vi ska stärka ungdomars situation på bostadsmarknaden och göra bostadsförmedlingen smidigare och öppnare.

Regeringen har tillsatt en bostadssamordnare med uppgift att under en treårsperiod arbeta för att ta fram förslag på konkreta åtgärder för att underlätta för ungdomar på bostadsmarknaden.

Samordnaren skall kartlägga hinder för ungdomar att skaffa sig ett eget boende och se över behovet av information om lediga bostäder och hur den kan bli bättre. Samordnaren ska också se över vilka insatser som behövs för att stimulera omflyttning och därmed få i gång flyttkedjor.

Uppdraget skall vara slutfört senast den 18 december 2007 då samordnaren skall lämna en slutredovisning.

För det femte: Bostadsmarknaden ska vara ren, öppen och tydlig. Diskriminering är oacceptabel! Under senare tid har medierna uppmärksammat flera händelser som visar att bostadssökande blir utsatta för diskriminering. Bland annat mot denna bakgrund tycker jag att det är olyckligt att så många kommuner har avvecklat sin bostadsförmedling.

Jag kommer därför att under våren 2006 till riksdagen lägga förslag om en tydligare lagstiftning om kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen.

För det sjätte: De bostadsföretag som vi medborgare äger - de kommunalt ägda allmännyttiga bostadsföretagen - har en nyckelroll. Vi ska stärka allmännyttan för att upprätthålla människors valfrihet:

för oss socialdemokrater är det viktigt att inte minst ungdomar har möjlighet att välja att hyra en bostad av ett företag som hyr ut till självkostnad, inte till hyror som pressas uppåt av krav på vinst till sina ägare.

Det är mot den här bakgrunden som regeringen nu tillsätter en utredning för att se över de villkor och förutsättningar som gäller för allmännyttiga bostadsföretag. Utgångspunkten är att vi ska slå vakt om kärnan i den svenska sociala bostadspolitiken där allmännyttan har en tydlig roll, inte minst som hyresnormerande och som tar ett starkt bostadssocialt ansvar.

Kritik har förts fram av hyresgästernas företrädare som menar att kommuner tar ut en för hög utdelning från sina bostadsföretag och menar att detta strider mot principen att hyrorna i deras bostadsbestånd ska sättas utifrån självkostnad. Det finns därför anledning att se över hur självkostnadsprincipen ska kunna behållas och hur de regler som begränsar de allmännyttiga bostadsföretagens utdelningar till sina ägare blir tydligare.

Den anmälan mot allmännyttan som gjorts av fastighetsägarna signalerar också behov av att se över hur vi som EU-medlem kan bedriva en social bostadspolitik i vårt land. För oss är bostaden en rättighet, och inte en handelsvara. För oss är bostadspolitiken en nationell fråga.

Därför ser jag behov av en genomgång av hur vår bostadspolitiska dagordning förhåller sig till EU:s.

En rapport från Boverket 2002 visar att under perioden 1990 -2001 ombildades 47 500 lägenheter, varav 72 procent i Stockholm stad. I hela Stockholmsregionen var det 38 400. Under samma period ombildades 2 800 lägenheter i Göteborg, 1 100 i Malmö, 400 i Uppsala, 300 i Sundsvall och 100 lägenheter i Norrköping. 10 procent av alla ombildningar skedde utanför storstadsområdena. Dessa siffror visar

hur viktigt det är att slå vakt om allmännyttan, särskilt i områden med stor efterfrågan på bostäder.

Allmännyttan behövs för valfriheten! Jag vill därför tydliggöra de regelverk som ger tillstånd för försäljning av kommunala bostadsföretag. Det måste också i framtiden vara möjligt att hyra sin bostad till självkostnad i allmännyttans bestånd.

Att svensk bostadspolitik har varit lyckosam beror till stor del på att de allmännyttiga bostadsföretagen har använts som verktyg i en aktiv bostadspolitik. Så vill jag också att det ska vara i framtiden. Men allmännyttan konkurrerar på en bostadsmarknad där också privata aktörer verkar. Därför behöver vi se över hur våra förväntningar på att allmännyttans företag tar ett vidare socialt ansvar förhåller sig till konkurrensens principer.

Målet om en god bostad för alla kräver en vilja att använda politiken som verktyg inom bostadsområdet. Här är skillnaderna mellan de politiska alternativen betydande. Högeralliansen saknar helt bostadspolitiska ambitioner. Då vet vi att det är moderaterna som får bestämma. Beskedet till ungdomar och andra bostadssökande är trist och tydligt: Med en moderatledd regering blir det ingen politik för bostadsbyggande och upprustning.

I stället blir det en politik som främjar utförsäljning av allmännyttan och ombildning till bostadsrätt.

Därför blir inte bara EU:s prövning av frågan om allmännyttan utan också den kommande valdebatten inför 2006 års val viktig för att svenska folket ska kunna se de tydliga alternativ som finns också inom bostadspolitiken.

MONA SAHLIN

Samhällsbyggnadsminister “

TCO om arbetstillfällen

DN 050803 sid 6:

“Lägre löner och ersättningar ger inte fler arbetstillfällen”

“Svenskarna tror inte att sänkt ersättning till sjukskrivna och arbetslösa eller sänkta löner för lågutbildade ger fler jobb, skriver TCO-ordföranden Sture Nordh. Däremot tror vi att satsningar på utbildning och ökad trygghet för företagare kan skapa nya arbetstillfällen, enligt en ny Sifundersökning som presenteras i dag. Den visar att det inte finns någon enkel lösning på sysselsättningsproblemet. Men handlingsförlamningen måste brytas. Jag vill lyfta fram tio av våra förslag för att få fler i arbete, skriver Sture Nordh.”

“Sysselsättningen har stått i fokus under våren. Undersökning efter undersökning har visat hur olika grupper i samhället oroar sig för jobben. Rapportering om företagsflytt, katastrofala arbetslöshetssiffror och rekordmånga nya förtidspensionärer har bidragit till en dyster framtidsbild som fulländats av krisen i EU-samarbetet.

Historiskt sett har Sverige varit en vinnare i internationaliseringen av världshandeln. Vi har snabbt och effektivt kunnat ställa om vår produktion till att bli mer konkurrenskraftig och värdeskapande.

Det finns två huvudskäl till denna framgång: Vi har lyckats åstadkomma en snabb omställning genom god utbildning och starka välfärdssystem, och vi har lyckats upprätthålla en stark tro på Sverige som ett modernt och framgångsrikt land.

Sverige har ett mycket gott rykte utomlands som ett av världens mest öppna länder, både politiskt och ekonomiskt. Vi har nått längre än de flesta när det gäller jämställdhet och allmän välfärd. Vi har en välutbildad arbetskraft. Näringslivet håller internationell toppklass även i svåra grenar som IT, telekom och bioteknik. Vi tar snabbt till oss ny teknik och nya trender.

Men debatten i Sverige präglas knappast av tilltro till våra styrkor och möjligheter. Arbetslöshet och utanförskap leder till att allt fler känner sig lurade, bortglömda eller missmodiga.

De "lurade" akademikerna. Dagens unga är den första generation på mycket länge som inte tror att de kommer att få det bättre än sina föräldrar. De har uppmanats till högre studier av en föräldrageneration som såg utbildning som vägen till ett säkert jobb. Men många tvingas börja sitt yrkesliv med arbetslöshet och känner sig lurade.

De "bortglömda" utanför. Närmare en miljon personer i yrkesverksam ålder står utanför den reguljära arbetsmarknaden antingen genom arbetslöshet eller olika former av ohälsa. Sambanden mellan utanförskapet och en tuffare arbetsmarknad blir allt tydligare. Rörligheten har minskat, inlåsningsökningen ökat och tiotusentals människor har i praktiken hamnat i permanent beroende av a-kassa eller sjukersättning.

Det "missmodiga" näringslivet. Sverige uppvisar på post efter post bättre resultat, har en högre sysselsättning och produktivitet än flertalet övriga länder på den europeiska kontinenten. Konkurrenskraften är enligt mängder av studier i världsklass. Ändå deppar det officiella näringslivet, det präglas av missmod.

Man förutspår hur företag och jobb kommer att lämna landet. Man beklagar sig över villkoren i ett land som i många andra sammanhang brukar framhållas som ett av jordens bästa att leva och verka i.

Den svartmålning av svensk industris framtid som bland andra Svenskt Näringsliv ägnat sig åt må vara ideologiskt begriplig. Men den riskerar att bli en självuppfyllande profetia genom att skapa en generation företagare som inte längre tror på företagandet, yrkesverksamma som oroar sig för att mista jobbet, konsumenterna som inte vågar konsumera och unga som inte tror på framtiden.

I missmodets kölvatten ökar också risken för att internationaliseringen ses som ett hot mot Sverige. Den trenden finns redan i dag

och är djupt olycklig. Näringslivet, som väl vet vilka möjligheter den globala arbetsdelningen leder till, står i spetsen för globaliseringskritikerna. Det skymmer bidraget till produktivitetsökningen som ökar vår konkurrenskraft och skapar ett högre välstånd. Det döljer att den internationella arbetsfördelningen leder till lägre kostnader för både företag och konsumenter. Vilket bäddar för en högre inhemsk efterfrågan. Vi behöver det internationella samarbetet - inte minst inom EU - och den fria handeln över gränserna.

**Andra oroande inslag i debatten om sysselsättningen är letandet efter syndabockar. Sjukskrivna och arbetslösa miss-
tänkliggörs. Utanförskapet skuldbeläggs. Människors vilja att ta ansvar för sina liv ifrågasätts.**

För misströns politik heter lösningen sänkta ersättningsnivåer vid sjukskrivning eller arbetslöshet. Det är dock inget säkert recept för ökad sysselsättning, enligt de 1 000 intervjupersonerna i TCO:s nya Sifundersökning. Undersökningen gjordes veckan före midsommar.

- Fler än hälften, 53 procent, av de tillfrågade tror att sänkt ersättning för arbetslösa i ingen eller liten utsträckning skulle bidra till att skapa fler jobb i Sverige. Knappt en av fyra - storstadsbor och företagare överrepresenterade - tror att sänkt ersättning för arbetslösa skulle ha positiva effekter.

- 60 procent av de tillfrågade tror att sänkt ersättning för sjukskrivna i ingen eller liten utsträckning skulle ge fler jobb. Endast en av sex tror på positiva effekter.

- Nära tre av fyra, 71 procent, tror att lägre löner för lågutbildade i ingen eller liten utsträckning skulle bidra till att fler jobb. Endast en av tio tror att fler jobb skulle skapas genom lägre löner.

Samtidigt som svenskarna i hög grad är skeptiska till att försämrade villkor kan förbättra sysselsättningen finns en viss samsyn kring vad som behöver göras. Tre områden pekas ut:

- Regelverket kring företagandet måste bli enklare. Två av tre tror att detta skulle ha stor eller mycket stor positiv effekt. Lika många tror att fler jobb skulle skapas om det vore tryggare att vara egenföretagare.

- Fler än hälften, 55 procent, tror att ökade satsningar på skola och utbildning skulle bidra till att skapa fler jobb. Knappt en av fem är skeptisk.

- Knappt hälften, 48 procent, tror att sänkta skatter skulle bidra till att skapa fler jobb. Fyra av fem tror att höjda skatter skulle få negativ effekt.

Förhoppningarna på internationaliseringen är små. Få tror att fler jobb skapas om utländska företag får det lättare att konkurrera i Sverige. Å andra sidan är det ändå färre som tror att sysselsättningen skulle förbättras om utländska företag fick det svårare. En liten minoritet förordar handelstullar för fler jobb.

Det undersökningen sammantaget visar är att det inte finns någon enkel lösning på sysselsättningsproblemet. Men handelsförslamningen måste brytas.

TCO är inne i ett intensivt arbete med att analysera vad som behöver göras för att få fler i arbete och färre som hamnar utanför. Alla våra ideer är inte färdiga. Men det är bråttom. Jag vill därför lyfta fram tio av våra förslag redan nu.

1. Skapa ett jobbkontrakt mellan stat och kommun. Kommunerna står inför ett gigantiskt generationsskifte. Underlätta det genom att skapa ekonomiska förutsättningar för att tidigarelägga väntande ersättningsrekryteringar. Det kan ske genom förmånliga lån eller genom att öronmärkta bidrag villkoras till nyanställningar.

2. Fler jobb i staten. Satsa resurser på kraftiga personalförstärkningar till försäkringskassan och arbetsförmedlingen för att få fler sjuka och arbetslösa tillbaka i arbete. Det behövs fler personer inom många områden; rättsväsendet; polis och kriminalvård; samt kultursektorn är några andra exempel.

3. En ny sysselsättningspolitisk anställningsform. Tillåt en friare användning av a-kassa, sjukpenning och lönebidrag så att det ger

möjlighet för kommuner, småföretag eller den ideella sektorn att skapa riktiga jobb för långtidsarbetslösa och sjukskrivna.

4. Aterinför utbildningsvikariatet. Låt personer mellan 40 och 55 år studera ett år med a-kassa under förutsättning att en arbetslös vikarierar under studierna.

5. Skapa möjligheter till akademikerpraktik. Ge företag och förvaltningar tidsbegränsad finansiering för att erbjuda praktikplatser åt unga arbetslösa akademiker. Skapa dessutom en ny småföretagarpraktik för till exempel nyexaminerade ekonomer och ingenjörer. Detta skulle göra det möjligt för småföretagen att höja sin utbildningsnivå, samtidigt som arbetslösa akademiker fick en plattform på arbetsmarknaden.

6. Skapa ett nationellt företagaprogram för nyutexaminerade akademiker som vill testa en ny affärsidé kopplad till sin forskning eller utbildning. Detta skulle kunna läggas på högskolorna som en påbyggnad efter avslutad utbildning eller forskning.

7. Underlätta för nya företagare. Låt personer som går från anställning till företagande behålla sina förmåner i socialförsäkringarna under en längre period. I dag är det många som inte vågar släppa taget om sin anställning vilket leder till att många företagsideer förblir bisysslor.

8. Minska inlåsningsen på arbetsmarknaden. Inför en rätt till tjänstledighet för att prova nytt arbete. Slopas eller kortas karenstiden i a-kassan vid egen uppsägning. Nuvarande regler leder till att många stannar för länge i arbetslivets återvändsgränder i stället för att våga säga upp sig och förut sättningslöst söka nytt jobb. Öka Ams stöd till ombytessökande. Personer som riskerar att förlora sitt arbete måste ges möjlighet till ny utbildning inom ramen för arbetsmarknadspolitikerna.

9. Arbetsmarknadens parter bör försöka förhandla fram en ny typ av omställningsavtal. Detta bör inte bara rikta sig mot dem som blir arbetslösa utan ge stöd till nytt arbete även för långtidssjukskrivna, personer som riskerar att bli arbetslösa eller känner sig inlåsta i jobbet. Detta bör understödjas av regeringen genom att företag som omfattas av sådant avtal ges en skattelättnad.

10. Starta en nationell globaliseringskommission; ett nationellt tillväxtråd med arbetsmarknadens parter, företagare och forskare med inriktning på att skapa en gemensam bild av hur Sveriges konkurrenskraft ska stärkas ytterligare och hur forskning och utveckling ska kunna bidra till fler och bättre jobb i Sverige

Jag är dagligen i kontakt med människor som undrar hur det ska gå. Klarar vi jobben? Har svenska företag någon chans? Lönar det sig att plugga vidare? Hur ska det gå för barnen?

Svaret är att det går - men inte av sig självt. Sverige har bättre förutsättningar att klara den globala utmaningen än de flesta. Men då måste vi våga tro på framtiden - och oss själva. Och inse att varje dilemma också innebär nya möjligheter.

Den etniska mångfald som arbetsmarknaden i dag har så svårt att hantera ger oss möjligheter att öka såväl våra globala kontaktnät i industrin som arbetsutbudet och kompetensen i näringslivet.

Den internationaliserade ekonomin ställer verkligen det exportberoende Sverige inför ett antal avgörande utmaningar. Tydligare än någonsin märks att vi är en del i världsekonomin på samma villkor som alla andra, ingen avkrok med egna spelregler.

För att klara utmaningarna krävs ett bättre svenskt lagarbete. Sverige är ett för litet lag på världsarenan för att kunna avstå en gemensam massiv satsning för bättre konkurrenskraft och fler nya jobb.

STURE NORDH

Fuskdelegationen.

DN 051024 sid 8:

“Ny delegation utreder fiffel i bidragssystemen.

Han ska leda en grupp som ska arbeta mot felaktigheter och fiffel i bidragssystemen som redan börjat kallas Fuskdelegationen. Men själv gillar han inte ordet fusk.

-Det leder tankarna fel. Jag är försiktig med ord som är väldigt värdeladdade utan att vara tydliga. En av våra första uppgifter blir att hitta bra beskrivningar på olika saker. Ett brott ska kallas för ett brott. Ett bedrägeri är ett bedrägeri. En felaktig utbetalning kan vara ett bedrägeri men kan också bero på en kvalitetsbrist hos myndigheten eller ett helt oavsiktligt fel, säger vice överåklagare Björn Blomqvist.

I den relativa medieskugga som råder dagen före midsommarafton utsåg regeringen honom att leda den nya Delegationen mot förmånsfusk.

BJÖRN BLOMQVIST är också vice chef vid Riksenheten mot korruption. Han övertog muthärvan kring Systembolaget sedan första åtalet väckts och ska inom kort fungera som åklagare vid rättegångarna. Han har nyligen åtalat en advokat till en av de bestickningsmisstänkta i den härvan för att denne själv ska ha tagit mutor. För närvarande lägger han sista handen vid ett åtal mot anställda vid Vin & Sprit. Han är före detta ekoåklagare, har arbetat tre år i Bryssel vid Eurojust, ett EU-organ med uppgift att bekämpa gränsöverskridande organiserad brottslighet, och har varit expert i bland annat penningtvättsutredningen.

Delegationen är en del i ett ganska färskt regeringspaket mot bidragsfusk. En utredning ska se över de straffrättsliga reglerna, bland annat vill regeringen ha utrett om det går att kriminalisera grov

oaktsamhet. En annan utredare ska se om informationsutbytet mellan olika myndigheter och förmånssystem kan vidgas ytterligare. Dessutom tittar en arbetsgrupp inom regeringskansliet över reglerna om återkrav.

Fuskdelegationen har ett bredare definierat uppdrag. Den ska finna metoder för att mäta felaktigheter, den ska skapa mål för att minska fusket, den ska underlätta samverkan mellan myndigheter, och också föreslå regeländringar om det behövs för att minska oegentligheterna.

Delegationen är också brett sammansatt med representanter från stora delar av den centrala förvaltningen. Där finns också Arbetslöshetskassornas samorganisation, som visserligen inte är en myndighet men som via a-kassorna sköter utbetalningar av 40 miljarder årligen. Där finns polis, ekobrottsmyndighet, åklagare, representanter från Försäkringskassan, Integrationsverket, Brottsförebyggande rådet, länsstyrelser, Statskontoret, Skatteverket och departementen.

EFTER EN KORT FAS av faktainsamling ska delegationen snart fungera i sin roll som samverkansorgan.

-Vi ska få alla myndigheter att arbeta med frågorna och hitta en gemensam syn på felaktiga utbetalningar. Och vi ska definiera riskområden och skilja på kvalitetsfel och rena angrepp på systemen, säger Björn Blomqvist.

Han poängterar nämligen att det finns flera aspekter på felaktiga utbetalningar.

- En är att få ett system som skyddar folk från fel. Ett kryss i fel ruta kan bli en katastrof för någon som kanske får fel ersättning i ett år. De som är ekonomiskt sårbara och som oförskyllt hamnar i en skuldsituation kan ha väldigt svårt att komma ur den.

-En andra aspekt är att skydda systemen från missbruk och överutnyttjande av olika slag.

-Och en tredje är att skydda systemen mot brottsliga angrepp, alltså från folk som står med ena foten inne i systemen och får ersättning och som samtidigt arbetar svart.

DELEGATIONEN SKA ÄVEN följa upp och redovisa vad som görs åt problemen men är ingen kontrollinstans.

-Vi är en samverkansinstans utan överordnad roll. Myndigheterna finns ju med i arbetet och det gör att det som vi kommer fram till antagligen får snabbt genomslag.

Regeringen har möjligen förutsett att delegationen kan nå fram till opinionsmässigt obekväma förslag och kanske just därför givit den i uppdrag att inrätta referensgrupper med arbetsmarknadens parter.

- När vi kommit en bit på väg ska vi sätta oss ned för att lyssna på arbetsmarknadens parter. Men det kommer längre fram i tiden.

Björn Blomqvist anser att en av de viktigaste frågorna är att frågan om felaktiga utbetalningar hamnar på myndigheternas agenda.

-Då hamnar den också i det allmänna medvetandet hos medborgarna. Det hoppas jag bidrar till debatt och opinionsbildning kring att rätt person ska ha rätt ersättning.

STAFFAN KIHLESTRÖM

staffan.kihlestrom@dn.se 08-7381287”

“Statliga utbetalningar

- Nära 75 procent eller cirka 700 miljarder kronor av de statliga utbetalningarna är olika former av bidrag eller ersättningar.

- Utbetalningar från socialförsäkringarna utgör cirka 400 av dessa miljarder.

- Arbetslöshetskassorna betalar ut cirka 40 miljarder kronor årligen.

Asylsökande får bankkort. Från årsskiftet får asylsökande med rätt till dagersättning ett bankkort för att kunna ta ut pengarna i svenska bankomater. Tidigare har dagersättningen, vanligen 71 kronor per dag, betalats ut med en avi en gång i månaden genom Svensk Kassatjänst. Den som tagit emot pengarna har då varit tvungen att identifiera sig med den särskilda legitimationshandling som asylsökande får. Nyordningen möter intern kritik på Migrationsverket och en handläggare säger till Sveriges Radios Ekoredaktion att det nya systemet öppnar för fusk; en person som inte är kvar i Sverige kan till exempel låta någon annan hämta ut pengarna. DN”

Arbetslivsinstitutet. (Sjukskrivningar)

“Pressmeddelande från Arbetslivsinstitutet

Stockholm 2005-10-17

Bilden av sjukskrivningsepidemi i Sverige fel

Bilden av en sjukskrivningsepidemi inom den arbetande befolkningen i Sverige under senare hälften av 1990-talet är felaktig.

– Från hösten 1997 ökade antalet sjukdagar markant. Men det var sjukperiodernas längd som tilltog - inte antalet sjukskrivna, säger forskaren Tor Larsson på Arbetslivsinstitutet.

Tor Larsson är projektledare för RAR[1] som är ett projekt inom ramen för regeringens försöksverksamhet för att minska ohälsan inom offentlig sektor. RAR beskriver sjukvårdsproblematikens art i andra bilder än de som hittills tecknats. I dag läggs analysen fram till regeringen.

Att sjukperiodernas längd ökade förklaras av att systemet med anpassningsgruppernas verksamhet som funnits sedan 1970-talet kollapsade under 1990-talet. Anpassningsgrupperna skapades för att minska utslagningen ur arbetslivet. 1974 kom uppsägningsförbudet i LAS (lagen om anställningsskydd) för äldre och sjuka. Här skapades ett slags samhällskontrakt: arbetsgivaren måste genomföra arbetsutbildning, anpassnings- och omplaceringsåtgärder för att undvika uppsägning för en medarbetare med sviktande arbetsförmåga. Om arbetsförmågan hos personen inte förbättrades trots åtgärderna och arbetsgivaren och facket var ense om detta, trädde samhället in med olika lösningar, som exempelvis deltidspension.

– Det systemet, med lokalt anpassnings- och omplaceringsarbete, monterades ned under 1990-talet. Resultatet blev "eviga" sjukpenninggrundande frånvaroperioder. En bidragande orsak är att det i dag

inte finns utrymme för att folk ska kunna återkomma till enklare sysslor, säger Tor Larsson och fortsätter:

– Statsmakterna har gradvis dragit sig ur sitt åtagande enligt 1974 års samhällskontrakt. En serie domar i Arbetsdomstolen efter 1993 har dessutom av parterna uppfattas som en uppmjukad tillämpning av uppsägningsförbudet i LAS.

1] Regionala arbetsmiljö- och rehabiliteringsgruppen i Sörmland; ett samverkansorgan för de offentliga myndigheterna i länet.

Ytterligare frågor besvaras av:

Forskare

Tor Larsson

E-post: tor.larsson@arbetslivsinstitutet.se”

“17 oktober 2005

Bilden av en massjukskrivningsepidemi i Sverige felaktig

Vi förstår inte varför man skapar intrycket av en massjukskrivningsepidemi, skriver tre forskare på Arbetslivsinstitutet i en populärvetenskaplig artikel som belyser ett projekt inom ramen för regeringens försöksverksamhet för att minska ohälsan i offentlig sektor.

Arbetslivsinstitutet har tillsammans med åtta kommuner, försäkringskassan och arbetsmiljöinspektionen i Södermanlands län genomfört ett av de 18 projekten inom regeringens satsning **Försök att minska ohälsan i offentlig sektor**. De viktigaste resultaten av tre års forsknings- och utvecklingsarbete rapporteras nu till regeringen. Resultaten ger oss anledning att beskriva sjukfrånvaroproblematikens

art i andra bilder än de som vanligen tecknas i den politiska debatten.

Den kraftiga ökningen av antalet sjukpenninggrundade frånvarodagar sedan 1997 har av statsmakterna behandlats som ett allvarligt samhällsproblem med stora statsfinansiella konsekvenser. Från många håll har framhållits fusk och slentrianmässig jukskrivning som viktiga förklaringar till den ökande sjukfrånvaron. Statistiska beräkningar har gjorts av Statistiska centralbyrån och analysenheten vid Arbetslivsinstitutet (Demografiska rapporter 2004:2, SCB 2004) visar dock att den markanta ökningen av antalet sjukdagar mellan år 1996 och 2002 framför allt beror på att sjukperiodernas längd ökade. Endast en mindre del av ökningen förklaras av att antalet jukskrivna har ökat.

Det är alltså inte ett fuskministerium för att motverka en epidemi av sviktande arbetsmoral som behövs - problematiken är av ett helt annat slag. Flera offentliga utredningar, bland annat regeringens sjukfrånvaroutredare Jan Rydh, har påvisat att huvudorsakerna snarare är av strukturell art. Ingen har emellertid hittills givit en tillfredsställande förklaring av var de strukturella problemen består.

Det kvalificerade rehabiliteringsarbetets kollaps

Den viktigaste orsaken till att sjukperiodernas längd ökat sedan 1997 är att det traditionella sättet att avsluta de riktigt svårlösta sjukfrånvaroärendena kollapsade under perioden 1993 till 1996. Vi syftar på det arbetssätt i personalfrågor som i större företag, kommuner och landsting skedde i så kallade anpassningsgrupper. Detta arbete handlade om att finna lösningar på de problem som uppkom då arbetsförmågan sviktade hos anställda, oftast äldre medarbetare och oftast på grund av ohälsa. Anpassningsgruppsverksamheten tillskapades på 1970-talet. Bakgrunden var att de äldre arbetstagarnas sysselsättningssituation markant försämrats i samband med de personalrationaliseringar som skedde i samband med att antalet fusioner inom näringslivet ökade kraftigt under 1960- och 1970-talet. AMS gjorde

regeringen uppmärksam på att de till buds stående arbetsmarknads-politiska medel inte skulle räcka till för att föra utslagna äldre och personer med sviktande arbetsförmåga till ett nytt anställningsförhållande.

I avsikt att tillskapa en broms på utslagningen av äldre och sjuka samt förhindra ökade kostnader i staten för permanent arbetslösa eller förtidspensionerade vidtogs en serie lagstiftningsåtgärder under första halvan av 1970-talet. I lagen om anställningsskydd (LAS) inrättades ett uppsägningsförbud för äldre och sjuka anställda. Via främjandelagen skapades rättslig grund för utbyggnad av anpassningsgruppsverksamheten. Anpassningsgrupperna var ett samrådsorgan mellan företrädare för arbetsgivare, anställda och arbetsförmedling.

Samhällskontraktet

Uppsägningsförbudet i LAS utformades så att arbetsgivaren måste vidta arbetstränings-, anpassnings- och omplaceringsåtgärder för att pröva hur mycket av arbetsförmågan som gått förlorad samt vad som kunde göras för att undvika en uppsägning. Förbudet var emellertid inte absolut. Av lagförarbetet framgår att om det efter dessa åtgärder stod klart att en arbetstagare på grund av ålder eller sjukdom drabbats av "en stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan som är så väsentlig att arbetstagaren i fråga inte längre kan utföra arbete av någon betydelse [...] bör denna nedsättning av arbetsförmågan kunna åberopas som grund för uppsägning" (prop. 1973:129, sidan 126).

Rent praktiskt innebar detta att uppsägning inte kunde ske så länge den anställde uppbar sjukpenning. Om arbetsträningen visat att hela eller delar av arbetsförmågan gått förlorad skulle försäkringskassan bereda ärendet för förtidspension. Och sedan pension hade beviljats på hel- eller deltid kunde uppsägning ske i motsvarande grad. 1970-talets lösning på problemet med ökande utslagning av äldre och sjuka anställda baserades på följande idé: (i) individen ges möjlighet att stanna kvar i arbetsgemenskapen och arbeta efter sin förmåga, (ii)

arbetsgivarens produktivitet äventyras inte eftersom den del av arbetsförmågan som gått förlorad löses ut av sjukförsäkringssystemet, (iii) samhällets kostnader minskar genom att arbetsgivaren betalar lön för den anställdes restarbetsförmåga.

Lösningen inrymde ett arbetsrättsligt institutionaliserat samhällskontrakt mellan arbetsgivarna och staten: Uppsägningsförbudet i LAS motiverade fram ett ansvarstagande från arbetsgivaren till en viss punkt. Staten (företräd av försäkringskassan) förpliktigade sig att lösa ut arbetsgivarens ansvar för den anställdes existensmedel i den mån arbetsgivaren, genom arbetsträning och andra åtgärder, kunde visa att arbetsförmågan var stadigvarande nedsatt.

Avsluta svårlösta fall

I landets kommuner utvecklades anpassningsgruppsverksamheten under slutet av 1970- och 1980-talet till ett arbetssätt för att avsluta svårlösta långtidssjukfall. En avgörande faktor i sammanhanget var att anpassningsgruppen bestod av ledande kommunalpolitiker, inte sällan kommunstyrelsens ordförande, företrädare för de fackliga organisationerna, bemyndigade tjänstemän från arbetsförmedlingen och försäkringskassan samt som regel också företagsläkaren eller annan medicinsk expertis som kunde snabba på framtagningen av intyg och medicinska rehabiliteringsåtgärder. Personalenhetens handläggare svarade för beredning och verkställighet av anpassningsgruppens beslut och utrustades med medel och bemyndiganden för att kunna lösa även svåra anpassnings- och omplaceringsproblem. Så avsattes exempelvis i många kommuner betydande ekonomiska medel för särskilda rehabiliteringsändamål. Om en anställd drabbades av en belastningsskada som resulterade i behov av omplacering till en tjänst med lättare uppgifter underlättades problemlösningsarbetet via ett särskilt bemyndigande till personalenheten. Alla enhetschefer måste för att kunna tillsätta en vakant tjänst göra en personalförfrågan. Personalenheten hade alltid förtur om något rehabiliteringsärende matchade arbetskraven i den vakanta tjänsten.

Förändringar på 1990-talet

Från ingången av 1990-talet förändrades förutsättningarna för anpassningsgruppsarbetet: Arbetsmarknadsmyndigheten skulle inte längre ägna sig åt problem bland de redan anställda. Arbetsförmedlingen lämnade därmed anpassningsgruppsverksamheten. Rätten att bevilja lönebidrag till redan anställda som en sista åtgärd för att förebygga arbetslöshet drogs in. Arbetsgivarna hänvisades till en nyinrättad institution, Arbetslivstjänster, som på konsultbasis erbjöd sig att pröva anställdas arbetsförmåga.

Kommunernas ekonomi försämrades drastiskt under några år efter den statsfinansiella krisen 1992. Omfattande personalrationaliseringar genomfördes vilket resulterade i en drastiskt minskad tillgång på befattningar med lättare arbetsuppgifter. Resurser som tillskapats för att underlätta anpassnings- och omplaceringsarbetet drogs in. 1990-talets rehabiliteringsreform föreskrev genom ny socialförsäkringsrättslig reglering (22 kapitel i lagen om allmän försäkring) en modell för tjänstemannamässig professionalisering av rehabiliteringsverksamheten, som slog undan benen för det problemlösningsarbete i svåra rehabiliteringsärenden som parterna dittills bedrivit.

I enlighet med av riksdagen beslutade statliga besparingskrav föreslog regeringen restriktioner i rätten till förtidspension och sjukpenning (prop. 1994/95:147). Lagändringarna resulterade i att försäkringskassans möjlighet att bevilja (partiell) sjukersättning inskränktes. Förändringen innebar att det nu inte längre räckte att via arbetsträning visa vilken arbetsförmåga en anställd faktiskt hade. I stället krävdes ett medicinskt underlag, som bestyrkte samband mellan en viss sjukdom och en konstaterat minskad arbetsförmåga. Genom denna förändring kan man säga att staten avsåg sitt ansvar enligt det på 1970-talet ingångna samhällskontraktet med arbetsgivarna.

Uppmjukad lagtillämpning

Arbetsdomstolen fällde en serie domar från år 1993 och framåt som

av parterna på arbetsmarknaden uppfattades som en uppmjukad tillämpning av uppsägningsförbudet i LAS. Som en konsekvens uppmånade Kommunförbundet 2002 alla kommuner i landet att utfärda nya rehabiliteringsanvisningar. De nya anvisningarna betonade snarare skyldigheter att formellt uppfylla vissa procedurkrav än att faktiskt lösa de uppkomna svårigheterna så att anställda med hälsoproblem kunde återgå i arbete.

Under perioden 1993 till 1996 föll den dittills bedrivna anpassningsverksamheten i landets kommuner ihop. Ansvar för all sjukfrånvaro-uppföljning - även svårlösta fall där anställda drabbats av stroke, infarkter, psykisk ohälsa, utmattningsdepressioner – decentraliserades till enhetschefer. Föga oväntat förbyttes resursmobiliseringen i anpassningsgrupperna mot ett misslyckande för första linjens chefer. Problemen skulle nu lösas inom ramen för enhetschefens driftsbudget. Om chefen betalade full lön för en markant minskad arbetsinsats fick de ingen ekonomisk kompensation. Konsekvensen blev följaktligen att arbetsbördan för övriga medarbetare ökade. Om detta inte accepterades återstod enbart att hänvisa den som inte orkade arbeta full tid till läkare för sjukskrivning.

Det som har hänt har alltså väsentligen inte karaktären av ett arbetshälsoproblem och absolut inte någon sjukskrivningsepidemi. Det handlar i stället om en serie strukturomvandlande förändringar som verkställts i riksdagen i stor enighet över de politiska blockgränserna.

Statsmakterna prövar nu om man kan lösa problemet med den sviktande arbetsförmågan genom att skapa förutsättningar för arbetsträning i arbetsgivarsamverkan.

Rehabiliteringsinsatserna för arbetslösa sjukskrivna har inte studerats i vår undersökning. Men av vår studie har framgått att olika aktörer upplever att det finns ett grundläggande olöst problem som skapar oro och ångest bland alla berörda. I statlig försöksverksamhet som ge-

nomförts har antagandet om att långtidssjukskrivna ”inlåsta” anställda kan ha arbetsförmåga i andra arbetsuppgifter än de som deras nuvarande arbetsgivare kan erbjuda bara delvis besannats. Via arbetsförmedlingarna har man lyckats att få knappt 30 procent åter i arbete eller i en arbetsmarknadspolitisk utbildning. Av dessa har därtill drygt en tredjedel återgått i sitt tidigare arbete, vilket visar att man inte bör stänga vägen tillbaka genom att stimulera till uppsägning. Den i sammanhanget väsentliga frågan gäller vad som händer med de drygt 70 procent som inte kommer åter i arbete eller överbryggande yrkesutbildning. De har, som det heter i förarbetena till LAS, varaktigt förlorat sin arbetsförmåga.

Tor Larsson Staffan Marklund Peter Westerholm
Forskare vid Arbetslivsinstitutet “

**“Arbetshälsa, RAR-projektet RARs forskningsrapport nr 1
Den galopperande sjukfrånvaron. Sken, fenomen och väsen
av Tor Larsson Staffan Marklund Peter Westerholm**

Innehåll

Sammanfattning	7
Kapitel 1 ”Den galopperande sjukfrånvaron”	2
Föreställningen om ”den galopperande sjukfrånvaron”	12
Sjukfrånvaroökningen betraktad från de lokalt rehabiliterings- ansvarigas perspektiv	14
FKs och Länsarbetsnämnden/AMS kommentarer till arbetsgivarens synsätt	19
Statsmakternas ansvarsplacering och åtgärder för att minska ohälsan i arbetslivet.....	20
Regeringens resultatmålstyrning en skenbar föreställning om en sjukskrivningsepidemi	23
Ökad hälsa eller systematisk ’victim blaming’?.....	26

Mediala myter och lokala realiteter i fråga om ”den galopperande sjukfrånvaron”	27
Precisering av problemställningen	27

Kapitel 2 Rehabiliteringsproblemen ur kommunalt

perspektiv – En fallstudie	28
Översiktlig beskrivning av de 102 långtidssjukfallen	30
Sjukfrånvarooanledningar	30
Kategorisering av ärendena – sortering efter ”problemägare”	33
”Arbetsgivareburken”	35
”FK-burken”	42
”Landstingsburken”	51
”LAN/Af-burken”	53
Indikatorer på systemfel - några sammanfattande kommentarer	58
Sammanfattande kommentarer	65

Kapitel 3 Det upplösta samhällskontraktet

Bakomliggande strukturella orsaker	68
Metodiskt tillvägagångssätt	70
Samhällskontraktet – 1970-talets lösning	71
Uppsägningsförbudet – låset som tvingade fram samråd på arbetsplatserna	72
Anpassningsgrupperna	74
Hellberg & Vrethems studie ’Lagen om anställningsskydd’ (1982)	76
Samverkanskommittén – en politisk vågmästare?	80
Det traditionella rehabiliteringssystemets nedmontering och kollaps	
1990-TALETS BAKÅTBlickand Arbetsmiljö & REHABILITERINGSREFORM.....	88
Sammanfattande bedömning.....	108
Rapportbilaga 1: Lotta Vahlne-Westerhäll	111
Rapportbilaga 2: Jan Rydh	124“

“Rapportbilaga RAR L V-W, PM 2005-10-14
Rättsliga systemfel på rehabiliteringsområdet.

1. Utgångspunkter

RAR-rapporten riktar uppmärksamheten på dysfunktioner i arbetsinriktad rehabilitering som är tydligt hänförliga till spänningsförhållanden mellan arbetsrättslig respektive socialförsäkringsrättslig lagstiftning med tillhörande regelsystem i vårt land. De kan ses som exempel på olika typer av systemfel. I denna promemoria tar jag upp några frågor om systemfel av det slag som beskrivs i rapporten och utvecklar de rättsliga perspektiven något längre än vad som gjorts i rapporten.

Det är uppenbart att på socialförsäkringsområdet finns, när det gäller arbetsinriktad rehabilitering en intressekonflikt och därmed ett spänningsförhållande mellan individ och kollektiv. Det är i själva verket svårt att tänka sig ett samhälle som skulle vara inrättat på något annat sätt. Så länge vi lever i en samhällsstruktur där vi kan tala om det allmänna eller det offentliga kontra den enskilde, kommer detta spänningsförhållande att bestå. Så har det också alltid varit.

Merparten av alla normer i rättsordningen uttrycker ett förhållnings-sätt mellan staten och medborgarna eller medborgarna emellan. Förhållandet mellan staten och medborgarna, men även mellan medborgarna, präglas av makt och beroende. Människan är till sin natur oupplösligt förbunden med kollektiva strävanden som många gånger är baserade på centrala etiska principer. Man har alltid hänvisat till moraliska värderingar när man har velat legitimera maktanvändning och man har också utgått från moraliska värderingar, när man har velat skapa skydd för de svaga.

Normerna är, om man ser till vanligt språkbruk, inget annat än regler eller riktlinjer, som har till uppgift att främja ett visst ändamål eller att förverkliga ett uppsatt ideal, ett mål. Detta gäller både etiska och rättsliga normer. Etiska eller rättsliga beslut går ut på att fatta sådana avgöranden som man tycker sig ha fog att fatta på upplysta och goda grunder. Det är inte fråga om en enbart intellektuell hantering av fakta

utan inom såväl etiken som rätten är det den normativa hanteringen som är dominerande.

För att kunna bedöma hur rehabiliteringsstrukturerna kommer att se ut redan i den nära framtiden måste man utgå från samhälls- och rättsvetenskapliga ”samtidsdiagnoser”. Till dessa ”diagnoser” kan man sedan hänvisa utan att man gör gällande att det är fråga om empirisk kunskap. De fungerar istället som indicier på att vissa utvecklingsdrag ”ligger i luften”. Diagnoserna kan ses som ett slags vetenskapens inlägg i samhälls- respektive rättsdebatten, något som bygger på samhälleliga och rättsliga erfarenheter.

Det vi ser nu och har sett under de senaste femton åren är tvivelsutan starkt ökade spänningar mellan solidaritet och egennytta, mellan kollektiv och individ samt mellan centralförvaltning och självförvaltning. Under de gångna decennierna har rehabiliterings-systemen av demografiska, ekonomiska, politiska och rättsliga skäl kommit att förändras och har inte samma hållbarhet som tidigare. Också rättssäkerheten har blivit klart försämrad och utan rättssäkra institutioner har vi inget hållbart samhälle.

Givet denna mångfasetterade utveckling tror jag inte att våra nuvarande samhällsinstitutioner på rehabiliteringsområdet håller - i varje fall inte fullt ut.- för att samtidigt tillgodose medborgarnas behov och förväntningar och att finna kostnadseffektiva lösningar för detta i en tid då hårdhänta prioriteringar måste göras i offentliga utgifter. I den generiska kategorin samhällsinstitutioner innefattar jag här berörda institutioner och organisationer i offentlig förvaltning och deras funktionssätt och även berörda lagregler och tillhörande regelsystem i sin tillämpning.

De ekonomiska faktorerna är givetvis en viktig del av förklaringen till förändringarna i rehabiliteringssystemet men då inte endast i termer av minskad tillväxt och produktion, utan även i termer av förändrad ekonomisk ideologi. Ideologin styrs inte längre av kravet på social rättvisa utan av kravet på en fri marknad och konkurrens. Detta har i sin tur lett till stora förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen, vilken har stort inflytande på rehabiliteringssystemet.

Vidare har samhället gått mot en allt större mångfald och komplexitet. Mångfalden och komplexiteten är konfliktskapade i högre grad än enhetligheten, som snarare utgör grunden för harmoni. Olika samhälleliga system tillämpas nu på en verklighet som är annorlunda än den de skapades för. Också demografiska förändringar har ägt rum, vilka medfört att gruppen medelålders människor har minskat och de äldre blivit fler. Arbetslösheten har ökat och i ännu högre grad har ohälsan ökat. De snabbt stigande sjuktalen har inneburit att kostnaderna för sjukfrånvaron skenat iväg.

Den enskilda människan har samtidigt förändrats. Från att tidigare ha levt enligt devisen att gruppen/sammanslutningen/föreningen är stark gäller den motsatta, d.v.s. att det är den enskilda individen som skall vara stark. Hon/han skall klara sig själv och statens ansvar skall i motsvarande mån minska.

2. Systemfel inom rehabiliteringslagstiftningen – helhetssyn och renodling.

Det finns tämligen många systemfel på lagstiftningsnivå när det gäller arbetslivsinriktad rehabilitering. Flera av dessa nämns i den nu aktuella RAR-rapporten såsom det spänningsförhållande som i flera avseenden råder mellan den socialförsäkringsrättsliga lagstiftningen och den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Principen om arbetslinjen inom den svenska socialpolitiken har en lång tradition. Den har genomgått olika faser, från att ha handlat om arbetstvång fram tills 1900-talets mitt, till att sedan alltmer betona individens rätt till ett arbete. Under 1990-talet kom arbetskravet återigen i förgrunden, men då i termer av ökade insatser för arbetsrehabilitering av långtidssjukskrivna.

Betoningen av arbetsrehabiliteringen av långvarigt sjuka var en del av den utvidgning av arbetslinjen som skedde i början av 1990-talet. Regering och riksdag ansåg att det fanns såväl ekonomiska som humanitära skäl till att minska sjukfrånvaro och förtidspension och istället öka arbetsinsatserna. Arbetets positiva effekter för den enskilda individen lyftes fram.

Långvariga sjukskrivningar och förtidspensioneringar ansågs inte bara dyrbara för samhällsekonomin, utan även skadliga för individen. Arbetets betydelse för den enskildes självkänsla, välbefinnande och sociala gemenskap betonades.⁷⁸

Den officiella synen idag på principen om arbetslinjen är att aktiva insatser skall prioriteras framför passiva utbetalningar. Den anses bygga på att man fått insikt om sjukskrivningens negativa effekter på samhället och individen. Arbetslinjen innebär att alla i yrkesverksam ålder förväntas att bidra till byggandet av välfärden och de gemensamma trygghetssystemen genom att aktivt delta i arbetslivet. Denna syn har delvis sin grund i de statsfinansiella problemen och delvis i viktiga ideologiska tankegångar. Nedsänkningar i bidragssystemen och utökade rehabiliteringssatsningar skall dels förbättra statens ekonomi, dels ingjuta en mer solid arbetsetik hos bidragsmottagarna.⁷⁹

Den vägledande principen, som infördes genom rehabiliteringsreformen är att anlägga en helhetssyn på individen. Det är den enskilda människan som skall stå i centrum för åtgärderna. Rehabilitering är nämligen en process, inte ett antal lösryckta åtgärder, vilken skall verka över tiden och präglas av en helhetssyn på individen.⁸⁰ Det är oerhört betydelsefullt för den enskilde att vägen tillbaka till arbetslivet eller möjligheterna att få tillbaka funktionsförmågan karakteriseras av ett människovärdigt förlopp där hänsyn tas till individuella behov, förutsättningar och möjligheter. Helhetssynen skall enligt förarbetena därför präglade hela den process som rehabiliteringen utgör.

Alla aspekter på människans funktionsförmåga skall beaktas, vilket betyder att man inte endast skall ta hänsyn till medicinska problem utan också till den enskildes sociala och arbetsmarknadsmässiga situation. Detta leder till att en återgång till arbetslivet skall vara möjlig. Att en faktor som den enskildes ekonomiska situation är betydelsefull för den enskildes motivation och inställning till rehabiliteringsåtgärderna ansågs naturligt redan i slutet på 50-talet ⁸¹ varför dagens marginaleffekter för den enskilde vid återgång i arbete måste beaktas.

Anlägger man en helhetssyn på människan skall hon ses utifrån hela den komplexa verklighet hon lever i. Det innebär att hänsyn skall tas till psykologiska, fysiologiska, socialmedicinska och arbetsmarknadsmässiga förhållanden. Enligt detta synsätt berör rehabiliteringen ytterst den människa som deltar i den och utan hennes ansvar, engagemang och intresse är chanserna små att rehabiliteringen skall lyckas. Med andra ord är det viktigt att stor hänsyn visas den enskilde. Rehabiliteringens yttersta syfte är nämligen att befrämja den deltagande individens väl.

Helhetssynen på rehabiliteringen är "etisk" till sin natur och grundas på den humanistiska människosyn som vuxit fram bl.a. ur kristna värderingar och kommit att känneteckna grundläggande delar av den svenska socialrätten. Helhetssynen har sitt ursprung i människovärdesprincipen, som innebär att alla människor har lika värde oberoende av ålder, kön, ras, samhällsposition etc. Människovärdesprincipen innebär att människan fullt ut har sitt människovärde oberoende av funktionsförmåga, personliga egenskaper och möjligheter att kunna försörja sig själv genom förvärvsarbete. Människovärdet ligger enligt detta synsätt i själva den mänskliga existensen, och principen byggs upp av etiska grundbultar som godhet, rättvisa och jämlikhet. Människovärdesprincipen är starkt förankrad i svensk lagstiftning. Den kommer till uttryck i regeringsformen 1 kap. 2 § andra stycket, där det fastslås att den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde.

Också den internationella trenden i rehabiliteringssammanhang har förstärkt denna inriktning. Rehabiliteringen utgår också i andra länder från en helhetssyn, där fokusering sker på livskvalitetsaspekter, självbestämmande och rätten att bli accepterad utan att vara högpresterande.⁸²

Men helhetssynen kommer inte till användning när försäkringskassan skall ta ställning till arbetsförmåga. Helhetssynen är svår att förena med ett rent medicinskt sjukdoms- respektive arbetsförmågebegrepp vid bedömningen av rätten till ersättning från socialförsäkringen. I dagens mobilisering mot de höga sjuktalen saknas synen på

rehabilitering som en sammanhållen process. En sådan syn tycks inte ha fått något genomslag i arbetet mot ett friskare arbetsliv.

Flera faktorer har bidragit till att det blev svårt att konsekvent upprätthålla helhetssynen. Åren 1995 och 1997 förändrades sjukdoms- respektive arbetsförmågebegreppet i 3 kap. 7 § lagen om allmän försäkring i syfte att renodla dessa begrepp. Genom att minska utrymmet för andra kriterier än de rent medicinska vid bedömningar om sjukförsäkringsrättlig arbetsförmåga ville lagstiftaren "förtydliga" begreppen. Syftet med denna renodling var att problem som inte är medicinskt betingade skulle tas om hand av andra ansvarsområden än socialförsäkringen (t.ex. av arbetsmarknadsmyndigheterna och socialtjänsten).

Den renodling som gällde arbetsförmåga vid korta sjukfall kom även att gälla långa sjukfall. En steg-för-steg-bedömning infördes och följde man den, fick man svar på vem som skulle få ersättning under en nödvändig behandling och konvalescens, samt under rehabilitering. Renodlingen av arbetsförmågebegreppet innebar att färre försäkrade kom att omfattas av rätten till ersättning. Detta ledde i sin tur till att färre människor fick stöd i rehabilitering för återgång i arbete.

Renodlingen har emellertid visat sig vara omöjlig att kombinera med den i förarbetena åsyftade helhetssynen. Lagändringarna får motsatt effekt än den avsedda. Man delar upp människor istället för att betrakta och behandla dem som hela individer. De rent medicinska begrepp som genom renodlingssträvandena kommit i fokus är förlagade och står i strid med modern medicinsk och socialvetenskaplig forskning. Utvecklingen har tvärtemot starkt pekat på sammansatta problem med inslag av psykosociala faktorer i människors sjukdomsbilder.

Socialdepartementet presenterade i januari 2003 promemorian "Åtgärder för ökad precision vid sjukskrivning". Dessa åtgärder syftar i första hand till att minska antalet sjukfall och förkorta längden på sjukskrivningarna. Det framhålls att förslagen inte i något avseende förändrar de grundläggande reglerna för rätten till ersättning vid sjukdom. Syftet är istället att tydliggöra renodlingssystemet vid

bedömningen av arbetsförmågan och att säkerställa att det följs. Det görs gällande att det finns mycket som tyder på att 1995 och 1997 års renodlingsförändringar inte fått tillräckligt genomslag. "Fortfarande pågår en förskjutning i tillämpningen av sjukdomsbegreppet hos patienter, läkare och inom socialförsäkringsadministrationen." Departementet menar dock att detta inte är något som man i första hand löser genom ytterligare förändringar i regelsystemet utan främst genom förstärkta utbildnings- och informationsinsatser. Renodlingen har således kommit för att stanna, ja, t.o.m. att ytterligare befästs.

Det är intressant att konstatera att statsmakternas förhållningssätt till den medicinska professionen har förändrats. Från att i decennier ha "ridit" på det goda anseende och den legitimitet som den medicinska vetenskapen har "spillt över" dels på sjukförsäkringen och andra försäkringar, dels på en rad andra rättsliga fenomen som krävt läkarutlåtanden och medicinsk sakkunskap för rimliga och goda rättsliga beslut, beskyller man nu läkarna för att bidra till de höga ohälsotalen. Man tycks inte vilja ha en yrkeskår som intar en självständig hållning i förhållande till statsmakten och inte effektuerar den politiska majoritetens beslut. Kåren skall därför utbildas i intygsskrivande inom ramen för disciplinen försäkringsmedicin **83**. Endast vissa läkare skall få syssla med intygsskrivande samtidigt som försäkringskassornas egna läkare, försäkringsläkarna, inte tillhör kategorin hälso- och sjukvårdspersonal. "Grindvaktsfunktionen" poängteras för att få ner sjuktalen. **84**

Helhetssyn och renodling kan på flera sätt betraktas som varandras motsatser. Enskilda som saknar arbetsgivare får genom lagändringarna ett sämre utgångsläge och kan komma att missgynnas genom att de hamnar utanför det socialförsäkringsrättsliga rehabiliteringsstödet för den händelse de kan klara ett lättare "normalt på arbetsmarknaden förekommande arbete" och då bedöms vara arbetsförmögna. Detta har tydligt visat sig, med negativa konsekvenser, i rättstillämpningen. **85**

Sektoriseringen har varit en stötesten när det gäller att åstadkomma den önskvärda helhetssynen inom rehabilitering. Helhetssynen gäller

även för den samverkan som bör ske mellan rehabiliteringsverksamheterna, samhällsorganen och de olika huvudmännen. **86** Det har visat sig vara svårt att få till stånd gemensamma mål och ett fungerande samarbete mellan olika myndigheter. Samverkan måste nödvändigtvis innebära ett målinriktat arbete som bedrivs av rehabiliteringsansvariga parter och försäkringskassan tillsammans och syfta till en effektiv användning av samhällets tillgängligarehabiliteringsresurser.

3. Systemfel inom rättstillämpningen - det "korrekta" beslutet och det "goda" beslutet

Det finns uppenbara obalanser när det gäller tillämpningen av rättsreglerna på det rehabiliteringsområdet. Det är därför viktigt att man inte bara diskuterar regler och deras innehåll utan även tillämpningen av dessa. Det är ju i tillämpningen som rättssystemet på ett mer konkret sätt möter den enskilda individen. Tillämpningen skall kännetecknas av både formell och materiell rättssäkerhet och det beslut som fattas skall vara både korrekt och "gott". Att rättstillämpningen sker på ett rättssäkert och riktigt sätt är om möjligt ännu viktigare idag, då besparingarna leder till stora neddragningar.

All rättstillämpning, också den som gäller rehabiliteringsområdet, bestäms utifrån tre utgångspunkter. De rör rättstillämpning på det rent språkliga planet, rättstillämpning med utgångspunkt i rättsordningen uppfattad som ett system och rättstillämpning med utgångspunkt i de enskilda fallen. De olika synsätten har alla sitt berättigande. Ingetdera är ensamt tillräckligt för att riktigt och fullständigt karakterisera rättstillämpningen i ett samhälle av den typ som vi har i Sverige. **87** I en rehabiliteringssituation är det framför allt den andra utgångspunkten som blir aktuell.

Om man ser på rättstillämpningen som ett "system" kan denna uppfattas som en konkretisering av de rättsliga normerna. Man manifesterar normerna i lagtext, lagförarbeten, prejudikat och doktrin. Genom rättstillämpningen sammanställs och tydliggörs just det norminnehåll som är tillämpligt i det enskilda fallet. Rättsreglerna framstår i detta perspektiv inte som färdiga regler, som endast har att

omsättas i handling utan som ett slags råmaterial. Ur detta råmaterial kan man, ofta efter en komplicerad bearbetning, utvinna en för det enskilda fallet individualiserad, tillämpbar norm. Rättstillämpningen är inte fråga om en mekanisk hantering utan den, så snart det inte är fråga om mycket enkla väl tillrättalagda fall, i själva verket representerar den ena ändan av en steglös skala, i vars andra ända man finner lagstiftningen. Rättstillämpningen framstår i detta perspektiv som rättsskapande. Normsystemet är inte färdigt förrän det har kommit till tillämpning i ett konkret fall. **88**

All rättstillämpning kräver tolkning. Normen som tillämparen, om det nu är kassatjänstemannen på en försäkringskassa eller domaren i en domstol, är satt att tillämpa innehåller alltid begrepp som är både vaga och mångtydiga. Uttolkaren använder alltid värderingar, byggda på grundläggande humanitets- och välfärdsprinciper, såsom exempelvis människovärdesprincipen, autonomiprincipen, godhetsprincipen och solidaritetsprincipen. I en konkret situation, när man tillämpar lagen, ingår dessa värden. Det är de som kännetecknar den materiella rätts-tillämpningen och de materiella rättssäkerhets-, rättvis- och likformighetsbegreppen.

Inom dessa materiella begrepp finns krav på flexibilitet för att möta de skiftande fallens egenart. Att ett sådant krav kan komma på kollision med den formella likhetsprincipen är uppenbart. Om så är fallet har det materiella likhetsbegreppet företräde framför det formella. Man skiljer mellan det ”korrekta” beslutet och det ”goda” beslutet. Det ”goda” och det ”korrekta” beslutet låter sig lättast förklaras genom att de sätts in i en konkret situation. Vi kan som exempel ta ett beslut om rehabilitering som en handläggare på försäkringskassan har att fatta. I den kvalitetsgranskning som försäkringskassans personal är ålagd att göra ligger fokus i ”detkorrekta beslutet”. Innebörden av ”det goda beslutet” diskuteras nästan aldrig i underlaget till de kvalitetshöjande metoder som handläggarna vid försäkringskassorna skall använda, eller i de vägledningar och allmänna råd som Försäkringskassan, tidigare Riksförsäkringsverket, tillhandahåller dem, något som i allra högsta grad påverkar rehabili-

teringsarbetet. **89**

Det ”korrekta beslutet” fattar denna tjänsteman då han åstadkommer en formell överensstämmelse mellan de faktiska omständigheterna i rehabiliteringssituationen och de rättsliga normerna. Därmed uppnår han legalitet i formell bemärkelse. Den formella rättssäkerheten innebär då förutsebarhet och kontrollerbarhet för den som skall rehabiliteras. Den formella rättvisan uppnås i betydelsen att lika behandlas lika (till det yttre) och en formell likformighet genom en till formen likadan handläggning av samma typ av rehabiliteringsärenden. Man följer helt enkelt samma regler om insyn, kommunikering m.m. Från centralt håll har den stora vikten av formell likhet i rättstillämpningen framhållits, medan den materiella likheten överhuvud inte har tilldragit sig något intresse, vilket framgår av föreskrifts- och utbildningsverksamhet.

Att ”det korrekta beslutet” fattas i ett rehabiliteringsärende är en nödvändig förutsättning för att också ”det goda beslutet” skall kunna fattas. Om inte förutsebarhet och kontrollerbarhet är för handen kan inte beslutet vara ett fullödigt ”gott beslut”. ”Det goda beslutet” måste givetvis vila på en rättslig grund, men etiska principer såsom männi-skovärdesprincipen, autonomi- och självbestämmandepri-ciperna, godhetsprincipen, behovsprincipen, nyttoprincipen, kostnads-effektivitetsprincipen m.fl. måste också prägla det rättsliga beslutsfattandet. Vissa av dessa principer kan givetvis komma på kollision med varandra. Detsamma gäller de kriterier som konstituerar ”det korrekta beslutet” å ena sidan och dem som konstituerar ”det goda beslutet” å andra sidan, även om, som tidigare framhölls, de förra måste bilda underlag för de senare. Man skulle kunna säga att ”det korrekta beslutet” är liktydigt med formell rättssäkerhet och formell likhet/rättvisa och ”det goda beslutet” liktydigt med materiell rättssäkerhet och materiell likhet/rättvisa. Det innebär att ”det goda beslutet” många gånger ”upplevs ” som stridande mot likhetsprin-cipen. Man har då endast den formella likheten i åtanke, eftersom denna likheten är mycket lättare att till det yttre konstatera.

En annan situation är när man inte håller isär den normativa han-

teringen av rättsfrågor och den kunskapsteoretiska bevisvärderingen. Man ser inte så sällan rättsfrågorna som teoretiska frågor som skall kunna besvaras exakt. Den normativa frågan om hur stark bevisning som krävs anses också ha ett teoretiskt innehåll. Detta kan bidra till att man överskattar möjligheterna att uppnå likhet eller likformighet. **90** Man kan komma till olika resultat i två rehabiliteringssituationer som förefaller likartade, därför att man i ena fallet finner de faktiska omständigheterna styrkta, medan de inte är det i det andra fallet. Eller så kommer man till samma resultat i de båda fallen, trots att de faktiska omständigheterna i det ena fallet inte är styrkta, därför att man felaktigt använder ett likhetstänkande, där det inte är berättigat. I det förra exemplet har man gjort en riktig rättstillämpning men upplever det som om man inte har god kvalitet i hanteringen, eftersom man inte kommer fram till ett likartat resultat. I det senare exemplet upplever man att rättstillämpningen är likformig, medan den i själva verket är felaktig.

Olika myndigheter och organ fattar inte så sällan motsägelsefulla beslut i samma rehabiliteringsärende, vilket kan vara till nackdel för individen. Det är svårt att garantera att ett beslut som rör den enskildes sociala trygghet fattas utifrån en helhetssyn, där berörda instanser samverkar, tar hänsyn till hennes eller hans förutsättningar och samlade behov. ”Revirtänkandet” har varit starkt nog att motverka den eftersträvarsvärda samordningen mellan olika myndigheter och specialiteter. Denna utveckling hänger samman med den sektorsvisa speciallagstiftningen och med ett finansieringssystem kännetecknat av ett strikt uppdelat budgetansvar mellan olika myndigheter. Till detta kan fogas en ökad professionalisering av ärendehandläggning genom en alltmer specialiserad utbildning. Och det är bara att konstatera att det moderna samhällets specialisering och differentiering, både inom och mellan olika organisationer, inte har motsvarats av lika snabbt utvecklade former för samordning och integrering.

Konsekvenserna ser vi i en ökad splittring eller ”fragmentering” av rehabiliteringsverksamheten. Organisationer och myndigheter kritiserar med rätta allt oftare för en ”bristande helhetssyn”. Inom reha-

biliteringsområdet ser klienterna sina behov som en helhet, medan de berörda myndigheterna tenderar att stycka upp dem i separata delar som hanteras av olika enheter.

Avslutningsvis kan återigen framhållas att de nu diskuterade systemfelen inom rehabiliteringsverksamheten långt ifrån är de enda. RAR-rapporten ger vid handen att ytterligare systemfel finns. Eftersom rehabiliteringsområdet är en synnerligen viktig del av samhället är det centralt att dessa systemfel synliggörs, diskuteras förutsättningslöst och, om möjligheter finns, åtgärdas.

Göteborg, 14 oktober 2005. Lotta Vahlne-Westerhäll

Professor Göteborgs Universitet Juridiska Institutionen

e-post < lawlwes@mark.econ.gu.se >

78 Prop. 1990/1991:141 s. 35 ff.

79 S. Marklund, (red.), Rehabilitering i ett samhällsperspektiv, andra uppl. Studentlitteratur, Lund 1995, s. 47.

80 L. Vahlne Westerhäll, Normgivningens etik – exemplet rehabilitering, Normativa perspektiv, Festskrift till Anna Christensen, Särtryck. Juristförlaget i Lund 2000 s. 562 ff.

81 SOU 1961:29 Förtidspensionering och Sjukpenningförsäkring m.m. Förslag avgivet av 1958 års Socialförsäkringskommitté s.161 ff.

82 SOU 1998:104 s. 211.

83 SOU 2003:63, SOU 2003:106, Ds 2003:63, SOU 2004:113 och 2004:127.

84 Se Rättssäkerhetsfrågor i socialrätten (red. L Vahlne Westerhäll), Norstedts Juridik 2002, s 244-266.

85 S Stendahl, Communicating justice, providing legitimacy, Iustus förlag, Uppsala 2003, s 134-245.

86 SOU 1998:104 s 213.

87 S. Strömholm, Rätt, rättskällor och rättstillämpning, 1981, s. 354 f.

88 S. Strömholm, a.a., s. 354.

89 Se Riksförsäkringsverkets administrativa föreskrifter RAF 1997:1.

90 L. Vahlne Westerhäll, Socialförsäkringssystemets sönderfall, Försäkringskassaförbundet Fakta & Debatt 2003. “

Partiernas medlemsantal

DN 051024 sid 6:

"Partiernas medlemsantal halverat på drygt tio år"

“Ny rapport från SNS demokratiråd: Folkrörelsepartierna är på väg att tyna bort. Antalet medlemmar i de politiska partierna har nästan halverats de senaste 13 åren. 1991 hade de svenska partierna 625 000 medlemmar, i fjol var det bara 329 000, skriver statsvetaren Olof Petersson. Partierna domineras i takt med att medlemsantalet sjunker allt mer av de förtroendevalda. Var fjärde partimedlem under 65 år är politiker. Den svenska kollektivistiska folkstyrelsemodellen blir också allt mer individualistisk. Därmed undergrävs partiernas legitimitet och anspråk på att företräda en samlad opinion, skriver Olof Petersson.”

“För fem år sedan publicerade SNS demokratiråd en bok som beskrev hur partierna i snabb takt förlorade medlemmar. Om utvecklingen fortsatte i samma takt skulle antalet partimedlemmar vara nere i noll efter ett drygt årtionde.

I en ny rapport har jag följt upp tidsserien med data från de senaste fem åren. Huvudresultatet är att medlemsraset fortsätter. Antalet partimedlemmar har minskat från 625 000 år 1991 till 329 000 år 2004. Det rör sig alltså nästan om en halvering under dessa tretton år.

Det finns vissa skillnader mellan partierna. Framför allt är det de tre medlemsmässigt största partierna – socialdemokraterna, centern och moderaterna – som fortsätter att förlora medlemmar. För övriga partier är utvecklingen avstannande eller relativt stabil.

En framskrivning av trenden enligt samma metod som för fem år sedan ger vid handen att antalet partimedlemmar skulle nå nollpunkten omkring år 2017. Tidpunkten har alltså skju-

tits några år framåt i tiden. Det kan tolkas som att det nu finns tecken på att takten i medlemsminskningen håller på att mattas av.

Den mest realistiska prognosen är att kurvan över antalet partimedlemmar planar ut på en nivå. Medlemsantalet skulle i så fall visserligen hamna ännu lägre än i dag, men betyder ändå att något eller några hundratusental människor är med i något parti.

Den utveckling som vi nu är mitt inne i skulle således innebära, inte att partierna helt försvinner som medlemsorganisationer, men att de håller på att ändra karaktär. Den gamla typen av folkrörelseparti, som fortfarande spelar stor roll i politikens egen föreställningsvärld, är på väg att tyna bort. På de lokala partimötena kommer vanligen några pensionärer och de som redan sitter som politiker i kommuner och landsting. Men de ”vanliga” medlemmarna, samhällsintresserade medborgare i olika åldrar och med olika erfarenheter, blir alltmer sällsynta.

Innebär detta att demokratin är inne i en akut kris? Knappast. Det finns många olika varianter av parlamentarisk demokrati och en del länder har partier av helt annan karaktär.

De politiska partierna i Sverige kommer att finnas kvar, bland annat därför att de säkrat sin finansiering genom offentligt partistöd. Partier kan i dag fungera med ett minimum av medlemmar.

Inte heller från medborgarnas horisont behöver utvecklingen vara katastrofal. Många undersökningar visar att de sjunkande medlems-talen ingalunda speglar ett avtagande samhällsengagemang. Tvärtom är dagens medborgare ofta kunniga, kritiska och aktiva, men de väljer att använda andra kanaler än traditionella partier och organisationer.

Man kan ändå inte vifta bort problemet med de sjunkande medlemstalen. Partierna kanske kan överleva och medborgarna klarar sig måhända ändå. Bekymret är politikerna.

Aristoteles använde uttrycket det politiska djuret, zoon politikon. Människan som politisk varelse förkroppsligas i vår typ av

representativ demokrati av partipolitiker. Risken är att detta släkte snart måste sättas upp på listan över utrotningshotade arter.

Just nu pågår nomineringsprocessen inför valet nästa år. I många lokala partiorganisationer ägnas nu stor möda åt att få fram kandidater som kan fylla listorna till riksdagen, landstinget och kommunen.

Ibland lyckas det inte. Enligt uppgift från Valmyndigheten står det redan tio stolar tomma i landets kommunfullmäktigeförsamlingar. Vakanserna har uppstått eftersom partierna inte fått fram några villiga kandidater.

Rekryteringsproblemen förklaras av flera, delvis samverkande, faktorer. Den väljarsociologiska utvecklingen mot ökad rörlighet och försvagade band mellan väljare och partier har redan pågått i ett halvsekel. Rollen som förtroendevald har blivit alltmer otacksam, eftersom det många gånger är "politikerna" som får ta ansvar för impopulära beslut. Kommun- och landstingspolitiker utsätts allt oftare för hot, våld och trakasserier.

Frågan är hur partierna framöver ska kunna klara sin viktiga uppgift att nominera personer till valda förtroendeposter i kommunerna, landstingen och staten. Antalet kommunala förtroendeposter efter valet 2002 uppgår till cirka 67 000. Eftersom en person kan ha flera uppdrag är antalet förtroendevalda mindre. Antalet kommunalt förtroendevalda har av statsvetaren Hanna Bäck och statistikern Richard Öhrvall beräknats till cirka 42 000.

I landstingen finns omkring 7 000 uppdrag som besätts av knappt 5 000 personer. Cirka 60 procent av de landstingsvalda har också något kommunalt uppdrag, varför det totala antalet personer med uppdrag i kommun och/eller landsting uppgår till knappt 45 000. Härtill skall läggas riksdagsledamöter och andra förtroendeposter inom den offentliga sektorn. De politiska partierna har också i uppgift att nominera domstolsväsendets nämndemän, vilkas antal uppgår till knappt 6 000.

Totalantalet förtroendevalda låter sig inte exakt beräknas, men kan uppskattas till storleksordningen 50 000. Denna siffra kan sättas i relation till det totala antalet partimedlemmar, som i dag uppgår till

knappt 330 000. Det innebär att ungefär 15 procent av medlemmarna är politiker, i den meningen att de har åtminstone något förtroendeposter.

I några av de medlemsmässigt mindre partierna utgör de förtroendevalda en ännu högre andel av medlemskåren. Inom vänsterpartiet, miljöpartiet och folkpartiet har var tredje eller var fjärde medlem ett valt uppdrag.

Statistiken visar att ålderspensionärer är underrepresenterade bland de valda politikerna. Partierna strävar i första hand efter att nominera personer som är under 65 år. Det innebär att rekryteringsbasen smalnar, eftersom åtskilliga av partiernas medlemmar i så fall faller för **åldersstrecket**.

En kalkyl över antalet förtroendevalda i proportion till antal medlemmar under pensionsåldern visar på ett genomsnitt kring 25 procent.

Om man till de personer som för tillfället är valda politiker också lägger dem som tidigare innehaft något uppdrag, och dem som står i beredskap att ersätta avgående ledamöter, står det helt klart att en stor, och ökande, andel av partiernas medlemmar utgörs av politiker.

Redan i dag förekommer det att partierna nominerar kandidater som inte är medlemmar. En del lokala försök att annonsera efter villiga och att ordna olika slag av traineeprogram har förvisso gett resultat. Men en del personer som rekryteras på detta sätt ryggar för att gå med som medlem. De vill inte "köpa hela paketet".

Därmed undergrävs partiernas legitimitet och anspråk på att företräda en samlad opinion. Den svenska folkstyrelsemodellen, som haft en starkt kollektivistisk kultur, förändras i individualistisk riktning.

Partiernas aktuella problem får också konsekvenser för den kommunikationsprocess som är så betydelsefull för ett demokratiskt samhälle. De politiska partierna startade en gång som ett slags massmedier. Genom partiorganisationer med bred medlemsförankring kunde lokala opinioner och krav kanaliseras uppåt till de styrande. Folkrörelsemodellen rymmer också en nedåtriktad kommunikation, som inne-

bär att partiledningarna kan förklara och försvara sina åtgärder via ett nätverk av lokalorganisationer, partipress och aktiva medlemmar.

Man kan beskriva utvecklingen som en maktkamp mellan partier och medier. Stridsfrågan är inte oviktig i en demokrati: vem kan bäst göra anspråk på att vara ombud för folkopinionen? I grundlagen står det att riksdagen är folkets främsta företrädare. Det är en vacker målformulering, men knappast realistisk som beskrivning av dagens maktförhållanden.

En av de största politiska förändringarna under de senaste årtiondena är mediernas ökande makt. Medierna anser sig numera ha minst lika stora anspråk på att företräda folkopinionen. Det flitiga utnyttjandet av opinionsmätningar är ett exempel. Inflytandet över valrörelsens uppläggning är ett annat.

Ett inslag i denna händelseutveckling är att politikerna förlorat sitt monopol på opinionsbildningen i samband med de allmänna valen. Denna förändring har av statsvetarna Peter Esaiasson och Nicklas Håkansson betecknats som en av de största maktförskjutningarna under 1900-talet.

Av dessa analyser att döma skulle maktkampen mellan partier och medier nu vara avgjord. Partierna förlorade och medierna vann.

Men historien har inte nått sitt slut. Många frågor återstår. Har dagens medier tillräcklig kvalitet och integritet för att kunna fylla sin självpåtagna roll som folkviljans företrädare? Kan de gamla politiska partierna pånyttfödas för att bättre svara mot kraven och förväntningarna från dagens kritiska och skeptiska medborgare? Vem vill bli politiker i morgon? Behöver rollen som förtroendevald tänkas i nya banor? Utmanas både politiska partier och dagens medier av nya tekniska metoder att kommunicera?

De sjunkande medlemstalen är ett faktum och de ställer de politiska partierna inför en del omedelbara problem. Utvecklingen är också tecken på en mer djupgående förändring, som reser ett antal fundamentala frågor om folkstyrelsens framtid.

Olof Petersson Statsvetare, forskningsledare vid SNS “

Var tionde har inte råd med tevebox.

DN 051013 sid 6:

"Var tionde svensk har inte råd att skaffa digitaltevebox"

“Folkpartiledaren Lars Leijonborg kräver att regeringen stoppar nedsläckningen av det analoga tevenätet. Över 25 procent av låginkomsttagarna och 15 procent av pensionärerna kan inte köpa digital-tevebox av ekonomiska skäl, enligt ny Temoundersökning. Totalt måste 11 procent av hushållen avstå från digitalteve. Barn och gamla drabbas hårt, skriver folkpartiledaren Lars Leijonborg.”

“Med start den 19 september släcks dagens tevesändningar. Det har regeringen bestämt. För att kunna fortsätta se på teve krävs det för de flesta hushåll att de skaffar ny teknisk utrustning, en digitaltevebox, och i vissa fall också en helt ny teveantenn.

Enligt regeringsbeslutet i juni upphör sändningarna först på Gotland, därpå i Gävle den 10 oktober och sedan i Motala den 21 november. För resten av landet kommer släckningen från februari 2006, för att vara helt genomförd i oktober 2007.

Folkpartiets granskning visar att det teknikskifte som regeringen tvingar fram av politiska skäl är ett illa skött unikt experiment. Många människor riskerar att bli utan tillgång till teve av ekonomiska eller tekniska skäl.

Syftet med denna artikel är att vädja till regeringen om ett moratorium, att släckningen ska avbrytas tills vidare.

Vi lever i en fantastisk tid med enorm teknisk utveckling. Därför är det dumt att låta politikerna låsa fast oss i en viss teknik. Det som verkar modernt i dag kan vara helt överspelat i morgon. Många som är

kritiska till det statliga digitalteveprojektet har påpekat att framtidens tevedistribution snarare lär bygga på en kombination av bredband och satellit.

Förutom de tekniska bristerna skiljer sig marksänd digital teve framför allt på ett sätt från alla andra nya distributionstekniker för television. Marknätet kontrolleras av politikerna. För att få sända krävs tillstånd från staten. Därtill är det Teracom AB, ett statligt företag som är ett monopol, som sköter distributionen. Regeringens stora intresse för att driva fram ett digitalt marknät beror på de möjligheter till politisk kontroll som det ger.

Ett argument för släckningen av dagens tevesändningar, som används mer öppet, är att det sparar en del kostnader för SVT och TV 4 som slipper sända parallellt i två olika marknät, både i det gamla analoga och i det nya digitala. Regeringen har emellertid inte lyckats förklara varför en viss besparing för de två företagen ska betalas dyrt av hushållen.

Regeringen utsätter det svenska folket för ett unikt experiment. Ingen annanstans i världen har de analoga sändningarna släckts i områden med låg andel hushåll med kabelteve eller i glesbygd.

Digitalteveövergången är därför förknippad med betydande kostnader för hushållen. Dels måste de köpa eller hyra en digitaltevebox. Dels måste många skaffa en ny antenn. Enligt beräkningar som Cant, antenn- och kabeltevebranschens förening, har gjort har 10-20 procent av tevetittarna för gamla teveantennar eller bor i sådana områden att de måste skaffa en ny teveantenn, köpa parabol eller betala för anslutning till ett kabeltevenät.

För drygt ett år sedan lät folkpartiet opinions- och marknadsundersökningsföretaget Temo undersöka svenska folkets ekonomiska

möjligheter att skaffa digitalteve. Då svarade åtta procent att de inte har råd med de 1 000 kronor som den billigaste boxen då kostade.

Sedan dess har informationen om släckningen av dagens tevesändningar ökat. Tidpunkten för släckningen har ryckt närmare. Rimligen har många fler satt sig in i frågan. Samtidigt har priset på den billigaste boxen sjunkit något. I dag kan man få den enklaste digitalteveboxen från 700 kronor.

Givet dessa nya förutsättningar har vi på nytt bett Temo att undersöka hushållens förmåga att hantera regeringens släckning av tevesändningarna. 1 012 personer intervjuades mellan den 29 augusti och den 1 september. Utgångspunkten i Temos frågeställning är den situation som gäller för drygt 70 procent av de svenska hushållen, nämligen att de måste skaffa en box för att kunna fortsätta se på teve som i dag. Frågan löd: "Riksdagen har beslutat att tevesändningarna i Sverige ska digitaliseras. Det innebär att man för att kunna fortsätta se på teve måste skaffa en digitaltevebox. Den billigaste sortens box kostar i dag ungefär 700 kronor. Tror du att du själv kommer att kunna skaffa dig en digitaltevebox eller tror du inte det?"

Resultaten väcker oro. I dag är det fler, 11 procent, som säger att de inte kommer att kunna skaffa en box.

Den växande osäkerheten inför det egna hushållets möjligheter att se på teve framöver märks också i flera resurssvaga grupper. Bland låginkomsttagare har de som inte klarar att skaffa en digitaltevebox ökat till över en fjärdedel. Bland pensionärer har det ökat till 15 procent.

Också de ensamstående föräldrarna har följt trenden och mer än var tionde sådant hushåll bedömer nu att de inte kan skaffa digitalteve.

Vi vet inte vad som är allvarligast: Att det har förts en ekonomisk politik som gjort att ungefär en tusenlapp till digitalteve är en summa som är svår att skrapa ihop för många hushåll eller att socialdemokraterna inte inser det.

Temo har också på folkpartiets uppdrag undersökt hushållens uppfattning om förmågan att installera den nya teknik som krävs för att få fortsätta se på teve. Frågan löd: " Tror du att du har de kunskaper som behövs för att själv installera en digitalbox eller tror du inte det?"

Mer än en tredjedel tror att de inte klarar av att få i gång digitalteven själv. Över hälften av alla kvinnor, av alla pensionärer, av alla lågutbildade och av alla låginkomsttagare upplever att de inte klarar den nya tekniken som regeringen tvingar på dem.

För de som har råd skulle möjligen en lösning på de tekniska problemen kunna vara att köpa hjälp med installation av box och ny antenn. För att undersöka det alternativet har folkpartiet kontaktat flertalet tevehandlare och teveinstallatörer i de kommuner som är aktuella för övergång till digitalteve under hösten. Flera berättar att de är helt fullbokade ända fram till nedsläckningen av det analoga nätet. Hushåll som nu vill beställa service kommer alltså inte kunna få hjälpen förrän efter släckningen.

Temos undersökning visar också att de informationsinsatser som regeringen initierat hittills varit otillräckliga. En fråga löd: "Skulle du säga att du väl vet vad övergången till digitalteve innebär för dig som tevetittare eller gör du inte det?" 43 procent säger sig inte veta.

Regeringens kommission för att driva igenom släckningen hävdar att bara 25 procent av befolkningen berörs i den meningen att de måste

skaffa digitalbox. Det är hushåll som inte redan har skaffat en annan teveanslutning, exempelvis kabeltevenät eller parabol. Nyligen visade emellertid en Sifo-undersökning som SVT låtit göra att den verkliga siffran är 73 procent. Då räknas alla de som är beroende av de analoga sändningarna till någon teve, exempelvis i sommarstugan. Det är alltså betydligt fler som måste skaffa en eller flera digitalboxar än vad de ansvariga har angivit.

Nu när det är en vecka kvar till att släckningen inleds kommer rapporter om att inte ens utsändningarna fungerar tillfredsställande. På södra Gotland har hushållen svårt att få mottagningen att bli bra. Bilden blir rutig, hänger sig och hackar. Enligt Teracom är detta "barnsjukdomar" som kommer att åtgärdas med tiden. Vi menar att sådana brister måste vara åtgärdade innan släckningen.

Ekonomiska och tekniska problem gör att det blir många barn som inte får se på barnprogrammen om socialdemokraternas släckning fortsätter som om inget har hänt. Det blir många ensamma gamla som förlorar chansen till den förströelse som de vant sig vid att teve kan ge. Många låginkomsttagare blir utan tillgång till de samhällsprogram och nyhetssändningar som annars hade varit deras främsta informationskälla inför riksdagsvalet om ett år.

Nu är det nödvändigt att lägga de ideologiska skyggglapparna åt sidan. Även om socialdemokraterna på ett principiellt plan håller fast vid den statliga digitaltevesatsningen måste de inse att förberedelserna inte varit tillräckliga. Ett moratorium bör införas - en tid för reflektion och analys av hur människor riskerar att drabbas. Regeringens framtvungade släckning av dagens tevesändningar måste avbrytas nu.

LARS LEIJONBORG Partiledare, folkpartiet
JOHAN JAKOBSSON Partisekreterare, folkpartiet “

Bort med nuvarande tevelicensen.

DN 050910 sid 2: "Bort med tevelicensen"

Dagens tevelicens är en föråldrad apparatskatt som kommer att bli ännu svårare att upprätthålla i takt med att gränsen mellan teve och dator suddas ut. Dess enda värde består i att den upprätthåller SVT:s självständighet från statsmakterna - åtminstone på ett principiellt plan. En öppen skattefinansiering skulle förstärka oron för att bolaget kan uppfattas som en form av statsstelevision snarare än public service,

Men i stället för att försvara ett förlegat licenssystem ska vi koncentrera oss på de verkliga maktfrågorna: makten över vilka som sitter i styrelsen, reglerna för verksamheten och innehållet i public service.

Det finns en rad olika former av finansiering - stiftelser, femårs anslag - som skulle skydda lika bra som licenssystemet."

Från omr 36-39h.pdf sid 68-71:

Den nuvarande TV-licensen är orättvis, med dyr onödig byråkrati, en besvärande påлага isynnerhet för dem med låga inkomster. Den bör ersättas av en kollektivlicens betald av riksdagen/staten, finansierad på lämpligt sätt.

TV-licensen bör utformas som en kollektivlicens för privathushållen, betald av riksdagen, i princip 6 044 382 700 kr. Övriga betalningsskyldiga, ca 180 000 företag o d bör betala TV-licens ungefär som i nuvarande omfattning. KPI sjunker när licensen tas bort, vilket påverkar offentliga utbetalningar som är knutna till KPI och höjer offentliga inkomster som kan räknas in i omläggningen. Riksdagen bör ta igen kostnaden för kollektivlicensen enligt något alternativ:

1. Inte alls som ett led i en skattesänkning för alla.

Statens kostnader blir cirka 2,8 miljarder kr, vilket staten kan kosta på sig. Det förbättrar inkomsttagarnas disponibla inkomster efter skatt, något som gör att staten slipper skattesänkningar som annars kan te sig nödvändiga.

2. Genom sänkning av grundavdraget med 1200 kr vid inkomstbeskattningen. 3. Genom någon annan skattehöjning.

Viljan att arbeta är hög i Sverige.

Från Tidskriften alla nr 2:2005. nov 2005. En tidning från LO om välfärd och utveckling.

»Viljan att arbeta är hög i Sverige«

"Människor som bor i länder med generösa socialförsäkringar har större vilja att arbeta än de som bor i länder med sämre försäkringssystem. Det har sociologen Ingrid Esser kommit fram till i en avhandling vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet. Hennes nya studie har rönt mycket intresse mitt i den högaktuella debatten om ersättningsnivåer i a-kassan och sjukförsäkringen.

INGRID ESSER har i tre studier jämfört individers attityder till arbete i utvecklade industriländer. Resultaten har kombinerats med data över sociala rättigheter.

Det är inte bara socialförsäkringarna utan även en mer reglerad arbetsmarknad som spelar en positiv roll för arbetsmotivationen visar Ingrid Essers forskning.

De resultat hon presenterar i avhandlingen är entydiga: I länder som Sverige, Danmark och Norge, det vill säga länder med höga ersättningsnivåer, starka sociala skyddsnät, stort fackligt inflytande och kollektiva löneförhandlingar är människor mer motiverade att arbeta än i länder med lägre ersättningsnivåer, ett svagare fack och sämre anställningsvillkor.

Mellan 1000 och 3000 personer i mellan 12 och 23 länder har tillfrågats. Enkäten har gjorts från 1997 till 2003.

I DEN FÖRSTA STUDIEN fick intervjupersonerna bland annat frågor om de var beredda att arbeta trots att de inte behövde pengarna eller om de bara såg arbetet som ett sätt att tjäna pengar. I de länder där ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemen var höga var människorna beredda att arbeta för arbetets egen skull. Det var däremot inte personerna i samma utsträckning i de länder som har mindre generösa socialförsäkringar.

Ingrid Esser konstaterar att arbetsmotivationen därför är högre i Sverige, Norge, Danmark och Schweiz än i till exempel Nya Zeeland, England och USA.

I den offentliga debatten finns det en utbredd uppfattning om att låga ersättningar skulle öka motivationen att jobba.

- Min forskning visar att det är precis tvärtom. Nationalekonomers resonemang grundar sig ofta på antagandet att människor inte jobbar om de inte måste.

Men människor jobbar inte enbart av ekonomiska skäl. Arbetet ger också en identitet och innebar sociala kontakter.

Även bland de arbetslösa var motivationen att utföra betalt arbete starkare i länder med mer generösa välfärdssystem.

I DEN ANDRA STUDIEN har Ingrid Esser tittat på hur individerna värderar arbetet. Upplevs det som en plikt eller fritt val?

Ingrid Esser har å ena sidan sett ett samband mellan hög a-kassa och att arbete ses som en plikt. Och ytterligare ett samband som följer med hög a-kassa; arbetslösa anses i högre grad tvungna att ta alla typer av lediga jobb. Annars förlorar de sin ersättning. Men i inget land upplevs kravet så långtgående att de arbetslösa är absolut tvingade att acceptera vilket jobb som helst.

När Ingrid Esser tittat på a-kassans längd har hon å andra sidan upptäckt:

- I länder där man kan få a-kassa under en längre period värderas arbete mindre som en plikt och stödet är större för de arbetslösas rätt att vägra att ta vissa jobb, utan att de ska gå miste om sin ersättning.

I DEN TREDJE STUDIEN har hon analyserat hur länge personer vill arbeta innan de går i pension. De här resultaten pekar i samma riktning som de tidigare, nämligen att individer i länder med mer generösa socialförsäkringar gillar att jobba. De vill vänta med pensioneringen.”

Ingrid Essers avhandling har titeln: Why Work? Comparative Studies on Welfare Regimes and Individuals Work Orientations.

Globaliseringen och jobben.

DN 051104 sid 6:

" 58 procent av svenskarna tror att globaliseringen hotar jobben "

“Ny stor TCO-undersökning om européernas syn på tillväxt och välfärd: Tullar löser inte problemen. Det finns en stor oro i Europa över vad globaliseringen kan innebära för jobben, företagen och ekonomin, visar en ny undersökning som TCO genomfört. Störst är oron i Tyskland där 61 procent tror att globaliseringen hotar jobben. I Sverige är siffran 58 procent och i Storbritannien 53 procent. Få tror att högre tullar kan skydda företagen, skriver TCO:s ordförande Sture Nordh.”

Det finns en utbredd europeisk oro att globaliseringen hotar jobben. Samtidigt ser människor att utvecklingen kan innebära personliga fördelar. Det visar en unik intervjuundersökning i fyra europeiska länder som TCO i dag presenterar på DN Debatt.

Satsning på forskning, enklare regler för företag och skattesänkningar finns med bland intervjupersonernas recept på hur globaliseringen ska mötas. Däremot är det få som tror att högre tullar eller sänkta löner är lösningen.

Reklamskyltarna i Peking med svenska och andra företagsnamn, Ericsson, Nokia och Volkswagen, har blivit globaliseringens skyltfönster. Stålskeletten som skall bli kontor och bostäder är ett tecken på den snabba ekonomiska utvecklingen. Samtidigt växer utsattheten och klyftorna bland människorna som flyttat från landsbygden till staden för att skapa sig en bättre framtid, daglönare som bjuder under varandra i konkurrensen om arbete.

Jag får ofta frågan från medlemmar om vi kan konkurrera i en global ekonomi. Om vi kan behålla våra 40 timmars arbetsvecka när man i Kina och Indien arbetar 70-80 timmar med lägre löner. Om inte den internationella konkurrensen förutsätter ökade löneskillnader. Och om vi inte måste skära i välfärden för att få bättre tillväxt.

Europas stats- och regeringschefer samlades nyligen i England för att diskutera globaliseringen och hur EU skall kunna konkurrera mot världsmakten USA och de två gryende ekonomiska stormakterna Indien och Kina.

Sverige och andra medlemsländer i EU har fått nya konkurrenter med hög tillväxt och relativt låga arbetskraftskostnader. Svensk ekonomi är i dag mer utsatt för omvärldens konkurrenstryck än tidigare eftersom ekonomin på senare år blivit ännu mer beroende av utrikeshandeln. Det ökade beroendet av både export och import är ett resultat av den fortsatta globaliseringen.

TCO har i en unik intervjuundersökning i fyra länder, Sverige, Italien, Tyskland och Storbritannien, undersökt attityderna till globaliseringen. Hur vill allmänheten i dessa fyra länder möta globaliseringen? Kan välfärd förenas med hög ekonomisk tillväxt?

Undersökningen omfattade 1 000 personer i varje land och genomfördes under första hälften av oktober 2005 av undersökningsföretaget Field Work Scandinavia.

*** I alla undersökta länder finns en utbredd oro att globaliseringen hotar jobben. Störst är oron i Tyskland, 61 procent, och lägst i Italien, 48 procent. Sverige, 58 procent, hamnar tätt efter Tyskland och Storbritannien intar en mellanställning med 53 procent.**

* Samtidigt anser en relativt stor grupp att globaliseringen kan gynna dem personligen; I Sverige och Tyskland två av fem tillfrågade, 40 respektive 39 procent; i Storbritannien drygt en av tre, 36 procent; att jämföra med endast en av fem i Italien, 21 procent.

Det finns alltså en klar oro över vad den ökande globaliseringen av ekonomierna innebär för jobben, företagen och ekonomin. Framför allt är det männen och de lågutbildade som upplever att deras jobb är hotade. Samtidigt är det så att männen i de undersökta länderna i högre grad än kvinnorna tror att globaliseringen kan ge personliga fördelar, exempelvis i form av lägre priser på konsumtionsvaror.

Hur skall globaliseringen mötas? Intervjupersonerna fick ta ställning till olika alternativ till hur EU och medlemsländerna skall möta globaliseringen. Drygt en av tre tillfrågade i varje land svarade att utbildning, forskning och utveckling är det bästa sättet att stärka konkurrenskraften. Mycket få ansåg att högre tullar eller lönesänkningar är vägen framåt.

*** Forskning. Nästan hälften av italienarna, cirka 45 procent, ansåg att man borde satsa på forskning och utveckling för att möta globaliseringen att jämföra med Tyskland, 41 procent, Sverige 36 procent och Storbritannien, 32 procent.**

* Företagen. Svenskarna förespråkar enklare regler för företagen i högre grad än tillfrågade i övriga länder, 37 procent. Tyskarna har en snarlik inställning, 33 procent. Intresset var betydligt svalare i Storbritannien, 19 procent, och i Italien, 14 procent.

* Skattesänkningar. Synen på behovet av skattesänkningar är ungefär lika stor i alla fyra länderna, men något större bland svenskarna och engelsmännen, bägge 37 procent, tätt följda av Italien, 35 procent, och lägst bland tyskarna, 30 procent.

* Lönesänkningar. Över lag är det få tillfrågade som ser lönesänkningar som en utväg. Högst var andelen i Tyskland, 12 procent. Motsvarande siffror för Storbritannien är fem procent och för Sverige och Italien tre procent

* Tullar. Kan man möta globaliseringen genom att skydda företagen till exempel genom högre tullar? En majoritet av intervjupersonerna ser uppenbarligen fördelarna med frihandel. Italien, har den högsta andelen tullförespråkare, 17 procent, att jämföra med Tyskland, 15 procent; Storbritannien, 13 procent; och Sverige endast 10 procent.

*** Välfärdssystem. Allmänheten i Sverige, Tyskland, Italien och Storbritannien är eniga om att länder med generösa välfärdssystem också kan skapa hög ekonomisk tillväxt. Högst var andelen i Sverige, 69 procent. Italienarna delade i hög grad denna uppfattning, 66 procent, medan tyskarna denna gång intog mellanställningen, 52 procent. Lägst var andelen i Storbritannien, 40 procent.**

Europas stats- och regeringschefer har under de kommande åren ett stort ansvar för att i handling och inte bara i ord bidra till att stärka Europas konkurrenskraft. Problemen är stora; 22 miljoner arbetslösa, en kommande demografisk kris, osäkerhet om välfärdssystemens fram-tid och otillräckliga investeringar i utbildning, forskning och utveckling kan inte ignoreras.

För EU handlar det om att kunna hantera globalisering och fri handel och samtidigt hävda välfärdens betydelse. Jag och många av mina europeiska fackliga kollegor oroas naturligtvis av globaliserings effekter. När multinationella företag stänger fabriker som funnits på orten i flera decennier och flyttar till de nya medlemsländerna i EU eller utanför EU kan det vara lätt att misströsta. Ilskan kan tyvärr lätt riktas mot de länder som tar emot investeringar och

jobb. Det finns en risk att nya trösklar mellan EU-15 och de nya medlemsländerna eller mellan EU och resten av världen ses som ett skydd mot en stor utmaning.

Jag anser dock att ett sådant synsätt är felaktigt. De företag som har möjligheterna att flytta produktion för att sänka sina kostnader kommer ändå att flytta - men senare, och då kanske till priset av större omställning och fler arbetslösa. Det är dessutom i grunden positivt att fler länder får en bättre ekonomisk och social utveckling.

Att döma av TCO:s undersökning är allmänheten i de undersökta länderna överens om att den ökande globala konkurrensen måste bemötas genom en satsning på ett öppet Europa.

Konkurrenskraften bör baseras på utbildning, forskning och väl utbyggda välfärdssystem som ger förändring under trygghet. För vem vill förändras om det inte finns möjlighet att söka nya vägar under trygga och säkra villkor? Hur många välkomnar konkurrens om den bara innebär otrygghet och utanförskap?

Välfärdsfrågorna är viktiga inte minst för att möta de demografiska utmaningarna i Europa. I länder där kvinnornas arbetskraftsdeltagande är högt tillvaratar man bättre hela befolkningens arbetsvilja, innovations- och förnyelsekraft. Synen på jämställdhet och individens möjligheter att förena utbildning, yrkesliv och familj är avgörande för att inte barnafödandet ska minska när den kvinnliga förvärvsfrekvensen ökar. Kvinnor och män måste ha lika möjligheter, rätt till arbete och karriär och till villkor som gör det möjligt att förena jobb och föräldraskap. Offentligt finansierade tjänster som förskola, äldreomsorg och hälso- och sjukvård bidrar till en hög nivå av arbetskraftsutbud, effektivitet och tillväxt.

Om EU blir en inre marknad utan social dimension finns en stor risk att kraven på skydd för nationella arbetsmarknader ökar.

Efter toppmötet behövs ett fortsatt konkret arbete med välfärdsfrågorna på EU-nivå. Exempelvis bör man analysera de demografiska utmaningarna och vilka välfärdsåtaganden som blir nödvändiga för att arbetsutbudet ska öka. Analysen måste ha tyngdpunkten på en ökning av kvinnors förvärvsfrekvens liksom vad som krävs för att jobb och familjeansvar ska gå att förena.

Nu behövs en bred diskussion om välfärdens roll för att möta globaliseringen. En viktig del av en sådan diskussion är att utforma en strategi för ökad satsning på forskning och utveckling i unionen. Det är en satsning som avgör möjligheterna för den Europeiska unionens konkurrenskraft på den internationella arenan.

Det är ingen tvekan om att Europas medborgare oroas över följderna för jobben och ekonomin, men det finns ändå en positiv grundsyn på möjligheterna.

EU kan inte smita undan sina åtaganden att utveckla en framtida europeisk social modell, där välfärdssystemen bidrar till ökad produktivitet och främjar högt arbetskraftsdeltagande och trygghet för arbetstagarna. Ökad konkurrenskraft som skapas genom att bara förbättra näringslivets situation på bekostnad av sämre sociala villkor eller miljö leder till kortsiktig tillväxt. Undermineras den sociala dimensionen riskerar också unionen att undermineras. Då blir globaliseringen en återvändsgränd, och inte - som jag önskar - en väg till en bättre framtid för fler människor på vår jord.

STURE NORDH
Ordförande TCO

Sven Winnell 050611:
Utdrag ur Demokratirådets rapport 2005:
Mediernas integritet (SNS).

(<http://web.telia.com/~u86119282/omr907a.pdf>)

Demokratirådets rapport 2005: Mediernas integritet

Olof Petersson
Monika Djerf-Pierre
Jesper Strömbäck
Lennart Weibull
SNS förlag.

Rapportens innehåll:

Förord 7

1. Medierna och demokratin 9

Hatade medier? 10
Älskade medier 17
Isolering, integration eller integritet? 21
Mediernas frihet, makt och ansvar 26
Regler, granskning, ansvarsutkrävande 35

2. Mediesystemets integritet 38

Medierna: ett system? 38
Mediesystemets regler 52
Slutsatser 70

3. Medieföretagets integritet 72

Medieföretagets karaktär 73
Svensk mediemarknad 75
Medieföretagen: makt och ansvar 82
Granskade medieföretag 92
Slutsatser 103

4. Redaktionens integritet 106

Redaktionens konstitution 106
Redaktioner under debatt 110
Pressetiska spelregler 115
Granskade redaktioner 124
Slutsatser 133

5. Journalistens integritet 136

Journalistens uppdrag och ansvar 136
Regelverket och det individuella ansvaret 146
Yrkesetiska regler 150
Slutsatser 161

6. Slutsatser 165

Regler, granskning, ansvarsutkrävande 166
Att stärka mediernas integritet: några förslag 174
Demokratin och medierna 179
Referenser 182
Författarna 193
SNS Medieforum 194

I utdraget finns med förordet, kapitlen 1 och 6 samt några diagram från kapitlen 2-5. Dessutom på slutet uppgifter om författarna o d.

I upplagan i november 2005 är ej med tabeller o d, vilka tar för stor plats.

Förord

Flera av Demokratirådets rapporter under senare år har kommit in på mediernas roll. Medierna har visat sig kunna ha en avgörande inverkan på opinionsbildning, beslutsprocesser och ansvarsutkrävande. Det har nu blivit dags att sätta medierna i centrum för intresset.

Inriktningen på mediernas roll i den demokratiska processen markerar också en prioritering av SNS forskning. SNS Medieforum är samlingsnamnet för seminarier, bokutgivning, forskningsrapporter och nätverk, som har syftet att bidra till en fördjupad mediediskussion.

Årets rapport analyserar det regelverk som bildar ramen för svenska massmedier inom nyhetsjournalistikens område. Rapporten uppmärksammar särskilt hur granskning och ansvarsutkrävande fungerar i medievärlden.

Demokratirådet består i år av docent Monika Djerf-Pierre, universitetslektor Jesper Strömbäck och professor Lennart Weibull under ordförandeskap av undertecknad, som medverkat både som författare och redaktör. Rapporten är ett lagarbete där rådets samtliga medlemmar bidragit till texten och gemensamt svarar för slutsatserna.

Flera personer och medie företag har bidragit till rapporten genom underlagsrapporter, upplysningar och kritiska synpunkter. Ett särskilt tack riktas till Samira Aissi, Britt Börjesson, Karl Erik Gustafsson, Johanna Laurin, Carl Melin, Stig Fredriksson, Olle Rossander och Jan Strid.

Demokratirådet har finansierats genom anslag från de företag och myndigheter som ingår i SNS Medieforums referensgrupp (se förteckning i slutet av boken). Ett särskilt forskningsanslag har lämnats av Carl-Olof och Jenz Hamrins Stiftelse.

Demokratirådet har arbetat under full akademisk frihet, och i likhet med vad som gäller för alla SNS skrifter svarar författarna ensamma för rapportens innehåll.

Stockholm i mars 2005

OLOF PETERSSON

1. Medierna och demokratin

Demokrati kräver en fri och oberoende journalistik. Medierna skall ha integritet och åtnjuta frihet under kända och respekterade regler. Frihet innebär makt och all makt bör granskas och åtföljas av ansvar. Så kan man formulera utgångspunkterna för årets rapport från SNS Demokratiråd.

Boken kartlägger de viktigaste reglerna för svenska medier. Frågan är hur dessa regler fungerar i dagens medie verklighet, med dess växande antal aktörer, distributionskanaler och journalistiska specialiteter. Undersökningen kompliceras av att en del regler är under omprövning och att de gällande regelsystemen ligger på flera olika nivåer. Delar av lagstiftningen täcker hela mediesystemet. Vissa mediebranscher arbetar under speciella bestämmelser. Olika medieföretag har valt skilda sätt att reglera den egna verksamheten. Också på redaktionell nivå finns stora skillnader mellan små och stora tidningar, mellan public service-kanaler och kommersiella radiostationer. Journalisterna har dessutom egna regler för sitt yrkesansvar.

Ett fungerande regelsystem kräver någon form för granskning och ansvarsutkrävande. En stor del av denna rapport handlar just om hur medierna granskas, och granskar sig själva. En intressant fråga är vad som händer när granskningen ger vid handen att det finns brister i något avseende. Vilka blir sanktionerna när medierna överträder gränserna för sin verksamhet? Vilka lärdomar drar medierna av misstag och andra erfarenheter?

Mediernas sätt att fungera har stor betydelse för den moderna demokratis funktionssätt. Syftet med denna rapport är att bidra till mediedebatten genom begreppsanalyser och faktaöversikter. Framställningen bygger till stor del på avslutad och pågående medieforskning. Undersökningar av allmänhet och journalister (främst somundersökningarna och Journalistundersökningen 2000 vid Göteborgs universitet) används i fl era kapitel. På några punkter har vi kompletterat materialet med egna undersökningar.

Hatade medier?

Medierna granskar andras makt, men har själva blivit ett viktigt maktcentrum. Medierna skall vara ett forum för debatt, men medierna blir ofta själva föremål för debatt. Kritiken kan stundtals bli mycket skarp. En del av mediedebatten handlar om mediernas roll i demokratin. En del går så långt som att hävda att medierna är ett hot mot demokratin.

Karl Popper, en av det gångna seklets stora samhällsfilosofer, varnade i en postumt utgiven skrift för medieutvecklingen (Popper 1995). Enligt hans uppfattning är televisionen en fara för demokratin. Programmen blir alltmer sensationella och kommersialiserade. Om utvecklingen fortsätter så undermineras hela det demokratiska styrelsesättet, befarade Popper.

När den amerikanske statsvetaren Robert Putnam letar efter orsaker till det sjunkande föreningsdeltagandet och erosionen av det sociala kapitalet är det just televisionen som utpekas som boven i dramat (Putnam 1996).

En liknande oro kom till uttryck i ett inlägg av den franske sociologen Pierre Bourdieu (1998). Det är särskilt televisionen som, enligt Bourdieu, har svikit sin demokratiska uppgift att informera och upplysa befolkningen. I stället ägnar sig medierna åt sensationer, olyckor och kändisar. Politiken förvandlas till spel och underhållning, medan demokratin behöver medborgare med konkret kunskap om den sociala och politiska verkligheten.

En om möjligt ännu mer nattsvart bild av utvecklingen tecknas av den italienske statsvetaren Giovanni Sartori. Televisionen innebär att människosläktet gått in i en ny, sluttande fas. Efter den visa och lärande människan, *homo sapiens*, följer nu *homo videns*, tittarmänniskan, som gradvis förlorar sin tankeförmåga. Seendet blir viktigare än talet, bilden mer betydelsefull än ordet. Med denna alltmer apatiska och förslappade knapptryckartyp förtvinar det demokratiska samhället (Sartori 1996).

Även om en sådan utpräglad kulturpessimism är sällsynt i svensk debatt så finns det även här en oro för medieutvecklingens konse-

kvenser för folkstyrelsen. Journalisten Erik Fichtelius skriver exempelvis om »den mediemakt som många debattörer och forskare i dag ser som ett hot mot demokratin « (SvD Brännpunkt 15/9 2004). Hans kollega Björn Elmbrant anser att »det demokratiska uppdraget också på redaktionerna skjutits i bakgrunden för krav på vinst eller budgetbalans. Därför skapar vi i medierna i dag mer problem för folkstyret än att vi underlättar för det« (Elmbrant 2002).

På frågan om vi lever i en demokrati svarar Maria-Pia Boëthius: »Nej, det anser inte jag. En av mediernas uppgifter i en demokrati är att ge människor information så att vi sedan kan ta ställning när vi ska rösta politiskt. Och enligt min åsikt så gör inte medierna det längre, i stället utsätts människor för en oerhört stor dos propaganda. Och därför tycker inte jag att vi lever i en fungerande demokrati« (Boëthius 2005).

Även om det vore en överdrift att karaktärisera svensk kulturdebatt i termer av hat och passioner så finns det ändå ett genomgående stråk av bekymmer och problem när dagens massmedier kommer upp till diskussion. En inventering av mediedebatten visar att det finns vissa ämnen som ständigt återkommer.

Debattböcker om medier

Sedan början av 1960-talet kommer det årligen ut en eller ett par debattböcker med mediekritik som huvudtema. Flertalet har varit inriktade på medierna i allmänhet. Ett antal handlar speciellt om tv, några ägnas åt radio, men det finns också debattböcker som sätter dagspressen i fokus. Några behandlar nya typer av medier och ytterligare några tar särskilt upp informationssamhället. En översikt över denna litteratur ger en tankeväckande bild av mediedebattens inriktning och förändring.

Ett dominerande fokus i debattböckerna är mediernas innehåll. Under 1960- och början av 1970-talet gällde debatten främst vilken samhällsbild som medierna förmedlar. Det handlade om medierna som etablissemang, men i mindre utsträckning om mekanismerna bakom. Under 1970-talet vidgades mediekritiken efter hand till att

avse även de bakomliggande strukturerna. Dåvarande rektorn för journalistutbildningen i Stockholm, Lars Furhoff, spelade en viktig roll genom att lyfta fram den professionella visionen och därmed betydelsen av struktur och organisation för innehållet (Furhoff 1974, 1986).

Däremot har strukturfrågor i sig sällan haft någon huvudroll i debattlitteraturen. Möjligen är det förvånande att så få böcker uppmärksammat frågor om mångfald i ägandet och ägarmakt (Holmström och Saaving 1982, Boëthius 2001). Ett vanligare tema är då statens påverkan på mediestrukturen (Pers 1974, Svärd 1983, Borg 1994).

Redan tidigt hade Lars Furhoff (1963) anklagat pressen för förräderi; enligt honom satt landsortstidningarna i den politiska maktens knä. Rötter i 1960-talet har även debatten om mediernas roll i opinionsbildningen; Göran Palms bok om indoktrineringen i Sverige väckte stor uppmärksamhet (1968). Detta tema återkommer regelbundet i debattlitteraturen, särskilt under senare år (Postman 1986, Jacobsson 1994, Ljunggren 2003). Dessutom har de böcker som sätter innehållet i centrum inte sällan opinionseffekter som ett övergripande perspektiv.

Emellanåt förekommer också journalistisk etik som tema (Hederberg 1969, Wallraff 1980, Rosenberg 2000). Det perspektiv som dominerade i debattlitteraturen fram till 1980-talet kan klassificeras som en kritik mot medierna som en del av samhällsetablissemangen och som en konserverande kraft i samhället. Litteraturen ger exempel på svagheter och ger i någon mån förslag på hur medierna skulle kunna ändras. Något tillspetsat är det en frihetlig, liberal kritik, där lösningen ofta ligger i att professionella journalister skall förändra de låsta strukturerna. Några böcker försöker sig också på fördjupande samhällsanalyser (t.ex. Ekecrantz 1975). Redan tidigt på 1970-talet kom dock en mediekritik under rubriken vänstervridning (t. ex. Jolin 1972), ett tema som förstärktes under 1980-talet (Hultén och Samuelsson 1983, Svärd 1985, Larsson 1993). Dessutom började Näringslivets Medieinstitut, startat 1984, bedriva en mediekritisk opinionsbildning, inte minst genom att ge ut rapporter som inlägg i

debatten.

Under 1960- och 1970-talen kom mediekritiken från vänster, på 1980-talet kom den främst från höger, men efter mitten av 1990-talet är den politiska grunddimensionen i kritiken inte lika entydig. Under 1990-talet framträdde en gemensam nämnare i kritiken, nämligen att medierna har fått en ökande makt och att samhället i ökande grad präglas av medialisering. Den mediedebatt som tidigare stått mellan vänstervridning eller högervridning hade nu kommit att handla om medievridning, ett uttryck som myntades av den norske maktutredaren Gudmund Hernes (1978).

Det är uppenbart att mediedebatten i hög grad speglar mediernas karaktär och deras betydelse i samhället. Det överraskande är snarast att mediedebatten inte är ännu större, med tanke på att medierna präglar både samhälle och vardagsliv på ett mer genomgripande sätt i dag än för fyra decennier sedan.

Mediernas interna debatt

Inom medievärlden förs en fortlöpande debatt om medierna. En genomgång av mediernas egna branschorgan 2003 visar att det var vissa teman som dominerade mediekritiken. Vanliga ämnen i Pressens Tidning, utgiven av Tidningsutgivarna, var den oklara rollfördelningen mellan journalister och makthavare, bristande respekt för personer, sensationell och dramaturgiskt iscensatt journalistik, bristande källkritik och kritisk hållning samt missvisande bilder av verkligheten.

I Journalistförbundets tidning Journalisten var det ett tema som dominerade, nämligen marknadens allt större inflytande över journalistiken. Kritiken riktades mot marknadsanpassningens betydelse för arbetsvillkoren, i form av nedbantade redaktioner, förändrad arbetsorganisation, sammanslagningar, förändrade arbetsuppgifter genom multijournalister, men också stress, oro och rädsla för att framföra kritik. Åtskilliga debattinlägg handlade om konsekvenserna av marknadsanpassningen för utbudet. Här fanns en oro för tabloidisering, sensationsjournalistik och hårt driven personjournalistik. Industrialiseringen av journalistiken skapar likriktning och innebär att

journalistiken blir en vara bland andra. Den kvalitetsinriktade originaljournalistiken ansågs hotad. Etikdebatten, särskilt kring personjournalistiken, var också omfattande och kopplades ofta till ökad marknadsanpassning, liksom även kritiken mot bristen på granskande journalistik.

Den interna debatten skall betraktas mot bakgrund av journalistkårens bedömning av den egna verksamhetens stora samhällseliga betydelse. I en studie från 1989 framgick att svenska journalister betraktade sig som den mest inflytelserika gruppen när det gällde den framtida samhällsutvecklingen (Weibull 1991, s. 197 f).

Allmänhetens syn på medierna

Debatten om mediernas samhällsroll förs inte bara av debattörer, forskare och branschfolk, utan är också ett samtalsämne medborgare emellan. Intervjuundersökningar visar att de flesta tillfrågade har bestämda uppfattningar om medierna och åsikterna bildar dessutom så sammanhängande mönster att man kan tala om relativt välutvecklade medieattityder. Speciellt för denna rapport har vi ställt ett antal frågor i 2004 års SOM-undersökning, som bygger på postenkäter till ett representativt urval av den vuxna befolkningen (**tabell 1.1**). Enkätfrågorna har också ställts vid tidigare tillfällen, vilket möjliggör tidsjämförelser (jfr Weibull och Börjesson 1995).

De omdömen som väcker starkast instämmanden från allmänhetens sida handlar om att medierna utövar stor makt. Flertalet håller med om att medierna har stort inflytande på vanliga människors åsikter i politiska frågor och att medierna har stort inflytande över viktiga politiska beslut. Även om det finns många som anser att journalister ofta vinklar nyheter efter egna åsikter finns det samtidigt en positiv grundhållning till medierna. Många instämmer i påståendet att nyheterna i svenska medier i allmänhet är mycket tillförlitliga.

En närmare analys av svaren visar på mönster som kan tolkas som tre underliggande attityddimensioner. Slutsatsen bygger på korrelationsmönster och faktoranalys. En av dessa dimensioner kan ges etiketten information. Här kretsar attityderna kring mediernas tillför-

litlighet och journalisternas förmåga att ge en bra bakgrund, förklara svåra frågor och ge en rättvisande bild. En andra dimension handlar om inflytande. Mediernas makt handlar i allmänhetens ögon om möjligheten att påverka både människors åsikter och politikernas beslut, men också tendensen att skapa misstro mot politikerna. En tredje dimension har att göra med skevhet i mediernas innehåll. Dessa attityder kretsar kring frågorna om mediernas bristande saklighet, om alltför sen rapportering och om den stockholmscentrerade nyhetsförmedlingen. Resultatet är helt i linje med andra undersökningar om allmänhetens krav på medierna och utvärdering av mediernas sätt att fungera (Weibull 1998, Hellingwerf 2000, Weibull 2005).

Det finns därmed vissa slående paralleller mellan allmänhetens uppfattningar och den mediediskussion som förs i debattböcker och branschorgan. Utgångspunkten är att dagens medier utövar stor makt. Åsikterna om medierna är så pass mångskiftande att de inte går att inordna längs en enda enkel skala. Vissa ställningstaganden har att göra med mediernas informerande funktioner. Andra meningar knyts till mediernas möjligheter att påverka människor och samhälle. Det finns dessutom en oro för att medierna är partiska och inte ger en korrekt bild av verkligheten.

Tabell 1.1 Allmänhetens syn på medierna. Utelämnas

Älskade medier

Kulturdebatt, debattböcker, mediernas interna diskussioner och attitydmätningar ger en provkarta på olika slags kritik och bekymmer. Men det finns också en annan bild av medierna. I högtidstal och programskrifter återfinns hyllningar till mediernas stora betydelse för det demokratiska samhället.

Redan den första meningen i grundlagen slår an denna högstämde ton. »Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning«, fastslår regeringsformens inledande paragraf. »Den fria åsiktsbildningen och den allmänna och lika rösträtten kan ... sägas vara folkstyrelsens starkaste fundament«, motiverade Grundlagberedningen sitt förslag till paragraftext (sou 1972:15, s. 121). Också regeringens grundlagsproposition konstaterade att den fria åsiktsbildningen är »av grundläggande betydelse för folkstyrelsen« (prop. 1973:90, s. 228).

Målen för den offentliga politiken gentemot pressen och etermedierna betonar mediernas centrala betydelse för demokratin. Under 1970-talet formulerades mediernas huvuduppgifter som information, kommentar, granskning och gruppkommunikation. Sedermera kom uppgifterna att sammanfattas under rubrikerna information, granskning och forum för debatt (sou 1975:79, sou 1977:19, Asp 1995). Till dessa av regering och riksdag fastslagna målformuleringar anslöt sig bland annat Tidningsutgivarna, Sveriges Radio och Journalistförbundet (Hadenius och Weibull 2003, s. 36).

Riksdagen och regeringen har dessutom slagit fast att medierna spelar en viktig roll i politiken för global utveckling. Så här formuleras den svenska linjen i en central passage. »Yttrandefrihet och fri tillgång till medier är förutsättningar för demokrati. Svenskt utvecklingssamarbete bör därför fortsatt inkludera stöd till en fri och oberoende journalistik och åtgärder för att främja oberoende mediers möjligheter att bidra till allmänhetens tillgång till information och samhällsdebatt. Det bör också motverka mediekoncentration« (prop. 2002/03:122, 2003/04:uu3).

Att många hyser en kärlek till medierna visar sig varje dag i handling. Skulle medierna vara utsatta för något hot så är det knappast till

följd av kulturkritikens skepticism, utan tvärtom denna vardagens intensiva uppvaktning. Medierna riskerar att bli ihjälkramade av marknaden, av politiken och av folket.

Marknaden och medierna

Massmedierna är en livaktig och växande näringsgren, inte bara i Sverige utan globalt. Mediebranschen kan avgränsas på olika sätt. I snäv mening inryms här tidningsföretag, televisionsbolag, radiostationer, nyhetsbyråer och produktionsbolag. Inräknas även underleverantörer och stödfunktioner växer mediebranschen ytterligare. Mer eller mindre beroende av medierna är pappersbruk, kameraleverantörer, elektronikhandel, bredbandsoperatörer, pressbyråkiosker, medie-högskolor och många andra producenter av varor och tjänster som hör samman med produktion och konsumtion av medieföretagens produkter.

Mediernas ekonomiska betydelse visar sig också när det gäller företagens marknadsföring. Trots direktreklam, butiksexponeringar och andra alternativa kanaler svarar medierna för en stor del av den samlade reklamkakan. Med införandet av kommersiell television öppnades ännu en mediekanal för marknadsföring. En specialtidning inom området, Dagens Media, definierar sin målgrupp genom bland annat följande yrkeskategorier: marknads-, reklam-, produkt- och informationschefer på reklamintensiva företag, medierådgivare, projektledare, planners och kreatörer på reklambyråer samt personer på pr-, event- och sponsringsbyråer.

Medier påverkar företagets agerande när det gäller marknader och kundrelationer, men också i frågor som har att göra med bolagsstyrning. Allmänhetens bild av ett företag formas till stor del av mediernas skildringar. Att en kommunikationsansvarig ingår i ett företags ledningsgrupp har blivit normalt. Mediekontakter och pr är en del av näringslivets vardag.

Politiken och medierna

Lika lite som man kan tänka sig ett näringsliv utan massmedier, lika

svårt är det att föreställa sig en medielös politik. Den representativa demokratin innebär att väljare och valda mellan valen kommunicerar indirekt och att de politiska partierna i första hand är hänvisade till medierna för att kunna nå ut till allmänheten. Särskilt i komplicerade politiska frågor får medierna en nyckelroll (Asp 1986, 1992, 1995).

Också för de politiska beslutsprocesserna spelar medier en viktig roll. En betydande del av det politiska förhandlingsspelet äger rum i offentlighetens ljus. Mediers avslöjanden och drev kan avsätta politiker och styra beslutens innehåll. Relationen mellan politik och medier är dessutom dubbelriktad; politiker söker ofta målmedvetet att påverka mediernas rapportering. Varje ledande politiker har numera en, eller flera, pressekreterare. Mediehantering ingår som en självklar del av det politiska hantverket.

Politik betyder heller inte endast partipolitik. Till försöken att utöva politiskt inflytande över medieinnehållet kan man också räkna alla de sårintressen och lobbyister, som var och en försöker påverka den politiska dagordningen och vrida medierapporteringen till sin egen fördel.

Den offentliga sektorns olika aktörer använder ofta medier på liknande sätt som de affärsdrivande företagen. Också myndigheter och kommuner kan vara lobbyister med behov att marknadsföra sig och profilera sig genom att utnyttjamedier.

Det politiska systemet använder också sin makt för att påverka mediernas struktur och arbetssätt. Mediepolitiken förfogar över en bred arsenal av medel, exempelvis lagstiftning, stöd och bidrag, public service-medier, skattelättnader och tillståndsgivning (Borden 1995, Hadenius 1998).

Folket och medierna

Folket är medieberoende. Statistiken över allmänhetens medieanvändning visar att under en genomsnittlig dag tittar 85 procent på tv, 81 procent läser en dagstidning och 73 procent lyssnar på radio. Under denna genomsnittliga dag tillbringar svensken sammanlagt en bruttotid på 5 timmar och 51 minuter med medier av olika slag

(Mediebarometer 2004).

Försöken att bedöma vilken betydelse som denna omfattande och ihållande mediekonsumtion har för individernas tankar, värderingar och handlingar sysselsätter en stor del av medieforskningen och andra delar av samhällsvetenskapen. Visserligen har människor en anmärkningsvärd förmåga att selektera och bearbeta information, men det finns också belägg för att medier kan ha både direkta och indirekta effekter på våra inre mentala kartor (Asp 1986, McCombs, Shaw och Weaver 1997).

Det ligger i sakens natur att varje samhälle bygger på någon form av mellanmänsklig kommunikation och det är bara att konstatera att i demokratins samhällsform är det medierna som svarar för en betydande del av denna informationsförmedling. Mediernas stora makt ligger just i denna inverkan på verklighetsföreställningar, identitetsbildning och värderingsförändringar.

Förhållandet mellan folket och medierna är dubbelriktat. Medierna är också beroende av medborgarna, särskilt när dessa uppträder i skepnaden av prenumeranter, lösnúmerköpare eller statistiskt underlag i form av tittar- och lyssnarsiffror.

Isolering, integration eller integritet?

Förhållandet mellan medierna och deras omvärld utmärks av starka och ömsesidiga relationer. Marknaden är beroende av medierna och medierna är beroende av marknaden. Politiken är beroende av medierna och medierna är beroende av politiken. Folket är beroende av medierna och medierna är beroende av folket.

Från medievärldens horisont öppnas därmed ett stort dilemma. Medierna är i praktiken en del av det samhälle som det skall bevaka, men medierna skall samtidigt stå fria och oberoende. Man kan urskilja tre möjliga strategier: isolering, integration och integritet.

Isolering

Isoleringens strategi innebär att medierna försöker hävda sitt oberoende genom att så långt möjligt isolera sig från yttre influenser.

Journalistens framtidsroll skulle därmed bli *elitisten*.

Att klippa banden med marknaden skulle innebära att det ekonomiska vinstintresset reducerades till ett minimum. Journalistisk verksamhet skulle därmed helst inte bedrivas i bolagsform, utan snarast inom ramen för något slags självständiga stiftelser eller journalistägda kooperativ. Beroendet av reklammarknaden skulle brytas genom alternativa finansieringskällor och restriktioner eller ytterst genom ett totalförbud mot kommersiell annonsering.

I förhållande till politiken kan en isolering ta sig uttryck i extrema krav på objektivitet, opartiskhet och saklighet. Modellen med en partipolitiskt färgad ledaravdelning fick överges; man måste här också se skeptiskt på föreställningen om en reporter som engagerar sig i samhället. Idealet blir snarast en antiseptisk syn på samhällsdeltagande; frågan är varför en journalist i detta fall ens skulle kunna rösta eller vara med i någon förening.

Isolering i förhållande till folket innebär en immunisering mot inflytande från publiksmak och allt som säljer. Löpsedlar skulle kunna avskaffas. Endast journalistens egen uppfattning om vad som är relevant och viktigt skulle bestämma innehåll och presentation.

Även om finansieringsfrågan kunde lösas återstår fl era problem med isoleringens strategi. I ett avseende skulle en isolering innebära att medierna akademiseras. Det är förvisso inget fel med akademier och forskning, men i samma takt som medierna sammansmälter med akademisk verksamhet upphör journalistiken att vara journalistik och medierna att vara medier. En renodling av isoleringens strategi skulle leda till medier helt styrda av en journalistisk elit, som befinner sig i ett elfenbenstorn långt bort från det vardagliga samhällslivet.

Integration

Integration skulle innebära att medierna gav upp sin särställning och anammade någon logik från andra samhällssfärer. Det finns åtminstone tre varianter av integrationens strategi.

Marknadens framtidsroll är *kapitalisten*. Om medierna bleve ett med marknaden skulle journalistens uppgift reduceras till att locka

reklamköpare och leverera tittare, lyssnare och läsare till inkomstbringande annonsörer för att på så sätt generera ekonomisk vinst. Urval av nyheter och information, liksom sättet att presentera sitt material, skulle helt utgå från kravet att väcka uppmärksamhet och maximera marknadsandelar.

Politikens och sårintressenas framtidsroll är *propagandisten*. Om medier helt går upp i politiken blir det partiskheten som sätts upp som ledstjärna. Journalisten får därmed till uppgift att omvända, övertyga och kämpa för en viss ideologi och åsiktsriktning eller något sårintresse. Gränsen mellanjournalist och ombudsman skulle därmed försvinna.

Folkets, dvs. publikens, framtidsroll är *populisten*. En total integration med folket innebär en förfining av konsten att stryka medhårs. Majoriteten har här alltid rätt. Allt som kan uppfattas som ovant, främmande och skrämmande skulle bannlysas från medierna. Fördomar blev då journalistens viktigaste ledstjärna.

En extrem form av integration skulle vara en strävan att samtidigt uppgå i marknaden, politiken och folket. Journalisten skulle därmed i en enda person förkroppsliga rollerna som kapitalist, propagandist och populist. Huruvida det redan i dag finns tecken på en sådan utveckling kan vara osagt. Som framtidsmöjlighet framstår den hur som helst som ett hot mot idealet om en fri och oberoende journalistik.

Integritet

Finns det något alternativ till isoleringens och integrationens strategier? Valet är vanskligt. Hur skall medier och journalistik kunna vara en del av marknaden, politiken och folket, men samtidigt kunna hävda sin självständighet?

Demokratin behöver fri och oberoende journalistik, som i sin tur ställer krav på två roller: *publicisten* och *journalisten*. Det svåra är att fylla dessa allmänna bestämningar med ett konkret innehåll, som är anpassat till dagens medieverklighet. I denna diskussion är *integritet* ett nyckelbegrepp.

I mediasammanhang är begreppet integritet inte nytt, men vi använder det här i mer vidsträckt betydelse än som hittills är brukligt, både när det gäller innebörd och tillämpningsområde.

Begreppet »mediernas integritet« används framför allt i textreklamregler. I dagens etiska regler för press, radio och tv heter det: »Slå vakt om förtroendet för press, radio och tv och värna om mediernas integritet. Låt inga misstankar uppstå hos allmänheten att utomstående otillbörligt kan påverka innehåll i program«. Mediernas spelregler uppmärksammar också den enskilde journalistens integritet; det handlar här främst om att stå emot påtryckningar utifrån och att inte utnyttja sin ställning för egen vinning.

Språkbruket kan variera. En vanlig användning av begreppet är i sammanställningen »personlig integritet«. Skyddet för den personliga integriteten är numera grundlagsfäst i samband med behandling av personuppgifter. Inom hälso- och sjukvården är personlig integritet också en grundläggande rättighet. Personlig integritet aktualiseras också i spelreglerna för press, radio och tv; det handlar här främst om att värna privatlivets helgd.

Integritet i dessa bestämmingar har främst en negativ, defensiv innebörd. Uppmaningarna att respektera integriteten kan översättas som ett »rör mig icke«. Integriteten uppfattas därmed uteslutande som ett värn mot intrång.

Ett allmänt intryck av debatt och regelsystem är att journalistisk integritet framför allt uppfattas som något individuellt, något som är knutet till den enskilde medarbetaren. Denna bild får stöd av en norsk undersökning, som drog slutsatsen att det var påfallande i vilken grad som integriteten sågs som en personlig angelägenhet för den enskilde journalisten, och inte som en institutionell faktor som angår medieföretaget som sådant (Brurås 2001, jfr Petersson och Carlberg 1990, kap. 6).

Om integritet uteslutande ses i ett individorienterat perspektiv finns en risk att man bortser från de faktorer som sammanhänger med medievärldens institutionella förhållanden. Det kan till och med vara så att de största problemen har att göra med faktorer som ligger utan-

för journalistens egen direkta kontroll. För att kunna förverkliga demokratins krav på »fri åsiktsbildning«, och en stark och självständig journalistik, måste den enskilde journalisten förvisso ha en personlig integritet. Detta är en nödvändig, men långt ifrån tillräcklig förutsättning. Demokratien kräver att journalisterna har integritet, som i sin tur förutsätter att medierna har integritet.

Ordet integritet och dess ursprungsbetydelse ger viktiga ledtrådar när det gäller att formulera grunderna för mediernas roll i demokratien. Ordet integritet kan härledas från latinets *integritas*, som är en böjning av *integer*, »hel«. Integritet betyder då snarast »orubbat tillstånd«. För en person, eller en grupp av personer, skulle man därmed kunna tala om att vara helgjuten, att kunna bevara sin egenart, att vara sann mot sig själv.

Därmed öppnas den analytiskt intressanta möjligheten att ge integritetsbegreppet en dubbel bestämning. Man kan urskilja såväl en *inåtriktad* som en *utåtriktad* sida av integritet.

Integritet inåt innebär enligt vedertaget språkbruk »att veta sitt mål och kunna handla efter sin övertygelse« (Nationalencyklopedin, 9, s. 502), »förmåga att handla helt efter eget samvete« (Nationalencyklopedins ordbok, 2, s. 63). Denna sida av integriteten ligger nära filosofins diskussion om moralisk integritet.

Integritet utåt betyder, enligt samma källor, »rätt att ha (visst) eget område som är skyddat mot intrång«, »stå emot påtryckningar«. Det är denna utåtriktade integritet som framför allt uppmärksammas i mediasammanhang, både när det gäller mediernas integritet och journalistens integritet.

Integritet i dess grundbetydelse, som förmåga att bevara sin egenart, kräver att båda delarna av begreppet är tillstädes. Enbart inåtriktad integritet är inte tillräcklig – det skulle handla om en person, eller en organisation, som vill leva efter sitt samvete, men som kränks av utomstående. Omvändningen, utåtriktad integritet men avsaknad av inåtriktad, skulle motsvara en samvetslös person med skyddsväst.

Begreppsanalysen är användbar i så mening att den specificerar två grundvillkor för medierna i en demokrati. Medier måste definiera sin

integritet *inåt*: vilka är de värden, normer och regler som skall styra den publicistiska och journalistiska verksamheten? Medierna måste också defi niera sin integritet *utåt*: hur skall medierna kunna värna sig mot påtryckningar och kränkningar?

Mediernas frihet, makt och ansvar

Denna undersökning kretsar kring några centrala begrepp, såsom demokrati, medier, journalistik och ansvar, vilka kan behöva preciseras.

Demokrati

För att ett samhälle skall räknas som demokratiskt måste vissa grundläggande villkor vara uppfyllda. Ett demokratiskt styrelseskick grundar sig på folkets vilja, vilken regelbundet kommer till uttryck i fria och rättvisa val. Demokratins fundament utgörs av respekten för människan och rättsstaten. Demokratien utgör det bästa skyddet för yttrandefrihet, för tolerans av alla grupper i samhället och för lika möjligheter för envar. (Formuleringarna återfinns i OSSE:s, dåvarande ESK:s, Parisstadga från 1990.)

Demokratien kan i praktiken förverkligas på många skilda sätt. Det finns exempelvis inte två länder som har identiskt lika valsystem eller mediestruktur. Varje samhälle har sin speciella uppsättning av demokratiska institutioner och procedurer. Demokratins samhällen kan också förändras och det pågår ständigt en debatt om vilket slags styrelsesätt som är bäst ägnat att förverkliga folkstyrelsens ideal.

Det är därför föga förvånande att det finns delvis olika uppfattningar om hur det goda demokratiska samhället bör inrättas. Forskare har sökt skapa överblick över denna demokratidebatt genom att inordna inläggen i olika demokratimodeller. Man kan sålunda skilja mellan åtminstone fyra normativa demokratimodeller, som var och en ställer sina specifika krav på medierna och journalistiken, liksom på medborgare och politiker. De är procedurdemokratien, konkurrensdemokratien, deltagardemokratien och samtalsdemokratien (jfr Strömbäck 2004, Oscarsson 2003, Gilljam och Hermansson 2003).

I deltagardemokratins perspektiv avgörs demokratins kvalitet av hur och i vilken omfattning människor aktivt engagerar sig i politik och samhälle. Ju mer människor engagerar sig samhälleligt, desto bättre. Föreställningen om deltagardemokrati ställer krav på en journalistik som mobiliserar människors politiska intresse och engagemang.

För konkurrensdemokratien är det viktiga inte i första hand att många människor deltar politiskt, utan att det finns tävlande eliter som människor kan välja mellan. Det kan de antingen göra retrospektivt, genom att utkräva ansvar av dem som har haft makten, eller prospektivt, genom att välja mellan de framtidsorienterade handlingsprogram som partierna går till val på. I det förra fallet är det centralt att medierna granskar dem som har haft makten och ger människor information som gör det möjligt för dem att värdera om makthavarna förtjänar fortsatt förtroende eller inte. I detta perspektiv blir det medierna, snarare än de politiska partierna, som bör sätta dagordningen. I det senare fallet bidrar medierna till den demokratiska processen genom att på olika sätt informera människor om vad partierna vill göra om de kommer till makten. Enligt denna demokratiuppfattning är det partierna, snarare än medierna, som bör sätta dagordningen.

Förekomsten av olika demokratimodeller visar alltså att sambandet mellan medier och demokrati inte behöver vara entydigt (Asp 1995, Baker 2002). Medieutbud och journalistik som bidrar positivt till en form av demokrati, kan bidra negativt till en annan form av demokrati (Strömbäck 2004).

För att kunna utvärdera i vilken utsträckning som ett samhälle lever upp till demokratins ideal behöver man ett antal mer preciserade kriterier. SNS Demokratiråd har i tidigare rapporter sammanfattat ett antal sådana demokratikrav i tre huvudgrupper: medborgarstyrelse, rättsstat och handlingskraft. Det har visat sig att man vid bedömningen av demokratins funktionssätt bland annat måste uppmärksamma medier och journalistik.

Demokratins krav på medborgarstyrelse kan bland annat förverkligas genom effektivt deltagande, jämlikhet i beslut och med-

borgerlig tolerans. Medborgarstyrelse kräver också kontroll över den politiska dagordningen och upplyst förståelse (Dahl 1979, Petersson m.fl. 1996). I detta avseende kommer mediernas funktionssätt att direkt påverka bedömningen av demokratins kvalitet. Vad som här framför allt uppmärksammas är mediernas dagordningssättande makt, journalistikens skildring av samhällsliv och politiska beslutsprocesser samt mediernas roll som forum för debatt.

Även när det gäller att bedöma rättsstaten med dess krav på fri- och rättigheter, rättssäkerhet och maktindelning så aktualiseras medierna. I detta sammanhang är det inte minst offentlighetsprincipen och medierna som granskare av den offentliga makten som är av betydelse för demokratins sätt att fungera.

Det demokratiska systemets handlingskraft, dvs. förmåga att under demokratiska former förverkliga kollektiva mål, beror på resurstillgång, beslutsförmåga och kontroll över genomförande. Även om politiska beslutsprocesser och förvaltningens arbetssätt här spelar stor roll har medierna betydelse för även denna aspekt av demokratin. Det gäller framför allt hur medierna övervakar och rapporterar om det offentliga systemets förmåga att hushålla och åstadkomma resultat.

Denna korta genomgång visar att det finns flera sätt att tolka demokratins ideal och att mätningar av demokratins kvalitet måste arbeta med flera olika kriterier. Därför är sambandet mellan demokrati och medier ingalunda entydigt. Olika demokratimodeller betonar olika sidor hos medier och journalistik. Det demokratiska samhällets krav på medborgarstyrelse, rättstat och handlingskraft ställer också ett antal olika krav på medierna.

En annan viktig slutsats av demokratidebatten är att det knappast går att finna eller konstruera en demokratimodell som inte, på ett eller annat sätt, uppmärksammar medier och journalistik. Demokratiforskningen bekräftar därmed regeringsformens utsaga att folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning.

Medier

Eftersom demokrati är en form av kollektiv handling ligger det i

sakens natur att det krävs något slags kommunikation mellan samhällsmedlemmarna. Olika former av demokrati ställer olika krav på kommunikationens teknik och organisering. Direkt demokrati i liten skala kan klara sig med enbart muntlig kontakt. Mer permanenta beslutskollektiv behöver någon form av skriftlig dokumentation. Den representativa demokratin i stor skala fordrar ett mer komplext system för kommunikation. Det finns inte bara ett historiskt samband mellan de moderna massmediernas framväxt och folkstyrelsens etablering genom partier, parlamentarism och allmän rösträtt. Massmediernas kommunikationsmöjligheter bidrar till att förverkliga den representativa demokratins idé om att medborgarna skall utse sina förtroendevalda och kunna ställa dem till svars vid regelbundet återkommande val.

Inom medieforskningen är begreppet medium vanligen definierat som en del av en kommunikationsprocess (Hadenius och Weibull 2003, s. 14 f). I en masskommunikationsmodell står massmedier som förmedlare av offentliga budskap till en stor grupp av mottagare. Själva begreppet medium är dock sällan definierat och den tekniska utvecklingen har bidragit till att det blivit allt svårare att precisera vad som är utmärkande för ett medium. I debatten är det vanligt att man hänvisar till »media«, särskilt när debattören är kritisk. Att hänvisa till »media« ger dock sken av en enhetlighet som intemotsvaras av verkligheten. Därför är formen »medier« att föredra. Det är hur som helst ett faktum att medier och mediebegrepp inte är enhetliga. Skillnaderna mellan olika medier gäller inte bara teknik, utan även ägarformer och redaktionella arbetssätt.

Det finns i svensk rätt inte någon klar definition av medier eller massmedier. Det närmaste man kommer en bestämning är att massmedier är något som har att göra med »förmedling av ett likalydande meddelande från en avsändare till en vid och obestämd krets av mottagare« (sou 1997:49, s. 166).

Avgränsningen innebär att denna rapport handlar om traditionella massmedier som dagspress, radio och tv. Även om det således rör sig om massmedier används vanligen ordet medier. Uppmärksamheten

riktas mot medierna som den avgörande länken mellan demokrati och journalistik. Den journalistik som når den stora allmänheten formas och produceras inom ramen för komplexa medieorganisationer, vilka i sin tur ofta ingår i stora bolag och koncerner. Flertalet medieföretag är i sin tur verksamma på en ekonomisk marknad, en annonsmarknad, en kapitalmarknad och, i bildlig mening, en marknad för nyheter. Såväl demokratin som medierna och journalistiken påverkas dessutom av strukturella faktorer som hänger samman med exempelvis teknik, lagar, regler, normer, politiska beslut och politisk kultur.

Varje diskussion om mediernas roll måste beakta att alla medier inte fungerar på exakt samma sätt eller arbetar under samma villkor. Det journalistiska innehållet inom olika typer av medier betingas av yttre faktorer, såsom teknik, organisation och regler, på åtminstone fyra nivåer: mediesystemet, medieföretaget, redaktionen och journalisten.

Mediesystemet har formats av en kombination av tekniska, ekonomiska och politiska drivkrafter. Dagens medielandskap kan ses som en serie avlagringar av kommunikationstekniska landvinningar genom tiderna. Tryckpressen, radiosändaren, televisionsmottagaren och data-nätverket är exempel på successivt nya möjligheter att sända och ta emot meddelanden. Kommersiella och politiska intressen har konkurrerat om att kontrollera medierna. Mediesystemet består av en komplex struktur av dagstidningar, tv-bolag, radiostationer, programföretag och ägargrupper. Debatten om medierna och demokratin handlar delvis om mediesystemet, både dess förhållande till omvärlden och andra system (mediernas beroende i förhållande till ekonomiska och politiska krafter) och dess interna struktur (mediekoncentration, bristande mångfald).

Medieföretaget kan drivas som börsnoterat aktiebolag, men också som stiftelseägd tidning, public service-företag, familjeföretag eller organisationsägd tidning. Oavsett verksamhetsform rymmer medieföretaget en konflikt mellan publicistiska och andra, främst kommersiella, krav.

Redaktionen är den del av medieföretaget som har direkt ansvar för

det journalistiska innehållet. Genom den svenska tryckfrihetsrättens utformning får redaktionsledningen en särskilt betydelsefull ställning genom systemet med ansvarig utgivare. Om redaktionella hänsyn får styra journalistiken domineras informationsinsamlingen av rutiniserade och redaktionellt beslutade bevakningsuppdrag.

Journalisten styrs inte bara av yttre faktorer i form av anställningsvillkor och redaktionella arbetsförhållanden, utan också av egna nyhetsvärderingar, källor, kontakter och nätverk. Därmed kommer journalistens egen uppfattning om sin yrkesroll att ha stor betydelse för mediernas roll i demokratin. Journalistiken formas delvis av den enskilde journalistens syn på politiken, publiken och ytterst på vad som anses vara en nyhet.

De följande kapitlen kommer att mer ingående analysera medierna på alla dessa fyra nivåer. Här räcker det att konstatera att ingen kan uteslutas från diskussionen. Möjligheten att få till stånd en fri och oberoende journalistik betingas av mediesystemet, medieföretaget, redaktionen och den enskildejournalisten.

Journalistik

Medier och medieinnehåll är två olika saker. Journalistik är bara en av många andra former av medieinnehåll, såsom reklam, serier, dokusåpor, filmer och musik. Det finns dessutom olika slags journalistik inom skilda medier och avdelningar, exempelvis sport, nöje, mode och andra specialområden. Vi koncentrerar oss i denna rapport till den form av journalistik som främst har betydelse för den demokratiska processen, nämligen aktualitetsjournalistik (Djerf-Pierre och Weibull 2001, s. 11 f). Det handlar alltså i första hand om nyheter och samhällsbevakning i press, radio, television och relevanta delar av internet.

Sambandet mellan demokrati och journalistik är dubbelriktat. Demokratin ger medierna frihet; medierna kan ge journalistiken frihet och redaktionerna kan prioritera aktualitetsjournalistiken. Sambandet går även åt andra hållet. Aktualitetsjournalistiken bidrar till att sätta normer för och kan stärka journalistiken i allmänhet; journalistiken är

viktig för mediernas trovärdighet och stärker förtroendet för medierna, och medier som innehåller journalistik, särskilt aktualitetsjournalistik, bidrar till att stärka demokratin.

Huruvida objektivitet bör vara vägledande för journalistiken är omstritt (Westerstahl 1972). Men det finns åtminstone enighet om kravet att ett journalistiskt medieinnehåll bör vara verklighetstroget. De pressetiska reglerna talar om vikten av »korrekta« nyheter. Pressutredningen nämner att medierna har en informationsuppgift, enligt vilken medierna bör tillhandahålla »sådan information som människor behöver för att fritt och självständigt kunna ta ställning i samhällsfrågor« (sou 1995:37).

Ansvar

De allmänna formuleringarna om att journalistiken i en demokrati skall vara fri, självständig och obunden kan leda till missuppfattningen att medierna är, och bör vara, ansvarslösa. Men utan tydliga normer och regler riskerar medierna att bli offer för de starka krafter i samhället som strävar efter att dominera medierna till sin egen fördel. För att kunna hävda sin integritet måste medierna vara beredda att ta ansvar för sina grundläggande värden. Och med regler följer möjlighetertill granskning och därmed till ansvarsutkrävande.

Ansvarsbegreppet är notoriskt mångtydigt, ett faktum som i sig kan försvåra ansvarsutkrävandet. »Tar du på dig ansvaret?«, frågar den kritiske reportern och förväntar ett svar som handlar om sanktioner och konsekvenser. »Ja, det är jag som har ansvaret«, svarar makthavaren och menar något annat, nämligen vem som har uppdraget. Att svenska språket använder ordet ansvar för både *accountability* och *responsibility* underlättar inte saken. Frågan är då vilka ansvarsformer som aktualiseras i mediasammanhang.

Etiskt ansvar. Varje person kan sägas ha ett ansvar att handla i överensstämmelse med sin egen personliga moral. Även organisationer kan, analogivis, sägas ha en moral. Relationen mellan moral och etik beror på semantiska konventioner. En vanlig distinktion är att etik

avser något man säger, moral något man gör. Moral blir då knutet till själva handlingen, etik till normsystemet. Etik och moral behöver givetvis inte enbart vara knutna till individuella värden eller till den egna organisationen. I den mån räckvidden når utanför det egna gårdstunet kan man tala om samhällsansvar. Ett sådant samhällsansvar kan naturligtvis sträcka sig olika långt, från det egna lokalsamhället till etiska normer av global räckvidd.

Rättsligt ansvar. I en konstitutionell demokrati bestäms en viktig del av mediernas integritet genom grundläggande bestämmelser om tryckfrihet och yttrandefrihet. Rättsordningen innehåller också andra bestämmelser som, direkt eller indirekt, sätter ramarna för journalistik och medier. Tryckfriheten är en frihet under ansvar. I den svenska rättsordningen finns också tydliga ansvarighetsregler som bestämmer vem som skall ställas inför rätta vid misstanke om tryck- och yttrandefrihetsbrott.

Ekonomiskt ansvar. Det som brukar betecknas som ekonomiskt ansvar sammanfaller delvis med det rättsliga ansvaret. Det gäller sådan näringsverksamhet, i praktiken all, som bedrivs inom någon rättsligt reglerad verksamhetsform, såsom aktiebolag, stiftelse eller ekonomisk förening. Men man kan också tala om ekonomiskt ansvar i mer utsträckt mening, såsom trohet mot marknadens krav. Ekonomiskt oansvarig är exempelvis den som underskattar investeringskostnader och överskattar kundintresse.

Yrkesansvar. Professionssociologin lär oss att vissa yrkesgrupper sedan länge har välutvecklade professionsnormer och fungerande mekanismer för att övervaka efterlevnaden. Läkare, jurister, möjligen även präster och akademiska forskare, kan föras till denna kategori. En del professioner får sin status formellt definierad genom auktorisation, revisorer och tolkar är sådana exempel. En allmän tendens är att åtskilliga yrkesgrupper utvecklas i riktning mot denna klassiska definition av profession. Den stigande utbildningsnivån, den

fackliga organisationsgraden och framväxten av en kåranda är bidragande faktorer. I vilken mån journalistkåren är, och bör vara, en profession i denna mening är en omstridd fråga, som vi får anledning att återkomma till.

Ansvarsutkrävande

Inom politik och förvaltning kretsar diskussionen främst kring den parlamentariska uppdrags- och ansvarskedjan. Hur skall väljarna kunna utkräva ansvar av de förtroendevalda? Vad innebär parlamentarismens idé om att regeringen är ansvarig inför parlamentet? Hur skall regeringen kunna utkräva ansvar av förvaltningsmyndigheterna, särskilt i en tid av ramlagar och mål- och resultatstyrning? I sin avhandling om den statliga revisionen formulerar Shirin Ahlbäck (1999) tre förutsättningar för framgångsrikt ansvarsutkrävande. För det första måste man kunna urskilja vem som är ansvarig. För det andra måste det finnas kunskap om huruvida verksamheten går bra eller dåligt. För det tredje måste det finnas mekanismer för att faktiskt utkräva ansvar.

Detta resonemang kan tillämpas också på medier. För det första måste det finnas regler, i form av normer, mål, syften eller rättsregler, som bildar kriterium för att kunna bedöma mediernas verksamhet. För det andra måste det finnas någon form av granskning, som ger information om huruvida medieföretaget, redaktionen eller journalisten faktiskt följer reglerna. För det tredje skall det finnas någon form av mekanism för ansvarsutkrävande som utlöses beroende på utfallet av granskningen.

Regler, granskning, ansvarsutkrävande

Därmed har vi angivit de grundläggande utgångspunkterna för vår undersökning. Ansvarsbegreppet kan tillämpas på medierna. Den första frågan är då vilket *regelverk* som styr medierna; det kan röra sig om uppdrag, mål, syfte, normer, rättsregler eller andra slags kriterier. Den andra frågan är hur *granskningen* går till, vilka metoder som utnyttjas för att löpande följa i vilken utsträckning som hand-

landet faktiskt överensstämmer med regelverket. Den tredje frågan handlar om *ansvarsutkrävandet*. Vad händer vid regelöverträdelser, vilka blir sanktionerna och vilka blir lärdomarna?

Avgränsningen av mediebegreppet innebär i ett avseende en insnävning, i ett annat en utvidgning. Vi har inte ambitionen att undersöka alla slags medier, eller ens massmedier, utan endast det slags journalistik som kan karaktäriseras som aktualitetsjournalistik. Däremot omfattas medievärldens alla organisationsnivåer: från systemnivån, över medieföretaget och redaktionen, till den enskilde journalisten. Den viktigaste avgränsningen i detta avseende ligger i att vår diskussion primärt handlar om dagens svenska förhållanden.

Mediernas fyra nivåer ägnas var sitt kapitel.

Mediesystemet (kapitel 2) består av ett stort antal organisationer och medieformer, varav många dessutom är i snabb förändring. Frågan är i vilken mån som detta komplexa system kan definiera och upprätthålla något mått av integritet, dels utåt i förhållande till andra maktcentra, dels inåt i någon form av gemensam identitet.

Medieföretaget (kapitel 3) kringgärdas av ett regelsystem som delvis är speciellt för medievärlden. Hit hör bland annat tryckfrihetsregler och yttrandefrihetsregler samt mediepolitikens bestämmelser om exempelvis sändningstillstånd och presstödd. Härtill kommer de regler som gäller den medieverksamhet som drivs i form av aktiebolag, med särskilda krav på ledningsformer, redovisning och revision. Frågan i detta sammanhang är hur verksamheten granskas och hurman kan utkräva ansvar.

Redaktionen (kapitel 4) är också en organisationsnivå som bestäms av en kombination av inre och yttre regler. En del redaktioner har en redaktionell policy, några använder system för publicistiska bokslut. En del regler har tillkommit genom frivilliga överenskommelser inom medievärlden. Hit hör exempelvis publicitetsregler. I vissa avseenden styrs redaktionen organisation och arbetssätt av lagregler. Ett viktigt exempel är bestämmelserna om ansvarig utgivare. Frågan är hur de redaktionella ledningsformerna och resultatkraven påverkar förutsätt-

ningarna för det slags kvalitetsbaserad journalistik som påkallas av demokratins krav.

Journalisten (kapitel 5) kringgärdas också av ett antal regelsystem. En del av dessa är formaliserade genom yrkesregler. Andra är informella och tar sig exempelvis uttryck i olika uppfattningar om det journalistiska uppdraget. Frågan är hur det journalistiska professionsansvaret fungerar i praktiken när det gäller att värna den integritet som är en förutsättning för den journalistiska friheten.

I kapitel 6 diskuterar vi slutligen hela mediesituationen och ser på sambandet mellan journalisten, redaktionen, företaget och hela mediesystemet. Det blir då dags att återvända till de frågor som bildar ramen för vår undersökning. Hur fungerar de regler som gäller för svenska medier? Hur granskas efterlevnaden och hur fungerar ansvarsutkrävandet? Efter att ha identifierat ett antal problem i dagens svenska medier avslutar vi med att peka på några praktiska reformmöjligheter.

Några diagram

Utelämnas:

Tabell 2.1 Vem betalar de svenska medierna?

Figur 2.1 Vilka yttrandeformer har förstärkt grundlagsskydd.

Tabell 2.3 Ordförandeposter i public service-verksamhetens styrelser.

Tabell 3.1 De största ägargruppernas medieomsättning.

Tabell 3.2 Ägarformer inom flerdagarspress.

Tabell 3.3 Journalisternas syn på makten.

Tabell 3.4 Allmänhetens syn på olika gruppers makt över TV.

Tabell 4.1 Journalisternas uppfattningar om sin arbetsmiljö.

Tabell 5.1 Journalisternas yrkesideal.

Tabell 5.2 Yrkesetiska regler: brott och journalisternas bedömningar.

Tabell 5.3 Journalisternas åsikter om journalistförbundet.

1. Medierna och demokratin 9

Hatade medier? 10

Älskade medier 17

Isolering, integration eller integritet? 21

Mediernas frihet, makt och ansvar 26

Regler, granskning, ansvarsutkrävande 35

2. Mediesystemets integritet 38

Medierna: ett system? 38

Mediesystemets regler 52

Slutsatser 70

3. Medieföretagets integritet 72

Medieföretagets karaktär 73

Svensk mediemarknad 75

Medieföretagen: makt och ansvar 82

Granskade medieföretag 92

Slutsatser 103

4. Redaktionens integritet 106

Redaktionens konstitution 106

Redaktioner under debatt 110

Pressetiska spelregler 115

Granskade redaktioner 124

Slutsatser 133

5. Journalistens integritet 136

Journalistens uppdrag och ansvar 136

Regelverket och det individuella ansvaret 146

Yrkesetiska regler 150

Slutsatser 161

6. Slutsatser 165

Regler, granskning, ansvarsutkrävande 166

Att stärka mediernas integritet: några förslag 174

Demokratin och medierna 179

PUBLICITETSREGLER

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen.

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iaktta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Prova noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren

och deras anhöriga.

10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.
12. Bildmontage, retuschering på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parterers ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.
14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättssak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.
16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig.
17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

6. Slutsatser

I centrum för denna rapport står aktualitetsjournalistik, dvs. nyhetsförmedling och samhällsbevakning, den del av mediernas verksamhet som har en omedelbar betydelse för demokratins funktionssätt. I begreppet medier inryms här mediasystemet, medieföretagen, redaktionerna och journalisterna. Rapporten koncentrerar sig till de regelverk som gäller för svenska medier och undersöker hur granskning och ansvarsutkrävande fungerar i praktiken. Underlaget är framför allt hämtat från aktuell medieforskning och har på några punkter kompletterats med undersökningar och datainsamlingar som Demokratirådet initierat.

Vår genomgång av debatten om massmediernas roll i samhället visar att det råder delade meningar om mediernas sätt att fungera. Vad som förenar flertalet debattörer är en önskan att medierna i högre grad måste stå fria från andra påverkanskällor i samhället. Debattörerna skiljer sig dock kraftigt åt när det gäller vad som är det allvarligaste hotet: en del pekar på staten, andra på marknaden.

Journalistiken i de stora medierna har under de senaste decennierna kommit att stå friare än tidigare i förhållande till politiken, samtidigt som den intensifierade konkurrensen på mediemarknaden, särskilt sedan början av 1990-talet, har bidragit till ett ökande beroende av annonsmarknaden.

En strategi är att journalistiken söker isolera sig från samhället i syfte att bli mera obunden. En annan möjlighet är att söka integrera medierna med andra system, exempelvis att låta journalistiken enbart bli en produkt som säljs på den dagliga publikmarknaden. Båda dessa tendenser finns redan i dag företrädade inom det svenska mediasystemet. Vi tror att dessa två vägar är mycket olyckliga, för att inte säga skadliga, när det gäller mediernas roll i ett demokratiskt samhälle. Vi förespråkar i stället en tredje modell, en som bygger på att medier kan värna sin integritet.

Detta avslutande kapitel sammanfattar huvudresultaten, pekar på ett

antal brister i dagens situation och utmynnar i ett resonemang om tänkbara framtidsalternativ.

Regler, granskning, ansvarsutkrävande

Utgångspunkten för en diskussion om mediernas roll är att fri och oberoende journalistik är en oundgänglig del av ett öppet, demokratiskt samhälle. Folkstyrelsen förutsätter upplysta medborgare och fri åsiktsbildning. Medierna skall ha makt. Med frihet och makt följer också ansvar. En situation där mediernas frihet betyder total frånvaro av regler är varken realistisk eller önskvärd. Fri och oberoende journalistik, liksom andra grundläggande värden i det demokratiska livet, kräver starka institutioner och klara regler.

Frågan är vilket regelsystem som bäst kan värna mediernas integritet. Kärnan i begreppet integritet är att vara helgjuten, att kunna bevara sin egenart, att vara sann mot sig själv. Man kan skilja mellan en inåtriktad och en utåtriktad sida av integritet. Integritet inåt innebär att veta sitt mål och kunna handla efter sin övertygelse. Integritet utåt är att kunna stå emot påtryckningar. Fri och oberoende journalistik förutsätter att medierna har integritet både inåt och utåt.

Merparten av dagens aktualitetsjournalistik bedrivs inom ramen för medieorganisationer av olika slag, men internet har öppnat nya möjligheter för bloggare och andra individuella aktörer. Därmed påverkas också journalistiken i de stora medierna. Ett mediasystem som det svenska består av en blandning av olika slags institutioner, ägarformer, finansieringsmetoder och styrmodeller. Förutsättningarna för en fri och oberoende journalistik bestäms av förhållanden på flera skilda nivåer: mediasystemet, medieföretaget, redaktionen och den enskilde journalisten.

Den svenska mediemodellen

I internationellt perspektiv framstår svenska medier som urtypen för vad som betecknats som den nordeuropeiska modellen. Mediasystemet bygger på välorganiserade kollektiv, statligt engagemang genom radio och television i allmänhetens tjänst, privatägda och

masspridda dagstidningar och en självreglering i form av spelregler som branschen satt upp och övervakar.

Dessa historiskt givna särdrag sätter alltså sin prägel på dagens medielandskap. Tryckfriheten har långa anor och Sverige har alltså en separat grundlag för medier som framställs genom tryckpress. Genom grundlagar, annan lagstiftning och de etiska reglerna för press, tv och radio kringgärdas svenska medier av ett omfattande och relativt väl förankrat regelsystem.

Men den svenska mediemodellen är för närvarande utsatt för starka förändringskrafter. En del av dessa har att göra med interna förskjutningar inom mediavärlden. Andra beror på nya omständigheter i mediernas omvärld.

Mediesystemet präglas inte av någon stark inre sammanhållning och har sannolikt aldrig gjort det. Möjligen kunde antas att konvergensen i fråga om både ägande och teknisk utveckling skulle ändra bilden. Någon sådan förändring går emellertid inte att belägga. Den tekniska utvecklingen betyder visserligen att gränserna mellan olika kanaler och distributionsformer suddas ut, men däremot medför nischer och specialisering att skillnaderna ökar mellan olika slags journalistik och medietyper. Det finns fortfarande ett antal massmedier i ordets verkliga mening, medier som når breda befolkningsgrupper. Men många andra medier är smala och exklusivt inriktade på vissa målgrupper. Nya aktörer dyker upp på mediemarknaden och spänningarna växer inom de etablerade organisationerna.

Också journalistyrket befinner sig i uppluckring. Professionaliseringen som modell för god journalistik utvecklades i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Dessa professionssträvanden var i huvudsak en motrörelse som riktade sig mot pampväldet inom LO och andra etablerade organisationer och som ifrågasatte mediernas politiska anknytning. I dag är grunden svagare för en sådan gemensam yrkesidentitet. Sedan mitten av 1980-talet kännetecknas journalistprofessionen av tilltagande heterogenitet. Yngre journalister i kommersiella medier har en mer individuell och karriärinriktad syn på

sitt yrke.

Tidningsutgivarna är en organisation som efter en sammanslagning förenar uppgifterna som arbetsgivare och som branschföreträdare. Inom organisationen finns en spänning mellan direktörer och redaktörer.

Dagens spelregler för press, tv och radio har ifrågasatts inom Journalistförbundet och Tidningsutgivarnas beslut att inte längre ställa resurser till Textreklamkommitténs förfogande innebär att delar av regelverket nu står inför en osäker framtid.

Mediesystemet är ingen sluten värld, utan påverkas av influenser från andra delar av samhället. Flera pågående förändringsprocesser får stora konsekvenser för mediernas sätt att arbeta.

Den permanenta strömmen av nyheter och information från hela världen gör att den enskilde medborgaren på en gång blir både mindre och mer beroende av medierna. Stora mängder information blir allmänt tillgänglig, men svåröverskådligheten ökar efterfrågan på översikter och tolkningar. Den nya tekniken suddar ut mediernas gränser. Internet är ett slags superpapper, med många aktörer och med sökmaskiner som blir nyhetsmedier. Yttrandefrihetsgrundlagen släpar efter och täcker bara medieföretag som aktörer på nätet. EU: s inre marknad och multinationella mediekoncerner gör det också alltmer realistiskt att föreställa sig ett inhemskt mediesystem avskärmat från yttrevärlden.

Den skärpta konkurrensen, om både publik och reklamintäkter, tvingar fram allt hårdare ekonomiska krav på medieföretagen. Minskad annonsvolym, men också konkurrensen om publiken, har påskyndat morgontidningarnas övergång till tabloidformat. Marknadsföringens alltmer sofistikerade metoder leder till en uppluckring av gränsen mellan publicistiskt och kommersiellt innehåll. Inom kommersiell television och vissa specialtidningar finns det åtskilliga exempel på hur annonsörer kunnat styra mediernas innehåll. Sponsring av sportsändningar har medfört att även public service-televisionen hamnat i en gråzon mellan reklam och journalistik.

I ett halvsekels perspektiv finns det visserligen tendenser till

minskad partipolitisering. Partipressens försvagning och det ökande utrymmet för självständig journalistik inom public service-institutionerna är tecken på försvagade band mellan medier och politiska makthavare. Men en del dagstidningar är alltjämt beroende av statliga subsidier och sammansättningen av ledningsorganen för public service-bolagen ger latent möjligheter till politisk påverkan. Men politik är inte bara partipolitik. Risken för politiska påtryckningar kommer inte minst från alla särintressen som dagligen försöker sätta dagordningen och få fram sina budskap. Särintressen och lobbyister förstärker källornas makt över mediernas innehåll.

De pågående värderingsförändringarna i samhället innebär att medborgarnas långsiktiga lojaliteter med organiserade kollektiv successivt ersätts av en mer kritisk, prövande och ombytlig inställning till samhället. Moderna massmedier både återspeglar och driver denna förändringsprocess. Individualiseringen får samtidigt konsekvenser för medierna. Publiken är inte lika trogen som förr och det krävs större insatser för att skapa uppmärksamhet. Braskande underhållning är ett vanligt recept för att möta situationen. Risken är att kvalificerad information därmed trängs undan eller ersätts av hybrider av information och underhållning.

Uppluckrat och uddlöst regelverk

Bilden av dagens svenska mediasystem kännetecknas av en paradoxal blandning av nytt och gammalt. I vissa hänseenden pågår snabba och omvälvande förändringar. I andra avseenden igenkänns egenskaper som förblivit oförändrade i flera decennier. Men intrycket av stabilitet är delvis vilseledande. Dagens regelverk vilar på förutsättningar som håller på att bli föråldrade.

Dagens medier styrs av lappverk av lagar och regler som byggts på med tiden. En i grunden frihetlig tryckfrihetslagstiftning har efter hand kompletterats med ett självsaneringssystem, som inte riktigt hänger samman. Publicitetsregler är exempelvis åtskilda från yrkesregler och ansvaret ligger på olika nivåer. Övervakningen av reglerna äger rum under förutsättningar som skiljer sig mellan olika medie-

typer.

Den teknikberoende lagstiftningen med en separat grundlag för tryckfrihet och en för yttrandefrihet leder till allt vanskligare gränsdragningsproblem; vissa yttrandeformer står nu i praktiken utan grundlagsskydd och för andra är övervakningen oklar. De täta justeringarna av grundlagstexten undergräver dessutom konstitutionens ställning som stabil rättsnorm.

Mediernas egna spelregler för press, tv och radio är inte desamma för alla dessa medier. Vissa av spelreglerna har fått försvagad legitimitet inom journalistkåren. Spelreglerna saknar dessutom bestämmelser om sådant som i dag skulle behöva regleras, exempelvis när det gäller vissa journalistiska arbetsmetoder. Spelreglernas räckvidd reduceras också av den portalparagraf som innebär att publicitetsreglerna kan åsidosättas samtidigt som medieföretagen kan fortsätta att hävda att de har tagit sitt publicistiska ansvar. Publicitetsreglernas mjuka formuleringar gör det också svårt att utvärdera reglernas efterlevnad.

Tryckfrihetens gränser har numera vidgats så att det är svårt för en enskild person att i domstol få rätt mot medier. Samtidigt finns ett stort avstånd mellan grundlagarnas vidsträckta yttrandefrihet och övriga mindre klara regelsystem. Det är därför fullt förklarligt om medborgaren grips av maktlöshetskänslor när det gäller möjligheten att påverka medierna.

De flesta av reglerna tillkom på 1960- och 1970-talen och speglar den tidens anda. Regelverket har blivit föråldrat och fungerar inte tillfredsställande i dagens mediemiljö, där globalisering, internet och andra tekniska förändringar suddar ut traditionella gränser mellan olika slags medier.

Bristande granskning

Integritet förutsätter granskning. Det räcker inte att sätta upp normer och regler för sin verksamhet, utan det fordras också effektiva metoder för att granska om man lever upp till målen. Men granskningen av dagens medier uppvisar flera brister.

Splittrad granskningsorganisation. Sverige saknar en samlande nämnd med uppgift att övervaka efterlevnaden av mediernas egna spelregler. Granskningsnämnden för radio och tv är en statlig myndighet, medan Allmänhetens Pressombudsman och Pressens Opinionsnämnd är tidningarnas organ. Pressens särskilda textreklamkommitté är under nedläggning. Den yrkesetiska nämnd som har till uppgift att övervaka yrkesreglerna har en oklar status och fungerar otillfredsställande. Den aktualiserar dessutom Journalistförbundets problematiska dubbelroll som både yrkesförbund och fackförbund. En utredning inom Journalistförbundet har visserligen lagt fram ett förslag om en för hela branschen samlad medienämnd, men tanken har mött motstånd.

Slutna medieorganisationer. Försöket att kartlägga de stora medieföretagens sociala och etiska ansvar visade att flera medie företag framstår som relativt slutna inför omvärlden. De organisationer som granskar andra maktbärare förefaller själva vara ovana och ovilliga att bli granskade. Moderna normer om öppenhet, insyn och dialog väntar alltså på att få fullt genomslag inom mediebranschen. För Journalistförbundet innebär kraven på insyn ett dilemma. Förbundet lämnar inte ut uppgifter om vilka journalister som är medlemmar, vilket är försvarligt för ett renodlat fackförbund, men knappast för en organisation som också påtagit sig uppgiften att övervaka yrkesetiken.

Ovilja mot granskning. Granskning skulle kunna användas för att stärka journalistikens integritet, eftersom insyn skapar förståelse och legitimitet för mediernas villkor. Men redaktioner hamnar ofta i defensivt självberättigande, i stället för att bejaka och utnyttja kritisk granskning. Det förefaller som om medierna vägleds av den principiella inställningen att offentlighet, insyn och granskning skulle utgöra ett hot mot integriteten. I själva verket är erfarenheterna från andra organisationer, som inte minst fått lära sig av mediernas framgångsrika granskningar, att offentlig uppmärksamhet kan skärpa och förbättra den egna verksamheten. Medierna verkar ännu inte till fullo

ha tagit del av mediasamhällets lärdomar.

Ansvarsutkrävandets problem

Som redan påpekats i inledningskapitlet finns det många olika varianter av ansvar, och själva termen ansvar är mångtydig. Vad som här är aktuellt är förutsättningarna för att kunna utkräva ansvar. Frågan är vad som händer när en granskning visar att det finns brister i mediernas sätt att arbeta.

Oklart vem som bär ansvaret. Ansvarsutkrävandet inom mediavärlden försvåras av att det ofta är oklart vem som närmare bestämt skall stå till svars. Mediesystemet är alltför splittrat och subjektöst för att kunna fungera som bärare av ansvar. Inom medieföretaget tillkommer den komplikationen att den svenska rättsordningen utpekar ansvarig utgivare som juridiskt ansvarig för innehållet. Här kan det uppstå ett glapp mellan makt och ansvar. Ågaren har makt, men saknar tryckfrihetsrättsligt ansvar. Ansvarig utgivare kan i praktiken inte kontrollera allt innehåll, men bär ensam det fulla ansvaret i händelse av rättsligt efterspel. Reportrar och redigerare har stort inflytande över utformningen av artiklar och inslag, men dessa personalkategorier är undandragna rättsligt ansvar. I mediernas värld finns det därför makt utan ansvar och ansvar utan makt.

Svag tillbakablickande verkan. De sanktioner som är knutna till mediernas självsaneringssystem framstår som måttliga. Pressens Opinionsnämnd och Pressombudsmannen står mediebranschen nära. Tidigare var pressombudsmannen en yrkesjurist, men numera är det en publicist från de egna leden som svarar för den pressetiska övervakningen. Pressens granskningsorgan sitter samlokaliserade med Tidningsutgivarna i Pressens hus och kan komma alltför nära de värderingar och synsätt som dominerar hos kollegerna i tidningsvärlden. De expeditionsavgifter som fälda tidningar måste betala är också mycket marginella. Det är oklart om fällningar i Granskningsnämnden och Pressens Opinionsnämnd får några omedelbara conse-

kvenser inom redaktionerna. Journalistkårens yrkesetiska nämnd kan betecknas som tillbakadragen.

Svag framåtblickande verkan. Kritisk granskning används alltför sällan för att lära av erfarenheter. Många redaktioner präglas av en monologkultur, inte en dialogkultur som bejakar samtal och kollegial kritik. Redaktioner har beskrivits som atomistiska och präglade av en syn på journalisten som ensam riddare. Frånvaron av tydliga definitioner av god journalistik och publicistik gör det svårt att värna journalistiska och publicistiska värden. Otydlighet vad gäller det publicistiska till skillnad från det legala ansvaret för det journalistiska innehållet bidrar till brister i ansvarsutkrävandet. En redaktion kan därmed tumma på den journalistiska kvaliteten, exempelvis genom sämre käll- och faktakontroll, utan att det uppmärksammas.

Att stärka mediernas integritet: några förslag

Analysen av begreppets betydelse visar att integritet har både en inåtriktad och en utåtriktad sida. Denna dubbla innebörd anger att de finns två sätt att säkra en fri och oberoende journalistik. En sådan innebär att stärka mediernas integritet inåt, dvs. tydliggöra de publicistiska och journalistiska normerna.

Att stärka mediernas integritet inåt

Förutsättningarna för en fri och oberoende journalistik sätts i stor utsträckning av medierna själva. Mediesystemet som helhet har emellertid inte den avgränsning och sammanhållning som behövs för att uppträda som en samlad aktör. Medierna på branschnivå utgör numera en alltför svag och splittrad organisation för att kunna bilda bas för en samlad självreglering. Det fria ordets framtida ställning kommer därför främst att avgöras av medieföretagens, redaktionernas och journalisternas förmåga att gemensamt kunna föra en självkritisk principdebatt.

Förnyade spelregler. Enligt Journalistförbundets etikutredning är

dagens system av spelregler svårgripbart och krångligt, elitistiskt och kårdominerat samt okänt och osynligt. Journalisterna anser att de själva får allt svårare att hävda riktlinjerna internt på redaktionerna. Dagens regelsystem framstår också som alltför detaljerat. Spelreglerna för press, tv och radio behöver omformuleras och ges en starkare ställning. Ett för journalistiska medier samlat regelverk bör vara kärnfullt och inriktat på de principiella grunderna. Förslaget att ersätta Pressens Opinionsnämnd, och de delar av Granskningsnämnden som sköter motsvarande uppgifter för radio och tv, med en samlad medienämnd ligger i linje med denna strävan att skapa ett enhetligt regelverk.

Redan nu finns det vissa medieföretag som står utanför det pressetiska granskningssystemet och med tanke på den splittrade medieutvecklingen finns det ingen anledning att vänta att mediebranschen skulle gå mot ökad sammanhållning. Systemet för etisk självreglering måste därför bygga på frivillig och aktiv anslutning från medieföretagens sida. Man kan här tänka sig en för mediekonsumenterna tydlig märkning, som visar vilka medier som åtagit sig att följa spelreglerna och som allmänheten kan anmäla för granskning. Ett medieföretags beslut att ansluta sig till regelsystemet skulle därmed kunna bli en kvalitetsmarkering och konkurrensfördel.

Offentliga åtaganden. Några medieföretag har utformat egna policydokument, men eftersom många av dessa är kortfattade och sällan återropas i den dagliga verksamheten har också det enskilda medieföretaget anledning att se över sina interna regler. Ett medieföretag som ansluter sig till de för medierna gemensamma spelreglerna skulle också åta sig att komplettera dessa generella regler med normer och mål för det egna företaget. Medieföretaget kunde därmed inför offentligheten precisera och tydliggöra sina åtaganden.

Kvalitetssäkring. Kvalitetskontroll är en del av den dagliga verksamheten inom många tillverkande och tjänsteproducerande företag. Vissa medieföretag arbetar med interna kontrollsystem, men metoder

och resultat är oftast okända för utomstående. Det är knappast troligt att ISO-certifiering är ett praktiskt alternativ, men det borde inte vara omöjligt att utveckla praktiskt användbara program för att kvalitets-säkra journalistiska medier. Medieföretagens arbete med att utveckla och systematisera detta slags benchmarking borde kunna ske under öppenhet och insyn. En sådan kvalitetssäkring kan också ha betydelse för diskussionen om huruvida nedbantade redaktioner och interna omorganisationer går ut över faktakontroll och journalistisk kvalitet.

Tydligare yrkesnormer. Journalistkårens yrkesetiska spelregler framstår som uddlösa och otidsenliga. Ett grundläggande problem med dagens yrkesetiska regler är att de huvudsakligen är utformade som restriktioner för yrkesutövningen. Uppgiften att formulera de positiva värden som ligger till grund för den inåtriktade integriteten har paradoxalt nog överlåtits till staten och dess målformuleringar för presspolitik och public service.

Yrkesetiken måste grundas i ett professionellt förhållningssätt. Den journalistiska verksamheten, med dess bas i yttrandefriheten, har en speciell karaktär som utesluter legitimering, auktorisering och andra metoder som tagits i bruk av andra professioner. Men journalistyrkets professionella bas måste ändå gå att formulera i termer av *best practice*, som en uppsättning grundläggande normer om vad som utgör god och dålig journalistik.

Vad som betraktas som god journalistik förändras med tiden och förändringarna kommer bland annat till uttryck i de priser och utmärkelser som belönar framstående yrkesprestationer inom journalistiken. Numera finns ett stort antal sådana priser, exempelvis Stora journalistpriset (som delas ut av Bonnier ab), Publicistklubbens utmärkelse Guldpennan och föreningen Grävande Journalisters pris Guldspaden. Professionella belöningssystem är ett sätt att synliggöra de journalistiska normerna, samtidigt som systemen i sig och de aktörer inom mediebranschen som delar ut dem också måste vara föremål för kritisk debatt och utvärdering inom kåren.

Journalistförbundet har en problematisk dubbelroll. Förbundet har åtagit sig att både bevaka medlemmarnas fackliga rättigheter och att övervaka efterlevnaden av journalistkårens professionella normer. En renodling av dessa uppgifter kan åstadkommas på olika sätt. En möjlighet är att Journalistförbundet inom sig uppdelas i två delar, med möjlighet för den enskilde journalisten att ansluta sig till endera eller båda. Ett mer långtgående alternativ är att Journalistförbundet uteslutande ägnar sig åt fackliga frågor och att etikfrågorna tas om hand av en separat organisation. En sådan kunde bygga på en befintlig organisation som Publicistklubben. PK skulle därmed återfå sin gamla roll. Alternativt skulle det krävas en ny sammanslutning som renodlar rollen som journalistikens yrkesorganisation. Uppgifterna om vilka journalister som är medlemmar i ett sådant journalist-samfund borde i så fall vara offentliga. Mediekonsumenterna fick då kunskap om vilka journalister som offentligt åtagit sig att följa de yrkesetiskanormerna.

Att stärka mediernas integritet utåt

Det finns också anledning att värna mediernas integritet utåt, dvs. att skydda journalister, redaktioner och medieföretag från otillbörliga påtryckningar. Strategierna för att stärka mediernas förmåga att stå emot påverkan utifrån gäller i förhållande till marknaden, politiken och publiken. Tydliga regler är en nödvändig, men inte tillräcklig förutsättning. Formella bestämmelser blir kraftlösa om de inte grundas på omvärldens stöd för mediernas samhällsroll.

Grundlagsreform. Även om svensk tryckfrihet och offentlighet har stolta historiska traditioner visar det sig att dagens regelverk behöver omarbetas för att inte hela tiden passeras av en snabb teknisk utveckling. Staten har här den viktiga uppgiften att skapa ett hållfast konstitutionellt skydd för tryckfrihet och yttrandefrihet.

Förståelse och respekt. Så länge medierna kan omskapa opinioner och påverka beslutsprocesser kommer olika makthavare att frestas att

ingripa i mediernas inre liv på ett sätt som riskerar att hamna i konflikt med kraven på fri och oberoende journalistik. För närvarande är det risken för kommersiellt inflytande som är mest överhängande. Mediernas integritet kan stärkas om det omgivande samhället, inte minst finansiärerna, förstår och respekterar den fria och oberoende journalistikens värde för den demokratiska infrastrukturen. Vissa ting är ej till salu. Att sprida förståelse för journalistikens och mediernas villkor i en demokrati är en svår uppgift. Åtskilliga beslutsfattare i privat och offentlig tjänst behöver praktiska erfarenheter av hur dagens medier arbetar. Det finns här en möjlighet att vända många makthavares fruktan, vanda och avoghet inför journalister till en realistisk förståelse för mediernas uppgifter och arbetssätt. Insyn i journalistikens värld kan skapa förståelse för mediernas integritet.

Mediejournalistik. Medborgarens förståelse för förutsättningarna för sin egen åsiktsbildning är också en faktor som kan stärka mediernas integritet. En publikmarknad bestående av mediekonsumenter med kunskapsmässiga redskap att ställa välinformerade krav på journalistiken kan bli ett stöd för kvalitetsinriktade redaktioner. Skolornas medieutbildning kan spela stor roll för att träna upp ett mediekritiskt sinne.

Medierna behöver inte vara mediernas blinda fläck. Även medierna har allt att vinna på offentlighet och insyn. Tittar- och läsarbuds män är ett positivt inslag inom de, alltför, få medier där de förekommer. Visserligen finns det, vid sidan av den specialiserade branschpressen, en del artiklar och program som granskar medierna. Men behovet är därmed inte mättat. Ökade satsningar på journalistik om medier och journalistik skulle bidra till att sprida kunskaper och vitalisera den för demokratin så nödvändiga diskussionen om medier och journalistik.

Medieforskning som mediegranskning. Också de akademiska institutionerna har ett ansvar att följa medierna. Forskningen om medier kan vara ett sätt att belysa mediernas arbetssätt och villkor.

Detta förutsätter ömsesidig respekt mellan den granskade och den granskande.

Demokratin och medierna

Att sammanfatta slutsatserna av en rapport om dagens medier leder omedelbart till ett dilemma. En sammanfattning tar fasta på de stora, övergripande och gemensamma dragen. Men en huvudslutsats i denna rapport är att medierna blir allt mindre enhetliga, allt svårare att sammanfatta i en enkel formel.

Just denna uppsplittring och uppluckring påverkar också diskussionen om mediernas roll i det demokratiska samhället. Dagens föreställningar och regelverk vilar på förutsättningar som delvis håller på att bli överspelade.

Det handlar nu inte om någon akut krissituation. Den svenska folkstyrelsen har en stark förankring hos jämförelsevis välinformerade och engagerade medborgare. I det svenska medielandskapet finns välskötta företag, ambitiösa redaktioner och skickliga journalister.

Men det finns flera utvecklingstendenser som på sikt kan innebära problem för mediernas förmåga att utveckla det slags fri och oberoende journalistik som krävs för att uppfylla folkstyrelsens krav på upplyst förståelse och fri åsiktsbildning. Det finns förvisso olika tolkningar om hur demokratins grunder skall formuleras, men oavsett om man betonar deltagande, samtal, konkurrens eller något annat värde så måste man dra slutsatsen att medierna i framtiden kommer att spela en minst lika avgörande roll för folkstyrelsens praktiska förverkligande. Därför har diskussionen om mediernas framtid också ett direkt samband med demokratins framtidsdebatt.

Denna rapport utmynnar i en oro för att dagens medier inte har tillräcklig integritet. Våra förslag inriktas dels på att utveckla mediernas egen förmåga att värna sin självständighet, dels på att stärka försvaret mot påtryckningar från yttre krafter av kommersiell, politisk och populistisk natur.

Analysen i denna rapport, och följaktligen också de avslutande

förslagen, koncentreras kring regelverk, granskning och ansvarsutkrävande. Denna avgränsning uttömmar förvisso inte ämnet. Det finns givetvis också många andra faktorer som påverkar mediernas funktionssätt. Att uppmärksamma institutioner och regler är inte tillräckligt, men dock nödvändigt, om man vill diskutera de framtida förutsättningarna för en fri och oberoende journalistik.

Ett huvudtema i denna rapport är att integritet skapas av öppenhet. Från mediernas håll framförs ibland den motsatta uppfattningen; en viss grad av slutenhet skulle vara nödvändigt för att skydda medierna mot otillbörliga påtryckningar. Rätten till anonymitet kring källor och uppgiftslämnare är lika självklar som grundlagsfäst. Men andra delar av mediernas liv är onödigt hemlighetsfulla. Erfarenheter från andra delar av samhällslivet visar att bristande insyn lätt föder misstänksamhet och misstroende, både bland medborgare och bland beslutsfattare. Omvärlden behöver veta mer om mediernas villkor och arbets-sätt. Den svenska folkstyrelsens stolta offentlighetstradition gäller också medierna.

Författarna

Monika Djerf-Pierre är docent och lektor vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hennes forskning handlar om journalistikens förändring i press, radio och tv samt om genus och mångfald i svenska medieorganisationer. Hon är bland annat medförfattare till boken *Spegla, granska, tolka: aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*.

Olof Petersson är professor i statskunskap och forskningsledare vid SNS med ansvar för Demokratirådet. Han har bland annat varit ledare för valundersökningarna, ordförande för Maktutredningen och ledamot av Ekonomikommissionen.

Jesper Strömbäck är universitetslektor i journalistik vid Mittuniversitetet i Sundsvall och forskningsledare vid Demokratiinstitutet. Han har publicerat ett flertal böcker om medier och demokrati, bland annat SNS-boken *Den medialiserade demokratin* 2004. Hemsida: www.jesperstromback.com

Lennart Weibull är professor i massmedieforskning vid Göteborgs universitet, verksam vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, jmg, och en av de ansvariga för SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Undervisar och forskar i första hand om mediehistoria, mediestruktur och medieanvändning.

Denna skrift ingår i SNS Medieforum vars syfte är att genom forskning, seminarier, debatter och bokutgivning bidra till en djupare och mer initierad mediediskussion. SNS Medieforum är ett nätverk av forskare från olika discipliner, praktiker i näringslivet, politiska beslutsfattare och företrädare för media.

Referensgrupp

Kännetecknande för SNS forskning är att referensgrupper knyts till forskningsprojekt. På detta sätt kan företrädare för näringsliv och förvaltning bidra ekonomiskt och dessutom kontinuerligt följa projektarbetet. Forskarna har därmed möjlighet att diskutera frågeställningar, analyser och slutsatser med praktiskt verksamma beslutsfattare. Referensgruppen består av företrädare för SNS Medieforums finansiärer:

Huvudfinansiärer: Axel Johnsongruppen, Bonnier, Carl-Olof och Jenz Hamrins Stiftelse, Ericsson, Handelsbanken, Läkemedelsindustriföreningen, Länsförsäkringar, Riksbankens Jubileumsfond, Svenska Spel och Vattenfall.

Övriga finansiärer: Axel och Margaret Ax:son Johnsons Stiftelse, Deloitte, Eniro, Eskilstuna-Kurirens Stiftelse, Fortum, ICA, JKL, Nerikes Allehanda, Nya Stiftelsen Gefle Dagblad, Observer, Posten, Ratos, Rikspolisstyrelsen, Stiftelsen Pressorganisation, Upsala Nya Tidning och V & S Group.

Projektledning

SNS Medieforum leds inom SNS av Johanna Laurin, projektledare, Olof Petersson, statsvetare och forskningsledare, och Jan-Olof Edberg, finansieringsansvarig.

Tillägg 051109:

- 230 Begerlig och socialdemokratisk politik.
- 230 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Innehållsförteckning
- 234 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Inplacerade i SW-klassifikationssystem.
- 271 Socialdemokraternas politiska riktlinjer.
Socialdemokraternas egen redigering.

Bogerlig och socialdemokratisk politik.

De borgerligas politiska förslag inför valet 2006 domineras av skatteförslag som innebär stora inkomstskattelättnader för dem med höga inkomster samtidigt som sjuka och arbetslösa och de med låga inkomster får försämringar, och så att säga betalar förbättringarna för dem med högre inkomster. Det är en omvänd Robin Hood-politik som tar från de sämre lottade och ger till dem som har det bättre.

De borgerliga menar att man föreslår detta för att det ska bli bättre för arbetslösa, något som inte är troligt och inte stöds av goda vetenskaper. Man påstår i muntliga föredragningar att skattesänkningarna mest går till låginkomster, men läser man deras skriftliga förslag finner man att cirka 2/3 av skattelättnaderna går till höginkomster. Massmedierna har inte avslöjat detta.

Sammanfattningsvis kan man finna att de borgerligas förslag försämrar välfärdsfördelningen och är förslag som gynnar de välbeställda. Det är vad man kan vänta sig av högerpartier, men inte väntar sig av det social-liberala folkpartiet. Folkpartiet är med på huvuddragen, men har i några avseenden försökt mildra den föreslagna högerpolitiken.

Socialdemokraterna har haft partikongress och på Internet har de 051103 publicerat en sammanfattning om politiska riktlinjer som återges i det följande. Socialdemokraterna menar att en bra välfärdsfördelning och trygghet är bra för den ekonomiska tillväxten, och vill inte överge välfärdspolitik.

- *Först en innehållsförteckning till riktlinjerna av vilken framgår huvuddragen i den politik socialdemokraterna vill föra.**
- * Sedan Socialdemokraternas politiska riktlinjer. Inplacerade i SW-klassifikationssystem.**
- * Och sist Socialdemokraternas politiska riktlinjer. Med deras egen redigering enligt deras pdf på Interenet**

Socialdemokraternas politiska riktlinjer. Innehållsförteckning.

Från socialdemokraternas hemsida på Internet
(<http://www.socialdemokraterna.se>):

“2005-11-03 Preliminär version. Politiska riktlinjer

*Antagna av Socialdemokraternas 35:e ordinarie kongress
den 29 oktober – 3 november 2005 i Malmö*

Obs! Detta dokument har varken korrekturlästs eller motlästs mot kongressens justerade protokoll.”

Innehåll:

1. VI TROR PÅ FRAMTIDEN

Den bro vi bygger ska gå över nationsgränser.

Vi ska bygga en bro till en framtid i full sysselsättning.

Vår bro ska byggas på en stark grund av kunskap och forskning.

Vi ska bygga det gröna folkhemmet.

Vi ska bygga en bro på integration och jämlikhet.

Välfärd och trygghet ska fördelas efter behov – inte betalningsförmåga.

2. FULL SYSSELSÄTTNING – ARBETE ÅT ALLA

2.1 Inledning.

2.2 Trygghet på vägen från gamla jobb till nya.

Svenska löntagare utmanas nu av krav på kraftigt försämrad arbetslöshetsförsäkring och en nedrustad arbetsmarknadspolitik. Arbetarrörelsen vill öka tryggheten och ta kampen mot arbetslösheten:

En arbetsmarknadspolitik som ligger steget före.

Krafttag mot ungdomsarbetslösheten.

Ett jämlikt samhälle – bättre integration.

Alla behövs.

Höjt tak i a-kassan.

2.3 Trygga löntagare.

Löntagarnas trygghet utmanas nu av krav på sämre anställningsskydd och låglönekonkurrens. Vi socialdemokrater står på löntagarnas sida:

Stärk kollektivavtalen.

Trygga anställningar – med rätt till heltid.

Arbetsgivarna måste ta sitt ansvar för ohälsan.

Motverka lönediskrimineringen.

2.4 En ekonomisk politik för fler i arbete.

Människors möjligheter till arbete och välfärd utmanas nu av kraven på ett systemskifte – inte minst på arbetsmarknaden. För oss är målet arbete åt alla. Det förutsätter en rättvis ekonomisk politik:

Kampen mot arbetslösheten står först.

Sunda offentliga finanser med utrymme för en aktiv konjunkturpolitik.

Prioritera arbetslinjen.

Bekämpa fusk och ekonomisk brottslighet.

Minska de ekonomiska orättvisorna.

3. KONKURRERA MED KUNSKAP – INTE LÅGA LÖNER

3.1 Inledning

3.2 Kunskap åt alla.

Visionen om en skola för alla utmanas idag av krav på elit-tänkande, kortsiktiga vinstintressen och en tidig uppdelning av elever. Vi vill ha en skola som ger alla barn samma chans till goda kunskaper:

Tydligare krav och förväntningar, bättre stöd och mer uppföljning.

Trygghet och studiero.

Alla skolor ska vara bra skolor.

En modern yrkesutbildning – som bryter mot förlegade könsroller.

3.3 Ett livslångt lärande

Visionen om en högskola för alla samhällsgrupper och i hela landet har alltid utmanats av synen att högre utbildning är till för ett fåtal. Vi vill fortsätta satsa på kunskap åt alla i en tid då kunskapskraven ökar:

Fler studenter på högskolan.

Ett utvecklande arbetsliv.

Lära genom hela livet.

Erkänn kunskapen.

Växa med kunskap och bildning.

Bättre SFI.

Stärk forskningen.

3.4 Växtkraft och företagsamhet i hela Sverige.

Möjligheterna till välfärd, jobb och företagande i landets alla delar utmanas idag av angrepp på den kommunala utjämnningen och utbyggnaden av högskola och forskning. Vi vill skapa förutsättningar för tillväxt i hela Sverige:

Satsa på småföretagen.

Särskilt fokus på strategiska branscher.

Turism och upplevelser är framtidsbranscher.

Satsningar på infrastruktur.

Utbyggd kollektivtrafik.

4. VÄLFÄRD – NYA BEHOV, NYA MÖJLIGHETER

4.1 Inledning

4.2 En välfärd för alla.

Visionen om rättvisa och trygghet för alla utmanas idag av krav på sänkta ersättningsnivåer, höjda avgifter och ökat vinstintressen i välfärden. Socialdemokratien vill förbättra välfärden:

Välfärden ska hålla vad den lovar.

Trygghet när livet förändras.

Ingen ska lämnas utanför.

Välfärden ska huvudsakligen drivas i offentlig regi.

Välfärdens arbetsgivare ska gå före.

4.3 Bättre hälso- och sjukvård.

Den svenska sjukvården utmanas nu av krav på höjda avgifter, privatiseringar och gräddfiler. Socialdemokraterna säger nej till en sådan utveckling. I stället vill vi utveckla sjukvården för alla:

Snabbare kontakt, bättre bemötande, bort med köerna, rätt till fast läkarkontakt.

Vård på jämlika och jämställda villkor.

Förbättrad folkhälsa.

Tänderna får inte bli ett klassmärke.

4.4 Barnen i välfärdssamhället.

Trots dessa framgångar utmanas vår familjepolitik av krav på kortare föräldraförsäkring, vårdnadsbidrag och höjda avgifter inom barnomsorgen. Det kan vi inte acceptera:

Jämställt uttag av föräldraförsäkringen.

Bättre stöd till de barn som har det svårast.

Förbättra de allra fattigaste barnfamiljernas ekonomi.

Stärk barnens rättigheter.

Satsa på barn- och ungdomskulturen.

Idrott för alla – på lika villkor.

Fler lekparkar, fritidsgårdar och andra mötesplatser.

4.5 Det goda livet – som alla äldre förtjänar

Tryggheten för de äldre utmanas nu av krav på högre avgifter i sjukvården, dyrare tandvård och högre avgifter för läkemedel. Det kan inte vi acceptera. I stället vill vi ge alla äldre möjlighet till ett gott liv:

En äldreomsorg av hög kvalitet som möter skilda behov.

Tryggt boende.

Ett kompetenslyft i äldreomsorgen.

Trygg ekonomi för alla.

4.6 Bygg nytt, bygg om

Visionen om en god bostad åt alla utmanas av krav på marknadshyror, utförsäljning av hyresrätter och nedskärningar i samhällets stöd till byggande. Vi socialdemokrater ser bostaden som en social rättighet:

Bostadspolitiken - en del av den generella välfärden.

Bygg framtidens folkhem.

Rusta upp våra bostäder och stadsdelar.

En bostadsmarknad där alla får plats..

4.7 En tryggare vardag.

Tryggheten i vardagen utmanas av klyftor och orättvisor, av missbruk och utslagning, men också av nya typer av organiserad brottslighet. Vi socialdemokrater vill bekämpa både brotten och dess orsaker:

Bekämpa brotten i vardagen.

Bättre kriminalvård.

Bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Bekämpa internationell och organiserad brottslighet.

5. EN HÅLLBAR UTVECKLING

5.1 Inledning.

5.2 Trygg och förnybar energiförsörjning.

Sveriges framgångar i energiomställningen hotas nu av krav på ökad marknadsstyrning och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater vill i stället fortsätta bygga det gröna folkhemmet. Denna utveckling skall stimuleras både i skattesystemen och genom ekonomiska bidrag i omställningsprocessen:

Bryt oljeberoendet.

Miljö- och energiteknik på export.

Användningen av förnybar el ska öka.

Alla behöver hjälpas åt.

5.3 Höga ambitioner för miljöpolitiken.

Idag utmanas en god framtida miljö av krav på minskade resurser och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater är fast beslutna att nå målet att klara av dagens stora miljöproblem inom en generation:

Vår havsmiljö är hotad.

Miljöanpassade transporter.

Biologisk mångfald.

Miljöpolitiken är internationell.

Konsumenternas makt ska öka.

Fler ekologiska varor.

6. FRED OCH FRIHET I GLOBALISERINGENS TID

6.1 Inledning.

6.2 Demokratisera globaliseringen!

Kampen för mänskliga rättigheter utmanas av att globaliseringen inte kommer alla till del. Vi socialdemokrater sätter människan före marknaden – vi vill demokratisera globaliseringen och stärka folkrätten:

Globala fackliga rättigheter.

Stärk den internationella brottmålsdomstolen.

En folkrätt som sätter människors säkerhet främst.

6.3 Framtid i fred och säkerhet.

Fred och säkerhet i världen hotas av fattigdom, förtryck, terrorism och konflikter. Vi socialdemokrater vill öka den globala säkerheten och ta kampen för internationell rättvisa, fred och nedrustning:

Ett starkare och effektivare FN.

Fred i Mellanöstern.

Kamp för nedrustning.

6.4 En rättvisare värld.

I en värld där klyftorna ökar och marknadskrafterna har ett övertag utmanas kampen mot fattigdom, för demokrati och frihet. Vi tror på solidaritet och gemensamt ansvar:

Rättvis världshandel.

Skuldavskrivning för fattigdomsbekämpning.

Bistånd för demokrati, hälsa och ren miljö.

Socialdemokraternas politiska riktlinjer. Inplacerade i SW-klassifikationssystem.

De politiska riktlinjerna gäller politiska krav som har sin plats på :

36-39 Politiska krav och politiska planeringar:

36.....om individernas kroppsliga förhållanden.

37.....om utbildning o d.

38.....om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

39.....om sociala miljöer, nöjen, sport o d,

men de ämnen som avhandlas gäller huvudsakligen problem som faller in under verksamhetsområdena:

61 Hälsö- o sjukvårdsverksamheter. Räddning o d. Veterinärverksamheter.

644 El-, gas-, värme-, vatten, hygienförsörjning o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

657 Penningverksamheter. Finans Försäkring. Skatter.

658 Allmän företagsekonomi. Arbetsförmedling och arbetsmarknad.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer.

7951 Sociala miljöer: Sociologi. Socialvård. Velfärd. Och 7952/7956 Olika sociala miljöer o verksamheter. Polis, brott, kriminalvård, segregation o d.

7957 Undervisning o d.

Små delar av riktlinjerna kan beröra också andra områden.

Verksamheterna 10-99:

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar

104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

105 Övergripande om forskning och planering

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.

109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

11/19 Individernas inre verkligheter.

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

17 Individens moral och uppfattningar om moral.

18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2 Religiösa verksamheter o d

20 Övergripande religiösa verksamheter o d

21 Allmän religionsvetenskap

22/28 Kristna religioner

29 Icke kristna religioner o d

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

31 Statistik och demografi

32 Statsvetenskap

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
34 Lagar o förordningar, traktat, juridik
35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

36...om individernas kroppsliga förhållanden.
37...om utbildning o d.
38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

1. VI TROR PÅ FRAMTIDEN

Vi lever i en fantastisk tid. Demokratierna blir fler. Människor reser sig ur svält, förtryck och analfabetism. Världens samlade välstånd stiger. De senaste tio åren har inneburit en fantastisk resa, med en snabb och fascinerande utveckling.

Det har blivit möjligt att hålla löpande kontakt tvärs över jordklotet via mobiltelefon och sms. Nyheter når ut över hela världen, samtidigt. För tio år sedan hade få varit ute på internet och knappt någon som inte jobbade med det visste vad bredband var.

Forskning och ny teknik erbjuder helt nya möjligheter – för industrin lika mycket som för vården och omsorgen. Läkemedlen blir billigare och mer träffsäkra. Nya behandlingsmetoder för att bota starr, magsår och cancer har inneburit en revolution i det tysta för Sveriges sjuka. I svenska kommuner och industrier har energiproduktionen lagts om – vi förbrukar mindre, men får ut mer.

Det är inte bara världens ekonomier som flätas allt tätare samman, utan också vi människor. Aldrig tidigare har en uppväxande generation haft så stora möjligheter att resa och möta nya människor, kulturer och intryck som dagens.

Flera globala skeenden pågår som förändrar villkoren för alla.

Globaliseringen av ekonomier och marknader har under det nya millenniets första år stigit in i människors vardag. Löntagarna möter nya hot om låga löner och sämre trygghet. Företagarna möter en hårdnande internationell konkurrens.

Kunskapssamhället arbetsmarknad är i ständig utveckling. Allt fler arbetstillfällen växer fram i tjänstesektorn. Kraven på utbildning ökar – i alla sektorer. Alla kommer att behöva utbilda sig, och utbilda sig igen.

Den demografiska utvecklingen påverkar världen. I Europa åldras befolkningarna. Att allt fler får leva längre och friskare liv är en fantastisk framgång. Men det för med sig nya krav på välfärden, och det förändrar mönstren för både konsumtion och produktion.

Människor kan som aldrig förr pendla och resa – inom och över nationsgränserna. I Sverige flyttar allt fler mellan regioner. Nya möjligheter öppnas för att studera, jobba eller leva en period i ett annat land. I Sverige har var femte person utländsk bakgrund. Mångfalden berikar och vidgar våra perspektiv.

Global uppvärmning och klimatförändringar ställer kampen mot miljöförstöring i ett nytt ljus. Stormar, skyfall och värmeböljor – det blir uppenbart att solidariteten måste sträckas ut över nations- och generationsgränser.

Dessa stora skeenden griper in i vår vardag. De förändrar de frågor vi ställer om vår samtid och vår framtid, vår oro och våra förväntningar. Kan jag ta barnen till badplatsen eller är vattnet fullt av alger? Vad ska jag göra om mitt företag flyttar produktionen utomlands? Kommer välfärden att räcka till när jag blir äldre? Vågar jag drömma om att bilda familj och skaffa en bostad?

Samtidigt – utvecklingen gör att vi kommer närmare många av de mål vi strävat efter!

Med en stark utveckling i Sverige och växande resurser ska vi minska klyftorna ytterligare, trycka tillbaka inkomstskillnaderna och öka satsningarna på rättvisa och välfärd. Med växande välstånd i världen och en allt mer spridd insikt om att utvecklingen i olika länder hänger samman har vi större möjligheter än någonsin att utrota världens fattigdom.

För en reformistisk arbetarrörelse är det en uppfordrande möjlighet. Vi ska bygga en bro till framtiden – en bro som är öppen för alla.

Den bro vi bygger ska gå över nationsgränser. Bron går över ett stärkt europasamarbete som blir en demokratisk motvikt till det globala kapital som flyttar fram sina positioner. Med en procentmålet för biståndet skapar vi fler chanser för människor och länder och möjligheter för nya marknader att växa fram. När barn i världen exploateras, utsätts för våld och berövas skolgång och sjukvård - då stärker vi arbetet för barns rättigheter. När människor tvingas fly undan förtryck och krig ska de mötas med solidaritet.

Vi ska bygga en bro till en framtid i full sysselsättning. En aktiv arbetsmarknadspolitik, stabil ekonomi och en industri i världs-klass lägger grunden. Vi ska konkurrera med kompetens – inte lägre löner! Bron ska bygga på entreprenörskap och en stärkt internationell facklig kamp. Vi tar strid för kollektivavtal i en tid då löntagarnas trygghet utmanas av högerkrafter.

Vår bro ska byggas på en stark grund av kunskap och forskning. Vi socialdemokrater tror på människan, på hennes nyfikenhet och vilja att spränga gränser. Vi vill ha en skola som är till för alla – där kunskap och färdigheter sätts främst och där varje elev får det stöd som krävs för att nå målen. Högskoleutbyggnaden fortsätter. Vi satsar en procent av BNP i offentliga medel på forskning. När innovationsklimatet blir avgörande för vårt lands ekonomiska framgång satsar vi på kompetens och nya vetenskapliga rön.

Vi ska bygga det gröna folkhemmet. Med målmedvetna satsningar på ny och resurseffektiv teknik och viljan att gå före ska vi bryta det svenska oljeberoendet till 2020. När miljö och klimat hotas driver vi på ännu hårdare internationellt och ökar takten i den gröna omställningen.

Vi ska bygga en bro på integration och jämlikhet. Sverige ska vara ett tryggt land i sammanhållning. Människor i alla delar av Sverige ska få del av utvecklingen – oavsett om man lever i storstädernas förorter eller glesbygdens samhällen. Diskriminering på grund av ålder, kön, ursprung, sexuell läggning och funktionshinder kan aldrig accepteras. Alla människor är lika mycket värda. När främlingsfientlighet sprider sig skärper vi kampen för mångfald - mot rasism, antisemitism och islamofobi. Jämställdheten har ökat. Som feministiskt parti är vi socialdemokrater stolta över det, men långt ifrån nöjda. Vi vill ha ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Med en offentlig sektor som går före ska arbetsmarknaden jämställas.

Välfärd och trygghet ska fördelas efter behov – inte betalningsförmåga. Sverige ska bli världens bästa land att åldras i. Därför ska stora satsningar göras på äldreomsorgen under den närmaste tioårsperioden. En bra sjukvård ska bli ännu bättre. Tillgängligheten ska öka. Vårt land ska fortsatt vara världens barnvänligaste. Ungdomars utsatta situation på arbets- och bostadsmarknaden ska förbättras. Ingen ska behöva känna sig utanför. Vi vet att trygga människor vågar – och att inget kan vara viktigare i en tid av stora förändringar. När marknaden hotar välfärdens grundprinciper håller vi tillbaka vinstintressen och slår fast att välfärden ska betalas gemensamt via skatten.

Den svenska välfärdsmodellen är framgångsrik. Internationella undersökningar bekräftar det gång på gång – Sverige är ett av världens mest moderna länder. Sverige klarar den pågående samhällsomvandlingen väl. Här växer nya jobb fram när gamla försvinner. Vi har höga skatter – och en stark ekonomi i tillväxt med en välutbildad och kreativ

befolkning. Vi har visat att utvecklingen blir starkare om alla får vara med och ingen lämnas utanför.

Vår välfärdsmodell skapar jämställda och jämlika villkor. Den ska vi inte överge. Den ska vi utveckla och bygga starkare!

I det arbetet behövs alla. Välfärden bärs upp av dig och av mig tillsammans. Den är ett kontrakt mellan människor, ett handslag om både rättigheter och skyldigheter, ett löfte om eget ansvarstagande och omtanke om varandra. Ytterst är välfärden ett praktiskt uttryck för demokrati och varje människas lika värde.

Som vi skriver i vårt partiprogram:

”Vårt mål är ett samhälle utan över- och underordning, utan klasskillnader, könssegregation och etniska klyftor, ett samhälle utan fördomar och diskriminering, ett samhälle där alla behövs och alla får plats, där alla har samma rätt och samma värde, där alla barn kan växa till fria och självständiga vuxna, där alla kan styra sina liv och sin vardag och i jämlik och solidarisk samverkan söka de samhälleliga lösningar som gagnar det gemensamma bästa.”

Alla ska med. Så enkelt är det.

4 Sambandsforskningsverksamheter.
40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
51 Matematik
52 Astronomi, rymdforskning
53 Fysik o d
54 Kemi o d
55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
56 Paleontologi, arkeologi o d
57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv. lära, ärftlighet
58 Botanik.
59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter. **Räddning o d. Veterinärverksamheter.**

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

4.3 Bättre hälso- och sjukvård

När vi drabbas av sjukdom eller skada ska vi få den bästa tillgängliga sjukvården av hög internationell klass. Vi ska bedömas utifrån våra medicinska behov och ingenting annat. Den som är i störst behov av vård ska få vård först och vi ska alltid kunna lita på att vi blir likvärdigt behandlade. Plånbokens tjocklek, etnisk tillhörighet, kön eller ålder ska inte avgöra. Alla ska ha tillgång till den bästa vården. Den offentligt finansierade sjukhusvården ska inte öppna för gräddfiler. Sjukhusen ska inte tillåtas överlåtas till företag som drivs med privata vinstintressen. Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet. Internationella forskares jämförelse av sjukvården i olika länder visar att svensk sjukvård håller absolut världsklass, samtidigt som den inte kostar mer än genomsnittet i industriländerna. Sedan 1994 har resurserna till sjukvården ökat. Sjukvårdens andel av BNP har ökat från 8,2 procent till 9,2 procent. Väntetiderna har minskat och köerna blivit kortare. Antalet starroperationer har ökat från 32 000 till 80 000. Antalet höftledsoperationer har ökat med 30 procent. Vi socialdemokrater vill göra vården ännu bättre. Vi vill ha en sjukvård som sätter patienten i centrum, utan köer, där man snabbt och enkelt får kontakt med sin vårdcentral och en tid för besök. Den som behöver behandling ska aldrig behöva vänta länge. Vi genomför nu en nationell vårdgaranti som gör att köerna inom vården avvecklas. Ingen ska behöva vänta mer än tre månader innan man får en beslutad och planerad behandling genomförd. Patienten ska alltid vara utgångspunkten för alla möten i vården. Den tekniska och medicinska utvecklingen skapar nya möjligheter.

Journaler och läkemedelshantering kan effektiviseras, informationen

ska finnas samlad och följa patienten. Sjukvården måste investera för framtida utmaningar och behov, och få ta en ökande andel av samhällets gemensamma resurser i anspråk.

Den svenska sjukvården utmanas nu av krav på höjda avgifter, privatiseringar och gräddfiler. Socialdemokraterna säger nej till en sådan utveckling. I stället vill vi utveckla sjukvården för alla:

Snabbare kontakt, bättre bemötande, bort med köerna, rätt till fast läkarkontakt. Vi socialdemokrater vill öka tillgängligheten och förbättra bemötandet i sjukvården. Närsjukvården måste byggas ut. Vi vill inrätta en nationell telefonrådgivning – där alla ska kunna få snabb och professionell rådgivning om både vad man kan göra själv och hur man kan få vård om behov finns. Alla som inte behandlas akut ska kunna få en läkartid inom en vecka.

Vård på jämlika och jämställda villkor. Vi socialdemokrater kan inte acceptera några gräddfiler i vården. Ingen offentligt finansierad sjukvård ska ge förtur åt försäkringsbolagens kunder. Sjukhusvården ska inte tillåtas överlåtas till företag som drivs med privata vinstintressen. Sjukvården ska hålla lika god kvalitet i hela landet, och den ska vara lika bra för män och kvinnor. Kunskapen och medvetenheten inom sjukvården måste öka, utvärderingar och könsuppdelad statistik är viktiga verktyg. Hela kedjan – från forskning, läkemedelsutveckling, behandling, vård och bemötande i sjukvården – måste jämsställas. Vi vill stärka tillsynen över vården.

Förbättrad folkhälsa. Hälso- och sjukvården har en nyckelroll i folkhälsoarbetet genom sin kompetens och breda kontaktyta. Den förebyggande hälsovården behöver utvecklas t ex när det gäller ungas psykiska ohälsa och de äldres fallolyckor samt livsstilsrelaterade sjukdomar. För att trygga tillgången på influensavaccin vill vi att Sverige medverkar till att öka produktionskapaciteten av vaccin.

Tänderna får inte bli ett klassmärke. Tack vare tidigare satsningar

på tandvården och den fria barn- och ungdomstandvården har allt fler i vårt land en god tandhälsa. Men på senare år har priserna stigit och många tvingas avstå från tandvård av ekonomiska skäl. Vi är djupt oroad över denna utveckling. Alla har rätt till en god tandhälsa. Vi socialdemokrater vill därför införa en ny tandvårdsförsäkring som stärker den förebyggande tandvården och ger ett bra skydd mot höga kostnader. Alltför många avstår från regelbunden, förebyggande tandvård. Därför vill vi att en förbättrad tandvårdsförsäkring skall innehålla incitament för regelbundna besök hos tandvården. De allra flesta har tandvårdskostnader som håller sig på en rimlig nivå tack vare god tandhälsa, men några gånger i livet behöver nästan alla genomgå större behandlingar och då kan kostnaderna för den enskilde bli mycket höga. Därför vill vi att en förbättrad tandvårds-försäkring ska minska de höga tandvårdskostnaderna rejält. En ny tandvårdsförsäkring bör utformas så att även abonnemangstandvården kan utvecklas. En tandvårdsreform för alla ska presenteras inför valet och ska påbörjas i början av nästa mandatperiod.

62 Ingenjörssverksamheter (konstruktion o d)

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.

643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

644 El-, gas-, värme-, vatten, hygienförsörjning o d.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

5.2 Trygg och förnybar energiförsörjning.

Den största utmaning som världen står inför är klimatförändringarna. Den globala uppvärmning som pågår är den mest dramatiska temperaturförändringen på över tusen år. De tio varmaste åren som hittills har uppmätts har alla infallit efter 1990. Återkommande värmeböljor, skyfall och stormar - vi påminns ständigt om miljöns sårbarhet och vårt stora beroende av den natur och miljö vi lever i.

Sverige är ett föregångsland i energiomställningen. Bara under de senaste tio åren har industrins energianvändning minskat med 33 procent. Runt om i landet har 1 800 miljöprojekt genomförts inom ramen för lokala investeringsprogram. Effekten är en minskad energiförbrukning som motsvarar årsförbrukningen i 90 000 småhus. Sverige har, som ett av få länder i världen, redan lyckats minska våra utsläpp av växthusgaser. Miljöteknikbranschen skördar stora framgångar, som ett resultat av en medveten politik.

Målet är nu att trygga tillgången på el och annan energi med en energiproduktion som har låg inverkan på hälsa, miljö och klimat – och att göra detta på internationellt konkurrenskraftiga villkor. Därför vill vi utveckla en sammanhållen energi- och klimatpolitik.

Elmarknaden har under de senaste årens avregleringar genomgått stora förändringar. Genom tydligare regler och större krav på elproducenterna och distributörerna ska tillgången på el och energi producerad med låg inverkan på hälsa, miljö och klimat säkras. Vi måste bygga vår energiproduktion på förnybara energikällor, fasa ut miljöfarlig energiproduktion och effektivisera energianvändningen. Samtidigt ska basindustrin ha god tillgång till energi och natur-resurser - till

konkurrenskraftiga priser. Det är viktigt för den globala miljön att denna industri ges goda möjligheter att investera i vårt land och därigenom kunna pröva ny miljö- och energieffektiv teknik.

Det statliga bolaget Vattenfall bör kunna erbjuda sina industrikunder Europas lägsta energipriser – på kommersiella grunder och utan att det kommer i konflikt med EU:s konkurrensregler. Vattenfall ska också spela en nyckelroll som föregångare i arbetet med att ställa om sin produktion till en långsiktigt hållbar utveckling. Det är uppenbart att Vattenfall kan göra mer och kan höja ambitionsnivån på detta område.

Sveriges framgångar i energiomställningen hotas nu av krav på ökad marknadsstyrning och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater vill i stället fortsätta bygga det gröna folkhemmet. Denna utveckling skall stimuleras både i skattesystemen och genom ekonomiska bidrag i omställningsprocessen:

Bryt oljeberoendet. Fortfarande värms allt för många hyresfastigheter upp av olja. Fortfarande har runt en halv miljon småhusägare kvar sina gamla oljepannor. Fortfarande drivs nästan alla bilar av bensin. Men nu ser vi möjligheterna för ett trenderbrott. Tekniken har gått framåt. Allt fler upptäcker fördelarna med olika typer av värmepumpar, fjärrvärme och pellets, och efterfrågan på miljöbilar och alternativa drivmedel ökar. Vi vill påskynda denna utveckling, genom att satsa på energiforskning och stödja kommersialiseringen av dess resultat, både för miljöns skull och för samhällsekonomin skull. Målet är att beroendet av fossila bränslen ska brytas till 2020. Då ska ingen bostad behöva olja för sin uppvärmning. Då ska ingen bilist vara ensidigt hänvisad till fossila drivmedel. Då ska det alltid finnas bättre alternativ till olja. För att nå dit vill vi utveckla ett nationellt program för att bryta Sveriges oljeberoende. Dessutom ska utsläppen från kvarvarande nödvändig fossil förbränning tas om hand och lagras så att de inte bidrar till vare sig klimatförändringar eller miljöförstöring.

Miljö- och energiteknik på export. Höga ambitioner på miljöområdet och en tuff miljölagstiftning stimulerar utvecklandet och användandet av ny miljöteknik. Miljöteknik är en av Sveriges snabbast växande exportbranscher. Det är en strategisk framtidsbransch. Sverige har starka förutsättningar att driva på en sådan teknikutveckling då en stor del av vår exportindustri är inriktad på att finna goda lösningar på energi- och miljöområdet. Samhället skall därför på olika sätt stödja ett samarbete mellan basindustrin och andra företag som utvecklar teknik för en effektivare resurshushållning. Miljöforskning ska få bättre möjligheter att kommersialiseras. Svenska företag med ny ekologisk teknologi ska få stöd för att kunna komma ut på den internationella marknaden. Det kommer att generera ny tillväxt, ny forskning och nya jobb i Sverige.

Användningen av förnybar el ska öka. Målet är en ökning med 15 TWh under de närmaste tio åren. Kärnkraften ska successivt fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen ersätts med el från förnybara källor samt energieffektivisering. Framtidens energisystem kommer att bestå av flera olika energikällor, stora som små i samverkan. Klimatinvesteringsprogrammen i landets kommuner ska fortsätta och stärkas. Utbyggnaden av vindkraft på land och till havs ska snabbas upp. Idag tas biobränslen till största delen från skogen; i framtiden är det viktigt att jordbruket får utveckla sin andel av energiproduktionen. De gröna certifikaten är ett effektivt styrmedel. Handeln med utsläppsrätter inom EU kommer att minska koldioxidutsläppen i hela Europa. Det är viktigt att införandet genomförs på överenskommet sätt i alla medlemsstater för att inte snedvrider konkurrensen.

Alla behöver hjälpas åt. Vi konsumenter är miljömedvetna och vana att ta ansvar för våra inköp, men det måste bli mycket lättare att vara en aktiv elkonsument. Vi vill se enklare elräkningar, möjlighet till snabba avläsningar, tydligare regler och bättre ersättning vid elavbrott. En elmarknad där kunderna har en stark ställning förutsätter en väl-

fungerande konkurrens. Hela samhället – den offentliga sektorn, företagen och hushållen – behöver samverka i omställningen.

645 Användning av inventarier o d.

646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter

Konsumentvägledning se s-avsnitt 5.3 i 71 om fysiska miljöer

648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

6525-6529 Militära verksamheter

653 Handelsverksamheter.

Rättvis världshandel, skuldavskrivning se s-avsnitt 6.4 i

7951 Sociologi. Socialvård. Välfärd.

654 Telekommunikationsverksamheter.

655 Förlagsverksamheter o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Del av 3.4 Växtkraft och företagsamhet i hela Sverige i Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

Satsningar på infrastruktur. Vi ska enkelt och säkert kunna färdas till och från arbetsplatsen, skolan, våra fritidsaktiviteter och social service. Företag ska snabbt och effektivt kunna leverera varor och tjänster till kunder inom och utom landet. Med en utbyggd infrastruktur växer kommuner och län samman, vilket skapar större arbetsmarknader och ökar människors frihet. Infrastrukturen är således av avgörande betydelse för både tillväxt, sysselsättning och välfärd. Vi vill fortsätta att satsa på infrastrukturen. Det befintliga väg- och järnvägsnätet ska kvalitetssäkras, och nya satsningar göras. Säkerhetskrav får inte åsidosättas. SJ och andra statliga aktörer ska agera för effektiva och långsiktigt hållbara trafiklösningar. Investeringarna kräver långsiktighet och samarbete mellan lokal, regional och nationell nivå. När företag fattar beslut om nya investeringar är möjligheterna till goda kommunikationer avgörande. Vi socialdemokrater ser infrastrukturen som en strategisk resurs, och kommer att använda den för att möta framtida strukturomvandlingar. Under kommande kongressperiod vill vi socialdemokrater öka väginvesteringarna, och finansiera dem på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Vi vill se infrastrukturinvesteringar som knyter ihop Sverige med de nya växande marknaderna i vårt närområde. Här spelar inte minst flyget en viktig roll. Vi vill också att en nationell strategi ska tas fram för att utveckla Sveriges strategiska hamnar.

Utbyggd kollektivtrafik. Vi ska ha en säker kollektivtrafik med hög tillgänglighet och rimliga priser, som ger förutsättningar för ett jämställt och jämlikt resande. SJ och de statliga myndigheterna är viktiga aktörer som ska agera för effektiva och långsiktigt hållbara trafiklös-

ningar. Trafikhuvudmännen ansvarar för den lokala och regionala kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken måste utvecklas så att möjligheterna att pendla med buss, pendeltåg, tåg och färja över större regioner förbättras, vilket är viktigt också i gleset befolkade områden. Kunskapen om hur detta bäst kan ske finns på regional nivå, men trafikhuvudmännen och staten måste ta ett gemensamt ansvar där ansvaret för kostnad och verksamhet följs åt. Dessutom måste kollektivtrafikens omfattning, kvalitet och pris kontinuerligt följas upp.

657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.

a-kassa se s-avsnitt 2.1 och ekonomisk brottslighet 2.4 i

658 Allmän företagsekonomi. Arbetsförmedling och arbetsmarknad.

Socialförsäkringar se 7951 Sociologi. Socialvård. Välfärd.

658 Allmän företagsekonomi.

Arbetsförmedling och arbetsmarknad.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

2. FULL SYSSELSÄTTNING – ARBETE ÅT ALLA

2.1 Inledning

Arbete är grunden för välfärd, välstånd och människors personliga utveckling. Den som har arbete känner sig mer uppskattad, har bättre hälsa och upplever större frihet än den som går utan. Därför är full sysselsättning socialdemokratins allt annat överskuggande mål.

För att klara tillväxten och välfärden krävs att vi tar tillvara all den kunskap och vilja till arbete som finns hos de människor som idag står utanför arbetsmarknaden. Det är en stor utmaning, men också en betydande möjlighet. Ska vi klara det krävs en offensiv arbetsmarknads- och näringspolitik. Det krävs också en reformering av arbetslivet och arbetsorganisationen. Vi måste få ett arbetsliv som anpassar sig efter människorna, som tar tillvara våra olikheter och som låter oss organisera våra liv och vårt arbete olika under olika skeden av livet.

Också den moderna arbetsmarknaden måste ha utrymme för den som i arbetsgivarens ögon inte är högproduktiv i alla skeden av livet. Vi behöver både en stark arbetsrätt och ansvarskänsla hos arbetsgivarna.

Nu blåser förändringens vindar över svensk arbetsmarknad. På samma sätt är det i andra länder. Nya företag och organisationer bildas, andra omstruktureras eller läggs ned. Helt nya branscher växer fram. Nya yrkestitlar uppstår när nya tjänster eller behov förändras. Gamla jobb och arbetsuppgifter – inte sällan tunga och farliga – försvinner i takt med den tekniska utvecklingen. Idag finns många datakonsulter och informatörer – yrkesgrupper som var okända för bara några årtionden sedan – men färre textil- och varvsarbetare än

förr. Vi byter arbete oftare än tidigare. Bara i Sverige omsätts 900 000 jobb varje år. Det blir färre guldklockor, men samtidigt fler erfarenheter och ökade kunskaper från ett rikt arbetsliv. Men det blir också fler perioder av arbetslöshet. Inga branscher och inga yrken är förskonade från uppsägningar. Det finns i den meningen inga säkra anställningar. Företag och organisationer struktureras om både när det går bra och när det går dåligt. Allt ska ständigt göras lite fortare, lite bättre, lite effektivare. Det ställer stora krav på trygghet och kompetent arbetskraft. Det ställer krav att företagen tar socialt ansvar vid nedläggningar. Det förklarar i sin tur varför Sverige – med vår svenska välfärdsmodell – lyckas bra i den internationella konkurrensen. Produktivitetens utvecklingen i den svenska industrin är en av världens snabbaste.

Under de senaste tio åren har vi gjort stora satsningar för att möta denna utveckling. Stora investeringar har gjorts i utbildning och forskning. Den offentliga ekonomin har stärkts och räntorna är rekordlåga. Sysselsättningen har ökat med 290 000 personer sedan 1994. Sverige har lägre öppen arbetslöshet och högre sysselsättning än genomsnittet i EU-länderna, särskilt bland kvinnor och äldre.

För de resultaten är vi socialdemokrater stolta. Men vi är inte nöjda. Alldeles för många människor är fortfarande arbetslösa. Arbetslösheten dränerar människors självkänsla och ökar klyftorna i samhället. Samtidigt är arbetslöshet ett slöseri med våra gemensamma resurser. När det finns så många behov som behöver mötas är det orimligt att inte ta tillvara allas kunskap och erfarenhet. Ernst Wigforss ställde en gång frågan: Har vi råd att arbeta? På dagens arbetsmarknad är frågan fortfarande lika aktuell. Svaret är lika självklart idag. Vi har råd att arbeta. Alla behövs.

Vi socialdemokrater har visat att det går att minska den öppna arbetslösheten. År 2000 var den öppna arbetslösheten nere i fyra procent. Sedan dess har den internationella konjunkturen vänt och

arbetslösheten har stigit. Nu går ekonomin åt rätt håll igen. Det gör det lättare att pressa tillbaka arbetslösheten. Målet är full sysselsättning. Något annat mål kan, vill och ska arbetarrörelsen aldrig ha.

2.2 Trygghet på vägen från gamla jobb till nya

Att fundera över om det inte är dags att byta arbete kan vara en bra känsla. Det finns en lockelse i det – att våga klivet, att få lära sig nya saker, ta ett växande ansvar, lära känna nya arbetskamrater. Det är också något som är bra för samhället. När människor växer med nya uppgifter ökar våra gemensamma kunskaper och resurser. Men varje människa som fått värk i rygg och nacke, eller som börjar få svårt att sova på grund av jobbiga tankar om arbetet och chefen, eller plötsligt blivit varslad – vet också hur oändligt tungt det kan vara att lämna sitt arbete. Man blir i ett slag av med den trygghet, gemenskap och mening som jobbet har stått för. I tider av snabb omvandling kommer fler att behöva ta det tunga steget. Drabbas man därtill av en personlig ekonomisk katastrof kan uppgiften bli övermäktig.

Vi socialdemokrater vägrar se en utveckling där en period av arbetslöshet innebär att man tvingas oroa sig för sin ekonomi, kanske förklara för barnen att man behöver flytta till ett billigare boende – i stället för att ägna sig helhjärtat åt att söka ett nytt jobb. Krav ska ställas, men det är ovärdigt ett välfärdssamhälle att lägga hela den ekonomiska bördan av arbetslösheten på den enskilde – som oftast inte själv kan påverka om jobbet försvinner.

Tvärtom är vi övertygade om att trygghet är avgörande för hur väl vi som människor klarar en snabb omvandling. Tryggheten är produktiv, den skapar utveckling, eftersom trygga människor vågar. Trygga människor orkar ställa om, se också det positiva, ta nya tag. Den som är otrygg klamrar sig hellre fast vid det gamla. Här går en tydlig ideologisk skiljelinje: Ska vi möta arbetslösheten med sänkta löner eller chans till utbildning? Ska den arbetslöse och sjuke skylla sig själv, eller har vi ett gemensamt ansvar för varandra? Är ensam stark, eller är vi starka tillsammans?

Varje person som behöver hjälp med att ta sig in på arbetsmarknaden eller som befinner sig i övergången från ett gammalt jobb till ett nytt ska få individuell hjälp – oavsett om det gäller värdering av kunskaper, kompetenshöjning, rehabilitering, specialisering eller flytt till en ny ort. Arbetsmarknadspolitiken ska utformas utifrån lokala, regionala och nationella behov. Ambitionen ska vara att vidareutveckla och stärka det reella lokala inflytandet över arbetsmarknadspolitiken. Bara på så sätt kan vi effektivt matcha de arbetslösas resurser med arbetsmarknadens behov och ligga steget före och gripa in när företagens och den offentliga sektorns behov skiftar eller bristyrken riskerar att uppstå. Alla kan bidra till utvecklingen – inte bara de med hög kompetens och lång erfarenhet, inte bara de fullt friska eller svenskfödda.

Svenska löntagare utmanas nu av krav på kraftigt försämrade arbetslöshetsförsäkring och en nedrustad arbetsmarknadspolitik. Arbetarrörelsen vill öka tryggheten och ta kampen mot arbetslösheten:

En arbetsmarknadspolitik som ligger steget före. Vi vill utveckla nya broar att gå på, från det gamla till det nya. Alla som förlorar sitt arbete ska få stöd snabbt, och stödet ska vara anpassat efter var och ens behov. För att klara de utmaningar som finns på arbetsmarknaden krävs ett bättre samarbete mellan arbetsförmedling, fackliga organisationer, arbetsgivare och andra aktörer. Alla ska veta att man kan vända sig till arbetsförmedlingen för kvalificerad hjälp. Praktikplatser, plusjobb, prova-på-jobb ska utvecklas. Arbetsmarknadspolitiken måste också samverka med de insatser som görs genom trygghets- och omställningsavtal av arbetsmarknadens parter.

Krafttag mot ungdomsarbetslösheten. Många unga har stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Det föder ett utanförskap som vi inte kan acceptera. Allra mest utsatta är de som inte avslutat grundskola och gymnasium. Ingen ung människa ska behöva gå utan arbete eller utbildning. Alla ska ges möjlighet till egen

försörjning. Kampen för att ungdomar ska få jobb, utbildning eller del av aktiva åtgärder är därför extra viktig. Vi vill införa lärlingsplatser där utbildningen i kärnämnen och yrkesanpassade ämnen förläggs till en eller flera arbetsplatser. Vi vill också göra särskilda satsningar på arbetslösa akademiker genom praktikplatser i privata företag och tidigare lagda anställningar inför kommande generationsväxlingar i den offentliga sektorn. Människor med yrkeserfarenhet som saknar formell kompetens ska få möjlighet att validera sin kompetens.

Ett jämlikt samhälle – bättre integration. Att som invandrare få ett arbete – med arbetskamrater och nya arbetsuppgifter – är ofta det bästa sättet att lära känna ett nytt land. Vi vill att alla som har kommit till Sverige som flyktingar så snabbt som möjligt ska få börja arbeta. Etableringen för nyanlända måste därför förbättras. Alla ska få en tydlig handlingsplan där gemensamma åtaganden specificeras – från den enskilde och från samhället. För detta krävs en utvecklad samverkan mellan myndigheter och organisationer. Språkstudier ska kunna ske parallellt med arbete och praktik, och arbetet med validering och certifiering ska intensifieras. Särskilda satsningar behövs mot diskriminering och långtidsarbetslöshet. Vi vill se generösa anställningsstöd och andra satsningar för dem som har varit arbetslösa länge. Sysselsättningen bland invandrade svenskar måste öka kraftigt.

Alla behövs. Att ha ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder är ännu förtvivlat ofta lika med att bli diskriminerad. Att känna sig utesluten, nonchalerad, isolerad eller kränkt är ingen ovanlighet – vare sig i vardagslivet eller i yrkeslivet. Som grupp har funktionshindrade sämre ekonomi, sämre utbildning och svårare att få arbete än andra. Det är en signal till många människor att deras insatser inte behövs – en signal som för oss socialdemokrater är oacceptabel. Vi vill att alla ska ha samma självklara rätt till ett aktivt liv. Ett handikapperspektiv måste genomsyra politiken, på alla nivåer, i alla delar. För att upprätthålla och skapa fler arbetstillfällen och stärka människor som därigenom får arbete vill vi också höja taket i lönebidraget. Vi vill säkerställa att

höjningen medför att fler kan anställas i allmännyttiga organisationer. För allmännyttiga organisationer ska ersättningen fortsätta att vara 90 procent.

Höjt tak i a-kassan. Inkomsttryggheten ska inte urholkas av pristegringar. Idag får långt ifrån alla ut 80 procent av sin lön vid arbetslöshet. Det är en oroande utveckling. Inga arbetslösa ska tvingas acceptera underbetalda jobb med dåliga arbetsvillkor. Under nästa mandatperiod vill vi höja taket i a-kassan kraftigt så att de allra flesta får 80 procent av sin lön i ersättning vid arbetslöshet. Fackföreningarnas ansvar för a-kassan ska förstärkas och finansieringen av försäkringen får inte vältras över på individerna.

2.3 Trygga löntagare

Hög tillväxt, hög produktivitet, snabb omvandling och fler nya jobb – det är en utveckling som i långa stycken är positiv och som kan bidra till att ge de allra flesta ökade möjligheter, om den kan ske utan att oron ökar och otryggheten sprider sig. Därför är rätten till arbete, trygga anställningsvillkor, och löner som innebär att man kan försörja sig viktigare än någonsin. Det är också avgörande för att kvinnor ska få samma villkor och livsmöjligheter som män.

Den svenska modellen bygger på samarbete mellan parterna, ordning och reda, långsiktighet och tydliga regelverk. Den har gjort svensk arbetsmarknad unikt stabil. Det vinner alla på – arbetsgivarna genom att många uppslitande konflikter kan undvikas, arbetstagarna genom stigande reallöner, hela samhället genom varaktig tillväxt. De senaste tio åren har reallöneutvecklingen varit rekordhög och den svenska tillväxten har legat högre än snittet i EU och OECD.

I en tid då organisationer slimmas och lönsamhetskraven är höga ökar konkurrensen mellan löntagarna. Chanserna att få vara kvar vid stora förändringar krymper om man varit borta mycket från jobbet. Kanske

också om man talar sämre svenska eller är lite äldre. Även unga har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden och hänvisas ofta till otrygga behovsanställningar. Därför är tryggare anställningsformer viktiga. Nyligen har vi socialdemokrater förbättrat löneskyddet när företag går i konkurs. Nu stärks tryggheten i arbetslivet ytterligare. Föräldraledighet ska inte kunna användas som uppsägningstid. Anställningsskyddet för föräldralediga mammor och pappor och för alla med tidsbegränsade anställningar ska förbättras.

I det allt högre tempot ökar också risken för skador och att vi slits ut på jobbet. Arbetsgivarna har det yttersta ansvaret för att arbetsplatserna är hälsosamma och för att den som blivit sjuk av jobbet får möjlighet att komma igen. Fortfarande förekommer tunga lyft, monotona arbetsmoment, buller, exponering för hälsovådliga ämnen, farligt ensamarbete, hot och våld på många arbetsplatser. Till det ska läggas stress och allt tuffare krav – och ibland bristande kompetens och ledarskap hos chefer, orealistiska verksamhetsmål och små möjligheter till inflytande över sin arbetssituation. Lågavlönade kvinnor drabbas mest.

Vi socialdemokrater har genomfört ett brett åtgärdsprogram mot ohälsa i arbetslivet, och nu ser vi resultaten. Målet om att halvera sjukfrånvaron till år 2008 är inom räckhåll. Men arbetet för ökad hälsa måste fortsätta med full kraft. Det måste öppnas fler vägar tillbaka till arbetslivet, för de som är sjukskrivna och inte kan gå tillbaka till sina gamla arbetsuppgifter eller sin gamla arbetsplats. Ingen ska behöva hamna ”mellan stolarna” på grund av gränsdragningsproblem mellan olika myndigheter. Individen ska stå i centrum. Arbetsgivarnas ansvar för hälsan i arbetslivet ska betonas. Skyddsombudens kompetens måste tas tillvara.

När många går arbetslösa frestas arbetsgivare att bjuda under och utnyttja människors önskan att få ett jobb igen, att behövas och att ha en egen lön. På dagens globala arbetsmarknad finns också billig

utländsk arbetskraft att tillgå. Det finns arbetsgivare som inte är sena att dra fördel av det. Därför har vi sett flera uppsplitande konflikter på svensk arbetsmarknad på senare tid. Vi socialdemokrater ställer inte upp på det. Vi vägrar acceptera att löntagare ställs mot löntagare i en underbudskonkurrens som dessutom missgynnar seriösa arbetsgivare. Svenska kollektivavtal ska gälla alla som arbetar på svensk arbetsmarknad.

Kampen mot ojämlikhet och orättvisa löneklyftor måste fortsätta.

Löntagarnas trygghet utmanas nu av krav på sämre anställningsskydd och låglönekonkurrens. Vi socialdemokrater står på löntagarnas sida:

Stärk kollektivavtalen. Fundamentet i den svenska arbetsrätten är starka parter på arbetsmarknaden och kollektivavtal som främsta instrumentet att reglera anställningsvillkoren. Kollektivavtalen skapar trygghet på svenska arbetsplatser. Fackliga organisationer ska ha rätt att bevaka hur redan tecknade kollektivavtal efterlevs, även då fackföreningen saknar medlemmar på en arbetsplats. Stat, kommuner och landsting ska anlita seriösa företagare som följer de regler som gäller på den svenska arbetsmarknaden. I globaliseringens tidevarv blir kampen för löntagarnas trygghet också en internationell kamp. Socialdemokratin vill stärka det internationella fackliga samarbetet och införa en rätt till internationella fackliga sympatiåtgärder.

Trygga anställningar – med rätt till heltid. Många, inte minst lågavlönade kvinnor och svenskar med utländsk bakgrund, tvingas gå från det ena vikariatet till det andra. Sämst ställning har de behovsanställda som får rycka in med kort varsel och vars anställning upphör när timmarna är fullgjorda. Så får det inte fortsätta. Antalet otrygga anställningsformer måste minska och tillsvidareanställningarna öka. Lagstiftningen bör ses över för att öka de fackliga organisationernas inflytande när bemanningsföretag anlitas, för att motverka att be-

manningsföretag dumpar anställningsvillkor. Företrädesrätten vid återanställning får inte sättas ur spel när arbetsgivare hyr in personal från bemanningsföretag. Undantagen från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd, LAS, måste tas bort. Många kvinnor jobbar deltid, trots att de inget hellre vill än att få gå upp i heltid. Normen för anställningar ska vara heltid. Lagstiftningen måste därför stärkas så att heltid blir en rättighet och deltid en möjlighet.

Arbetsgivarna måste ta sitt ansvar för ohälsan. Klass- och könsskillnader i den arbetsrelaterade ohälsan är oacceptabla. Idag är många, främst kvinnor, sjukskrivna. Ingen ska behöva bli sjuk av sitt arbete. Alla måste ta ansvar för sin egen hälsa, men arbetsgivarna måste ta sitt ansvar så att den som är sjuk kan komma tillbaka till arbete. Alla ska ha rätt till en lagstadgad och kvalitetssäkrad företagshälsovård och ett förebyggande hälsoarbete. Den som blir sjuk ska få snabb hjälp och rehabilitering. Den som inte kan gå tillbaka till sin gamla arbetsplats eller sitt tidigare yrke ska få samma hjälp med omskolning som andra arbetssökande.

Motverka lönediskrimineringen. Arbetsmarknadens parter måste ta sitt ansvar mot lönediskrimineringen. Kvinnor tjänar fortfarande bara 92 procent av mäns lön – om hänsyn tas till ålder, utbildningsnivå, bransch, arbetstid och yrke. Lika lön för lika och likvärdigt arbete ska inte vara ett slagord utan bli verklighet. Diskrimineringen på arbetsmarknaden måste upphöra.

2.4 En ekonomisk politik för fler i arbete

Sverige är känsligt för omvärldens ekonomiska utveckling – nästan hälften av allt vi producerar säljs på export. Men Sverige är också ett land som har visat omvärlden vad en målinriktad ekonomisk politik kan uträtta. Tack vare allas gemensamma uppoffringar under budgetsaneringen och en målinriktad politik under de gångna tio åren har en ekonomi i kris vänts till en ekonomisk styrkeposition.

En grundläggande förutsättning för låg arbetslöshet och hög sysselsättning är ordning och reda i de offentliga finanserna. Vi socialdemokrater kompromissar inte med ansvaret för den gemensamma ekonomin. Sverige ska ha en stark ekonomi med marginaler för påfrestningar. De budgetpolitiska målen ska ligga fast.

Tillväxt i ekonomin betyder inte automatiskt nya jobb. Ekonomin kan växa rejält ändå, driven av en allt högre produktivitet. Men tillväxt skapar förutsättningar för ökade investeringar och mer privat konsumtion, vilket på sikt skapar ny sysselsättning, kanske i nya branscher. Den ger också utrymme för mer offentlig konsumtion. När Sverige blir rikare får vi råd att tillfredsställa fler behov i den gemensamma sektorn, och sjukvården och skolan kan få ökade resurser och anställa mer personal.

Vi socialdemokrater ser hellre att den som varit arbetslös länge erbjuds ett subventionerat arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Det kan handla om arbetsinsatser inom naturvård. Det kan handla om hushållsnära tjänster för äldre – som utgår från de äldres behov, inte betalningsförmåga. Det är bra för alla – för den som får ett jobb, för den som får bättre hjälp och för hela samhällsekonomin, eftersom långvarig arbetslöshet riskerar att leda till att människor slås ut.

Vi vet också att en utbyggd välfärd som stimulerar till arbete i sig är bra för den ekonomiska utvecklingen. Det är trygga människors mod och vilja att växa som driver på utvecklingen. Det är när fler startar egen firma, reser, köper nya vitvaror, går på kurs, byter bostad, flyttar eller bildar familj som nya produkter och tjänster – och därmed jobb – skapas. Allt detta hotas nu av högerens ekonomiska politik. Sänkt akassa leder till lägre löner, mindre konsumtion och lägre investeringar. Attackerna på välfärden leder till ökad otrygghet. Socialdemokratien vägrar acceptera en sådan utveckling.

Människors möjligheter till arbete och välfärd utmanas nu av kraven på ett systemskifte – inte minst på arbetsmarknaden. För oss är målet arbete åt alla. Det förutsätter en rättvis ekonomisk politik:

Kampen mot arbetslösheten står först. Den öppna arbetslösheten ska pressas tillbaka, i ett första steg till fyra procent. Sysselsättningen ska öka till 80 procent. Målet är full sysselsättning. Arbetsmarknadspolitiken ska ha resurser för att hjälpa människor från gamla jobb, till nya. Offentlig sektor ska ha förutsättningar att anställa i en tid då behoven av vård och omsorg ökar. Alla som kan arbeta ska kunna få ett jobb.

Sunda offentliga finanser med utrymme för en aktiv konjunkturpolitik.

Det behövs en kraftfull konjunkturpolitik för att undvika stigande arbetslöshet. Vi vill hålla igen i goda tider så att kostnaderna för till exempel a-kassa och arbetsmarknadsutbildningar kan tillåtas att öka i sämre tider. Penningpolitiken ska kombineras med en aktiv finanspolitik.

Prioritera arbetslinjen. Arbetslinjen ska vara en överordnad princip för den socialdemokratiska ekonomiska politiken. Alla ska ha tydliga rättigheter, men också skyldigheter. Den som är arbetslös ska erbjudas jobb, utbildning eller praktik, samtidigt som reglerna kring vad som krävs för att ha rätt till ersättning ska vara tydliga och tillämpas konsekvent.

Bekämpa fusk och ekonomisk brottslighet. Ekonomisk brottslighet i form av skattefusk, bokföringsbrott, insideraffärer och korrup­tion leder till minskade skatteintäkter och osund konkurrens. Den ekonomiska brottsligheten kostar mångmiljardbelopp – varje år. Risken finns att det på sikt även undergräver legitimiteten för välfärden. Vi socialdemokrater vill ta krafttag mot skattefusk och vi kräver

nolltolerans mot ekonomisk brottslighet Kampen mot mutbrott och annan ekonomisk brottslighet ska intensifieras.

Minska de ekonomiska orättvisorna. Människors livsvillkor skiljer sig kraftigt åt. Skiljelinjer går mellan de som har och de som saknar arbete, mellan män och kvinnor, mellan olika sociala grupper, mellan invandrade och infödda svenskar. Den ekonomiska politiken ska bidra till att omfördela från de med stora inkomster och förmögenheter till de med stora behov.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

3.4 Växtkraft och företagsamhet i hela Sverige

Att vara företagare idag innebär ett ständigt sökande – efter nya kunder, nya marknader, nya produkter, nya produktionsmetoder, nya partners och nya medarbetare. I konkurrens med andra räcker det inte med att vara bra –oftast måste man vara bäst.

Att driva företag i Sverige är förhållandevis enkelt – i alla fall om man jämför med hur det är att driva företag i andra länder. Men det är otryggt och kräver stora arbetsinsatser. Som småföretagare får man satsa tid och egna besparingar. Går det dåligt får man själv stå för förlusten, går det bra kan man göra stor vinst – både ekonomiskt och i livskvalitet. Den framgången vinner hela samhället på. Därför är det viktigt att hindren blir så få som möjligt. Under de senaste tio åren har nyföretagandet i Sverige ökat – och antalet företagskonkurser har halverats. Men det räcker inte. Vi vill att det ska bli enklare att starta och driva företag, och lättare för företag att växa. Vi förbättrar tillgången på riskkapital. Vi vill också främja export från småföretagen. Var de än befinner sig i landet ska de få stimulans och rådgivning.

Företagare som följer regler och lagar och betalar sina skatter ordentligt ska inte möta konkurrens från oseriösa företagare. Svartarbete,

skattefusk, karteller och ekonomisk brottslighet ska bekämpas. Den ökade rörligheten i Europa ska inte missgynna företag som följer svenska lagar och svenska kollektivavtal.

Sverige är ett vidsträckt land, och ett land där utvecklingen ser olika ut, mellan orter och mellan landsändar. Länge har delar av landet brottats med en negativ befolkningsutveckling. Men på många håll har utvecklingen nu vänt. Bättre kommunikationer har gjort det möjligt att bo bra och billigt, med vacker natur in på knuten, på någon timmes resavstånd från många tätorter. Utbyggnaden av högskolan har skapat nya jobb i många län – och lockat nya ungdomar att flytta dit. År 2004 hade över hälften av landets kommuner en positiv befolkningsutveckling.

Storstadsregionerna står inför särskilda utmaningar. För att deras fulla tillväxtpotential ska frigöras och bli till nytta för hela landet krävs ett samlat nationellt grepp. Vi vill att den nationella nivån, tillsammans med storstadsregionernas företrädare, utformar en strategi för att utveckla storstäderna möjligheter. Integration, kamp mot brottslighet, bostads- trafik-, och utbildningsfrågor måste få särskilt utrymme i en sådan strategi.

En bra livsmiljö med ett brett utbud av social service, utbildning och kultur höjer medborgarnas livskvalité och stärker regionernas attraktions- och tillväxtkraft. Vi vill att den nationella nivån, tillsammans med storstadsregionernas företrädare, utformar en strategi för att utveckla storstädernas möjligheter. Vi vill också att den nationella nivån, tillsammans med företrädare för alla regioner, utformar en strategi för att utveckla regionernas och landsbygdens möjligheter. Integration, kamp mot brottslighet, bostads- , trafik-, och utbildningsfrågor måste få särskilt utrymme i dessa strategier.

I en tätbefolkad värld där kommunikationerna är snabba och billiga, och tystnad en bristvara, öppnas också helt nya möjligheter för svensk

turism och upplevelsenäring. Den svenska naturen ger stort utrymme för rekreation och turism. Ett hållbart fiske kräver att de vilda fiskebestånden bevaras. Konsumenter med stora krav på kvalitet och produktionssätt får marknaden för ekologiska och närproducerade varor och tjänster att växa. Här har jordbruk, friska djur och livsmedelsnäring stora möjligheter. Sverige ligger många steg före i omställningen till ekologisk produktion, vilket också öppnar för ökad export. Växande efterfrågan på förnybar energi och bränslen skapar möjligheter att hålla landskapet öppet med nya grödor. Skogen är vårt gröna guld – och en av grundförutsättningarna för en basindustri i snabb utveckling mot nya produkter och nya marknader.

Möjligheterna till välfärd, jobb och företagande i landets alla delar utmanas idag av angrepp på den kommunala utjämnningen och utbyggnaden av högskola och forskning. Vi vill skapa förutsättningar för tillväxt i hela Sverige:

Satsa på småföretagen. Idag finns det cirka 110 000 soloföretagare i Sverige. Jourbutiken på hörnet, pizzerian i centrum, blomsterhandlaren på torget – men också industridesigners, klädskapare och IT-konsulter. Vi vill att småföretagen ska kunna och våga anställa. Viktigast för växtkraften är en sund ekonomisk politik. Det skapar förutsättningar för en stark efterfrågan på företagens varor och tjänster. Därtill kan särskilda stimulanser behövas. Vi vill ge en skatterabatt till soloföretagare som anställer. Vi vill minska den tid som företagare måste lägga på administration. Regler ska förenklas, krav på uppgiftslämnande minskas och handläggningstider kortas. Vi vill också se över tryggheten för småföretagare och särskilt stimulera kvinnligt företagande, främja kooperativt och annat företagande inom den sociala ekonomin.

Särskilt fokus på strategiska branscher. Sverige har en rad ledande positioner. Det ska vi vara stolta över – men vi måste också

utveckla dem. I en värld där konkurrensen ökar måste vi satsa strategiskt och prioritera våra satsningar. Vi vill utveckla framtidsinriktade utvecklingsprogram för flyg/rymd-, trä/skog, metallurgi-, fordons-, IT/telekombranschen, läkemedels- och bioteknikindustrin.

Turism och upplevelser är framtidsbranscher Vi vill, tillsammans med besöksnäringen, utveckla och förbättra satsningarna på att marknadsföra Sverige. Upplevelseindustrin är en växande bransch med stor potential. Vi vill utveckla en nationell strategi för att få stora internationella evenemang till vårt land.

Satsningar på infrastruktur. Se 656
Utbyggd kollektivtrafik. Se 656

Nya möjligheter för utveckling i landets regioner. Alla regioner har olika förutsättningar för tillväxt och utveckling. Skog, jordbruk, fiske, natur, livsmedel och kultur– framtidsbranscherna är många. Vi har inte råd att låta delar av landet halka efter. Det förlorar vi alla på. De bästa kunskaperna om de lokala förutsättningarna finns lokalt – inte centralt. Därför vill vi fortsätta att utveckla den regionala utvecklingspolitiken. Det ska även i framtiden finnas en demokratisk styrd, direktvald regional nivå med egen beskattningsrätt i Sverige.

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror
69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
70 Allmänt om konst o kultur.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

5. EN HÅLLBAR UTVECKLING

5.1 Inledning

Vi vill alla leva i ett samhälle där luften är frisk, vattnet rent, skogarna gröna och maten hälsosam. Att få ströva i naturen, plocka bär eller klättra i berg är en viktig del av vår livskvalitet. För socialdemokratin är målet att kunna överlämna en bättre värld till kommande generationer än vi fick av våra föräldrar. Kunskapen och medvetenheten om sambanden måste öka och komma alla till del.

Världen blir ständigt rikare. Nya marknader växer fram, människor lyfter sig ur fattigdom, fler får chans att leva ett bra liv. Samtidigt innebär utvecklingen en enorm utmaning. I takt med att ekonomin växer, kopieras den livsstil vi har i västvärlden. Men jordens resurser räcker inte till för att bära de utsläpp och den förbrukningstakt vi i den rika världen har om vår livsstil skulle bli global. Hållbar utveckling förutsätter en global jämlikhet, mellan människor, regioner och länder. Lösningen är inte att hålla tillbaka utvecklingen eller minska tillväxttakten. Det skulle bara betyda att fler människor får fortsätta att uthärda fattigdom och armod. En av de viktigaste lösningarna är ny teknik för effektivare resurshushållning, vilket starkt markerades på tillväxtkongressen. Den är i sig en drivkraft. Höga ambitioner och en tuff miljölagstiftning på miljöområdet stimulerar utvecklandet och användandet av ny miljövänlig teknik. En lika viktig drivkraft är ökad global jämlikhet mellan människor, regioner och länder, i arbetet för den hållbara utvecklingen.

I Sverige har vi de senaste tio åren arbetat systematiskt och målinriktat med att ställa om samhället till att bli mer miljöanpassat. Det har gett resultat. Den förnybara energin har ökat med 31TWh under de senaste tio åren. Utsläppen av svaveldioxid i luften har halverats. Utsläppen av kväveoxider har minskat med 35 procent sedan 1990. Flera arter som för tio år sedan riskerade att utrotas är idag livskraftiga.

Det svenska exemplet väcker uppmärksamhet i omvärlden. Internationella undersökningar visar att Sverige är världsledande på att höja välståndet utan att trycket på miljön ökar. Sverige är ett föregångsland när det gäller att använda ekonomiska styrmedel och systematiskt miljömålsarbete. Sveriges påverkan i EU har även lett till en förbättring inom flera miljöområden. En del i arbetet för att nå en hållbar utveckling är att erbjuda bättre kollektiva resmöjligheter, tillgängliga för alla, såväl lokalt, regionalt som nationellt. Vi socialdemokrater vill bygga det gröna folkhemmet, ett långsiktigt hållbart samhälle. Goda ekonomiska framsteg måste förenas med social rättvisa och skydd av miljön. Det är ingen ouppnåelig vision - vi är redan på väg.

5.2 Trygg och förnybar energiförsörjning. Se 644

5.3 Höga ambitioner för miljöpolitiken

Sverige har blivit ett föregångsland i omställningen till ekologisk hållbarhet. Men det räcker inte. Vi kan göra mer och det gör vi inte minst genom att främja ny teknik som leder till hushållning med våra resurser och därmed kan få efterföljd i andra länder. Det krävs nationella insatser, och det kommer att krävas ett fortsatt intensivt arbete i olika internationella fora. Miljöförstörelsen stannar inte vid nationsgränserna. Föroreningar kommer med vind, regn och vattenströmmar. Kemikalier och farliga material följer med varor i den globala handeln. Haven delar vi med våra grannländer.

En rik natur är en viktig del av vår välfärd och allemansrätten och

strandskyddet är unika tillgångar. Samtidigt är naturen själva grundförutsättningen för mycket av vår basindustri. Det norra barrskogsbältet har en särskild förmåga att binda koldioxid. Därför ställer vi höga krav på skogs- och naturvård. Kulturlandskapet är en förutsättning för vår rika flora. I en tid då jordbruket genomgår kraftiga förändringar vill vi värna det öppna landskapet och säkerställa den biologiska mångfalden.

Östersjön är hårt drabbat av miljöproblem. Stora insatser har gjorts för att förbättra avloppsreningen, minska kvävebelastningen från jordbruket, stoppa utfiskningen och skärpa miljöövervakningen. Men det räcker inte. Vi måste göra mer. Alla länder runt Östersjön måste ta sitt ansvar. Nu när åtta av nio östersjöländer är medlemmar i EU har vi en ny chans att förbättra miljösituationen i Östersjön. Den vill vi utnyttja.

Konsumtionsmönstren förändras. Sedan åttiotalet har hushållen i EU fördubblat sin konsumtion. Bara de svenska hushållen omsätter ungefär tusen miljarder kronor per år. En hel del av det vi konsumerar tär på miljö och natur här och nu. Annat riskerar livsvillkoren för kommande generationer - i vårt och andra länder. Vi vill se en hållbar konsumtion som bär sina miljökostnader.

Idag utmanas en god framtida miljö av krav på minskade resurser och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater är fast beslutna att nå målet att klara av dagens stora miljöproblem inom en generation:

Vår havsmiljö är hotad. Idag hotas våra hav av övergödning, miljögifter, utfiskning och oljeutsläpp. Östersjön är särskilt drabbad. Vi vill ta fram en aktionsplan för Östersjön som nu är klassad som särskilt känsligt havsområde. Västerhavet med sin biologiska mångfald har en annan problematik, nog så viktig. Sverige ska med EU som redskap och en aktiv marin politik bryta trenden och skapa ekologisk balans i våra hav. Vi ska driva på för att öka takten i det internationella sam-

arbetet med Nordsjöländerna och våra grannar kring Östersjön. EU måste besluta om bindande regler. Forskning och miljöövervakning ska utvecklas och sjösäkerheten förbättras. Ett internationellt forskningscentrum för havsmiljö ska inrättas.

Miljöanpassade transporter. En hållbar utveckling kräver att sambandet mellan ekonomisk tillväxt och ökade utsläpp från transportsektorn bryts. Därför vill vi främja kollektivtrafiken och driva på för mer energieffektiva fordon och miljövänligare drivmedel. Vi vill också att en större andel av godstransporterna ska ske via spår och sjöfart.

Biologisk mångfald. Fortfarande hotas många växt- och djurarter, och fortfarande går arbetet med att bevara skyddsvärda skogsområden alltför långsamt. En modern naturvård måste också värna de stora rovdjuren - björn, järv, lo, varg och kungsörn. Det är ett ansvar vi har gentemot kommande generationer. Men avvägningen mellan olika intressen är svår. Även i rovdjurstäta områden måste det finnas möjlighet till säker djurhållning och annan verksamhet för befolkningen, och alla människor måste kunna känna sig trygga där de bor. Vi vill utvärdera effekterna av rovdjursstammarnas utveckling och problem knutna till att uppfylla målen i en sammanhållen rovdjurspolitik. Det är viktigt att utveckla formerna för samverkan och utökat lokalt och regionalt inflytande.

Miljöpolitiken är internationell. Vi vill att Sveriges ledande roll inom det europeiska och internationella miljösamarbetet ska befästas och utvecklas. Alla internationella arenor ska utnyttjas för att driva på för en global hållbar utveckling. Sverige ska driva på för ett nytt klimatavtal då Kyotoprotokollet löper ut 2012. Biståndets gröna profil ska stärkas. Vi ska använda biståndsmedel för att stödja miljövänlig och förnybar energiproduktion i utvecklingsländer. EU är en betydande arena för arbetet för en hållbar utveckling. Sverige ska bidra aktivt för att få tillstånd en strikt kemikaliepolitik inom EU och för en internationell kemikalielagstiftning.

Konsumenternas makt ska öka. Alla konsumenter ska ha möjligheter att välja produkter och tjänster som inte skadar miljön eller människors hälsa. En kommunal konsumentvägledning är en viktig resurs för detta. Konsumenternas makt kan stärkas genom konsumentkooperativa lösningar. Vi vill också ställa krav på producenter och handlare för att mat som producerats rättvist och ekologiskt ska vara tillgängliga för alla till ett konkurrenskraftigt pris.

Fler ekologiska varor. Vi vill öka den certifierade jordbruksmarken och den ekologiska produktionen av livsmedel. Konsumenternas efterfrågan avgör i stor utsträckning hur mycket som produceras ekologiskt. Vi vill att den offentliga sektorn ska öka konsumtionen av ekologiska produkter.

Se även 4.6 Bygg nytt, bygg om på

7951 Sociologi. Socialvård. Välfärd.

7952/7956 Sociala miljöer o verksamheter.

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

74 Konsthantverk, formgivn. bruksföremål. Inredning

75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto

78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport

7911-7913 Seder och bruk .

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård. Välfärd. 7952/7956 Sociala miljöer och verksamheter. Polis, brott, kriminalvård, segregation o d.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

4. VÄLFÄRD – NYA BEHOV, NYA MÖJLIGHETER

4.1 Inledning

Det svenska välfärdssamhället bygger på den enkla men storslagna idén om alla människors lika värde. Alla har vi drömmar om hur livet ska bli. Livets resa ska företas av var och en och våra förutsättningar på resan är vitt skilda. Men alla behöver vi någon gång hjälp under resan. Vi kan inte veta säkert att vi inte någon gång blir arbetslösa, och ingen av oss kan räkna med att slippa sjukdom. Ingen ska behöva känna otrygghet och alla ska få den kunskap som gör att vi kan växa upp och utvecklas med andra. Samhället ska utformas så att det finns plats för alla. Socialdemokratins uppdrag är att utjämna ekonomiska och sociala klyftor och öka jämlikheten.

Alla har rätt till en bra start på livet.

Vi vill ha en god barnomsorg med en utvecklad pedagogik, vi vill ha en skola där eleverna känner trygghet och studiero och får en tydlig uppföljning på hur de klarar sig. Alla ska få möjlighet att utveckla sina kunskaper och färdigheter och få chans till en högre utbildning.

Vi vill ha en aktiv arbetsmarknadspolitik och en generös a-kassa, eftersom den arbetslöse ska få känna trygghet och få en möjlighet att gå från det gamla till det nya.

Vi vill ha en allmän sjukvård och bra sjukförsäkring eftersom det

skapar effektivitet, men framför allt för att sjukdomar kan drabba oss alla. Vi vill ha ett tryggt pensionssystem och en god äldreomsorg eftersom alla ska kunna behålla sin värdighet och trygghet även som äldre. Tryggheten ska inte vara beroende av om man har råd att betala. Det är inte värdigt ett modernt samhälle i 2000-talet.

Under de senaste tio åren har vi socialdemokrater moderniserat och förbättrat välfärden. I takt med att kommunernas ekonomi har förbättrats optimism, men också konsumtion och investeringar. Trygga människor och nya resurser har tillförts från staten har antalet anställda inom vård, skola och omsorg ökat. Avgifterna i förskolan och äldreomsorgen har sänkts dramatiskt med maxtaxan. Föräldraförsäkringen har förlängts – och pappornas uttag har fördubblats. Resurserna till sjukvården har ökat kraftigt. Den offentliga sektorns ekonomi har förbättrats.

Nu finns det goda förutsättningar att bygga välfärden ännu starkare – för alla, inte bara några.

4.2 En välfärd för alla

Vid sidan av arbete finns det inget som så effektivt utjämnar livsvillkor och ökar rättvisan som den generella välfärden. Vi socialdemokrater vill att välfärden ska ge bästa kvalitet till alla, oavsett bakgrund eller inkomster.

Välfärden ska finansieras solidariskt. Ingen ska behöva fundera på att skaffa sig en privat sjukvårdsförsäkring för att få vård av hög kvalitet inom rimlig tid. Vi avvisar en försäkringsbaserad vård med marknadens drivkrafter. Behoven, inte köpkraften, ska vara grunden.

Välfärden måste hålla hög och likvärdig kvalitet i hela landet. Utflyttning och låga födelsetal är svåra utmaningar för många kommuner. Men likväl ska alla kunna lita på att de kan få del av välfärden när de behöver det där de bor. Det kommunala inkomst- och utjämnings-systemet ska se till att alla kommuner och landsting har lika goda för-

utsättningar att tillgodose invånarnas behov av välfärd – också i en tid när behoven förändras.

Socialförsäkringarna ska ge inkomstrygghet vid sjukdom, arbetslöshet och föräldraledighet. När otryggheten ökar minskar framtidsstro och optimism, men också konsumtion och investeringar. Trygga människor vågar – otrygghet hämmar.

Välfärden är till för alla och ska inte stänga någon ute. Men det finns situationer och händelser i livet som de generella systemen inte riktigt räcker till för. Då ska andra sociala skyddsnät fånga upp människor som behöver vår solidaritet och omsorg. Därför har vi sociala myndigheter och olika vårdande instanser. Därför har vi försörjningsstöd, det som tidigare hette socialbidrag, och andra särskilda stöd.

Hur många som är i behov av försörjningsstöd är ett tydligt mått på hur samhället förmår bryta arbetslöshet, fattigdom, missbruk och utanförskap. Sverige tillhör den grupp av länder som har lägst andel hushåll med svag ekonomi. Sedan 1994 har antalet hushåll med försörjningsstöd minskat med cirka 40 procent. Men det räcker inte. Vi vill bekämpa arbetslösheten och täta välfärdens skyddsnät så att behovet av försörjningsstöd kan fortsätta att minska.

Välfärdsbygget är långt ifrån färdigt. Vi måste ständigt vara beredda att förfina, förstärka och förbättra välfärdens verksamheter för att möta en ny tids behov. För att förenkla och förbättra samhällsservicen till medborgare och företag ska den offentliga förvaltningen vara ett föredöme som aktiv användare av IT. Utvecklandet av elektroniska tjänster i den offentliga sektorn ska främjas. Målet är att förbättra och effektivisera offentlig verksamhet, öka tillgängligheten till viktig samhällsservice samt att underlätta medborgarnas insyn och delaktighet i offentlig beslutsprocesser.

Den medicinska vetenskapen gör ständigt nya framsteg, vilket öppnar fantastiska möjligheter men också innebär behov av nya resurser för

att alla ska få tillgång till en bra behandling. Den förbättrade folkhälsan gör att vi lever allt längre – vilket ställer nya krav på äldreomsorg och sjukvård. Att Sverige idag är ett mångkulturellt samhälle skapar nya förutsättningar för till exempel omsorgen om våra äldre.

Välfärden ställs ständigt inför nya utmaningar. Den är inte färdigbyggd. Det offentliga åtagandet är inte en gång för alla givet. Men välfärdens grundprinciper – om solidarisk finansiering och fördelning efter behov – de ska vi inte rucka på.

Visionen om rättvisa och trygghet för alla utmanas idag av krav på sänkta ersättningsnivåer, höjda avgifter och ökat vinstintressen i välfärden. Socialdemokratin vill förbättra välfärden:

Välfärden ska hålla vad den lovar. Småbarnsföräldrar ska få sin barnomsorgsplats, äldre en plats i lämpligt äldreboende. Vårdgarantin ska fungera. Socialförsäkringarna ska ge inkomstrygghet. Ersättningsnivån ska vara god och taket i sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen ska höjas.

Trygghet när livet förändras. Vi kan alla råka ut för att mista jobbet eller bli sjuka. Då är det viktigt att man har en ekonomisk trygghet och får tillgång till insatser som medverkar till att man kan komma åter i arbete. Insatserna ska utgå från den enskildes behov. Olika aktörer svarar för olika åtgärder. Då är samverkan mellan Försäkringskassa, kommun, arbetsförmedling och landsting en nödvändighet. På så vis får människor anpassade insatser, rätt ersättning och riskerar inte att hamna mellan stolarna. Den som inte har rätt till ersättning måste snabbt få besked och vid behov få hjälp att komma vidare till rätt myndighet. Det är oacceptabelt att människor tvingas vänta långa tider på besked och tiden fram till beslut ska kortas till ett minimum. Beslut om avslag på sjukpenning ska gälla först efter beslutsdatum.

Ingen ska lämnas utanför. Hemlöshet och utanförskap hör inte ett modernt välfärdssamhälle till. Vi vill se fler billiga hyresrätter och nya platser i missbrukarvården. Vi vill se fler uppsökarteam inom psyki-

trin och särskilda boendeformer för människor som av olika skäl inte klarar ett eget boende. De människor med missbruksproblem som söker hjälp ska ha rätt till snabb avgiftning och behandling. Eftervården måste stärkas med bostad, sysselsättning och ett nytt socialt nätverk. Sverige ska i EU driva på för minskade införselnivåer och ökade minimiskatter på alkohol. Alkoholbeskattningen och Systembolagets försäljningsmonopol är viktiga instrument och måste för-svaras. Alkohol är inte vilken vara som helst och ska därför inte omfattas på samma sätt av EU:s inre marknadsregler.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ger människor med psykiska och fysiska funktionshinder möjligheten att leva ett aktivt liv. Lagen förutsätter att människor behandlas lika i hela landet och att man har rätt att bosätta sig var man vill. För att bättre leva upp till lagstiftningens intentioner, behöver organisering och finansiering av verksamheten ses över. Översynen ska särskilt beakta var huvudmannskapet för verksamheten ska ligga, för att ge alla rätt att bosätta sig var man vill och garantera att man behandlas lika i hela landet. Speciell uppmärksamhet ska ägnas åt ansvaret för de funktionshindrade som har behov av omfattande och specialiserade insatser, och som idag oftast enbart kan erbjudas på vissa platser i landet. En viktig princip i all offentlig verksamhet är att ansvaret för beslut och finansiering av verksamhet hålls ihop.

Välfärden ska huvudsakligen drivas i offentlig regi. Vinstintressen i välfärden ska hållas tillbaka. Samhället ska ställa höga krav på sina leverantörer av varor och tjänster. Skattepengar får inte användas för att subventionera dåliga arbetsvillkor eller försämrade arbetsmiljö. När privata entreprenörer utför verksamheter på uppdrag av kommuner, landsting och stat ska de följa samma högt ställda krav på kvalitet, insyn och tillgänglighet som offentlig verksamhet. Myn-digheter, kommuner och andra offentliga arbetsgivare ska när de upphandlar tjänster anlita seriösa företag som följer spelreglerna på svensk arbetsmarknad. Skattepengar får inte användas för att bidra till

lönedumpning och sämre anställningsvillkor. Därför ska vi också ratificera ILO:s konvention 94 om offentlig upphandling.

Välfärdens arbetsgivare ska gå före. Under de närmaste tio åren kommer tiotusentals personer att behöva rekryteras till den offentliga sektorn. Ska vi klara det räcker det inte med att erbjuda meningsfulla arbeten – den offentliga sektorn måste bli en mönsterarbetsgivare. Vi vill, i nära samarbete med fackföreningsrörelsen och de offentliga arbetsgivarna, förverkliga de mål som har satts upp i en gemensam arbetsgrupp mellan det socialdemokratiska partiet och Kommunal-arbetareförbundet. Sjukfrånvaron ska minska genom systematiskt arbetsmiljöarbete och tidiga rehabiliteringsinsatser. Antalet heltider ska öka, de många tillfälliga anställningarna minska, möjligheterna till kompetensutveckling öka och inflytandet och delaktigheten stärkas. Den offentliga sektorn ska vara ett föredöme i att skapa möjligheter för att förena arbete med föräldraskap. Välfärdssektorn ska gå först – inte ligga efter. Och samma villkor ska självklart gälla all offentligt finansierad verksamhet – oavsett driftsform.

4.3 Bättre hälso- och sjukvård. **se 61**

4.4 Barnen i välfärdssamhället

Det föds allt fler barn i Sverige. Att födelsetalen har ökat är ett tydligt tecken på framtidstro. Att satsa på barnen och föräldrarna är en av de viktigaste investeringarna vi kan göra för framtiden.

De senaste tio åren har vi gjort en rad reformer som inneburit framsteg och förbättringar. Barnbidraget har höjts med flera hundra kronor per barn och månad. Maxtaxa har införts i förskolan. Antalet barn som lever i familjer med mycket låg ekonomisk standard har minskat med en femtedel. Föräldraförsäkringen har förlängts med en månad och garantinivån i föräldraförsäkringen höjts.

Skillnaderna är fortfarande stora mellan barn i Sverige. Vissa barn föds till knappa förhållanden där ensamstående föräldrar får vrida och

vända på varenda krona för att få livet att gå ihop. Andra föds i familjer där resurser, kontakter, språksäkerhet och rika valmöjligheter är en självklarhet. Vissa barn kommer alltid att ha ett försprång. Därför är det så viktigt med en politik som stödjer de barn som föds till sämre villkor.

Den svenska familjepolitiken har lett till att en internationell undersökning har utsett Sverige till världens bästa land att växa upp i. Det är ingen slump att det är så – familjepolitiken förblir ett klassiskt socialdemokratiskt reformområde.

Sverige har världens bästa föräldraförsäkring. Den är generös och flexibel. Tillsammans med en förskola av hög kvalitet, en kostnadsfri mödra- och barnhälsovård och generella barnbidrag ger den både mammor och pappor möjlighet att förena barn med arbete. Vår progressiva familjepolitik har bidragit till att Sverige ligger i topp när det gäller såväl barnafödande som kvinnlig förvärvsfrekvens.

Trots dessa framgångar utmanas vår familjepolitik av krav på kortare föräldraförsäkring, vårdnadsbidrag och höjda avgifter inom barnomsorgen. Det kan vi inte acceptera:

Jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Uttaget av föräldraledigheten är ojämnt fördelat mellan föräldrarna. Kvinnor tar ut den största delen av föräldrapenningdagarna. Det innebär att barn i mindre utsträckning har tillgång till båda sina föräldrar. För att öka jämställdheten mellan könen måste insatser göras för att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Minskning av antalet visstidsanställningar, rätt till heltid, lika lön för likvärdigt arbete och stärkt lagskydd för gravida och föräldralediga måste genomföras. Höjningen av inkomsttak i föräldraförsäkringen ger goda förutsättningar för att uppnå ett jämställt uttag och ökad tillgång för barnen till bägge föräldrarna. Utöver dessa åtgärder är vi beredda att utveckla fler förslag baserade på föräldraförsäkringsutredningen för att knyta en större del av föräldraförsäkringen till respektive förälder. Målet är

tydligt. Vi socialdemokrater vill ha ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen.

Bättre stöd till de barn som har det svårast. Vi får aldrig svika de barn som har det tufft. De barn som växer upp i familjer med våld, missbruk eller ekonomiska problem måste få bättre stöd, bland annat genom ett utvecklat samarbete mellan kommun och landsting. Detta för att upptäcka de barn som far mest illa i tid. Vi vill att insatser ska sättas in direkt när barn far illa eller riskerar att hamna i missbruk eller kriminalitet. Den oroande utvecklingen av psykisk ohälsa hos unga, särskilt bland tonårsflickor måste brytas. Det gäller också problemet med övervikt hos unga. Vi vill också förbättra barn- och ungdomspsykiatrin genom att bland annat korta väntetiderna och höja kvaliteten. Barn som far illa eller har psykiska problem ska aldrig behöva vänta på hjälp. Vi socialdemokrater vill stärka barnfamiljernas ekonomi. Barnbidraget höjs redan i oktober i år med 100 kronor per barn och månad. Dessutom införs flerbarnstillägg redan från andra barnet. Studiebidraget ska höjas till samma nivå som barnbidraget och dessa ska följas åt.

Förbättra de allra fattigaste barnfamiljernas ekonomi. Barnbidraget är en viktig del av den generella välfärdspolitik. När barnbidraget höjs måste höjningen också komma de fattigaste barnfamiljerna till del. Därför ska ett beslut om höjning av barnbidraget också innefatta ett beslut om höjning av riksnormen för försörjningsstöd för barn.

Stärk barnens rättigheter. Varje barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet, delaktighet och inflytande. Varje barn har okränkbara mänskliga rättigheter. Det är drygt 15 år sedan FN:s generalförsamling tog beslutet om att införa en konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen. Vi vill att arbetet med barnkonventionen ska fortsätta med stor intensitet.

Satsa på barn- och ungdomskulturen. Ännu får vissa barn möjligheter som andra aldrig ges. Men alla barn har rätt till kultur. Att själv få skapa – och ta del av andras skapande – är ett sätt att förstå sig själv och upptäcka sin omgivning. Vi vill ge alla barn och unga möjlighet att utveckla sin kreativitet och uppleva professionell kultur i sin vardag. Vi vill satsa särskilda resurser för att stärka barn- och ungdomskulturen. Målet är att Sverige ska bli ledande inom barn- och ungdomskulturområdet och vara en förebild i Europa.

Idrott för alla– på lika villkor. Det gäller alla – även barn och ungdomar med särskilda behov. Ideella krafter inom idrottsrörelsen gör stora insatser för att engagera och aktivera barn och unga i en tid då konkurrensen kryper allt längre ned i åldrarna. Idrotten ska vara öppen för alla, bredd- och elitidrott måste kunna samverka utan utslagning. Möjlighet till spontan idrott och motion bör finnas i människors närområde. Vi vill fortsätta att stödja idrottsrörelsen och barnidrotten. Tjejer och killar ska få stöd på lika villkor. Idrotten ska bidra till folkhälsa, demokrati och integration för alla åldrar.

Fler lekparkar, fritidsgårdar och andra mötesplatser. Lek och nya utmaningar stimulerar barn att växa och utvecklas, speciellt om de kan dela det med andra. Men behovet av bra samlingsplatser upphör inte när barnen blir tonåringar. Vi vill se fler spännande lekplatser, fler fritidsgårdar och mötesplatser i landets kommuner – där barn och ungdomar kan utveckla sina intressen och umgås i en icke-kommersiell och drogfri miljö.

4.5 Det goda livet – som alla äldre förtjänar

Varje år får fler och fler svenskar möjlighet att uppleva sin hundraårsdag. Vi lever friskare, och vi blir allt äldre. Det är en fantastisk utveckling. Fler kan njuta av många friska år även efter pensioneringen. Att livslängden i Sverige är bland de längsta i världen är ett kvitto på Sveriges välstånd och våra medvetna satsningar på en välfärd för alla.

Sedan 1994 har en rad förbättringar gjorts. Äldreomsorgen har utvecklats och maxtaxa har införts. Tryggheten för de med minst marginaler har förbättrats med ett särskilt äldreomsorgsstöd och höjda bostadstillägg. Men det räcker inte. Fortfarande lever många äldre med knappa ekonomiska marginaler. Fortfarande är inte omsorgen om våra äldre tillräckligt bra – och fortfarande får många kvinnliga anhöriga bära ansvaret för äldre släktingar. Fortfarande känner långt ifrån alla äldre att deras kunskaper och erfarenheter tas tillvara.

Den positiva utvecklingen med allt fler äldre för också med sig nya utmaningar. Om tio år kommer behoven av äldreomsorg att börja öka kraftigt och därtill se olika ut – allt ifrån friska äldre, som inte behöver något stöd alls eller bara behöver lite hjälp i hemmet och några mötesplatser, till äldre med många olika sjukdomar samtidigt och demenssjuka.

Vi vill ta fram en nationell handlingsplan för att utveckla äldreomsorgen så att dessa nya behov kan mötas. Äldreomsorgen ska gå igenom samma fantastiska utveckling som barnomsorgen har gjort – så att både de som får omsorgen och deras anhöriga kan känna tillit till den. Brukarna måste få ett större inflytande över äldreomsorgens utförande. Äldreomsorgen ska ha kompetent personal som får utvecklas på sin arbetsplats, god verksamhet och nöjda brukare. Omsorg handlar om så mycket mer än livets nödort. Det handlar om gemenskap, glädje och medmänsklighet.

Många äldre vill inget hellre än att få fortsätta arbeta och bidra med sitt engagemang och sin kompetens. Hos landets vitala pensionärer finns en bank av kunskaper och erfarenheter som alla kan ha nytta av. Som äldre kan vi göra efterlängtna insatser i föreningslivet, men också i yrkeslivet. Denna tillgång måste tas tillvara. Äldrepolitik handlar inte bara om vård och omsorg utan också om möjligheten att leva ett rikt liv. Vi vill utveckla samarbetet med pensionärsorganisationerna och frivilligverksamheten.

Tryggheten för de äldre utmanas nu av krav på högre avgifter i sjukvården, dyrare tandvård och högre avgifter för läkemedel. Det kan inte vi acceptera. I stället vill vi ge alla äldre möjlighet till ett gott liv:

En äldreomsorg av hög kvalitet som möter skilda behov. Kvaliteten i äldreomsorgen måste ständigt utvecklas – både för dem som bor i eget boende och i särskilt boende. Även hemsjukvården måste förbättras. Äldre med många sjukdomar samtidigt ska få hjälp även i hemmet av kvalificerad personal. Vi vill se utbyggda demensboenden med specialutbildad personal. När man blir dement tappar man ofta språkkunskaper och behöver vård på sitt modersmål. Vi vill därför förbättra demensvården även för alla med annat modersmål än svenska, personalens språkkunskaper måste tas tillvara. Även vården och omsorgen för yngre dementa behöver förbättras. Äldre kvinnor och män ska få tillgång till hemtjänst och äldreomsorg på lika villkor.

Tryggt boende. Alla ska ha rätt att bo bra även som äldre. Vi vill satsa på att alla som vill och kan ska kunna bo kvar hemma, detta förutsätter en social bostadspolitik. Förebyggande arbete kan minska ohälsa och omsorgsbehov. Genom sociala nätverk, utbyggd dagverksamhet och naturliga träffpunkter kan ensamhet och isolering brytas. Vi vill fortsätta att utveckla stödet till anhöriga. Bostadsförsörjningen måste ta hänsyn till att allt fler äldre behöver anpassade former av eget boende, t ex seniorboenden och servicehus med tillgång till gemenskapslokaler. Samtidigt behöver vi fler särskilda boenden. Ingen ska behöva flytta isär efter ett helt liv tillsammans bara för att ens livskamrat har blivit sjuk. Vi vill införa en pargaranti i äldreomsorgen. Vi vill att äldre ska kunna få hjälp med hushållsnära tjänster till rimliga priser och hög kvalitet genom kommunernas försorg. Det är viktigare än att subventionera städning för familjer som redan har råd att betala själva.

Ett kompetenslyft i äldreomsorgen. Personalens kompetens är en avgörande investering för att höja kvalitén i äldreomsorgen. Idag saknar många som arbetar i äldreomsorgen särskild utbildning – även om de flesta har kompetens och erfarenhet utan att ha papper på det. Dessutom är det ofta svårt för alla som har jobbat länge i äldreomsorgen att utvecklas i sitt arbete. Vi vill därför satsa på kompetensutveckling för personalen på alla nivåer i äldreomsorgen, och utveckla en kompetenssteg med en lägstanivå och tydliga steg för utveckling i arbetet.

Trygg ekonomi för alla. Långt ifrån alla pensionärer har det bra ställt ekonomiskt. Idag har 200 000 pensionärer endast garanti-pension. När hyran, telefon- och elräkningen är betalade finns det inte mycket kvar att leva på. Vi vill förbättra bostadstillägget för pensionärer.

4.6 Bygg nytt, bygg om

Att flytta hemifrån är ett stort steg på vägen mot vuxenlivet. Att få känna att man klarar sig på egen hand, utan förmaningar, pekpinnar eller vänligt överseende, är ett språng i livet. Sedan är bostaden viktig genom hela livet. Att bo bra – i ett bostadsområde där man känner sig trygg, i en lägenhet, radhus eller villa som är vacker att se på, med sina nära och kära – är en central del av det som vi kallar livskvalitet. Under de senaste tio åren har mycket hänt. Räntorna har pressats ned till rekordlåga nivåer. Boendekostnaderna för både villaägare och hyresgäster har sänkts som andel av inkomsten. I valet 2002 lovade vi socialdemokrater att det skulle byggas 120 000 nya bostäder under mandatperioden – och det löftet kommer att överträffas. Bostadsbyggandet ökar kraftigt.

Men fortfarande är behoven stora. På många håll är det ont om lediga hyresrätter – och de som finns förmedlas ofta via kontakter, inte

genom rättvisa förmedlingar. Äldre som har bott länge på samma ställe och egentligen vill bo kvar tvingas flytta för att flerfamiljshuset saknar hiss. Många barnfamiljer, inte minst bland svenskar med utländsk bakgrund, är trångbodda. Segregationen är svår att bryta. Ofta känner sig inte minst kvinnor otrygga isitt bostadsområde.

Visionen om en god bostad åt alla utmanas av krav på marknadshyror, utförsäljning av hyresrätter och nedskärningar i samhällets stöd till byggande. Vi socialdemokrater ser bostaden som en social rättighet:

Bostadspolitiken - en del av den generella välfärden. Den sociala bostadspolitiken är en viktig del av den svenska välfärdspolitiken. Utgångspunkten är att en bostad är en grundläggande rättighet för medborgarna. Bostadspolitiken ska vara generell. Samtidigt måste de som har det svårast på bostadsmarknaden idag, inte minst ungdomar - få goda möjligheter att få en egen bostad. Bostadspolitiken måste också bidra till att skapa förutsättningar för ett ökat inflytande och ansvar för de boende, oavsett boendeform och inkomstnivåer. Bostadsproduktionen ska vara generell och möta dagens och kommande generationers behov av bostäder till rimliga kostnader.

En fungerande bostadsmarknad måste präglas av valfrihet där också hyresrätten är ett tillgängligt alternativ. Allmännyttan utgör en garant för att det ska finnas hyresrätter, inte minst i våra storstadsregioner. Därför krävs det att vi slår vakt om och utvecklar allmännyttan – inte säljer ut den. Hyressättningen, bruksvärdessystemet och därmed hyresgästens besittningsskydd ska värnas och utvecklas för att kunna verka under nya förutsättningar på bostadsmarknaden. En viktig förutsättning för en rättvis bostadsmarknad är neutralitet mellan olika upplåtelseformer.

Bygg framtidens folkhem. Vi vill bygga nytt, vi vill bygga klokt och vi vill bygga vackert. Priserna för nybyggnation ska pressas. Vi vill

bekämpa monopol och karteller i byggbranschen. Energianvändningen ska minska. All nybyggnation ska vara ekologisk hållbar och för att öka konkurrensen ska fler byggsystem i trä tas fram. Det är viktigt att det finns olika upplåtelseformer, både hyresrätter, bostadsrätter, kooperativa hyresrätter och privatägda småhus i våra bostadsområden, och att det råder neutralitet mellan upplåtelseformerna. Nya hyresrätter kan byggas i villaområden, och nya villor i hyreshusområden för att bryta segregation. Vi vill också göra mer statlig och kommunal mark tillgänglig för nybyggnation och förbättra planprocesserna. Stat och kommuner måste inom ramen för ett generellt strandskydd ge möjlighet till en flexibel tillämpning som möjliggör regional utveckling i glesare befolkade områden. Vi vill också ge ungdomar ökade ekonomiska möjligheter för att underlätta deras etablering på bostadsmarknaden.

Rusta upp våra bostäder och stadsdelar. Inom de kommande 15–20 åren kommer mer än en halv miljon lägenheter och småhus att rustas upp – inte minst i miljonprogramsområdena. Vi vill ta vara på detta tillfälle. Genom ombyggnad och upprustning kan vi stärka och utveckla våra bostadsområden, förbättra service och boendemiljöer. Så kan vi också göra bostadsområden mindre anonyma och samtidigt tryggare. När renoveringarna sätter igång ska inte bara de gamla fastigheterna rustas upp. De ska också förbättras. Vi får chans att spara energi, tillgänglighetsanpassa och förnya hela stadsdelar. Ett sådant program är ett gemensamt ansvar för fastighetsägare och kommuner. Ett statligt engagemang för bland annat energieffektivisering är nödvändigt. Alla ska kunna bo bra.

En bostadsmarknad där alla får plats. Bostaden är en rättighet som måste gälla alla. Det kräver också att bostäder förmedlas rättvist och öppet utifrån tydliga regler och kriterier. Ingen ska diskrimineras. Det kräver att det finns en fungerande och modern förmedling av bostäder nära människor. För detta måste kommunen eller kommuner i samverkan ta ett ansvar.

4.7 En tryggare vardag

Socialdemokratin vill bygga ett tryggare land i en tryggare värld. Det är viktigt att minska människors otrygghet i vardagen. Synen på trygghet och säkerhet har förändrats. Det är inte längre en militär invasion vi oroar oss för. Men brottsligheten har förändrats och blivit grövre.

Organiserad internationell brottslighet har fått fäste i en del svenska städer och samhällen. Människor, narkotika, alkohol och tobak smugglas in över våra gränser. Svarta pengar flyttas mellan banker och företag i olika länder för att tvättas vita. Utpressning mot restaurang- och butiksägare, men också mot vittnen eller personal inom rättsväsendet blir allt vanligare. Grunden för rättssäkerheten får inte hotas. Rymningar och rån har blivit mer våldsamma. Människor drabbas av hatbrott på grund av sina åsikter, sitt ursprung eller sin sexuella läggning. Folkvalda politiker hotas. Kvinnor utsätts för hot och våld på grund av sitt kön, ibland av så kallade "hedersskäl". Den som blir utsatt för hatbrott eller på annat sätt hotas ska omedelbart få det stöd av samhället som krävs för att den ska kunna leva ett tryggt liv. Mer kraft måste också läggas på förebyggande åtgärder.

Enbart fler poliser kan aldrig lösa sådana problem. Det krävs bredare insatser.

Vi kan aldrig få bukt med brottsligheten utan att också bekämpa dess orsaker. Ur ojämlikhet, otrygghet, missbruk och segregation föds kriminalitet. Den kriminella debuten sker ofta tidigt i livet. Minskad segregation, förebyggande arbete, utbyggd missbrukarvård, uppsökarteam inom psykiatri, satsningar på frivilligorganisationerna och särskilda insatser mot dem som begår brott i unga åldrar måste prioriteras. Vi måste prioritera ungdomar som lever i riskzonen. I en del områden är kriminaliteten så stor att vissa ungdomar har svårt att stå emot trycket att sluta sig till kriminella ungdomsgäng.

Att människor ska känna trygghet mot brott är en av grunderna för ett demokratiskt samhälle. Lagstiftningen ska vara modern och rättsväsendet starkt. Alla som anmäler ett brott måste kunna lita på att polisen tar anmälan på största allvar och utreder brottet. Vittnen ska skyddas. Brottsoffer ska få hjälp och stöd.

Sedan 1994 har polisens anslag ökat med 50 procent. Två nya polisutbildningar har startats och antalet poliser ökar stadigt. Breda satsningar har gjorts på rättsväsendet. Alternativ till fängelse, som elektronisk fotboja, har utvecklats. Säkerheten på anstalterna har förbättrats, och antalet rymningar minskar. Lagstiftningen som skyddar kvinnor mot mäns våld har skärpts. All befattning med barnpornografi har i praktiken kriminaliserats. Köp av sexuella tjänster har förbjudits, en ny lag mot människohandel har införts och antalet gatuprostituerade har minskat kraftigt. Kampen mot prostitutionen kräver ytterligare insatser.

Tryggheten i vardagen utmanas av klyftor och orättvisor, av missbruk och utslagning, men också av nya typer av organiserad brottslighet. Vi socialdemokrater vill bekämpa både brotten och dess orsaker:

Bekämpa brotten i vardagen. Vi har gjort stora satsningar på polisen för att minska vardagsbrottsligheten. Antalet poliser ökar nu för femte året i rad. Antalet bostadsinbrott och bilstölder har minskat stadigt under senare år. Men vi är inte nöjda. Brottsligheten ska minska ytterligare. Varje inbrott i bostaden eller bilen, varje misshandel på gatan är en allvarlig förseelse som självklart måste få konsekvenser. Illegal vapenhantering ska bekämpas. Betydligt fler brott ska klaras upp. Därför ska polisen få ännu bättre verktyg, bland annat bättre möjlighet att använda DNA. Polisen ska finnas till för alla – i hela landet. En utbildning för poliser ska införas på flera platser i landet för att underlätta en bred rekrytering och anställningar i glesbygd. En förändrad utbildning kommer att ge möjlighet till ökad

specialisering och forskning. Ledarskapet inom polisen behöver utvecklas. Det ska bli fler poliser med annan etnisk bakgrund än svensk. Polisen ska arbeta på de tider då den bäst behövs. Det ska vara lätt att komma i kontakt med polisen.

Bättre kriminalvård. Vi satsar på en kriminalvård vars främsta uppgift är att förhindra återfall i brott. Vård och behandling utgör grunderna i den humana kriminalvården. Vi ska satsa på personalens kompetens och innehåll i verksamheterna inom kriminalvården ska utvecklas. Rymningarna har minskat kraftigt de senaste åren. Men fortsatta insatser behövs för att skärpa säkerheten kring de farligaste och mest rymningsbenägna internerna. Samtidigt ska de som vill bort ifrån brottets bana få stöd. Vi vill individualisera kriminalvården. Tiden i anstalt ska vara anpassad till den enskilde. Det ska löna sig att aktivt arbeta med sin situation. Missbruk, kriminalitet i anstalt eller rymningar ska få konsekvenser för den enskilde. Stödet vid övergången från anstalt till frihet ska utvecklas och intagnas anhöriga och närstående ska involveras i behandlingsarbetet för att minska antalet återfall.

Bekämpa mäns våld mot kvinnor. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor är en prioriterad fråga i jämställdhetspolitiken. Det är samhällets ansvar att förebygga brott och stötta och skydda de kvinnor och barn som utsätts för våld och sexuella övergrepp. Varje kommun ska ha resurser, kunskap och beredskap för detta. Socialarbetarnas kompetens på området ska höjas. Kriscentrum för kvinnor och landets kvinnojourer gör betydande insatser och ska ges stöd. Kriscentrum för män kan fylla en viktig funktion för att behandla män som utövar våld mot kvinnor. Utvecklingen av tekniska hjälpmedel för att hindra män från att överträda besöksförbud ska prioriteras. Få är så utsatta som de barn som bevittnar eller utsätts för våld av en nära anhörig. Skyddet för dessa barn måste stärkas bland annat genom ökad kompetens och ett förbättrat samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer.

Bekämpa internationell och organiserad brottslighet. Sverige förändras och vi möter nya typer av brottslighet. Internationella ligor etablerar sig i Sverige. För att kunna bekämpa denna brottslighet behöver rättsväsendets verktyg vässas. Redan i dag kan polisen använda telefonavlyssning. All kriminell information utbyts dock inte över telefon. Polisen ska därför kunna använda buggning i brottsbekämpande syfte. Buggningen ska – precis som med telefonavlyssning i dag – kräva beslut i domstol och enbart få användas vid misstanke om grov brottslighet. Kampen mot den organiserade brottsligheten är en angelägenhet för hela samhället. Det behövs ett nära samarbete mellan kommuner, myndigheter och rättsväsende. Ett ökat internationellt samarbete, inte minst inom EU, är också nödvändigt för att bekämpa den gränsöverskridande brottsligheten. För att förhindra terroristbrott ska polisen få möjlighet till telefonavlyssning i förebyggande syfte. Vittneskyddet ska stärkas ytterligare.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

6. FRED OCH FRIHET I GLOBALISERINGENS TID

6.1 Inledning

Vi tror på alla människors lika värde och lika rätt. Vi tror på möjligheterna att öka rättvisan och sprida välståndet till fler. Med ökat välstånd och växande insikter om det ömsesidiga beroendet mellan människor och länder blir en positiv utveckling möjlig – men det kräver ett större internationellt engagemang. I alla länder, i vår rörelse, i vår vardag.

Så länge som hundratal miljoner barnarbetare finns i världen, så länge arbetare utnyttjas i så kallade ekonomiska frizoner och så länge miljontals barn dör i sjukdomar som det egentligen finns bot för – så länge är inte alla människors lika värde verklighet. Och så länge har den internationella socialdemokratin arbetsuppgifter.

De djupa skillnaderna mellan fattiga och rika i världen är vår största internationella utmaning. Freden hotas alltid där klyftorna och maktlösheten är som störst. Socialdemokratins mål är en jämlik och trygg värld. Fredsfrämjande insatser, konfliktförebyggande arbete och en aktiv global fördelningspolitik är våra främstaverktyg.

Vi ser idag klassiska motsättningar, men på en ny, global arena. Internationella företag utnyttjar globaliseringens möjligheter. Ekonomin har internationaliserats, men våra demokratiska verktyg har ofta förblivit nationella. Detta vill vi förändra.

Vi socialdemokrater tror på globaliseringens möjligheter, men vill motverka dess nackdelar och bekämpa dess baksidor. Vi bejakar ökad demokrati, ekonomisk tillväxt, frihandel och nya produktionsmönster.

Vi vill samarbeta med andra progressiva rörelser för att bekämpa fattigdom, sjukdomar och ofrihet. Vi vill kämpa för att stärka de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Vi vill ta kampen mot svältlöner, barnarbete och lönedumpning. Det går inte att stoppa förändringen – men det går att styra förändringen i positiv riktning.

Socialdemokratin vill att Sverige ska våga stå upp för internationell rätt och påtala brott mot mänskliga rättigheter – oavsett var de begås. För oss är det självklart att samma spelregler ska gälla alla individer, men också alla nationer. Vi ska hävda allas lika värde och lika rätt.

6.2 Demokratisera globaliseringen!

Politiken och demokratin måste komma ikapp den ekonomiska globaliseringens försprång. Vi måste bli bättre på att inom internationella organisationer driva frågor om arbetstagarnas rättigheter, internationella miljöregler och rättvisa handelsvillkor. Det handlar också om att komma åt skatteparadis, pengatvätt och terrorismkonton, om rätt utformade tjänstedirektiv inom EU, och om nya vägar för att finansiera utveckling. Med en mer aktiv politik kan vi förflytta makt från den internationella marknaden till internationella politiska institutioner.

En demokratisk globalisering kräver respekt för de internationella regelverk och institutioner som redan finns på plats. Den internationella rätten, konventioner, protokoll och regelverk måste följas. Med gemensamma spelregler skyddas små staters rätt, och den globala demokratin stärks. När den internationella rätten efterlevs styrs utvecklingen av gemensamma överenskommelser och på lika villkor, inte av de stater som har störst militär eller ekonomisk styrka. Därför vill vi socialdemokrater värna och stärka den internationella rätten.

Den internationella brottmålsdomstolen och andra globala institutioner måste respekteras. Ingångna avtal som Kyoto-protokollet och icke-spridningsfördraget måste efterlevas, liksom FN:s resolutioner. Vi vill arbeta för en stark, effektiv och välrespekterad rättsordning baserad på folkrätt och mänskliga rättigheter. EU ska vara ett föredöme för det internationella samarbetet.

Kampen för mänskliga rättigheter utmanas av att globaliseringen inte kommer alla till del. Vi socialdemokrater sätter människan före marknaden – vi vill demokratisera globaliseringen och stärka folkrätten:

Globala fackliga rättigheter. Fler länder behöver ratificera ILO:s konventioner om arbetstagares rättigheter. Vi vill kraftigt öka de svenska bidragen till genomförandet av dessa, liksom stödet till bildandet av fria fackföreningar.

Stärk den internationella brottmålsdomstolen. Vi vill aktivt arbeta i EU och FN för att stärka den internationella brottmålsdomstolen, såsom gjordes i fallet Darfur. FN:s säkerhetsråd måste hänskjuta fler fall till den internationella brottmålsdomstolen.

En folkrätt som sätter människors säkerhet främst. Vi vill stärka de mänskliga rättigheterna. Det gäller såväl de politiska och medborgerliga som de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna. En

modern folkrätt sätter människors säkerhet före staters suveränitet. Ingen stat ska kunna begå grova övergrepp mot sin befolkning utan reaktioner från det internationella samfundet. Vi vill vara folkrättens modigaste försvarare i det internationella samfundet, och vi vill göra EU till en tydlig global förespråkare och ett föredöme för en stark internationell rättsordning.

6.3 Framtid i fred och säkerhet

Extrem fattigdom och kamp om resurser är ofta orsaker till världens konflikter. Etniska och religiösa motsättningar underblåses av ekonomiska och politiska intressen. De kräver politiska, ekonomiska och diplomatiska insatser. Vi vill aktivt arbeta för att lösa dessa motsättningar och förebygga konflikter i stället för att utkämpa dem. Alla länder har ett ansvar för vår globala säkerhet.

Internationellt samarbete är mer nödvändigt än någonsin. Men dagens samarbetsformer är inte anpassade för dagens värld, och inte heller tillräckligt effektiva. FN:s roll måste stärkas, och säkerhetsrådet måste bättre avspegla förhållandena i världen.

Konflikten mellan israeler och palestinier berör som få andra hela världens säkerhet. Efter år av bakslag behöver parterna världens stöd och påtryckningar för att få igång processen mot fred. Israel har som den starkare parten ett särskilt ansvar att föra fredsprocessen framåt. Ockupationen av de palestinska områdena måste upphöra. Den israeliska bosättnings- politiken, byggandet av muren och stängslet på ockuperad mark och övervåldet måste upphöra. Palestinierna måste å sin sida ta tydligt avstånd från självmordsbombningarna. Terrorism kan aldrig rättfärdigas. Vi vill se ett oberoende demokratiskt och livskraftigt Palestina, sida vid sida med Israel, med säkra och erkända gränser för båda parter. Gränserna före 1967 års krig måste vara utgångspunkten. Ingen förändring av dem är acceptabel som inte överenskommits parterna emellan. Världssamfundet måste bistå pale-

stinierna med återuppbyggnaden. En internationell närvaro behövs för att stärka säkerheten.

I Irak fortsätter våldet att skörda offer. Vi vill se ett demokratiskt självständigt Irak. Den USA-ledda invasionen av Irak stred mot internationell rätt. Nu måste vi med kraft stötta den nya demokratin och ge ökat stöd till den hårt drabbade irakiska befolkningen. Vi ska driva på för ett ökat internationellt engagemang för en lösning av den utdragna Västsaharakonflikten. Situationen för västsaharierna är både humanitärt och politiskt oacceptabelt. Den utlovade folkomröstningen måste snarast genomföras och västsahariernas rätt till självbestämmande-respekteras.

Det är i Afrika fattigdomen är svårast att bekämpa. HIV/aids, konflikter och knappa resurser skapar stora hinder i många afrikanska länder. Säkerhet och utveckling är varandras förutsättningar. Den nya afrikanska unionen bygger på detta synsätt. Den Afrikanska unionens och FN:s fredsfrämjande arbete i afrikanska konfliktområden behöver vårt fortsatta stöd. Även EU och Nato måste i större utsträckning engageras i fredsfrämjande arbete i Afrika. Samtidigt måste fattigdomsbekämpningen fortsätta med kraft.

Framväxten av det europeiska samarbetet har varit avgörande för vår kontinents välbefinnande. I århundraden drabbades Europas befolkningar av blodiga krig länderna emellan. I dag präglas Europa av fred. Historiskt sett är denna utveckling fantastisk. Vi socialdemokrater vill att EU i grunden ska vara ett mellanstatligt samarbete, där vi tillsammans med de andra medlemsstaterna kan lösa problem som kräver gemensamma lösningar. Vi socialdemokrater vill utveckla dagens EU på alla de områden där vi genom unionen bäst kan skapa gemensamma lösningar på gemensamma problem – som hårdare gemensamma tag mot miljöförstöring, som kraftfulla insatser mot människohandel och annan internationell brottslighet, som arbetet för att skapa fler och tryggare jobb.

Vi socialdemokrater har drivit på för att EU i maj 2004 kunde få tio nya medlemmar. Vi ska driva på för en fortsatt utvidgning av EU.

Världens kostnader för militär upprustning ökar åter, och arbetet för nedrustning och icke-spridning av kärnvapen har mött flera bakslag. Vi vill aktivt arbeta för nedrustning och bättre kontroll av kärnvapnen. Vi vill se ett starkare IAEA, som får rätt till insyn i all kärnteknik i alla länder. Handel med vapen och försvarsmateriel ska minska och kontrolleras med strikta internationella regler. Det måste vara tydligt vad som är legitim anskaffning till självförsvar och militär förmåga som tjänar upprätthållandet av internationell lag. Ickedemokratier och länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna kan inte ges samma legitimitet att få skaffa vapen.

Sverige är militärt alliansfritt. Vi vill göra vårt land bättre rustat för att kunna bidra med internationella insatser för fred. Omvandlingen av det svenska försvaret ska fortsätta. Vi vill se ett effektivt insatsförsvaret med förmåga att verka både i Sverige och utomlands – över hela skalan från förebyggande åtgärder till fredsframtvängande insatser på säkerhetsrådets uppdrag. Vi vill också ge EU ökad kapacitet för internationell krishantering i enlighet med FN-stadgan.

Fred och säkerhet i världen hotas av fattigdom, förtryck, terrorism och konflikter. Vi socialdemokrater vill öka den globala säkerheten och ta kampen för internationell rättvisa, fred och nedrustning:

Ett starkare och effektivare FN. Vi vill se ett FN med ett effektivt och representativt säkerhetsråd, där vetot avskaffas. Vi vill ha en organisation som bättre förmår förebygga konflikter och förhindra folkmord. Internationella samfundet måste kunna gripa in och skydda när en befolkning drabbas av storskaliga övergrepp och dess regering inte tar sitt ansvar. Mänskliga rättigheter måste ges större tyngd.

Fred i Mellanöstern. Den svenska socialdemokratin ska fortsätta att ge ett starkt stöd till fredskrafterna på båda sidor och samtidigt driva på för ett större engagemang från EU och USA. Målet är en hållbar och rättvis fred, byggd på folkrätten och FN:s resolutioner.

Kamp för nedrustning. Vi vill i EU och FN fortsatt aktivt arbeta för nedrustning, och för en värld utan kärnvapen. Vi vill ha tuffare kontroll mot spridning av massförstörelsevapen.

6.4 En rättvisare värld

Socialdemokratin har länge haft målet att Sveriges bistånd ska vara en procent av bruttonationalinkomsten. År 2006 når vi dit. Sverige har stor tyngd som givare i Världsbanken och FN-systemet. Det ger oss både möjligheter och ett särskilt ansvar. Svenskt bistånd ska hanteras målmedvetet och effektivt. Vi driver på för att samma sak ska gälla bistånd från EU. Mottagare av svenskt utvecklingsbistånd ska tydligt sträva mot målen om demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter.

För en långsiktigt hållbar global utveckling krävs en helhetssyn inkluderande allt från bistånd och rättvis handel, till skuldavskrivningar och miljöpolitik. Sverige har som första land i världen en sådan samstämmig utvecklingspolitik. Nu går vi vidare. De övergripande målen om minskad fattigdom ska få ökad tyngd inom samtliga politikområden. Samordningen av politiken för global utveckling ska också stärkas.

När människor kommer till vårt land och söker asyl, står världens orättvisor och förtryck bokstavligen på vår tröskel. Men de allra flesta av världens flyktingar möter vi aldrig. De lever i stora flyktingläger i några av världens fattigaste länder. Vi vill öka stödet till insatser i världens flyktingläger och höja vårt bidrag till FN:s flyktingorgan UNHCR.

Sverige ska ha en generös, human och rättssäker flyktingpolitik. Sedan 1994 har handläggningstiderna för asyl kortats med i genomsnitt 70 dagar, och asylsökande barn har fått rätt till fullvärdig skolgång och sjuk- och tandvård. Förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning har blivit grund för flyktingsstatus. Men det räcker inte. Skyddsgrunderna för asyl ska utvidgas och väntetiderna kortas. Barn som sökt asyl och fått avslag ska ha rätt att gå i skola så länge de är kvar i Sverige. Asylsökande har rätt till ett snabbt beslut. Ett första besked ska ges inom sex månader. För att öka rättssäkerheten vill vi att utlänningsnämnden ska ersättas av domstolsprövning. Vi vill också öka skyddet för ensamkommande flyktingbarn. EU ska ha en gemensam flyktingpolitik som garanterar alla asylsökande en rättssäker prövning och ett bra mottagande inom hela unionen.

I en värld där klyftorna ökar och marknadskrafterna har ett övertag utmanas kampen mot fattigdom, för demokrati och frihet. Vi tror på solidaritet och gemensamt ansvar:

Rättvis världshandel. En rättvis världshandel är en nyckelfråga för att minska de globala klyftorna. Det är oacceptabelt att den industrialiserade världen missgynnar utvecklingsländer genom importtullar och exportstöd till den egna industrin eller till jordbruket. EU:s direkta jordbrukssubventioner motsvarar mer än världens samlade utvecklingsbistånd. Vi ska intensifiera arbetet med att avskaffa EU:s jordbrukssubventioner. Vi vill ta initiativ inom Världshandelsorganisationen, WTO, mot orättvisa handelshinder. Vi vill öka stödet till Rättvisemärkta varor.

Skuldavskrivning för fattigdomsbekämpning. Det behövs en gemensam internationell överenskommelse för att helt avskriva de fattiga ländernas skulder. Det ska även finnas nya möjligheter för framtida lån till investeringar och fattigdomsbekämpning.

Bistånd för demokrati, hälsa och ren miljö. Fattigdom är inte

bara brist på mat och pengar, utan också brist på makt. För socialdemokratien är biståndet en del av den internationella solidariteten. Utbildning för alla är angeläget och ett instrument för förändring. Ett fungerande rättsväsende och aktiva ombudsmän är särskilt viktiga för de fattiga. Nya demokratier ska stödjas uthålligt. Det behövs en bättre samverkan mellan givarländerna. Jämställdhet är högprioriterat också i biståndet. Den fria opinionsbildningen är central för den demokratiska utvecklingen. Arbetsrätten ska ges större plats i svenskt bistånd. Kampen mot HIV/AIDS, andra smittsamma sjukdomar och barnsjukdomar ska prioriteras. För att vi ska nå en hållbar utveckling måste vi rikta insatser mot miljöförbättrande åtgärder, till exempel stöd till förnybar energi. Vi ska aktivt arbeta för alla människors rätt till rent vatten. Vi vill öka uppföljningen och kontrollen av hur biståndet används. Nolltolerans mot korruption gäller. Demokrati och respekt för mänskliga rättigheter ska vara grundläggande värden i allt bistånd, därför ska också demokratisk utveckling stödjas.

7957 Undervisning o d.

Del av Socialdemokraternas politiska riktlinjer 2005-11-03:

3. KONKURRERA MED KUNSKAP – INTE LÅGA LÖNER

3.1 Inledning

Människan är en tänkande varelse som har kvar sin nyfikenhet hela livet. Men för att utvecklas behöver vi stimulans – utbildning, bildning, kulturella upplevelser, utmaningar, forum för debatt, inflytande och möjligheter att ta ansvar. Kunskap och bildning är en väg till personlig frigörelse, men idag är det kanske tydligare än någonsin också en konkurrensfördel för nationen. Kunskapen växer när den delas av fler.

Konkurrensen om både jobb och konsumenter är global. Ny kunskap, ny forskning och ny teknik växer fram i hög takt. Svenska företag tävlar med företag från de nya industriländerna med mycket låga lönekostnader. Trots detta klarar Sverige konkurrensen bra. Sedan 1994 har de långsiktiga utländska investeringarna i Sverige fyrdubbats som andel av BNP. Svensk export har vuxit lavinartat. Satsningarna på utbildning på alla nivåer har ökat – och Sverige tillhör de länder som satsar mest i världen på utbildning, utveckling och forskning som andel av vår ekonomi. Vi tar i internationell jämförelse en stor andel patent på svenska innovationer.

Ska Sverige fortsatt vara en ledande kunskapsnation måste vi fortsätta satsa på både bredd och spets – från förskolan till forskarsamhället, men också på yrkesutbildningen, folkbildningen och personalens kompetensutveckling. Inget kan vara viktigare än det livslånga lärandet i en tid då så mycket är beroende av vår förmåga att ständigt till-godgöra oss nya kunskaper. Sverige måste också bli bättre på att ta vara på den kunskap som växer fram genom forskning i hela Sverige. Så

kan vi lära nytt och utvecklas med nya kunskaper. Så kan svenska företag hävda sig i den internationella konkurrensen. Så kan Sverige utvecklas med fler jobb och högre tillväxt i dagens kunskaps- och tjänstesamhälle.

I takt med att den globala utvecklingen fortskrider, ökar varje lands behov av starka storstadsregioner som fokuserar på den internationella konkurrenskraften. Varje region i EU och världen satsar allt mer målmedvetet för att stärka sina förutsättningar. För att hålla samman Sverige krävs ekonomisk tillväxt. Då måste alla regioner – från landsbygd till storstad – stärkas och ges möjligheter att dra nytta av just sina tillgångar. Först då kan hela Sverige växa.

3.2 Kunskap åt alla

Morgondagens forskarstuderande och byggnadsarbetare, småföretagare och sjuksköterskor, lärare och butiksanställda går idag i förskolan. Med lek och nyfikenhet, med många kamrater och lärare som erbjuder både kunskap och trygghet tas de första stegen in i det livslånga lärandet. Från förskolan ska barnen gå vidare med en tro på sin egen förmåga och med lust att lära. Det är viktigt för både pojkar och flickor att vi lyckas rekrytera män till yrken inom barnomsorgen. Med maxtaxan har avgiften till förskolan sjunkit drastiskt och nästan alla barn deltar i förskolans verksamhet, även barn till arbetslösa och föräldralediga. På sikt vill vi att förskolan ska vara avgiftsfri.

Förskolan är den verksamhet i samhället som brukarna – i detta fall barnens föräldrar – är mest nöjda med. Barngrupperna kan minska när fler barnskötare och förskollärare nu kommer på plats. Vårt valöfte om att anställa 6 000 fler i förskolan är snart uppfyllt. Men kvalitetsarbetet måste fortsätta. Förskolan behöver också specialister – som dietister, genuspedagoger och modersmålsstödare. Många föräldrar arbetar på obekväma arbetstider. Ett modernt samhälle ska vid behov erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

På partikongressen 2001 beslutade vi socialdemokrater att öka personaltätheten i skolan. Efter en stor satsning på fler lärare och andra specialister ser vi nu tydliga resultat. Både i grund- och gymnasieskolan har lärartätheten ökat. När alla nyanställda är på plats år 2006

har minst 15 000 fler lärare och andra specialister anställt, vilket motsvarar en ökning av personaltätheten med tio procent. Dessutom pågår arbetet med ett samlat kvalitetsprogram för skolan, samlade kvalitetsredovisningar från alla skolor och förskolor, en statlig skolinspektion och en ny myndighet för skolutveckling som fått som sin viktigaste uppgift att stödja skolor i utsatta områden. Kontrollen av de fristående skolorna ska skärpas. Alla elever har rätt till en objektiv och allsidig undervisning. Därför ska undervisningen i alla skolor vara ickekonfessionell.

Ändå väntar stora arbetsinsatser. Fortfarande går många barn och ungdomar igenom grundskolan och gymnasiet utan att klara kärnämnen. Kunskaperna i matematik och läsutveckling måste bli bättre. Vi vill göra särskilda insatser för att förbättra matematikundervisningen i hela utbildningssystemet och satsa mer på läsning, särskilt i de tidiga åldrarna. Vi får aldrig acceptera att någon elev går igenom skolan utan att ha fått möjlighet att tillgodogöra sig tillräckliga kunskaper. Kunskapssamhället ska vara för alla, inte bara några.

Även om Sverige fortfarande har världens mest jämlika skolsystem finns tendenser att segregationen växer. Vi vill se en sammanhållen skola som är en mötesplats för barn från olika sociala miljöer och kulturer. Alla barn är inte lika och alla skolor har inte samma villkor. Men för oss socialdemokrater är det självklart att alla barn har rätt att gå i en bra skola. Därför måste resurserna till skolan fördelas efter behov, inte bara efter elevantal. Skolan ska vara avgiftsfri och möjligheten att ta ut avgifter för skolmåltider i gymnasiet ska avskaffas. Bara så kan vi förverkliga en jämlik skola, en skola för alla. Målet är tydligt: Alla skolor ska vara bra skolor. Pedagogisk utveckling och mångfald ska uppmuntras i alla skolor. Barn är olika – och det finns

många sätt att lära. Fristående skolor kan fungera som ett komplement till den kommunala skolan, men etableringar av nya fristående skolor får inte leda till sämre undervisning och pedagogiska möjligheter för barnen i den kommunala skolan. Segregationsrisker ska särskilt beaktas när en fristående skola ska godkännas och kommunernas inflytande vid etablering av friskolor ska förstärkas väsentligt.

Visionen om en skola för alla utmanas idag av krav på elit-tänkande, kortsiktiga vinstintressen och en tidig uppdelning av elever. Vi vill ha en skola som ger alla barn samma chans till goda kunskaper:

Tydligare krav och förväntningar, bättre stöd och mer uppföljning. Alla elever ska kunna lämna grundskolan med godkända betyg. Skolan ska vara tydlig med kraven och förväntningarna och ge det stöd och den hjälp som man som elev behöver för att nå målen. Det ska vara en självklarhet att möta eleverna på den utvecklings- och kunskapsnivå de faktiskt befinner sig. Varje barn som lämnar skolan ska göra det med fullgoda kunskaper och tro på sin egen förmåga och lust att lära mer. Redan i första klass vill vi att alla ska få en individuell utvecklingsplan, som ska utvärderas och följas upp tillsammans med lärare och förälder. För att förbättra den nationella likvärdigheten och möjligheten till uppföljning vill vi förtydliga kursmålen och utveckla den individuella utvecklingsplanen ytterligare. Ingen elev ska lämnas utanför i kunskapssamhället.

Trygghet och studiero. Lugn och ro och respekt för varandra krävs när alla elever ska lära. Grunden för en god lärandemiljö är att eleverna har lust till lärande och inflytande över sin vardag. Skolans värdegrundsarbete är därför avgörande för framgång. Varje skola ska ha kompetent och behörig personal, som har tydligt ansvar och klara befogenheter. Lärarna måste ha goda förutsättningar att lära ut och leda eleverna i arbetet med att inhämta kunskaper. Vi vill stärka

kompetensutvecklingen, utveckla arbetsplatserna och se fler behöriga lärare. Mobbning och andra kränkningar måste upp höra och könssegregering motverkas. Diskriminering i skolan ska precis som i arbetslivet förbjudas. Vi vill att alla skolor ska ha ordningsregler, som arbetas fram tillsammans av personalen, eleverna och föräldrarna.

Alla skolor ska vara bra skolor. Vi vill göra särskilda satsningar för att lyfta de skolor som idag har de sämsta resultaten. Dessa skolor finns ofta i områden med många barn med utländsk bakgrund. Vi vill särskilt ta tillvara alla kunskaper i andra språk och använda kulturen som hävstång. Resurserna till skolan ska fördelas efter behov.

En modern yrkesutbildning – som bryter mot förlegade könsroller. Vi vill genomföra en stor satsning på de yrkesförberedande utbildningarna på gymnasiet, bland annat genom höjd lärarkompetens och en väl utbyggd studie- och yrkesvägledning. Undervisningen ska utvecklas, attraktionskraften öka och avhoppet minska. Vi vill skapa en modern gymnasial lärlingsutbildning där en större del av utbildningen genomförs i arbetslivet. Unga tjejer och killar ska uppmuntras att studera tillsammans, exempelvis genom nya utbildningsinriktningar. Vi vill att yrkesutbildningen bättre ska svara mot arbetslivets behov – både när det gäller innehåll och dimensionering. Regionala samverkansprojekt mellan kommuner, branscher och fackföreningar ska uppmuntras.

3.3 Ett livslångt lärande

Varje dag sker forskningsgenombrott i vårt land. Det kan vara stora upptäckter som i ett slag revolutionerar vetenskapen. Men för det mesta är det små steg som tillsammans plötsligt resulterar i en praktiskt användbar kunskap som ett läkemedel, alternativa bränslen, effektivare datorer, smartare produktionssätt eller djupare kunskap om samhället, historien eller ekonomin.

Mycket hör vi aldrig talas om, ändå påverkar många av dessa upptäckter våra liv. Forskning ligger till grund för stora delar av vårt näringsliv, resultat av forskning ger oss längre liv, större möjligheter att förverkliga våralivsdrömmar och en enklare tillvaro.

Tillgång till bildning och kunskap är viktig för den enskilde, och avgörande för vårt lands utveckling. Med en kunnig befolkning står vi också som nation starkare i konkurrensen. Allt fler jobb kräver idag en högskoleexamen. Allt färre jobb finns för dem som inte fått del av någon utbildning utöver grundskolan. Utmaningen för ett kunskaps-samhälle som Sverige ligger i att både bredda kunskapen så att fler får del av den och att samtidigt göra strategiska val för att kunna ligga i utvecklingens spets på viktiga forskningsområden.

Under de senaste tio åren har vi socialdemokrater genomfört betydande investeringar i kunskap – och det har gett stora resultat. Mer än en miljon vuxna har läst upp sin kompetens genom Kunskapslyftet. 100 000 nya platser har skapats på högskolan sedan 1994, och den sociala snedrekryteringen till högskolan har minskat kraftigt. Idag är svenskar med utländsk bakgrund lika representerade på högskolan som i samhället i övrigt, och andelen studenter från arbetarhem har näst intill fördubblats.

Vi vill utveckla den kvalificerade yrkesutbildningen – KY som en attraktiv eftergymnasial utbildning. Den ska finnas på fler orter och vara nära kopplad till det lokala arbetslivet. Kvinnor och män ska ha lika goda möjligheter till vidareutbildning. Folkhögskolor och studie-förbund når grupper som kanske annars aldrig skulle ha studerat. Folkbildningen kan vara bryggan vidare, det första viktiga steget mot en högskoleutbildning. Kulturverksamhet, föreläsningsserier, öppna seminarier och diskussioner, korta kurser och distansutbildning spelar också en viktig roll för det demokratiska samtalet och spridningen av insikter och kunskap.

Visionen om en högskola för alla samhällsgrupper och i hela landet har alltid utmanats av synen att högre utbildning är till för ett fåtal. Vi vill fortsätta satsa på kunskap åt alla i en tid då kunskapskraven ökar:

Fler studenter på högskolan. Vi vill att fler ska få möjlighet att studera vid högskolan. Målet är att hälften av alla ungdomar ska ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Vi vill se en utveckling där fler tar ut sin examen, och snabbare slutför sin utbildning. Därför öppnar vi för intensiva utbildningar, med kortare sommaruppehåll och ett studiemedelssystem som stimulerar till snabbare genomgång. Både högskolor och universitet ska ges möjlighet att utvecklas som attraktiva lärosäten på internationell nivå. Arbetet för att bryta den sociala snedrekryteringen kräver fortsatta insatser med tyngdpunkt mot de skolor där få går vidare till en högre utbildning. Att veta att det finns någonstans att bo under sin studietid är viktigt, inte minst för den som saknar kontaktnät. Vi vill att utbyggnaden av högskolan ska kopplas till krav på studentbostäder. Idag studerar klart fler kvinnor än män på högskolan och på forskarutbildningen börjar lika många kvinnor och män. På många utbildningar är könsfördelningen ojämn. Vi behöver fler manliga studenter och fler kvinnor på ledande ställning i högskolan. All utbildning – från förskola till högskola – ska genomsyras av ett genusperspektiv.

Ett utvecklande arbetsliv. Att växa och utvecklas i sitt arbete måste bli en möjlighet för alla. Vi strävar efter det goda arbetet, där allas kunskaper tas tillvara och alla känner delaktighet och har inflytande över sitt arbete. Vi vill att arbetsmarknadens parter ska ta ett gemensamt ansvar och utveckla modeller för att skapa ett starkare innovationsklimat på arbetsplatserna. Traditionella förslagsverksamheter, regelbunden kompetensutveckling och uppmuntrande av nyföretagande är några exempel.

Lära genom hela livet. Utbildningsklyftor måste motverkas. Därför ska satsningarna på ett livslångt lärande fortsätta med en väl utbyggd vägledning, ett brett utbud av utbildningar och ett fördelaktigt och flexibelt studiestöd. Satsningen på vuxenutbildningen ska fortsätta. Högskolan måste stå öppen för alla - oavsett bostadsort, ålder eller bakgrund. Vi vill öka möjligheterna att återkommande utbilda sig även som yrkesverksam, vid sidan av sitt ordinarie arbete. Den individuella kompetensutvecklingen ska utvecklas. Så kan allas inflytande över sin egen utveckling öka samtidigt som kunskapsnivån i hela Sverige stärks. Ansvaret för detta vilar gemensamt på staten, arbetsgivarna, de fackliga organisationerna och individen. Det livslånga lärandet ska också möta våra behov av allt ifrån grundläggande till kompletterande utbildning. Flexibla lösningar krävs. Distansutbildning och lokala lärcentra är viktiga verktyg.

Erkänn kunskapen. För att fånga upp kunskaper och erfarenheter som människor har skaffat sig i arbetslivet eller utanför Sverige krävs en effektiv validering. Därför vill vi se nationella riktlinjer för validering, som tas fram i nära samverkan med arbetsmarknadens parter och utbildningssektorn.

Växa med kunskap och bildning. Kultur åt alla är ett klassiskt socialdemokratiskt mål. Klass, kön, etnicitet eller funktionshinder ska inte få hindra människor från att uppleva eller själva utöva kultur. Kulturlivet ska vara öppet för nya konstnärliga uttryck och nya sätt att möta publiken. Grunden för detta är en stark offentligt finansierad kultursektor. Satsningen på fri entré på museerna har lett till kraftigt ökat antal besökare – särskilt bland dem som inte tidigare gick på museum. Vi vill att det ska märkas i kulturlivet att Sverige består av människor från många länder, med många språk, traditioner och kulturer. Mångkulturåret 2006 ska bli ett avstamp för en kulturpolitik som ger alla i Sverige tillgång till kulturen på jämlika villkor. Vi vill

också satsa på studieförbunden, folkhögskolorna och folkrörelsernas folkbildningsarbete – och på de öppna samlingslokaler som krävs för deras verksamhet. Biblioteken ska få bättre förutsättningar att höja kvaliteten och arbeta mer med läsfrämjande verksamhet i kommunerna. Skolbiblioteken behöver stärkas.

Bättre SFI. Alla har vi olika förutsättningar för att lära oss ett nytt språk. Den som redan talar fyra språk har lätt att lära sig ett femte, medan den som inte fick lära sig att läsa och skriva som barn har svårt att ta till sig ett nytt språk som vuxen. Undervisningen i svenska för invandrare måste vara ett av våra främsta verktyg för integration. Vi vill förbättra kvaliteten på svenskundervisningen för invandrare, SFI, och anpassa den betydligt mer efter varje persons behov och förutsättningar. Språkundervisningen ska starta omedelbart och kunna ske parallellt med arbete, praktik, studier eller validering av kompetens.

Stärk forskningen. Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Vi vill sätta upp målet att de offentliga resurser som satsas på forskning ska uppgå till en procent av BNP årligen. Sverige skulle vara ännu rikare – både ekonomiskt och mänskligt – om vi blev bättre på att ta tillvara alla nya forskningsresultat. Vi vill att högskolan, i samverkan med näringslivet och det omkringliggande samhället, systematiskt ska uppmuntra och stödja de studenter och forskare som vill omvandla sin nya kunskap till varor och tjänster, eller starta egna företag. Alla lärosäten ska ha en organisation för detta.

3.4 Växtkraft och företagsamhet i hela Sverige. **se 658**

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
80 Språk.Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.
81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

9 Saklitterärt.Allm.geografi, historia.Biogr.
90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen
91 Allm. geografi, reseskildr.913/919 motsv. 93/99.
92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.
94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Socialdemokraternas politiska riktlinjer.

Från socialdemokraternas hemsida på Internet:

“2005-11-03 Preliminär version. Politiska riktlinjer

*Antagna av Socialdemokraternas 35:e ordinarie kongress
den 29 oktober – 3 november 2005 i Malmö*

Obs! Detta dokument har varken korrekturlästs eller motlästs mot kongressens justerade protokoll

1. VI TROR PÅ FRAMTIDEN

Vi lever i en fantastisk tid. Demokratierna blir fler. Människor reser sig ur svält, förtryck och analfabetism. Världens samlade välstånd stiger. De senaste tio åren har inneburit en fantastisk resa, med en snabb och fascinerande utveckling.

Det har blivit möjligt att hålla löpande kontakt tvärs över jordklotet via mobiltelefon och sms. Nyheter når ut över hela världen, samtidigt. För tio år sedan hade få varit ute på internet och knappt någon som inte jobbade med det visste vad bredband var.

Forskning och ny teknik erbjuder helt nya möjligheter – för industrin lika mycket som för vården och omsorgen. Läkemedlen blir billigare och mer träffsäkra. Nya behandlingsmetoder för att bota starr, magsår och cancer har inneburit en revolution i det tysta för Sveriges sjuka. I svenska kommuner och industrier har energiproduktionen lagts om – vi förbrukar mindre, men får ut mer.

Det är inte bara världens ekonomier som flätas allt tätare samman, utan också vi människor. Aldrig tidigare har en uppväxande generation haft så stora möjligheter att resa och möta nya människor, kulturer och intryck som dagens.

Flera globala skeenden pågår som förändrar villkoren för alla.

Globaliseringen av ekonomier och marknader har under det nya millenniets första år stigit in i människors vardag. Löntagarna möter nya hot om låga löner och sämre trygghet. Företagarna möter en hårdnande internationell konkurrens.

Kunskapssamhället arbetsmarknad är i ständig utveckling. Allt fler arbetstillfällen växer fram i tjänstesektorn. Kraven på utbildning ökar – i alla sektorer. Alla kommer att behöva utbilda sig, och utbilda sig igen.

Den demografiska utvecklingen påverkar världen. I Europa åldras befolkningarna. Att allt fler får leva längre och friskare liv är en fantastisk framgång. Men det för med sig nya krav på välfärden, och det förändrar mönstren för både konsumtion och produktion.

Människor kan som aldrig förr pendla och resa – inom och över nationsgränserna. I Sverige flyttar allt fler mellan regioner. Nya möjligheter öppnas för att studera, jobba eller leva en period i ett annat land. I Sverige har var femte person utländsk bakgrund. Mångfalden berikar och vidgar våra perspektiv.

Global uppvärmning och klimatförändringar ställer kampen mot miljöförstöring i ett nytt ljus. Stormar, skyfall och värmeböljor – det blir uppenbart att solidariteten måste sträckas ut över nations- och generationsgränser.

Dessa stora skeenden griper in i vår vardag. De förändrar de frågor vi ställer om vår samtid och vår framtid, vår oro och våra förväntningar. Kan jag ta barnen till badplatsen eller är vattnet fullt av alger? Vad ska jag göra om mitt företag flyttar produktionen utomlands? Kommer välfärden att räcka till när jag blir äldre? Vågar jag drömma om att bilda familj och skaffa en bostad?

Samtidigt – utvecklingen gör att vi kommer närmare många av de mål vi strävat efter!

Med en stark utveckling i Sverige och växande resurser ska vi minska klyftorna ytterligare, trycka tillbaka inkomstskillnaderna och öka satsningarna på rättvisa och välfärd. Med växande välstånd i världen och en allt mer spridd insikt om att utvecklingen i olika länder hänger samman har vi större möjligheter än någonsin att utrota världens fattigdom.

För en reformistisk arbetarrörelse är det en uppfordrande möjlighet. Vi ska bygga en bro till framtiden – en bro som är öppen för alla.

Den bro vi bygger ska gå över nationsgränser. Bron går över ett stärkt europasamarbete som blir en demokratisk motvikt till det globala kapital som flyttar fram sina positioner. Med en procentmålet för biståndet skapar vi fler chanser för människor och länder och möjligheter för nya marknader att växa fram. När barn i världen exploateras, utsätts för våld och berövas skolgång och sjukvård - då stärker vi arbetet för barns rättigheter. När människor tvingas fly undan förtryck och krig ska de mötas med solidaritet.

Vi ska bygga en bro till en framtid i full sysselsättning. En aktiv arbetsmarknadspolitik, stabil ekonomi och en industri i världsklass lägger grunden. Vi ska konkurrera med kompetens – inte lägre löner! Bron ska bygga på entreprenörskap och en stärkt internationell facklig kamp. Vi tar strid för kollektivavtal i en tid då löntagarnas trygghet utmanas av högerkrafter.

Vår bro ska byggas på en stark grund av kunskap och forskning. Vi socialdemokrater tror på människan, på hennes nyfikenhet och vilja att spränga gränser. Vi vill ha en skola som är till för alla – där kunskap och färdigheter sätts främst och där varje elev får

det stöd som krävs för att nå målen. Högskoleutbyggnaden fortsätter. Vi satsar en procent av BNP i offentliga medel på forskning. När innovationsklimatet blir avgörande för vårt lands ekonomiska framgångar satsar vi på kompetens och nya vetenskapliga rön.

Vi ska bygga det gröna folkhemmet. Med målmedvetna satsningar på ny och resurseffektiv teknik och viljan att gå före ska vi bryta det svenska oljeberoendet till 2020. När miljö och klimat hotas driver vi på ännu hårdare internationellt och ökar takten i den gröna omställningen.

Vi ska bygga en bro på integration och jämlikhet. Sverige ska vara ett tryggt land i sammanhållning. Människor i alla delar av Sverige ska få del av utvecklingen – oavsett om man lever i storstädernas förorter eller glesbygdens samhällen. Diskriminering på grund av ålder, kön, ursprung, sexuell läggning och funktionshinder kan aldrig accepteras. Alla människor är lika mycket värda. När främlingsfientlighet sprider sig skärper vi kampen för mångfald - mot rasism, antisemitism och islamofobi. Jämställdheten har ökat. Som feministiskt parti är vi socialdemokrater stolta över det, men långt ifrån nöjda. Vi vill ha ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Med en offentlig sektor som går före ska arbetsmarknaden jämställas.

Välfärd och trygghet ska fördelas efter behov – inte betalningsförmåga. Sverige ska bli världens bästa land att åldras i. Därför ska stora satsningar göras på äldreomsorgen under den närmaste tioårsperioden. En bra sjukvård ska bli ännu bättre. Tillgängligheten ska öka. Vårt land ska fortsatt vara världens barnvänligaste. Ungdomars utsatta situation på arbets- och bostadsmarknaden ska förbättras. Ingen ska behöva känna sig utanför. Vi vet att trygga människor vågar – och att inget kan vara viktigare i en tid av stora förändringar. När marknaden hotar välfärdens grundprinciper håller vi tillbaka vinstintressen och slår fast att välfärden ska betalas gemensamt via skatten.

Den svenska välfärdsmodellen är framgångsrik. Internationella undersökningar bekräftar det gång på gång – Sverige är ett av världens mest moderna länder. Sverige klarar den pågående samhällsomvandlingen väl. Här växer nya jobb fram när gamla försvinner. Vi har höga skatter – och en stark ekonomi i tillväxt med en välutbildad och kreativ befolkning. Vi har visat att utvecklingen blir starkare om alla får vara med och ingen lämnas utanför.

Vår välfärdsmodell skapar jämställda och jämlika villkor. Den ska vi inte överge. Den ska vi utveckla och bygga starkare!

I det arbetet behövs alla. Valfärden bärs upp av dig och av mig tillsammans. Den är ett kontrakt mellan människor, ett handslag om både rättigheter och skyldigheter, ett löfte om eget ansvarstagande och omtanke om varandra. Ytterst är valfärden ett praktiskt uttryck för demokrati och varje människas lika värde.

Som vi skriver i vårt partiprogram:

”Vårt mål är ett samhälle utan över- och underordning, utan klasskillnader, könssegregation och etniska klyftor, ett samhälle utan fördomar och diskriminering, ett samhälle där alla behövs och alla får plats, där alla har samma rätt och samma värde, där alla barn kan växa till fria och självständiga vuxna, där alla kan styra sina liv och sin vardag och i jämlik och solidarisk samverkan söka de samhälleliga lösningar som gagnar det gemensamma bästa.”

Alla ska med. Så enkelt är det.

2. FULL SYSSELSÄTTNING – ARBETE ÅT ALLA

2.1 Inledning

Arbete är grunden för välfärd, välstånd och människors personliga utveckling. Den som har arbete känner sig mer uppskattade, har bättre

hälsa och upplever större frihet än den som går utan. Därför är full sysselsättning socialdemokratins allt annat överskuggande mål.

För att klara tillväxten och valfärden krävs att vi tar tillvara all den kunskap och vilja till arbete som finns hos de människor som idag står utanför arbetsmarknaden. Det är en stor utmaning, men också en betydande möjlighet. Ska vi klara det krävs en offensiv arbetsmarknads- och näringspolitik. Det krävs också en reformering av arbetslivet och arbetsorganisationen. Vi måste få ett arbetsliv som anpassar sig efter människorna, som tar tillvara våra olikheter och som låter oss organisera våra liv och vårt arbete olika under olika skeden av livet.

Också den moderna arbetsmarknaden måste ha utrymme för den som i arbetsgivarens ögon inte är högproduktiv i alla skeden av livet. Vi behöver både en stark arbetsrätt och ansvarskänsla hos arbetsgivarna.

Nu blåser förändringens vindar över svensk arbetsmarknad. På samma sätt är det i andra länder. Nya företag och organisationer bildas, andra omstruktureras eller läggs ned. Helt nya branscher växer fram. Nya yrkestitlar uppstår när nya tjänster eller behov förändras. Gamla jobb och arbetsuppgifter – inte sällan tunga och farliga – försvinner i takt med den tekniska utvecklingen. Idag finns många datakonsulter och informatörer – yrkesgrupper som var okända för bara några årtionden sedan – men färre textil- och varvsarbetare än förr. Vi byter arbete oftare än tidigare. Bara i Sverige omsätts 900 000 jobb varje år. Det blir färre guldklockor, men samtidigt fler erfarenheter och ökade kunskaper från ett rikt arbetsliv. Men det blir också fler perioder av arbetslöshet. Inga branscher och inga yrken är förskonade från uppsägningar. Det finns i den meningen inga säkra anställningar. Företag och organisationer struktureras om både när det går bra och när det går dåligt. Allt ska ständigt göras lite fortare, lite bättre, lite effektivare. Det ställer stora krav på trygg och kompetent arbetskraft. Det ställer krav att företagen tar socialt ansvar vid nedläggningar. Det förklarar i sin tur varför Sverige – med vår

svenska välfärdsmodell – lyckas bra i den internationella konkurrensen. Produktivitet utvecklingen i den svenska industrin är en av världens snabbaste.

Under de senaste tio åren har vi gjort stora satsningar för att möta denna utveckling. Stora investeringar har gjorts i utbildning och forskning. Den offentliga ekonomin har stärkts och räkningarna är rekordlåga. Sysselsättningen har ökat med 290 000 personer sedan 1994. Sverige har lägre öppen arbetslöshet och högre sysselsättning än genomsnittet i EU-länderna, särskilt bland kvinnor och äldre.

För de resultaten är vi socialdemokrater stolta. Men vi är inte nöjda. Alldeles för många människor är fortfarande arbetslösa. Arbetslösheten dränerar människors självkänsla och ökar klyftorna i samhället. Samtidigt är arbetslöshet ett slöseri med våra gemensamma resurser. När det finns så många behov som behöver mötas är det orimligt att inte ta tillvara allas kunskap och erfarenhet. Ernst Wigforss ställde en gång frågan: Har vi råd att arbeta? På dagens arbetsmarknad är frågan fortfarande lika aktuell. Svaret är lika självklart idag. Vi har råd att arbeta. Alla behövs.

Vi socialdemokrater har visat att det går att minska den öppna arbetslösheten. År 2000 var den öppna arbetslösheten nere i fyra procent. Sedan dess har den internationella konjunkturen vänt och arbetslösheten har stigit. Nu går ekonomin åt rätt håll igen. Det gör det lättare att pressa tillbaka arbetslösheten. Målet är full sysselsättning. Något annat mål kan, vill och ska arbetarrörelsen aldrig ha.

2.2 Trygghet på vägen från gamla jobb till nya

Att fundera över om det inte är dags att byta arbete kan vara en bra känsla. Det finns en lockelse i det – att våga klivet, att få lära sig nya saker, ta ett växande ansvar, lära känna nya arbetskamrater. Det är också något som är bra för samhället. När människor växer med nya uppgifter ökar våra gemensamma kunskaper och resurser. Men varje

människa som fått värk i rygg och nacke, eller som börjar få svårt att sova på grund av jobbiga tankar om arbetet och chefen, eller plötsligt blivit varslad – vet också hur oändligt tungt det kan vara att lämna sitt arbete. Man blir i ett slag av med den trygghet, gemenskap och mening som jobbet har stått för. I tider av snabb omvandling kommer fler att behöva ta det tunga steget. Drabbas man därtill av en personlig ekonomisk katastrof kan uppgiften bli övermäktig.

Vi socialdemokrater vägrar se en utveckling där en period av arbetslöshet innebär att man tvingas oroa sig för sin ekonomi, kanske förklara för barnen att man behöver flytta till ett billigare boende – i stället för att ägna sig helhjärtat åt att söka ett nytt jobb. Krav ska ställas, men det är ovärdigt ett välfärdssamhälle att lägga hela den ekonomiska bördan av arbetslösheten på den enskilde – som oftast inte själv kan påverka om jobbet försvinner.

Tvärtom är vi övertygade om att trygghet är avgörande för hur väl vi som människor klarar en snabb omvandling. Tryggheten är produktiv, den skapar utveckling, eftersom trygga människor vågar. Trygga människor orkar ställa om, se också det positiva, ta nya tag. Den som är otrygg klamrar sig hellre fast vid det gamla. Här går en tydlig ideologisk skiljelinje: Ska vi möta arbetslösheten med sänkta löner eller chans till utbildning? Ska den arbetslöse och sjuka skylla sig själv, eller har vi ett gemensamt ansvar för varandra? Är ensam stark, eller är vi starka tillsammans?

Varje person som behöver hjälp med att ta sig in på arbetsmarknaden eller som befinner sig i övergången från ett gammalt jobb till ett nytt ska få individuell hjälp – oavsett om det gäller värdering av kunskaper, kompetenshöjning, rehabilitering, specialisering eller flytt till en ny ort. Arbetsmarknadspolitiken ska utformas utifrån lokala, regionala och nationella behov. Ambitionen ska vara att vidareutveckla och stärka det reella lokala inflytandet över arbetsmarknadspolitiken. Bara på så sätt kan vi effektivt matcha de arbetslösas resurser med arbets-

marknadens behov och ligga steget före och gripa in när företagens och den offentliga sektorns behov skiftar eller bristyrken riskerar att uppstå. Alla kan bidra till utvecklingen – inte bara de med hög kompetens och lång erfarenhet, inte bara de fullt friska eller svenskfödda.

Svenska löntagare utmanas nu av krav på kraftigt försämrad arbetslöshetsförsäkring och en nedrustad arbetsmarknadspolitik. Arbetarrörelsen vill öka tryggheten och ta kampen mot arbetslösheten:

En arbetsmarknadspolitik som ligger steget före. Vi vill utveckla nya broar att gå på, från det gamla till det nya. Alla som förlorar sitt arbete ska få stöd snabbt, och stödet ska vara anpassat efter var och ens behov. För att klara de utmaningar som finns på arbetsmarknaden krävs ett bättre samarbete mellan arbetsförmedling, fackliga organisationer, arbetsgivare och andra aktörer. Alla ska veta att man kan vända sig till arbetsförmedlingen för kvalificerad hjälp. Praktikplatser, plusjobb, prova-på-jobb ska utvecklas. Arbetsmarknadspolitiken måste också samverka med de insatser som görs genom trygghets- och omställningsavtal av arbetsmarknadens parter.

Krafttag mot ungdomsarbetslösheten. Många unga har stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Det föder ett utanförskap som vi inte kan acceptera. Allra mest utsatta är de som inte avslutat grundskola och gymnasium. Ingen ung människa ska behöva gå utan arbete eller utbildning. Alla ska ges möjlighet till egen försörjning. Kampen för att ungdomar ska få jobb, utbildning eller del av aktiva åtgärder är därför extra viktig. Vi vill införa lärlingsplatser där utbildningen i kärnämnen och yrkesanpassade ämnen förläggs till en eller flera arbetsplatser. Vi vill också göra särskilda satsningar på arbetslösa akademiker genom praktikplatser i privata företag och tidigarelagda anställningar inför kommande generationsväxlingar i den offentliga sektorn. Människor med yrkeserfarenhet som saknar formell kompetens ska få möjlighet att validera sin kompetens.

Ett jämlikt samhälle – bättre integration. Att som invandrare få ett arbete – med arbetskamrater och nya arbetsuppgifter – är ofta det bästa sättet att lära känna ett nytt land. Vi vill att alla som har kommit till Sverige som flyktingar så snabbt som möjligt ska få börja arbeta. Etableringen för nyanlända måste därför förbättras. Alla ska få en tydlig handlingsplan där gemensamma åtaganden specificeras – från den enskilde och från samhället. För detta krävs en utvecklad samverkan mellan myndigheter och organisationer. Språkstudier ska kunna ske parallellt med arbete och praktik, och arbetet med validering och certifiering ska intensifieras. Särskilda satsningar behövs mot diskriminering och långtidsarbetslöshet. Vi vill se generösa anställningsstöd och andra satsningar för dem som har varit arbetslösa länge. Sysselsättningen bland invandrade svenskar måste öka kraftigt.

Alla behövs. Att ha ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder är ännu förtvivlat ofta lika med att bli diskriminerad. Att känna sig utesluten, nonchalerad, isolerad eller kränkt är ingen ovanlighet – vare sig i vardagslivet eller i yrkeslivet. Som grupp har funktionshindrade sämre ekonomi, sämre utbildning och svårare att få arbete än andra. Det är en signal till många människor att deras insatser inte behövs – en signal som för oss socialdemokrater är oacceptabel. Vi vill att alla ska ha samma självklara rätt till ett aktivt liv. Ett handikapperspektiv måste genomsyra politiken, på alla nivåer, i alla delar. För att upprätthålla och skapa fler arbetstillfällen och stärka människor som därigenom får arbete vill vi också höja taket i lönebidraget. Vi vill säkerställa att höjningen medför att fler kan anställas i allmännyttiga organisationer. För allmännyttiga organisationer ska ersättningen fortsätta att vara 90 procent.

Höjt tak i a-kassan. Inkomsttryggheten ska inte urholkas av pristegringar. Idag får långt ifrån alla ut 80 procent av sin lön vid arbetslöshet. Det är en oroande utveckling. Inga arbetslösa ska tvingas acceptera underbetalda jobb med dåliga arbetsvillkor. Under nästa mandatperiod vill vi höja taket i a-kassan kraftigt så att de allra flesta

får 80 procent av sin lön i ersättning vid arbetslöshet. Fackföreningarnas ansvar för a-kassan ska förstärkas och finansieringen av försäkringen får inte vältras över på individerna.

2.3 Trygga löntagare

Hög tillväxt, hög produktivitet, snabb omvandling och fler nya jobb – det är en utveckling som i långa stycken är positiv och som kan bidra till att ge de allra flesta ökade möjligheter, om den kan ske utan att oron ökar och otryggheten sprider sig. Därför är rätten till arbete, trygga anställningsvillkor, och löner som innebär att man kan försörja sig viktigare än någonsin. Det är också avgörande för att kvinnor ska få samma villkor och livsmöjligheter som män.

Den svenska modellen bygger på samarbete mellan parterna, ordning och reda, långsiktighet och tydliga regelverk. Den har gjort svensk arbetsmarknad unikt stabil. Det vinner alla på – arbetsgivarna genom att många uppslitande konflikter kan undvikas, arbetstagarna genom stigande reallöner, hela samhället genom varaktig tillväxt. De senaste tio åren har reallöneutvecklingen varit rekordhög och den svenska tillväxten har legat högre än snittet i EU och OECD.

I en tid då organisationer slimmas och lönsamhetskraven är höga ökar konkurrensen mellan löntagarna. Chanserna att få vara kvar vid stora förändringar krymper om man varit borta mycket från jobbet. Kanske också om man talar sämre svenska eller är lite äldre. Även unga har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden och hänvisas ofta till otrygga behovsanställningar. Därför är tryggare anställningsformer viktiga. Nyligen har vi socialdemokrater förbättrat löneskyddet när företag går i konkurs. Nu stärks tryggheten i arbetslivet ytterligare. Föräldraledighet ska inte kunna användas som uppsägningstid. Anställningskyddet för föräldralediga mammor och pappor och för alla med tidsbegränsade anställningar ska förbättras.

I det allt högre tempot ökar också risken för skador och att vi slits ut på jobbet. Arbetsgivarna har det yttersta ansvaret för att arbetsplatserna är hälsosamma och för att den som blivit sjuk av jobbet får möjlighet att komma igen. Fortfarande förekommer tunga lyft, monotona arbetsmoment, buller, exponering för hälsovådliga ämnen, farligt ensamarbete, hot och våld på många arbetsplatser. Till det ska läggas stress och allt tuffare krav – och ibland bristande kompetens och ledarskap hos chefer, orealistiska verksamhetsmål och små möjligheter till inflytande över sin arbetssituation. Lågavlönade kvinnor drabbas mest.

Vi socialdemokrater har genomfört ett brett åtgärdsprogram mot ohälsa i arbetslivet, och nu ser vi resultaten. Målet om att halvera sjukfrånvaron till år 2008 är inom räckhåll. Men arbetet för ökad hälsa måste fortsätta med full kraft. Det måste öppnas fler vägar tillbaka till arbetslivet, för de som är sjukskrivna och inte kan gå tillbaka till sina gamla arbetsuppgifter eller sin gamla arbetsplats. Ingen ska behöva hamna "mellan stolarna" på grund av gräns-dragningsproblem mellan olika myndigheter. Individen ska stå i centrum. Arbetsgivarnas ansvar för hälsan i arbetslivet ska betonas. Skyddsombudens kompetens måste tas tillvara.

När många går arbetslösa frestas arbetsgivare att bjuda under och utnyttja människors önskan att få ett jobb igen, att behövas och att ha en egen lön. På dagens globala arbetsmarknad finns också billig utländsk arbetskraft att tillgå. Det finns arbetsgivare som inte är sena att dra fördel av det. Därför har vi sett flera uppslitande konflikter på svensk arbetsmarknad på senare tid. Vi socialdemokrater ställer inte upp på det. Vi vägrar acceptera att löntagare ställs mot löntagare i en underbudskonkurrens som dessutom missgynnar seriösa arbetsgivare. Svenska kollektivavtal ska gälla alla som arbetar på svensk arbetsmarknad.

Kampen mot ojämlikhet och orättvisa löneklyftor måste fortsätta.

Löntagarnas trygghet utmanas nu av krav på sämre anställningsskydd och låglönekonkurrens. Vi socialdemokrater står på löntagarnas sida:

Stärk kollektivavtalen. Fundamentet i den svenska arbetsrätten är starka parter på arbetsmarknaden och kollektivavtal som främsta instrumentet att reglera anställningsvillkoren. Kollektivavtalen skapar trygghet på svenska arbetsplatser. Fackliga organisationer ska ha rätt att bevaka hur redan tecknade kollektivavtal efterlevs, även då fackföreningen saknar medlemmar på en arbetsplats. Stat, kommuner och landsting ska anlita seriösa företagare som följer de regler som gäller på den svenska arbetsmarknaden. I globaliseringens tidevarv blir kampen för löntagarnas trygghet också en internationell kamp. Socialdemokratin vill stärka det internationella fackliga samarbetet och införa en rätt till internationella fackliga sympatiåtgärder.

Trygga anställningar – med rätt till heltid. Många, inte minst lågavlönade kvinnor och svenskar med utländsk bakgrund, tvingas gå från det ena vikariatet till det andra. Sämst ställning har de behovsanställda som får rycka in med kort varsel och vars anställning upphör när timmarna är fullgjorda. Så får det inte fortsätta. Antalet otrygga anställningsformer måste minska och tillsvidareanställningarna öka. Lagstiftningen bör ses över för att öka de fackliga organisationernas inflytande när bemanningsföretag anlitas, för att motverka att bemanningsföretag dumpar anställningsvillkor. Företadsrätten vid återanställning får inte sättas ur spel när arbetsgivare hyr in personal från bemanningsföretag. Undantagen från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd, LAS, måste tas bort. Många kvinnor jobbar deltid, trots att de inget hellre vill än att få gå upp i heltid. Normen för anställningar ska vara heltid. Lagstiftningen måste därför stärkas så att heltid blir en rättighet och deltid en möjlighet.

Arbetsgivarna måste ta sitt ansvar för ohälsan. Klass- och

könsskillnader i den arbetsrelaterade ohälsan är oacceptabla. Idag är många, främst kvinnor, sjukskrivna. Ingen ska behöva bli sjuk av sitt arbete. Alla måste ta ansvar för sin egen hälsa, men arbetsgivarna måste ta sitt ansvar så att den som är sjuk kan komma tillbaka till arbete. Alla ska ha rätt till en lagstadgad och kvalitetssäkrad företags-hälsovård och ett förebyggande hälsoarbete. Den som blir sjuk ska få snabb hjälp och rehabilitering. Den som inte kan gå tillbaka till sin gamla arbetsplats eller sitt tidigare yrke ska få samma hjälp med omskolning som andra arbetssökande.

Motverka lönediskrimineringen. Arbetsmarknadens parter måste ta sitt ansvar mot lönediskrimineringen. Kvinnor tjänar fortfarande bara 92 procent av mäns lön – om hänsyn tas till ålder, utbildningsnivå, bransch, arbetstid och yrke. Lika lön för lika och likvärdigt arbete ska inte vara ett slagord utan bli verklighet. Diskrimineringen på arbetsmarknaden måste upphöra.

2.4 En ekonomisk politik för fler i arbete

Sverige är känsligt för omvärldens ekonomiska utveckling – nästan hälften av allt vi producerar säljs på export. Men Sverige är också ett land som har visat omvärlden vad en målinriktad ekonomisk politik kan uträtta. Tack vare allas gemensamma uppoffringar under budgetsaneringen och en målinriktad politik under de gångna tio åren har en ekonomi i kris vänts till en ekonomisk styrkeposition.

En grundläggande förutsättning för låg arbetslöshet och hög sysselsättning är ordning och reda i de offentliga finanserna. Vi socialdemokrater kompromissar inte med ansvaret för den gemensamma ekonomin. Sverige ska ha en stark ekonomi med marginaler för påfrestningar. De budgetpolitiska målen ska ligga fast.

Tillväxt i ekonomin betyder inte automatiskt nya jobb. Ekonomin kan växa rejält ändå, driven av en allt högre produktivitet. Men tillväxt skapar förutsättningar för ökade investeringar och mer privat konsum-

tion, vilket på sikt skapar ny sysselsättning, kanske i nya branscher. Den ger också utrymme för mer offentlig konsumtion. När Sverige blir rikare får vi råd att tillfredsställa fler behov i den gemensamma sektorn, och sjukvården och skolan kan få ökade resurser och anställa mer personal.

Vi socialdemokrater ser hellre att den som varit arbetslös länge erbjuds ett subventionerat arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Det kan handla om arbetsinsatser inom naturvård. Det kan handla om hushållsnära tjänster för äldre – som utgår från de äldres behov, inte betalningsförmåga. Det är bra för alla – för den som får ett jobb, för den som får bättre hjälp och för hela samhällsekonomin, eftersom långvarig arbetslöshet riskerar att leda till att människor slås ut.

Vi vet också att en utbyggd välfärd som stimulerar till arbete i sig är bra för den ekonomiska utvecklingen. Det är trygga människors mod och vilja att växa som driver på utvecklingen. Det är när fler startar egen firma, reser, köper nya vitvaror, går på kurs, byter bostad, flyttar eller bildar familj som nya produkter och tjänster – och därmed jobb – skapas. Allt detta hotas nu av högerns ekonomiska politik. Sänkt a-kassa leder till lägre löner, mindre konsumtion och lägre investeringar. Attackerna på välfärden leder till ökad otrygghet. Socialdemokratin vägrar acceptera en sådan utveckling.

Människors möjligheter till arbete och välfärd utmanas nu av kraven på ett systemskifte – inte minst på arbetsmarknaden. För oss är målet arbete åt alla. Det förutsätter en rättvis ekonomisk politik:

Kampen mot arbetslösheten står först. Den öppna arbetslösheten ska pressas tillbaka, i ett första steg till fyra procent. Sysselsättningen ska öka till 80 procent. Målet är full sysselsättning. Arbetsmarknadspolitikerna ska ha resurser för att hjälpa människor från gamla jobb, till nya. Offentlig sektor ska ha förutsättningar att anställa i en tid då

behoven av vård och omsorg ökar. Alla som kan arbeta ska kunna få ett jobb.

Sunda offentliga finanser med utrymme för en aktiv konjunkturpolitik.

Det behövs en kraftfull konjunkturpolitik för att undvika stigande arbetslöshet. Vi vill hålla igen i goda tider så att kostnaderna för till exempel a-kassa och arbetsmarknadsutbildningar kan tillåtas att öka i sämre tider. Penningpolitiken ska kombineras med en aktiv finanspolitik.

Prioritera arbetslinjen. Arbetslinjen ska vara en överordnad princip för den socialdemokratiska ekonomiska politiken. Alla ska ha tydliga rättigheter, men också skyldigheter. Den som är arbetslös ska erbjudas jobb, utbildning eller praktik, samtidigt som reglerna kring vad som krävs för att ha rätt till ersättning ska vara tydliga och tillämpas konsekvent.

Bekämpa fusk och ekonomisk brottslighet. Ekonomisk brottslighet i form av skattefusk, bokföringsbrott, insideraffärer och korruption leder till minskade skatteintäkter och osund konkurrens. Den ekonomiska brottsligheten kostar mångmiljardbelopp – varje år. Riskerna finns att det på sikt även undergräver legitimiteten för välfärden. Vi socialdemokrater vill ta krafttag mot skattefusk och vi kräver nolltolerans mot ekonomisk brottslighet. Kampen mot mutbrott och annan ekonomisk brottslighet ska intensifieras.

Minska de ekonomiska orättvisorna. Människors livsvillkor skiljer sig kraftigt åt. Skiljelinjer går mellan de som har och de som saknar arbete, mellan män och kvinnor, mellan olika sociala grupper, mellan invandrade och födda svenskar. Den ekonomiska politiken ska bidra till att omfördela från de med stora inkomster och förmögenheter till de med stora behov.

3. KONKURRERA MED KUNSKAP – INTE LÅGA LÖNER

3.1 Inledning

Människan är en tänkande varelse som har kvar sin nyfikenhet hela livet. Men för att utvecklas behöver vi stimulans – utbildning, bildning, kulturella upplevelser, utmaningar, forum för debatt, inflytande och möjligheter att ta ansvar. Kunskap och bildning är en väg till personlig frigörelse, men idag är det kanske tydligare än någonsin också en konkurrensfördel för nationen. Kunskapen växer när den delas av fler.

Konkurrensen om både jobb och konsumenter är global. Ny kunskap, ny forskning och ny teknik växer fram i hög takt. Svenska företag tävlar med företag från de nya industriländerna med mycket låga lönekostnader. Trots detta klarar Sverige konkurrensen bra. Sedan 1994 har de långsiktiga utländska investeringarna i Sverige fyrdubblats som andel av BNP. Svensk export har vuxit lavinartat. Satsningarna på utbildning på alla nivåer har ökat – och Sverige tillhör de länder som satsar mest i världen på utbildning, utveckling och forskning som andel av vår ekonomi. Vi tar i internationell jämförelse en stor andel patent på svenska innovationer.

Ska Sverige fortsatt vara en ledande kunskapsnation måste vi fortsätta satsa på både bredd och spets – från förskolan till forskarsamhället, men också på yrkesutbildningen, folkbildningen och personalens kompetensutveckling. Inget kan vara viktigare än det livslånga lärandet i en tid då så mycket är beroende av vår förmåga att ständigt till-godogöra oss nya kunskaper. Sverige måste också bli bättre på att ta vara på den kunskap som växer fram genom forskning i hela Sverige. Så kan vi lära nytt och utvecklas med nya kunskaper. Så kan svenska företag hävda sig i den internationella konkurrensen. Så kan Sverige utvecklas med fler jobb och högre tillväxt i dagens kunskaps- och tjänstesamhälle.

I takt med att den globala utvecklingen fortskrider, ökar varje lands behov av starka storstadsregioner som fokuserar på den internationella konkurrenskraften. Varje region i EU och världen satsar allt mer målmedvetet för att stärka sina förutsättningar. För att hålla samman Sverige krävs ekonomisk tillväxt. Då måste alla regioner – från landsbygd till storstad – stärkas och ges möjligheter att dra nytta av just sina tillgångar. Först då kan hela Sverige växa.

3.2 Kunskap åt alla

Morgondagens forskarstuderande och byggnadsarbetare, småföretagare och sjuksköterskor, lärare och butiksanställda går idag i förskolan. Med lek och nyfikenhet, med många kamrater och lärare som erbjuder både kunskap och trygghet tas de första stegen in i det livslånga lärandet. Från förskolan ska barnen gå vidare med en tro på sin egen förmåga och med lust att lära. Det är viktigt för både pojkar och flickor att vi lyckas rekrytera män till yrken inom barnomsorgen. Med maxtaxan har avgiften till förskolan sjunkit drastiskt och nästan alla barn deltar i förskolans verksamhet, även barn till arbetslösa och föräldralediga. På sikt vill vi att förskolan ska vara avgiftsfri.

Förskolan är den verksamhet i samhället som brukarna – i detta fall barnens föräldrar – är mest nöjda med. Barngrupperna kan minska när fler barnskötare och förskollärare nu kommer på plats. Vårt val-löfte om att anställa 6 000 fler i förskolan är snart uppfyllt. Men kvalitetsarbetet måste fortsätta. Förskolan behöver också specialister – som dietister, genuspedagoger och modersmålsstödare. Många föräldrar arbetar på obekväma arbetstider. Ett modernt samhälle ska vid behov erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

På partikongressen 2001 beslutade vi socialdemokrater att öka personaltätheten i skolan. Efter en stor satsning på fler lärare och andra specialister ser vi nu tydliga resultat. Både i grund- och gymnasieskolan har lärartätheten ökat. När alla nyanställda är på plats år 2006

har minst 15 000 fler lärare och andra specialister anställt, vilket motsvarar en ökning av personaltätheten med tio procent. Dessutom pågår arbetet med ett samlat kvalitetsprogram för skolan, samlade kvalitetsredovisningar från alla skolor och förskolor, en statlig skolinspektion och en ny myndighet för skolutveckling som fått som sin viktigaste uppgift att stödja skolor i utsatta områden. Kontrollen av de fristående skolorna ska skärpas. Alla elever har rätt till en objektiv och allsidig undervisning. Därför ska undervisningen i alla skolor vara ickekonfessionell.

Ändå väntar stora arbetsinsatser. Fortfarande går många barn och ungdomar igenom grundskolan och gymnasiet utan att klara kärnämnen. Kunskaperna i matematik och läsutveckling måste bli bättre. Vi vill göra särskilda insatser för att förbättra matematikundervisningen i hela utbildningssystemet och satsa mer på läsning, särskilt i de tidiga åldrarna. Vi får aldrig acceptera att någon elev går igenom skolan utan att ha fått möjlighet att tillgodogöra sig tillräckliga kunskaper. Kunskapssamhället ska vara för alla, inte bara några.

Även om Sverige fortfarande har världens mest jämlika skolsystem finns tendenser att segregationen växer. Vi vill se en sammanhållen skola som är en mötesplats för barn från olika sociala miljöer och kulturer. Alla barn är inte lika och alla skolor har inte samma villkor. Men för oss socialdemokrater är det självklart att alla barn har rätt att gå i en bra skola. Därför måste resurserna till skolan fördelas efter behov, inte bara efter elevantal. Skolan ska vara avgiftsfri och möjligheten att ta ut avgifter för skolmåltider i gymnasiet ska avskaffas. Bara så kan vi förverkliga en jämlik skola, en skola för alla. Målet är tydligt: Alla skolor ska vara bra skolor. Pedagogisk utveckling och mångfald ska uppmuntras i alla skolor. Barn är olika – och det finns många sätt att lära. Fristående skolor kan fungera som ett komplement till den kommunala skolan, men etableringar av nya fristående skolor får inte leda till sämre undervisning och pedagogiska möjligheter för barnen i den kommunala skolan. Segregationsrisker ska särskilt

beaktas när en fristående skola ska godkännas och kommunernas inflytande vid etablering av friskolor ska förstärkas väsentligt.

Visionen om en skola för alla utmanas idag av krav på elit-tänkande, kortsiktiga vinstintressen och en tidig uppdelning av elever. Vi vill ha en skola som ger alla barn samma chans till goda kunskaper:

Tydligare krav och förväntningar, bättre stöd och mer uppföljning. Alla elever ska kunna lämna grundskolan med godkända betyg. Skolan ska vara tydlig med kraven och förväntningarna och ge det stöd och den hjälp som man som elev behöver för att nå målen. Det ska vara en självklarhet att möta eleverna på den utvecklings- och kunskapsnivå de faktiskt befinner sig. Varje barn som lämnar skolan ska göra det med fullgoda kunskaper och tro på sin egen förmåga och lust att lära mer. Redan i första klass vill vi att alla ska få en individuell utvecklingsplan, som ska utvärderas och följas upp tillsammans med lärare och förälder. För att förbättra den nationella likvärdigheten och möjligheten till uppföljning vill vi förtydliga kursmålen och utveckla den individuella utvecklingsplanen ytterligare. Ingen elev ska lämnas utanför i kunskapssamhället.

Trygghet och studiero. Lugn och ro och respekt för varandra krävs när alla elever ska lära. Grunden för en god lärandemiljö är att eleverna har lust till lärande och inflytande över sin vardag. Skolans värdegrundsarbete är därför avgörande för framgång. Varje skola ska ha kompetent och behörig personal, som har tydligt ansvar och klara befogenheter. Lärarna måste ha goda förutsättningar att lära ut och leda eleverna i arbetet med att inhämta kunskaper. Vi vill stärka kompetensutvecklingen, utveckla arbetsplatserna och se fler behöriga lärare. Mobbning och andra kränkningar måste upp höra och könssegregering motverkas. Diskriminering i skolan ska precis som i arbetslivet förbjudas. Vi vill att alla skolor ska ha ordningsregler, som arbetas fram tillsammans av personalen, eleverna och föräldrarna.

Alla skolor ska vara bra skolor. Vi vill göra särskilda satsningar för att lyfta de skolor som idag har de sämsta resultaten. Dessa skolor finns ofta i områden med många barn med utländsk bakgrund. Vi vill särskilt ta tillvara alla kunskaper i andra språk och använda kulturen som hävstång. Resurserna till skolan ska fördelas efter behov.

En modern yrkesutbildning – som bryter mot förlegade könsroller. Vi vill genomföra en stor satsning på de yrkesförberedande utbildningarna på gymnasiet, bland annat genom höjd lärarkompetens och en väl utbyggd studie- och yrkesvägledning. Undervisningen ska utvecklas, attraktionskraften öka och avhoppen minska. Vi vill skapa en modern gymnasial lärlingsutbildning där en större del av utbildningen genomförs i arbetslivet. Unga tjejer och killar ska uppmuntras att studera tillsammans, exempelvis genom nya utbildningsinriktningar. Vi vill att yrkesutbildningen bättre ska svara mot arbetslivets behov – både när det gäller innehåll och dimensionering. Regionala samverkansprojekt mellan kommuner, branscher och fackföreningar ska uppmuntras.

3.3 Ett livslångt lärande

Varje dag sker forskningsgenombrott i vårt land. Det kan vara stora upptäckter som i ett slag revolutionerar vetenskapen. Men för det mesta är det små steg som tillsammans plötsligt resulterar i en praktiskt användbar kunskap som ett läkemedel, alternativa bränslen, effektivare datorer, smartare produktionssätt eller djupare kunskap om samhället, historien eller ekonomin.

Mycket hör vi aldrig talas om, ändå påverkar många av dessa upptäckter våra liv. Forskning ligger till grund för stora delar av vårt näringsliv, resultat av forskning ger oss längre liv, större möjligheter att förverkliga våralivsdrömmar och en enklare tillvaro.

Tillgång till bildning och kunskap är viktig för den enskilde, och avgörande för vårt lands utveckling. Med en kunnig befolkning står vi

också som nation starkare i konkurrensen. Allt fler jobb kräver idag en högskoleexamen. Allt färre jobb finns för dem som inte fått del av någon utbildning utöver grundskolan. Utmaningen för ett kunskaps-samhälle som Sverige ligger i att både bredda kunskapen så att fler får del av den och att samtidigt göra strategiska val för att kunna ligga i utvecklingens spets på viktiga forskningsområden.

Under de senaste tio åren har vi socialdemokrater genomfört betydande investeringar i kunskap – och det har gett stora resultat. Mer än en miljon vuxna har läst upp sin kompetens genom Kunskapslyftet. 100 000 nya platser har skapats på högskolan sedan 1994, och den sociala snedrekryteringen till högskolan har minskat kraftigt. Idag är svenskar med utländsk bakgrund lika representerade på högskolan som i samhället i övrigt, och andelen studenter från arbetarhem har näst intill fördubblats.

Vi vill utveckla den kvalificerade yrkesutbildningen – KY som en attraktiv eftergymnasial utbildning. Den ska finnas på fler orter och vara nära kopplad till det lokala arbetslivet. Kvinnor och män ska ha lika goda möjligheter till vidareutbildning. Folkhögskolor och studie-förbund når grupper som kanske annars aldrig skulle ha studerat. Folkbildningen kan vara bryggan vidare, det första viktiga steget mot en högskoleutbildning. Kulturverksamhet, föreläsningsserier, öppna seminarier och diskussioner, korta kurser och distansutbildning spelar också en viktig roll för det demokratiska samtalet och spridningen av insikter och kunskap.

Visionen om en högskola för alla samhällsgrupper och i hela landet har alltid utmanats av synen att högre utbildning är till för ett fåtal. Vi vill fortsätta satsa på kunskap åt alla i en tid då kunskapskraven ökar:

Fler studenter på högskolan. Vi vill att fler ska få möjlighet att studera vid högskolan. Målet är att hälften av alla ungdomar ska ha

påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Vi vill se en utveckling där fler tar ut sin examen, och snabbare slutför sin utbildning. Därför öppnar vi för intensiva utbildningar, med kortare sommaruppehåll och ett studiemedelssystem som stimulerar till snabbare genomgång. Både högskolor och universitet ska ges möjlighet att utvecklas som attraktiva lärosäten på internationell nivå. Arbetet för att bryta den sociala snedrekryteringen kräver fortsatta insatser med tyngdpunkt mot de skolor där få går vidare till en högre utbildning. Att veta att det finns någonstans att bo under sin studietid är viktigt, inte minst för den som saknar kontaktnät. Vi vill att utbyggnaden av högskolan ska kopplas till krav på studentbostäder. Idag studerar klart fler kvinnor än män på högskolan och på forskarutbildningen börjar lika många kvinnor och män. På många utbildningar är könsfördelningen ojämn. Vi behöver fler manliga studenter och fler kvinnor på ledande ställning i högskolan. All utbildning – från förskola till högskola – ska genomsyras av ett genusperspektiv.

Ett utvecklande arbetsliv. Att växa och utvecklas i sitt arbete måste bli en möjlighet för alla. Vi strävar efter det goda arbetet, där allas kunskaper tas tillvara och alla känner delaktighet och har inflytande över sitt arbete. Vi vill att arbetsmarknadens parter ska ta ett gemensamt ansvar och utveckla modeller för att skapa ett starkare innovationsklimat på arbetsplatserna. Traditionella förslagsverksamheter, regelbunden kompetensutveckling och uppmuntrande av nyföretagande är några exempel.

Lära genom hela livet. Utbildningsklyftor måste motverkas. Därför ska satsningarna på ett livslångt lärande fortsätta med en väl utbyggd vägledning, ett brett utbud av utbildningar och ett fördelaktigt och flexibelt studiestöd. Satsningen på vuxenutbildningen ska fortsätta. Högskolan måste stå öppen för alla - oavsett bostadsort, ålder eller bakgrund. Vi vill öka möjligheterna att återkommande utbilda sig även som yrkesverksam, vid sidan av sitt ordinarie arbete. Den individuella kompetensutvecklingen ska utvecklas. Så kan allas inflytande över sin

egen utveckling öka samtidigt som kunskapsnivån i hela Sverige stärks. Ansvaret för detta vilar gemensamt på staten, arbetsgivarna, de fackliga organisationerna och individen. Det livslånga lärandet ska också möta våra behov av allt ifrån grundläggande till kompletterande utbildning. Flexibla lösningar krävs. Distansutbildning och lokala lärcentra är viktiga verktyg.

Erkänn kunskapen. För att fånga upp kunskaper och erfarenheter som människor har skaffat sig i arbetslivet eller utanför Sverige krävs en effektiv validering. Därför vill vi se nationella riktlinjer för validering, som tas fram i nära samverkan med arbetsmarknadens parter och utbildningssektorn.

Växa med kunskap och bildning. Kultur åt alla är ett klassiskt socialdemokratiskt mål. Klass, kön, etnicitet eller funktionshinder ska inte få hindra människor från att uppleva eller själva utöva kultur. Kulturlivet ska vara öppet för nya konstnärliga uttryck och nya sätt att möta publiken. Grunden för detta är en stark offentligt finansierad kultursektor. Satsningen på fri entré på museerna har lett till kraftigt ökat antal besökare – särskilt bland dem som inte tidigare gick på museum. Vi vill att det ska märkas i kulturlivet att Sverige består av människor från många länder, med många språk, traditioner och kulturer. Mångkulturåret 2006 ska bli ett avstamp för en kulturpolitik som ger alla i Sverige tillgång till kulturen på jämlika villkor. Vi vill också satsa på studieförbunden, folkhögskolorna och folkrörelsernas folkbildningsarbete – och på de öppna samlingslokaler som krävs för deras verksamhet. Biblioteken ska få bättre förutsättningar att höja kvaliteten och arbeta mer med läsfrämjande verksamhet i kommunerna. Skolbiblioteken behöver stärkas.

Bättre SFI. Alla har vi olika förutsättningar för att lära oss ett nytt språk. Den som redan talar fyra språk har lätt att lära sig ett femte, medan den som inte fick lära sig att läsa och skriva som barn har svårt att ta till sig ett nytt språk som vuxen. Undervisningen i svenska för

invandrare måste vara ett av våra främsta verktyg för integration. Vi vill förbättra kvaliteten på svenskundervisningen för invandrare, SFI, och anpassa den betydligt mer efter varje persons behov och förutsättningar. Språkundervisningen ska starta omedelbart och kunna ske parallellt med arbete, praktik, studier eller validering av kompetens.

Stärk forskningen. Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Vi vill sätta upp målet att de offentliga resurser som satsas på forskning ska uppgå till en procent av BNP årligen. Sverige skulle vara ännu rikare – både ekonomiskt och mänskligt – om vi blev bättre på att ta tillvara alla nya forskningsresultat. Vi vill att högskolan, i samverkan med näringslivet och det omkringliggande samhället, systematiskt ska uppmuntra och stödja de studenter och forskare som vill omvandla sin nya kunskap till varor och tjänster, eller starta egna företag. Alla lärosäten ska ha en organisation för detta.

3.4 Växtkraft och företagsamhet i hela Sverige

Att vara företagare idag innebär ett ständigt sökande – efter nya kunder, nya marknader, nya produkter, nya produktionsmetoder, nya partners och nya medarbetare. I konkurrens med andra räcker det inte med att vara bra –oftast måste man vara bäst.

Att driva företag i Sverige är förhållandevis enkelt – i alla fall om man jämför med hur det är att driva företag i andra länder. Men det är otryggt och kräver stora arbetsinsatser. Som småföretagare får man satsa tid och egna besparingar. Går det dåligt får man själv stå för förlusten, går det bra kan man göra stor vinst – både ekonomiskt och i livskvalitet. Den framgången vinner hela samhället på. Därför är det viktigt att hindren blir så få som möjligt. Under de senaste tio åren har nyföretagandet i Sverige ökat – och antalet företagskonkurser har halverats. Men det räcker inte. Vi vill att det ska bli enklare att starta och driva företag, och lättare för företag att växa. Vi förbättrar tillgången på riskkapital. Vi vill också främja export från småföre-

tagen. Var de än befinner sig i landet ska de få stimulans och rådgivning.

Företagare som följer regler och lagar och betalar sina skatter ordentligt ska inte möta konkurrens från oseriösa företagare. Svartarbete, skattefusk, karteller och ekonomisk brottslighet ska bekämpas. Den ökade rörligheten i Europa ska inte missgynna företag som följer svenska lagar och svenska kollektivavtal.

Sverige är ett vidsträckt land, och ett land där utvecklingen ser olika ut, mellan orter och mellan landsändar. Längre har delar av landet brottats med en negativ befolkningsutveckling. Men på många håll har utvecklingen nu vänt. Bättre kommunikationer har gjort det möjligt att bo bra och billigt, med vacker natur in på knuten, på någon timmes resavstånd från många tätorter. Utbyggnaden av högskolan har skapat nya jobb i många län – och lockat nya ungdomar att flytta dit. År 2004 hade över hälften av landets kommuner en positiv befolkningsutveckling.

Storstadsregionerna står inför särskilda utmaningar. För att deras fulla tillväxtpotential ska frigöras och bli till nytta för hela landet krävs ett samlat nationellt grepp. Vi vill att den nationella nivån, tillsammans med storstadsregionernas företrädare, utformar en strategi för att utveckla storstäderna möjligheter. Integration, kamp mot brottslighet, bostads- trafik-, och utbildningsfrågor måste få särskilt utrymme i en sådan strategi.

En bra livsmiljö med ett brett utbud av social service, utbildning och kultur höjer medborgarnas livskvalité och stärker regionernas attraktions- och tillväxtkraft. Vi vill att den nationella nivån, tillsammans med storstadsregionernas företrädare, utformar en strategi för att utveckla storstädernas möjligheter. Vi vill också att den nationella nivån, tillsammans med företrädare för alla regioner, utformar en strategi för att utveckla regionernas och landsbygdens möjligheter.

Integration, kamp mot brottslighet, bostads-, trafik-, och utbildningsfrågor måste få särskilt utrymme i dessa strategier.

I en tätbefolkad värld där kommunikationerna är snabba och billiga, och tystnad en bristvara, öppnas också helt nya möjligheter för svensk turism och upplevelsenäring. Den svenska naturen ger stort utrymme för rekreation och turism. Ett hållbart fiske kräver att de vilda fiskebestånden bevaras. Konsumenter med stora krav på kvalitet och produktionsätt får marknaden för ekologiska och närproducerade varor och tjänster att växa. Här har jordbruk, friska djur och livsmedelsnäring stora möjligheter. Sverige ligger många steg före i omställningen till ekologisk produktion, vilket också öppnar för ökad export. Växande efterfrågan på förnybar energi och bränslen skapar möjligheter att hålla landskapet öppet med nya grödor. Skogen är vårt gröna guld – och en av grundförutsättningarna för en basindustri i snabb utveckling mot nya produkter och nya marknader.

Möjligheterna till välfärd, jobb och företagande i landets alla delar utmanas idag av angrepp på den kommunala utjämnningen och utbyggnaden av högskola och forskning. Vi vill skapa förutsättningar för tillväxt i hela Sverige:

Satsa på småföretagen. Idag finns det cirka 110 000 soloföretagare i Sverige. Jourbutiken på hörnet, pizzerian i centrum, blomsterhandlaren på torget – men också industridesigners, klädskapare och IT-konsulter. Vi vill att småföretagen ska kunna och våga anställa. Viktigast för växtkraften är en sund ekonomisk politik. Det skapar förutsättningar för en stark efterfrågan på företagens varor och tjänster. Därtill kan särskilda stimulanser behövas. Vi vill ge en skatterabatt till soloföretagare som anställer. Vi vill minska den tid som företagare måste lägga på administration. Regler ska förenklas, krav på uppgiftslämnande minskas och handläggningstider kortas. Vi vill också se över tryggheten för småföretagare och särskilt stimulera

kvinnligt företagande, främja kooperativt och annat företagande inom den sociala ekonomin.

Särskilt fokus på strategiska branscher. Sverige har en rad ledande positioner. Det ska vi vara stolta över – men vi måste också utveckla dem. I en värld där konkurrensen ökar måste vi satsa strategiskt och prioritera våra satsningar. Vi vill utveckla framtidsinriktade utvecklingsprogram för flyg/rymd-, trä/skog, metallurgi-, fordons-, IT/telekombranschen, läkemedels- och bioteknikindustrin.

Turism och upplevelser är framtidsbranscher. Vi vill, tillsammans med besöksnäringen, utveckla och förbättra satsningarna på att marknadsföra Sverige. Upplevelseindustrin är en växande bransch med stor potential. Vi vill utveckla en nationell strategi för att få stora internationella evenemang till vårt land.

Satsningar på infrastruktur. Vi ska enkelt och säkert kunna färdas till och från arbetsplatsen, skolan, våra fritidsaktiviteter och social service. Företag ska snabbt och effektivt kunna leverera varor och tjänster till kunder inom och utom landet. Med en utbyggd infrastruktur växer kommuner och län samman, vilket skapar större arbetsmarknader och ökar människors frihet. Infrastrukturen är således av avgörande betydelse för både tillväxt, sysselsättning och välfärd. Vi vill fortsätta att satsa på infrastrukturen. Det befintliga väg- och järnvägsnätet ska kvalitetssäkras, och nya satsningar göras. Säkerhetskrav får inte åsidosättas. SJ och andra statliga aktörer ska agera för effektiva och långsiktigt hållbara trafiklösningar. Investeringarna kräver långsiktighet och samarbete mellan lokal, regional och nationell nivå. När företag fattar beslut om nya investeringar är möjligheterna till goda kommunikationer avgörande. Vi socialdemokrater ser infrastrukturen som en strategisk resurs, och kommer att använda den för att möta framtida strukturomvandlingar. Under kommande kongressperiod vill vi socialdemokrater öka väginvesteringarna, och finansiera dem på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Vi vill se infrastrukturinvesteringar som knyter ihop Sverige med de nya växande marknaderna i vårt närområde. Här spelar inte minst flyget en viktig roll. Vi vill också att en nationell strategi ska tas fram för att utveckla Sveriges strategiska hamnar.

Utbyggd kollektivtrafik. Vi ska ha en säker kollektivtrafik med hög tillgänglighet och rimliga priser, som ger förutsättningar för ett jämställt och jämlikt resande. SJ och de statliga myndigheterna är viktiga aktörer som ska agera för effektiva och långsiktigt hållbara trafiklösningar. Trafikhuvudmännen ansvarar för den lokala och regionala kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken måste utvecklas så att möjligheterna att pendla med buss, pendeltåg, tåg och färja över större regioner förbättras, vilket är viktigt också i glest befolkade områden. Kunskapen om hur detta bäst kan ske finns på regional nivå, men trafikhuvudmännen och staten måste ta ett gemensamt ansvar där ansvaret för kostnad och verksamhet följs åt. Dessutom måste kollektivtrafikens omfattning, kvalitet och pris kontinuerligt följas upp.

Nya möjligheter för utveckling i landets regioner. Alla regioner har olika förutsättningar för tillväxt och utveckling. Skog, jordbruk, fiske, natur, livsmedel och kultur – framtidsbranscherna är många. Vi har inte råd att låta delar av landet halka efter. Det förlorar vi alla på. De bästa kunskaperna om de lokala förutsättningarna finns lokalt – inte centralt. Därför vill vi fortsätta att utveckla den regionala utvecklingspolitiken. Det ska även i framtiden finnas en demokratisk styrd, direktvald regional nivå med egen beskattningsrätt i Sverige.

4. VÄLFÄRD – NYA BEHOV, NYA MÖJLIGHETER

4.1 Inledning

Det svenska välfärdssamhället bygger på den enkla men storslagna idén om alla människors lika värde. Alla har vi drömmar om hur livet

ska bli. Livets resa ska företas av var och en och våra förutsättningar på resan är vitt skilda. Men alla behöver vi någon gång hjälp under resan. Vi kan inte veta säkert att vi inte någon gång blir arbetslösa, och ingen av oss kan räkna med att slippa sjukdom. Ingen ska behöva känna otrygghet och alla ska få den kunskap som gör att vi kan växa upp och utvecklas med andra. Samhället ska utformas så att det finns plats för alla. Socialdemokratins uppdrag är att utjämna ekonomiska och sociala klyftor och öka jämlikheten.

Alla har rätt till en bra start på livet.

Vi vill ha en god barnomsorg med en utvecklad pedagogik, vi vill ha en skola där eleverna känner trygghet och studiero och får en tydlig uppföljning på hur de klarar sig. Alla ska få möjlighet att utveckla sina kunskaper och färdigheter och få chans till en högre utbildning.

Vi vill ha en aktiv arbetsmarknadspolitik och en generös a-kassa, eftersom den arbetslöse ska få känna trygghet och få en möjlighet att gå från det gamla till det nya.

Vi vill ha en allmän sjukvård och bra sjukförsäkring eftersom det skapar effektivitet, men framför allt för att sjukdomar kan drabba oss alla. Vi vill ha ett tryggt pensionssystem och en god äldreomsorg eftersom alla ska kunna behålla sin värdighet och trygghet även som äldre. Tryggheten ska inte vara beroende av om man har råd att betala. Det är inte värdigt ett modernt samhälle i 2000-talet.

Under de senaste tio åren har vi socialdemokrater moderniserat och förbättrat välfärden. I takt med att kommunernas ekonomi har förbättrats optimism, men också konsumtion och investeringar. Trygga människor och nya resurser har tillförts från staten har antalet anställda inom vård, skola och omsorg ökat. Avgifterna i förskolan och äldreomsorgen har sänkts dramatiskt med maxtaxan. Föräldraförsäkringen har förlängts – och pappornas uttag har fördubblats.

Resurserna till sjukvården har ökat kraftigt. Den offentliga sektorns ekonomi har förbättrats.

Nu finns det goda förutsättningar att bygga välfärden ännu starkare – för alla, inte bara några.

4.2 En välfärd för alla

Vid sidan av arbete finns det inget som så effektivt utjämnar livsvillkor och ökar rättvisan som den generella välfärden. Vi socialdemokrater vill att välfärden ska ge bästa kvalitet till alla, oavsett bakgrund eller inkomster.

Välfärden ska finansieras solidariskt. Ingen ska behöva fundera på att skaffa sig en privat sjukvårdsförsäkring för att få vård av hög kvalitet inom rimlig tid. Vi avvisar en försäkringsbaserad vård med marknadens drivkrafter. Behoven, inte köpkraften, ska vara grunden.

Välfärden måste hålla hög och likvärdig kvalitet i hela landet. Utflyttning och låga födelsetal är svåra utmaningar för många kommuner. Men likväl ska alla kunna lita på att de kan få del av välfärden när de behöver det där de bor. Det kommunala inkomst- och utjämnings-systemet ska se till att alla kommuner och landsting har lika goda förutsättningar att tillgodose invånarnas behov av välfärd – också i en tid när behoven förändras.

Socialförsäkringarna ska ge inkomsttrygghet vid sjukdom, arbetslöshet och föräldraledighet. När otryggheten ökar minskar framtidsstro och optimism, men också konsumtion och investeringar. Trygga människor vågar – otrygghet hämmar.

Välfärden är till för alla och ska inte stänga någon ute. Men det finns situationer och händelser i livet som de generella systemen inte riktigt räcker till för. Då ska andra sociala skyddsnät fånga upp människor som behöver vår solidaritet och omsorg. Därför har vi sociala myndigheter och olika vårdande instanser. Därför har vi försörjningsstöd, det som tidigare hette socialbidrag, och andra särskilda stöd.

Hur många som är i behov av försörjningsstöd är ett tydligt mått på hur samhället förmår bryta arbetslöshet, fattigdom, missbruk och utanförskap. Sverige tillhör den grupp av länder som har lägst andel hushåll med svag ekonomi. Sedan 1994 har antalet hushåll med försörjningsstöd minskat med cirka 40 procent. Men det räcker inte. Vi vill bekämpa arbetslösheten och täta välfärdens skyddsnät så att behovet av försörjningsstöd kan fortsätta att minska.

Välfärdsbygget är långt ifrån färdigt. Vi måste ständigt vara beredda att förfina, förstärka och förbättra välfärdens verksamheter för att möta en ny tids behov. För att förenkla och förbättra samhällsservicen till medborgare och företag ska den offentliga förvaltningen vara ett föredöme som aktiv användare av IT. Utvecklandet av elektroniska tjänster i den offentliga sektorn ska främjas. Målet är att förbättra och effektivisera offentlig verksamhet, öka tillgängligheten till viktig samhällsservice samt att underlätta medborgarnas insyn och delaktighet i offentliga beslutsprocesser.

Den medicinska vetenskapen gör ständigt nya framsteg, vilket öppnar fantastiska möjligheter men också innebär behov av nya resurser för att alla ska få tillgång till en bra behandling. Den förbättrade folkhälsan gör att vi lever allt längre – vilket ställer nya krav på äldreomsorg och sjukvård. Att Sverige idag är ett mångkulturellt samhälle skapar nya förutsättningar för till exempel omsorgen om våra äldre.

Välfärden ställs ständigt inför nya utmaningar. Den är inte färdigbyggd. Det offentliga åtagandet är inte en gång för alla givet. Men välfärdens grundprinciper – om solidarisk finansiering och fördelning efter behov – de ska vi inte rucka på.

Visionen om rättvisa och trygghet för alla utmanas idag av krav på sänkta ersättningsnivåer, höjda avgifter och ökat vinstintressen i välfärden. Socialdemokratin vill förbättra välfärden:

Välfärden ska hålla vad den lovar. Småbarnsföräldrar ska få sin barnomsorgsplats, äldre en plats i lämpligt äldreboende. Vårdgarantin ska fungera. Socialförsäkringarna ska ge inkomstrygghet. Ersättningsnivån ska vara god och taket i sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen ska höjas.

Trygghet när livet förändras. Vi kan alla råka ut för att mista jobbet eller bli sjuka. Då är det viktigt att man har en ekonomisk trygghet och får tillgång till insatser som medverkar till att man kan komma åter i arbete. Insatserna ska utgå från den enskildes behov. Olika aktörer svarar för olika åtgärder. Då är samverkan mellan Försäkringskassa, kommun, arbetsförmedling och landsting en nödvändighet. På så vis får människor anpassade insatser, rätt ersättning och riskerar inte att hamna mellan stolarna. Den som inte har rätt till ersättning måste snabbt få besked och vid behov få hjälp att komma vidare till rätt myndighet. Det är oacceptabelt att människor tvingas vänta långa tider på besked och tiden fram till beslut ska kortas till ett minimum. Beslut om avslag på sjukpenning ska gälla först efter beslutsdatum.

Ingen ska lämnas utanför. Hemlöshet och utanförskap hör inte ett modernt välfärdssamhälle till. Vi vill se fler billiga hyresrätter och nya platser i missbrukarvården. Vi vill se fler uppsökarteam inom psykiatri och särskilda boendeformer för människor som av olika skäl inte klarar ett eget boende. De människor med missbruksproblem som söker hjälp ska ha rätt till snabb avgiftning och behandling. Eftervården måste stärkas med bostad, sysselsättning och ett nytt socialt nätverk. Sverige ska i EU driva på för minskade införselnivåer och ökade minimiskatter på alkohol. Alkoholbeskattningen och Systembolagets försäljningsmonopol är viktiga instrument och måste försvaras. Alkohol är inte vilken vara som helst och ska därför inte omfattas på samma sätt av EU:s inre marknadsregler.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ger människor

med psykiska och fysiska funktionshinder möjligheten att leva ett aktivt liv. Lagen förutsätter att människor behandlas lika i hela landet och att man har rätt att bosätta sig var man vill. För att bättre leva upp till lagstiftningens intentioner, behöver organisering och finansiering av verksamheten ses över. Översynen ska särskilt beakta var huvudmannaskapet för verksamheten ska ligga, för att ge alla rätt att bosätta sig var man vill och garantera att man behandlas lika i hela landet. Speciell uppmärksamhet ska ägnas åt ansvaret för de funktionshindrade som har behov av omfattande och specialiserade insatser, och som idag oftast enbart kan erbjudas på vissa platser i landet. En viktig princip i all offentlig verksamhet är att ansvaret för beslut och finansiering av verksamhet hålls ihop.

Välfärden ska huvudsakligen drivas i offentlig regi. Vinstintressen i välfärden ska hållas tillbaka. Samhället ska ställa höga krav på sina leverantörer av varor och tjänster. Skattepengar får inte användas för att subventionera dåliga arbetsvillkor eller försämrad arbetsmiljö. När privata entreprenörer utför verksamheter på uppdrag av kommuner, landsting och stat ska de följa samma högt ställda krav på kvalitet, insyn och tillgänglighet som offentlig verksamhet. Myndigheter, kommuner och andra offentliga arbetsgivare ska när de upphandlar tjänster anlita seriösa företag som följer spelreglerna på svensk arbetsmarknad. Skattepengar får inte användas för att bidra till lönedumpning och sämre anställningsvillkor. Därför ska vi också ratificera ILO:s konvention 94 om offentlig upphandling.

Välfärdens arbetsgivare ska gå före. Under de närmaste tio åren kommer tiotusentals personer att behöva rekryteras till den offentliga sektorn. Ska vi klara det räcker det inte med att erbjuda meningsfulla arbeten – den offentliga sektorn måste bli en mönsterarbetsgivare. Vi vill, i nära samarbete med fackföreningsrörelsen och de offentliga arbetsgivarna, förverkliga de mål som har satts upp i en gemensam arbetsgrupp mellan det socialdemokratiska partiet och Kommunalarbetareförbundet. Sjukfrånvaron ska minska genom systematiskt

arbetsmiljöarbete och tidiga rehabiliteringsinsatser. Antalet heltider ska öka, de många tillfälliga anställningarna minska, möjligheterna till kompetensutveckling öka och inflytandet och delaktigheten stärkas. Den offentliga sektorn ska vara ett föredöme i att skapa möjligheter för att förena arbete med föräldraskap. Velfärdssektorn ska gå först – inte ligga efter. Och samma villkor ska självklart gälla all offentligt finansierad verksamhet – oavsett driftsform.

4.3 Bättre hälso- och sjukvård

När vi drabbas av sjukdom eller skada ska vi få den bästa tillgängliga sjukvården av hög internationell klass. Vi ska bedömas utifrån våra medicinska behov och ingenting annat. Den som är i störst behov av vård ska få vård först och vi ska alltid kunna lita på att vi blir likvärdigt behandlade. Plånbokens tjocklek, etnisk tillhörighet, kön eller ålder ska inte avgöra. Alla ska ha tillgång till den bästa vården. Den offentligt finansierade sjukhusvården ska inte öppna för gräddfiler. Sjukhusen ska inte tillåtas överlåtas till företag som drivs med privata vinstintressen. Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet. Internationella forskares jämförelse av sjukvården i olika länder visar att svensk sjukvård håller absolut världsklass, samtidigt som den inte kostar mer än genomsnittet i industriländerna. Sedan 1994 har resurserna till sjukvården ökat. Sjukvårdens andel av BNP har ökat från 8,2 procent till 9,2 procent. Väntetiderna har minskat och köerna blivit kortare. Antalet starroperationer har ökat från 32 000 till 80 000. Antalet höftledsoperationer har ökat med 30 procent. Vi socialdemokrater vill göra vården ännu bättre. Vi vill ha en sjukvård som sätter patienten i centrum, utan köer, där man snabbt och enkelt får kontakt med sin vårdcentral och en tid för besök. Den som behöver behandling ska aldrig behöva vänta länge. Vi genomför nu en nationell vårdgaranti som gör att köerna inom vården avvecklas. Ingen ska behöva vänta mer än tre månader innan man får en beslutad och planerad behandling genomförd. Patienten ska alltid vara utgångspunkten för alla möten i vården. Den tekniska och medicinska utvecklingen skapar nya möjligheter.

Journaler och läkemedelshantering kan effektiviseras, informationen ska finnas samlad och följa patienten. Sjukvården måste investera för framtida utmaningar och behov, och få ta en ökande andel av samhällets gemensamma resurser i anspråk.

Den svenska sjukvården utmanas nu av krav på höjda avgifter, privatiseringar och gräddfiler. Socialdemokraterna säger nej till en sådan utveckling. I stället vill vi utveckla sjukvården för alla:

Snabbare kontakt, bättre bemötande, bort med köerna, rätt till fast läkarkontakt. Vi socialdemokrater vill öka tillgängligheten och förbättra bemötandet i sjukvården. Närsjukvården måste byggas ut. Vi vill inrätta en nationell telefonrådgivning – där alla ska kunna få snabb och professionell rådgivning om både vad man kan göra själv och hur man kan få vård om behov finns. Alla som inte behandlas akut ska kunna få en läkartid inom en vecka.

Vård på jämlika och jämställda villkor. Vi socialdemokrater kan inte acceptera några gräddfiler i vården. Ingen offentligt finansierad sjukvård ska ge förtur åt försäkringsbolagens kunder. Sjukhusvården ska inte tillåtas överlåtas till företag som drivs med privata vinstintressen. Sjukvården ska hålla lika god kvalitet i hela landet, och den ska vara lika bra för män och kvinnor. Kunskapen och medvetenheten inom sjukvården måste öka, utvärderingar och konsupplad statistik är viktiga verktyg. Hela kedjan – från forskning, läkemedelsutveckling, behandling, vård och bemötande i sjukvården – måste jämnställas. Vi vill stärka tillsynen över vården.

Förbättrad folkhälsa. Hälso- och sjukvården har en nyckelroll i folkhälsoarbetet genom sin kompetens och breda kontaktyta. Den förebyggande hälsovården behöver utvecklas t ex när det gäller ungas psykiska ohälsa och de äldres fallolyckor samt livsstilsrelaterade sjukdomar. För att trygga tillgången på influensavaccin vill vi att Sverige medverkar till att öka produktionskapaciteten av vaccin.

Tänderna får inte bli ett klassmärke. Tack vare tidigare satsningar på tandvården och den fria barn- och ungdomstandvården har allt fler i vårt land en god tandhälsa. Men på senare år har priserna stigit och många tvingas avstå från tandvård av ekonomiska skäl. Vi är djupt oroade över denna utveckling. Alla har rätt till en god tandhälsa. Vi socialdemokrater vill därför införa en ny tandvårdsförsäkring som stärker den förebyggande tandvården och ger ett bra skydd mot höga kostnader. Alltför många avstår från regelbunden, förebyggande tandvård. Därför vill vi att en förbättrad tandvårdsförsäkring skall innehålla incitament för regelbundna besök hos tandvården. De allra flesta har tandvårdskostnader som håller sig på en rimlig nivå tack vare god tandhälsa, men några gånger i livet behöver nästan alla genomgå större behandlingar och då kan kostnaderna för den enskilde bli mycket höga. Därför vill vi att en förbättrad tandvårdsförsäkring ska minska de höga tandvårdskostnaderna rejält. En ny tandvårdsförsäkring bör utformas så att även abonnemangstandvården kan utvecklas. En tandvårdsreform för alla ska presenteras inför valet och ska påbörjas i början av nästa mandatperiod.

4.4 Barnen i välfärdssamhället

Det föds allt fler barn i Sverige. Att födelsetalen har ökat är ett tydligt tecken på framtidstro. Att satsa på barnen och föräldrarna är en av de viktigaste investeringarna vi kan göra för framtiden.

De senaste tio åren har vi gjort en rad reformer som inneburit framsteg och förbättringar. Barnbidraget har höjts med flera hundra kronor per barn och månad. Maxtaxa har införts i förskolan. Antalet barn som lever i familjer med mycket låg ekonomisk standard har minskat med en femtedel. Föräldraförsäkringen har förlängts med en månad och garantinivån i föräldraförsäkringen höjts.

Skilnaderna är fortfarande stora mellan barn i Sverige. Vissa barn föds till knappa förhållanden där ensamstående föräldrar får vrida och vända på varenda krona för att få livet att gå ihop. Andra föds i famil-

jer där resurser, kontakter, språksäkerhet och rika valmöjligheter är en självklarhet. Vissa barn kommer alltid att ha ett försprång. Därför är det så viktigt med en politik som stödjer de barn som föds till sämre villkor.

Den svenska familjepolitiken har lett till att en internationell undersökning har utsett Sverige till världens bästa land att växa upp i. Det är ingen slump att det är så – familjepolitiken förblir ett klassiskt socialdemokratiskt reformområde.

Sverige har världens bästa föräldraförsäkring. Den är generös och flexibel. Tillsammans med en förskola av hög kvalitet, en kostnadsfri mödra- och barnhälsovård och generella barnbidrag ger den både mammor och pappor möjlighet att förena barn med arbete. Vår progressiva familjepolitik har bidragit till att Sverige ligger i topp när det gäller såväl barnafödande som kvinnlig förvärvsfrekvens.

Trots dessa framgångar utmanas vår familjepolitik av krav på kortare föräldraförsäkring, vårdnadsbidrag och höjda avgifter inom barnomsorgen. Det kan vi inte acceptera:

Jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Uttaget av föräldraledigheten är ojämnt fördelat mellan föräldrarna. Kvinnor tar ut den största delen av föräldrapenningdagarna. Det innebär att barn i mindre utsträckning har tillgång till båda sina föräldrar. För att öka jämställdheten mellan könen måste insatser göras för att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Minskning av antalet visstidsanställningar, rätt till heltid, lika lön för likvärdigt arbete och stärkt lagskydd för gravida och föräldralediga måste genomföras. Höjningen av inkomsttak i föräldraförsäkringen ger goda förutsättningar för att uppnå ett jämställt uttag och ökad tillgång för barnen till bägge föräldrarna. Utöver dessa åtgärder är vi beredda att utveckla fler förslag baserade på föräldraförsäkringsutredningen för att knyta en större del av föräldraförsäkringen till respektive förälder. Målet är

tydligt. Vi socialdemokrater vill ha ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen.

Bättre stöd till de barn som har det svårast. Vi får aldrig svika de barn som har det tufft. De barn som växer upp i familjer med våld, missbruk eller ekonomiska problem måste få bättre stöd, bland annat genom ett utvecklat samarbete mellan kommun och landsting. Detta för att upptäcka de barn som far mest illa i tid. Vi vill att insatser ska sättas in direkt när barn far illa eller riskerar att hamna i missbruk eller kriminalitet. Den oroande utvecklingen av psykisk ohälsa hos unga, särskilt bland tonårsflickor måste brytas. Det gäller också problemet med övervikt hos unga. Vi vill också förbättra barn- och ungdomspsykiatrien genom att bland annat korta väntetiderna och höja kvaliteten. Barn som far illa eller har psykiska problem ska aldrig behöva vänta på hjälp. Vi socialdemokrater vill stärka barnfamiljernas ekonomi. Barnbidraget höjs redan i oktober i år med 100 kronor per barn och månad. Dessutom införs flerbarnstillägg redan från andra barnet. Studiebidraget ska höjas till samma nivå som barnbidraget och dessa ska följas åt.

Förbättra de allra fattigaste barnfamiljernas ekonomi. Barnbidraget är en viktig del av den generella välfärdspolitiken. När barnbidraget höjs måste höjningen också komma de fattigaste barnfamiljerna till del. Därför ska ett beslut om höjning av barnbidraget också innefatta ett beslut om höjning av riksnormen för försörjningsstöd för barn.

Stärk barnens rättigheter. Varje barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet, delaktighet och inflytande. Varje barn har okränkbara mänskliga rättigheter. Det är drygt 15 år sedan FN:s generalförsamling tog beslutet om att införa en konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen. Vi vill att arbetet med barnkonventionen ska fortsätta med stor intensitet.

Satsa på barn- och ungdomskulturen. Ännu får vissa barn möjligheter som andra aldrig ges. Men alla barn har rätt till kultur. Att själv få skapa – och ta del av andras skapande – är ett sätt att förstå sig själv och upptäcka sin omgivning. Vi vill ge alla barn och unga möjlighet att utveckla sin kreativitet och uppleva professionell kultur i sin vardag. Vi vill satsa särskilda resurser för att stärka barn- och ungdomskulturen. Målet är att Sverige ska bli ledande inom barn- och ungdomskulturområdet och vara en förebild i Europa.

Idrott för alla – på lika villkor. Det gäller alla – även barn och ungdomar med särskilda behov. Ideella krafter inom idrottsrörelsen gör stora insatser för att engagera och aktivera barn och unga i en tid då konkurrensen kryper allt längre ned i åldrarna. Idrotten ska vara öppen för alla, bredd- och elitidrott måste kunna samverka utan utslagning. Möjlighet till spontan idrott och motion bör finnas i människors närområde. Vi vill fortsätta att stödja idrottsrörelsen och barnidrotten. Tjejer och killar ska få stöd på lika villkor. Idrotten ska bidra till folkhälsa, demokrati och integration för alla åldrar.

Fler lekparker, fritidsgårdar och andra mötesplatser. Lek och nya utmaningar stimulerar barn att växa och utvecklas, speciellt om de kan dela det med andra. Men behovet av bra samlingsplatser upphör inte när barnen blir tonåringar. Vi vill se fler spännande lekplatser, fler fritidsgårdar och mötesplatser i landets kommuner – där barn och ungdomar kan utveckla sina intressen och umgås i en icke-kommersiell och drogfri miljö.

4.5 Det goda livet – som alla äldre förtjänar.

Varje år får fler och fler svenskar möjlighet att uppleva sin hundraårsdag. Vi lever friskare, och vi blir allt äldre. Det är en fantastisk utveckling. Fler kan njuta av många friska år även efter pensioneringen. Att livslängden i Sverige är bland de längsta i världen är ett kvitto på Sveriges välstånd och våra medvetna satsningar på en välfärd för alla.

Sedan 1994 har en rad förbättringar gjorts. Äldreomsorgen har utvecklats och maxtaxa har införts. Tryggheten för de med minst marginaler har förbättrats med ett särskilt äldreomsorgsstöd och höjda bostadstillägg. Men det räcker inte. Fortfarande lever många äldre med knappa ekonomiska marginaler. Fortfarande är inte omsorgen om våra äldre tillräckligt bra – och fortfarande får många kvinnliga anhöriga bära ansvaret för äldre släktingar. Fortfarande känner långt ifrån alla äldre att deras kunskaper och erfarenheter tas tillvara.

Den positiva utvecklingen med allt fler äldre för också med sig nya utmaningar. Om tio år kommer behoven av äldreomsorg att börja öka kraftigt och därtill se olika ut – allt ifrån friska äldre, som inte behöver något stöd alls eller bara behöver lite hjälp i hemmet och några mötesplatser, till äldre med många olika sjukdomar samtidigt och demenssjuka.

Vi vill ta fram en nationell handlingsplan för att utveckla äldreomsorgen så att dessa nya behov kan mötas. Äldreomsorgen ska gå igenom samma fantastiska utveckling som barnomsorgen har gjort – så att både de som får omsorgen och deras anhöriga kan känna tillit till den. Brukarna måste få ett större inflytande över äldreomsorgens utförande. Äldreomsorgen ska ha kompetent personal som får utvecklas på sin arbetsplats, god verksamhet och nöjda brukare. Omsorg handlar om så mycket mer än livets nödort. Det handlar om gemenskap, glädje och medmänsklighet.

Många äldre vill inget hellre än att få fortsätta arbeta och bidra med sitt engagemang och sin kompetens. Hos landets vitala pensionärer finns en bank av kunskaper och erfarenheter som alla kan ha nytta av. Som äldre kan vi göra efterlängtade insatser i föreningslivet, men också i yrkeslivet. Denna tillgång måste tas tillvara. Äldrepolitik handlar inte bara om vård och omsorg utan också om möjligheten att leva ett rikt liv. Vi vill utveckla samarbetet med pensionärsorganisationerna och frivilligverksamheten.

Tryggheten för de äldre utmanas nu av krav på högre avgifter i sjukvården, dyrare tandvård och högre avgifter för läkemedel. Det kan inte vi acceptera. I stället vill vi ge alla äldre möjlighet till ett gott liv:

En äldreomsorg av hög kvalitet som möter skilda behov. Kvaliteten i äldreomsorgen måste ständigt utvecklas – både för dem som bor i eget boende och i särskilt boende. Även hemsjukvården måste förbättras. Äldre med många sjukdomar samtidigt ska få hjälp även i hemmet av kvalificerad personal. Vi vill se utbyggda demensboenden med specialutbildad personal. När man blir dement tappar man ofta språkkunskaper och behöver vård på sitt modersmål. Vi vill därför förbättra demensvården även för alla med annat modersmål än svenska, personalens språkkunskaper måste tas tillvara. Även vården och omsorgen för yngre dementa behöver förbättras. Äldre kvinnor och män ska få tillgång till hemtjänst och äldreomsorg på lika villkor.

Tryggt boende. Alla ska ha rätt att bo bra även som äldre. Vi vill satsa på att alla som vill och kan ska kunna bo kvar hemma, detta förutsätter en social bostadspolitik. Förebyggande arbete kan minska ohälsa och omsorgsbehov. Genom sociala nätverk, utbyggd dagverksamhet och naturliga träffpunkter kan ensamhet och isolering brytas. Vi vill fortsätta att utveckla stödet till anhöriga. Bostadsförsörjningen måste ta hänsyn till att allt fler äldre behöver anpassade former av eget boende, t ex seniorboenden och servicehus med tillgång till gemenskapslokaler. Samtidigt behöver vi fler särskilda boenden. Ingen ska behöva flytta isär efter ett helt liv tillsammans bara för att ens livskamrat har blivit sjuk. Vi vill införa en pargaranti i äldreomsorgen. Vi vill att äldre ska kunna få hjälp med hushållsna tjänster till rimliga priser och hög kvalitet genom kommunernas försorg. Det är viktigare än att subventionera städning för familjer som redan har råd att betala själva.

Ett kompetenslyft i äldreomsorgen. Personalens kompetens är en avgörande investering för att höja kvalitén i äldreomsorgen. Idag saknar många som arbetar i äldreomsorgen särskild utbildning – även om de flesta har kompetens och erfarenhet utan att ha papper på det. Dessutom är det ofta svårt för alla som har jobbat länge i äldreomsorgen att utvecklas i sitt arbete. Vi vill därför satsa på kompetensutveckling för personalen på alla nivåer i äldreomsorgen, och utveckla en kompetensstege med en lägstanivå och tydliga steg för utveckling i arbetet.

Trygg ekonomi för alla. Långt ifrån alla pensionärer har det bra ställt ekonomiskt. Idag har 200 000 pensionärer endast garanti-pension. När hyran, telefon- och elräkningen är betalade finns det inte mycket kvar att leva på. Vi vill förbättra bostadstillägget för pensionärer.

4.6 Bygg nytt, bygg om

Att flytta hemifrån är ett stort steg på vägen mot vuxenlivet. Att få känna att man klarar sig på egen hand, utan förmaningar, pekpinnar eller vänligt överseende, är ett språng i livet. Sedan är bostaden viktig genom hela livet. Att bo bra – i ett bostadsområde där man känner sig trygg, i en lägenhet, radhus eller villa som är vacker att se på, med sina nära och kära – är en central del av det som vi kallar livskvalitet. Under de senaste tio åren har mycket hänt. Räntorna har pressats ned till rekordlåga nivåer. Boendekostnaderna för både villaägare och hyresgäster har sänkts som andel av inkomsten. I valet 2002 lovade vi socialdemokrater att det skulle byggas 120 000 nya bostäder under mandatperioden – och det löftet kommer att överträffas. Bostadsbyggandet ökar kraftigt.

Men fortfarande är behoven stora. På många håll är det ont om lediga hyresrätter – och de som finns förmedlas ofta via kontakter, inte genom rättvisa förmedlingar. Äldre som har bott länge på samma ställe och egentligen vill bo kvar tvingas flytta för att flerfamiljshuset saknar hiss. Många barnfamiljer, inte minst bland svenskar med ut-

ländsk bakgrund, är trångbodda. Segregationen är svår att bryta. Ofta känner sig inte minst kvinnor otrygga isitt bostadsområde.

Visionen om en god bostad åt alla utmanas av krav på marknadshyror, utförsäljning av hyresrätter och nedskärningar i samhällets stöd till byggande. Vi socialdemokrater ser bostaden som en social rättighet:

Bostadspolitiken - en del av den generella välfärden. Den sociala bostadspolitiken är en viktig del av den svenska välfärdspolitiken. Utgångspunkten är att en bostad är en grundläggande rättighet för medborgarna. Bostadspolitiken ska vara generell. Samtidigt måste de som har det svårast på bostadsmarknaden idag, inte minst ungdomar - få goda möjligheter att få en egen bostad. Bostadspolitiken måste också bidra till att skapa förutsättningar för ett ökat inflytande och ansvar för de boende, oavsett boendeform och inkomstnivåer. Bostadsproduktionen ska vara generell och möta dagens och kommande generationers behov av bostäder till rimliga kostnader.

En fungerande bostadsmarknad måste präglas av valfrihet där också hyresrätten är ett tillgängligt alternativ. Allmännyttan utgör en garant för att det ska finnas hyresrätter, inte minst i våra storstadsregioner. Därför krävs det att vi slår vakt om och utvecklar allmännyttan – inte säljer ut den. Hyressättningen, bruksvärdessystemet och därmed hyresgästens besittningsskydd ska värnas och utvecklas för att kunna verka under nya förutsättningar på bostadsmarknaden. En viktig förutsättning för en rättvis bostadsmarknad är neutralitet mellan olika upplåtelseformer.

Bygg framtidens folkhem. Vi vill bygga nytt, vi vill bygga klokt och vi vill bygga vackert. Priserna för nybyggnation ska pressas. Vi vill bekämpa monopol och karteller i byggbranschen. Energianvändningen ska minska. All nybyggnation ska vara ekologisk hållbar och för att öka konkurrensen ska fler byggsystem i trä tas fram. Det är

viktigt att det finns olika upplåtelseformer, både hyresrätter, bostadsrätter, kooperativa hyresrätter och privatägda småhus i våra bostadsområden, och att det råder neutralitet mellan upplåtelseformerna. Nya hyresrätter kan byggas i villaområden, och nya villor i hyreshusområden för att bryta segregation. Vi vill också göra mer statlig och kommunal mark tillgänglig för nybyggnation och förbättra planprocesserna. Stat och kommuner måste inom ramen för ett generellt strandskydd ge möjlighet till en flexibel tillämpning som möjliggör regional utveckling i glesare befolkade områden. Vi vill också ge ungdomar ökade ekonomiska möjligheter för att underlätta deras etablering på bostadsmarknaden.

Rusta upp våra bostäder och stadsdelar. Inom de kommande 15–20 åren kommer mer än en halv miljon lägenheter och småhus att rustas upp – inte minst i miljonprogramsområdena. Vi vill ta vara på detta tillfälle. Genom ombyggnad och upprustning kan vi stärka och utveckla våra bostadsområden, förbättra service och boendemiljöer. Så kan vi också göra bostadsområden mindre anonyma och samtidigt tryggare. När renoveringarna sätter igång ska inte bara de gamla fastigheterna rustas upp. De ska också förbättras. Vi får chans att spara energi, tillgänglighetsanpassa och förnya hela stadsdelar. Ett sådant program är ett gemensamt ansvar för fastighetsägare och kommuner. Ett statligt engagemang för bland annat energieffektivisering är nödvändigt. Alla ska kunna bo bra.

En bostadsmarknad där alla får plats. Bostaden är en rättighet som måste gälla alla. Det kräver också att bostäder förmedlas rättvist och öppet utifrån tydliga regler och kriterier. Ingen ska diskrimineras. Det kräver att det finns en fungerande och modern förmedling av bostäder nära människor. För detta måste kommunen eller kommuner i samverkan ta ett ansvar.

4.7 En tryggare vardag

Socialdemokratin vill bygga ett tryggare land i en tryggare värld. Det

är viktigt att minska människors otrygghet i vardagen. Synen på trygghet och säkerhet har förändrats. Det är inte längre en militär invasion vi oroar oss för. Men brottsligheten har förändrats och blivit grövre.

Organiserad internationell brottslighet har fått fäste i en del svenska städer och samhällen. Människor, narkotika, alkohol och tobak smugglas in över våra gränser. Svarta pengar flyttas mellan banker och företag i olika länder för att tvättas vita. Utpressning mot restaurang- och butiksägare, men också mot vittnen eller personal inom rättsväsendet blir allt vanligare. Grunden för rättssäkerheten får inte hotas. Rymningar och rån har blivit mer våldsamma. Människor drabbas av hatbrott på grund av sina åsikter, sitt ursprung eller sin sexuella läggning. Folkvalda politiker hotas. Kvinnor utsätts för hot och våld på grund av sitt kön, ibland av så kallade ”hedersskäl”. Den som blir utsatt för hatbrott eller på annat sätt hotas ska omedelbart få det stöd av samhället som krävs för att den ska kunna leva ett tryggt liv. Mer kraft måste också läggas på förebyggande åtgärder.

Enbart fler poliser kan aldrig lösa sådana problem. Det krävs bredare insatser.

Vi kan aldrig få bukt med brottsligheten utan att också bekämpa dess orsaker. Ur ojämlikhet, otrygghet, missbruk och segregation föds kriminalitet. Den kriminella debuten sker ofta tidigt i livet. Minskad segregation, förebyggande arbete, utbyggd missbrukarvård, uppsökar-team inom psykiatri, satsningar på frivilligorganisationerna och särskilda insatser mot dem som begår brott i unga åldrar måste prioriteras. Vi måste prioritera ungdomar som lever i riskzonen. I en del områden är kriminaliteten så stor att vissa ungdomar har svårt att stå emot trycket att sluta sig till kriminella ungdomsgäng.

Att människor ska känna trygghet mot brott är en av grunderna för ett demokratiskt samhälle. Lagstiftningen ska vara modern och rätts-

väsendet starkt. Alla som anmäler ett brott måste kunna lita på att polisen tar anmälan på största allvar och utreder brottet. Vittnen ska skyddas. Brottsoffer ska få hjälp och stöd.

Sedan 1994 har polisens anslag ökat med 50 procent. Två nya polisutbildningar har startats och antalet poliser ökar stadigt. Breda satsningar har gjorts på rättsväsendet. Alternativ till fängelse, som elektronisk fotboja, har utvecklats. Säkerheten på anstalterna har förbättrats, och antalet rymningar minskar. Lagstiftningen som skyddar kvinnor mot mäns våld har skärpts. All befattning med barnpornografi har i praktiken kriminaliserats. Köp av sexuella tjänster har förbjudits, en ny lag mot människohandel har införts och antalet gatuprostituerade har minskat kraftigt. Kampen mot prostitutionen kräver ytterligare insatser.

Tryggheten i vardagen utmanas av klyftor och orättvisor, av missbruk och utslagning, men också av nya typer av organiserad brottslighet. Vi socialdemokrater vill bekämpa både brotten och dess orsaker:

Bekämpa brotten i vardagen. Vi har gjort stora satsningar på polisen för att minska vardagsbrottsligheten. Antalet poliser ökar nu för femte året i rad. Antalet bostadsinbrott och bilstölder har minskat stadigt under senare år. Men vi är inte nöjda. Brottsligheten ska minska ytterligare. Varje inbrott i bostaden eller bilen, varje misshandel på gatan är en allvarlig förseelse som självklart måste få konsekvenser. Illegal vapenhantering ska bekämpas. Betydligt fler brott ska klaras upp. Därför ska polisen få ännu bättre verktyg, bland annat bättre möjlighet att använda DNA. Polisen ska finnas till för alla – i hela landet. En utbildning för poliser ska införas på flera platser i landet för att underlätta en bred rekrytering och anställningar i glesbygd. En förändrad utbildning kommer att ge möjlighet till ökad specialisering och forskning. Ledarskapet inom polisen behöver

utvecklas. Det ska bli fler poliser med annan etnisk bakgrund än svensk. Polisen ska arbeta på de tider då den bäst behövs. Det ska vara lätt att komma i kontakt med polisen.

Bättre kriminalvård. Vi satsar på en kriminalvård vars främsta uppgift är att förhindra återfall i brott. Vård och behandling utgör grunderna i den humana kriminalvården. Vi ska satsa på personalens kompetens och innehållet i verksamheterna inom kriminalvården ska utvecklas. Rymningarna har minskat kraftigt de senaste åren. Men fortsatta insatser behövs för att skärpa säkerheten kring de farligaste och mest rymningsbenägna internerna. Samtidigt ska de som vill bort ifrån brottets bana få stöd. Vi vill individualisera kriminalvården. Tiden i anstalt ska vara anpassad till den enskilde. Det ska löna sig att aktivt arbeta med sin situation. Missbruk, kriminalitet i anstalt eller rymningar ska få konsekvenser för den enskilde. Stödet vid övergången från anstalt till frihet ska utvecklas och intagnas anhöriga och närstående ska involveras i behandlingsarbetet för att minska antalet återfall.

Bekämpa mäns våld mot kvinnor. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor är en prioriterad fråga i jämställdhetspolitiken. Det är samhällets ansvar att förebygga brott och stötta och skydda de kvinnor och barn som utsätts för våld och sexuella övergrepp. Varje kommun ska ha resurser, kunskap och beredskap för detta. Socialarbetarnas kompetens på området ska höjas. Kriscentrum för kvinnor och landets kvinnojourer gör betydande insatser och ska ges stöd. Kriscentrum för män kan fylla en viktig funktion för att behandla män som utövar våld mot kvinnor. Utvecklingen av tekniska hjälpmedel för att hindra män från att överträda besöksförbud ska prioriteras. Få är så utsatta som de barn som bevittnar eller utsätts för våld av en nära anhörig. Skyddet för dessa barn måste stärkas bland annat genom ökad kompetens och ett förbättrat samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer.

Bekämpa internationell och organiserad brottslighet. Sverige förändras och vi möter nya typer av brottslighet. Internationella ligor etablerar sig i Sverige. För att kunna bekämpa denna brottslighet behöver rättsväsendets verktyg vässas. Redan i dag kan polisen använda telefonavlyssning. All kriminell information utbyts dock inte över telefon. Polisen ska därför kunna använda buggning i brottsbekämpande syfte. Buggningen ska – precis som med telefonavlyssning i dag – kräva beslut i domstol och enbart få användas vid misstanke om grov brottslighet. Kampen mot den organiserade brottsligheten är en angelägenhet för hela samhället. Det behövs ett nära samarbete mellan kommuner, myndigheter och rättsväsende. Ett ökat internationellt samarbete, inte minst inom EU, är också nödvändigt för att bekämpa den gränsöverskridande brottsligheten. För att förhindra terroristbrott ska polisen få möjlighet till telefonavlyssning i förebyggande syfte. Vittnnesskyddet ska stärkas ytterligare.

5. EN HÅLLBAR UTVECKLING

5.1 Inledning

Vi vill alla leva i ett samhälle där luften är frisk, vattnet rent, skogarna gröna och maten hälsosam. Att få ströva i naturen, plocka bär eller klättra i berg är en viktig del av vår livskvalitet. För socialdemokratin är målet att kunna överlämna en bättre värld till kommande generationer än vi fick av våra föräldrar. Kunskapen och medvetenheten om sambanden måste öka och komma alla till del.

Världen blir ständigt rikare. Nya marknader växer fram, människor lyfter sig ur fattigdom, fler får chans att leva ett bra liv. Samtidigt innebär utvecklingen en enorm utmaning. I takt med att ekonomin växer, kopieras den livsstil vi har i västvärlden. Men jordens resurser räcker inte till för att bära de utsläpp och den förbrukningstakt vi i den rika världen har om vår livsstil skulle bli global. Hållbar utveckling förutsätter en global jämlikhet, mellan människor, regioner och länder.

Lösningen är inte att hålla tillbaka utvecklingen eller minska tillväxttakten. Det skulle bara betyda att fler människor får fortsätta att uthärda fattigdom och armod. En av de viktigaste lösningarna är ny teknik för effektivare resurshushållning, vilket starkt markerades på tillväxtkongressen. Den är i sig en drivkraft. Höga ambitioner och en tuff miljölagstiftning på miljöområdet stimulerar utvecklandet och användandet av ny miljövänlig teknik. En lika viktig drivkraft är ökad global jämlikhet mellan människor, regioner och länder, i arbetet för den hållbara utvecklingen.

I Sverige har vi de senaste tio åren arbetat systematiskt och målinriktat med att ställa om samhället till att bli mer miljöanpassat. Det har gett resultat. Den förnybara energin har ökat med 31TWh under de senaste tio åren. Utsläppen av svaveldioxider i luften har halverats. Utsläppen av kväveoxider har minskat med 35 procent sedan 1990. Flera arter som för tio år sedan riskerade att utrotas är idag livskraftiga.

Det svenska exemplet väcker uppmärksamhet i omvärlden. Internationella undersökningar visar att Sverige är världsledande på att höja välbördet utan att trycket på miljön ökar. Sverige är ett föregångsland när det gäller att använda ekonomiska styrmedel och systematiskt miljömålsarbete. Sveriges påverkan i EU har även lett till en förbättring inom flera miljöområden. En del i arbetet för att nå en hållbar utveckling är att erbjuda bättre kollektiva resmöjligheter, tillgängliga för alla, såväl lokalt, regionalt som nationellt. Vi socialdemokrater vill bygga det gröna folkhemmet, ett långsiktigt hållbart samhälle. Goda ekonomiska framsteg måste förenas med social rättvisa och skydd av miljön. Det är ingen ouppnåelig vision - vi är redan på väg.

5.2 Trygg och förnybar energiförsörjning

Den största utmaning som världen står inför är klimatförändringarna. Den globala uppvärmning som pågår är den mest dramatiska temperaturförändringen på över tusen år. De tio varmaste åren som

hittills har uppmätts har alla infallit efter 1990. Återkommande värmeböljor, skyfall och stormar - vi påminns ständigt om miljöns sårbarhet och vårt stora beroende av den natur och miljö vi lever i.

Sverige är ett föregångsland i energiomställningen. Bara under de senaste tio åren har industrins energianvändning minskat med 33 procent. Runt om i landet har 1 800 miljöprojekt genomförts inom ramen för lokala investeringsprogram. Effekten är en minskad energiförbrukning som motsvarar årsförbrukningen i 90 000 småhus. Sverige har, som ett av få länder i världen, redan lyckats minska våra utsläpp av växthusgaser. Miljöteknikbranschen skördar stora framgångar, som ett resultat av en medveten politik.

Målet är nu att trygga tillgången på el och annan energi med en energiproduktion som har låg inverkan på hälsa, miljö och klimat – och att göra detta på internationellt konkurrenskraftiga villkor. Därför vill vi utveckla en sammanhållen energi- och klimatpolitik.

Elmarknaden har under de senaste årens avregleringar genomgått stora förändringar. Genom tydligare regler och större krav på elproducenterna och distributörerna ska tillgången på el och energi producerad med låg inverkan på hälsa, miljö och klimat säkras. Vi måste bygga vår energiproduktion på förnybara energikällor, fasa ut miljöfarlig energiproduktion och effektivisera energianvändningen. Samtidigt ska basindustrin ha god tillgång till energi och naturresurser - till konkurrenskraftiga priser. Det är viktigt för den globala miljön att denna industri ges goda möjligheter att investera i vårt land och därigenom kunna pröva ny miljö- och energieffektiv teknik.

Det statliga bolaget Vattenfall bör kunna erbjuda sina industrikunder Europas lägsta energipriser – på kommersiella grunder och utan att det kommer i konflikt med EU:s konkurrensregler. Vattenfall ska också spela en nyckelroll som föregångare i arbetet med att ställa om sin produktion till en långsiktigt hållbar utveckling. Det är uppenbart

att Vattenfall kan göra mer och kan höja ambitionsnivån på detta område.

Sveriges framgångar i energiomställningen hotas nu av krav på ökad marknadsstyrning och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater vill i stället fortsätta bygga det gröna folkhemmet. Denna utveckling skall stimuleras både i skattesystemen och genom ekonomiska bidrag i omställningsprocessen:

Bryt oljeberoendet. Fortfarande värms allt för många hyresfastigheter upp av olja. Fortfarande har runt en halv miljon småhusägare kvar sina gamla oljepannor. Fortfarande drivs nästan alla bilar av bensin. Men nu ser vi möjligheterna för ett trendbrott. Tekniken har gått framåt. Allt fler upptäcker fördelarna med olika typer av värmepumpar, fjärrvärme och pellets, och efterfrågan på miljöbilar och alternativa drivmedel ökar. Vi vill påskynda denna utveckling, genom att satsa på energiforskning och stödja kommersialiseringen av dess resultat, både för miljöns skull och för samhällsekonomin skull. Målet är att beroendet av fossila bränslen ska brytas till 2020. Då ska ingen bostad behöva olja för sin uppvärmning. Då ska ingen bilist vara ensidigt hänvisad till fossila drivmedel. Då ska det alltid finnas bättre alternativ till olja. För att nå dit vill vi utveckla ett nationellt program för att bryta Sveriges oljeberoende. Dessutom ska utsläppen från kvarvarande nödvändig fossil förbränning tas om hand och lagras så att de inte bidrar till vare sig klimatförändringar eller miljöförstöring.

Miljö- och energiteknik på export. Höga ambitioner på miljöområdet och en tuff miljölagstiftning stimulerar utvecklandet och användandet av ny miljöteknik. Miljöteknik är en av Sveriges snabbast växande exportbranscher. Det är en strategisk framtidsbransch. Sverige har starka förutsättningar att driva på en sådan teknikutveckling då en stor del av vår exportindustri är inriktad på att finna goda

lösningar på energi- och miljöområdet. Samhället skall därför på olika sätt stödja ett samarbete mellan basindustrin och andra företag som utvecklar teknik för en effektivare resurshushållning. Miljöforskning ska få bättre möjligheter att kommersialiseras. Svenska företag med ny ekologisk teknologi ska få stöd för att kunna komma ut på den internationella marknaden. Det kommer att generera ny tillväxt, ny forskning och nya jobb i Sverige.

Användningen av förnybar el ska öka. Målet är en ökning med 15 TWh under de närmaste tio åren. Kärnkraften ska successivt fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen ersätts med el från förnybara källor samt energieffektivisering. Framtidens energisystem kommer att bestå av flera olika energikällor, stora som små i samverkan. Klimatinvesteringsprogrammen i landets kommuner ska fortsätta och stärkas. Utbyggnaden av vindkraft på land och till havs ska snabbas upp. Idag tas biobränslen till största delen från skogen; i framtiden är det viktigt att jordbruket får utveckla sin andel av energiproduktionen. De gröna certifikaten är ett effektivt styrmedel. Handeln med utsläppsrätter inom EU kommer att minska koldioxidutsläppen i hela Europa. Det är viktigt att införandet genomförs på överenskommet sätt i alla medlemsstater för att inte snedvrider konkurrensen.

Alla behöver hjälpas åt. Vi konsumenter är miljömedvetna och vana att ta ansvar för våra inköp, men det måste bli mycket lättare att vara en aktiv elkonsument. Vi vill se enklare elräkningar, möjlighet till snabba avläsningar, tydligare regler och bättre ersättning vid elavbrott. En elmarknad där kunderna har en stark ställning förutsätter en väl fungerande konkurrens. Hela samhället – den offentliga sektorn, företagen och hushållen – behöver samverka i omställningen.

5.3 Höga ambitioner för miljöpolitiken

Sverige har blivit ett föregångsland i omställningen till ekologisk hållbarhet. Men det räcker inte. Vi kan göra mer och det gör vi inte minst

genom att främja ny teknik som leder till hushållning med våra resurser och därmed kan få efterföljd i andra länder. Det krävs nationella insatser, och det kommer att krävas ett fortsatt intensivt arbete i olika internationella fora. Miljöförstöringen stannar inte vid nationsgränserna. Föroreningar kommer med vind, regn och vattenströmmar. Kemikalier och farliga material följer med varor i den globala handeln. Haven delar vi med våra grannländer.

En rik natur är en viktig del av vår välfärd och allemansrätten och strandskyddet är unika tillgångar. Samtidigt är naturen själva grundförutsättningen för mycket av vår basindustri. Det norra barrskogsbältet har en särskild förmåga att binda koldioxid. Därför ställer vi höga krav på skogs- och naturvård. Kulturlandskapet är en förutsättning för vår rika flora. I en tid då jordbruket genomgår kraftiga förändringar vill vi värna det öppna landskapet och säkerställa den biologiska mångfalden.

Östersjön är hårt drabbat av miljöproblem. Stora insatser har gjorts för att förbättra avloppsreningen, minska kvävebelastningen från jordbruket, stoppa utfiskningen och skärpa miljöövervakningen. Men det räcker inte. Vi måste göra mer. Alla länder runt Östersjön måste ta sitt ansvar. Nu när åtta av nio östersjöländer är medlemmar i EU har vi en ny chans att förbättra miljösituationen i Östersjön. Den vill vi utnyttja.

Konsumtionsmönstren förändras. Sedan åttiotalet har hushållen i EU fördubblat sin konsumtion. Bara de svenska hushållen omsätter ungefär tusen miljarder kronor per år. En hel del av det vi konsumerar tär på miljö och natur här och nu. Annat riskerar livsvillkoren för kommande generationer - i vårt och andra länder. Vi vill se en hållbar konsumtion som bär sina miljökostnader.

Idag utmanas en god framtida miljö av krav på minskade resurser och lägre ambitioner på miljöområdet. Vi socialdemokrater är fast beslutna att nå målet att klara av dagens stora miljöproblem inom en generation:

Vår havsmiljö är hotad. Idag hotas våra hav av övergödning, miljögifter, utfiskning och oljeutsläpp. Östersjön är särskilt drabbad. Vi vill ta fram en aktionsplan för Östersjön som nu är klassad som särskilt känsligt havsområde. Västerhavet med sin biologiska mångfald har en annan problematik, nog så viktig. Sverige ska med EU som redskap och en aktiv marin politik bryta trenden och skapa ekologisk balans i våra hav. Vi ska driva på för att öka takten i det internationella samarbetet med Nordsjöländerna och våra grannar kring Östersjön. EU måste besluta om bindande regler. Forskning och miljöövervakning ska utvecklas och sjösäkerheten förbättras. Ett internationellt forskningscentrum för havsmiljö ska inrättas.

Miljöanpassade transporter. En hållbar utveckling kräver att sambandet mellan ekonomisk tillväxt och ökade utsläpp från transportsektorn bryts. Därför vill vi främja kollektivtrafiken och driva på för mer energieffektiva fordon och miljövänligare drivmedel. Vi vill också att en större andel av godstransporterna ska ske via spår och sjöfart.

Biologisk mångfald. Fortfarande hotas många växt- och djurarter, och fortfarande går arbetet med att bevara skyddsvärda skogsområden alltför långsamt. En modern naturvård måste också värna de stora rovdjuren - björn, järv, lo, varg och kungsörn. Det är ett ansvar vi har gentemot kommande generationer. Men avvägningen mellan olika intressen är svår. Även i rovdjurstäta områden måste det finnas möjlighet till säker djurhållning och annan verksamhet för befolkningen, och alla människor måste kunna känna sig trygga där de bor. Vi vill utvärdera effekterna av rovdjursstammarnas utveckling och problem knutna till att uppfylla målen i en sammanhållen rovdjurspolitik. Det är viktigt att utveckla formerna för samverkan och utökat lokalt och regionalt inflytande.

Miljöpolitiken är internationell. Vi vill att Sveriges ledande roll inom det europeiska och internationella miljösamarbetet ska befästas och utvecklas. Alla internationella arenor ska utnyttjas för att driva på

för en global hållbar utveckling. Sverige ska driva på för ett nytt klimatavtal då Kyotoprotokollet löper ut 2012. Biståndets gröna profil ska stärkas. Vi ska använda bistandsmedel för att stödja miljövänlig och förnybar energiproduktion i utvecklingsländer. EU är en betydande arena för arbetet för en hållbar utveckling. Sverige ska bidra aktivt för att få tillstånd en strikt kemikaliepolitik inom EU och för en internationell kemikalielagstiftning.

Konsumenternas makt ska öka. Alla konsumenter ska ha möjligheter att välja produkter och tjänster som inte skadar miljön eller människors hälsa. En kommunal konsumentvägledning är en viktig resurs för detta. Konsumenternas makt kan stärkas genom konsumentkooperativa lösningar. Vi vill också ställa krav på producenter och handlare för att mat som producerats rättvist och ekologiskt ska vara tillgängliga för alla till ett konkurrenskraftigt pris.

Fler ekologiska varor. Vi vill öka den certifierade jordbruksmarken och den ekologiska produktionen av livsmedel. Konsumenternas efterfrågan avgör i stor utsträckning hur mycket som produceras ekologiskt. Vi vill att den offentliga sektorn ska öka konsumtionen av ekologiska produkter.

6. FRED OCH FRIHET I GLOBALISERINGENS TID

6.1 Inledning

Vi tror på alla människors lika värde och lika rätt. Vi tror på möjligheterna att öka rättvisan och sprida välståndet till fler. Med ökat välstånd och växande insikter om det ömsesidiga beroendet mellan människor och länder blir en positiv utveckling möjlig – men det kräver ett större internationellt engagemang. I alla länder, i vår rörelse, i vår vardag.

Så länge som hundratals miljoner barnarbetare finns i världen, så länge arbetare utnyttjas i så kallade ekonomiska frizoner och så länge miljontals barn dör i sjukdomar som det egentligen finns bot för – så länge är inte alla människors lika värde verklighet. Och så länge har den internationella socialdemokratin arbetsuppgifter.

De djupa skillnaderna mellan fattiga och rika i världen är vår största internationella utmaning. Freden hotas alltid där klyftorna och maktlösheten är som störst. Socialdemokratins mål är en jämlik och trygg värld. Fredsfrämjande insatser, konfliktförebyggande arbete och en aktiv global fördelningspolitik är våra främstaverktyg.

Vi ser idag klassiska motsättningar, men på en ny, global arena. Internationella företag utnyttjar globaliseringens möjligheter. Ekonomin har internationaliserats, men våra demokratiska verktyg har ofta förblivit nationella. Detta vill vi förändra.

Vi socialdemokrater tror på globaliseringens möjligheter, men vill motverka dess nackdelar och bekämpa dess baksidor. Vi bejaktar ökad demokrati, ekonomisk tillväxt, frihandel och nya produktionsmönster.

Vi vill samarbeta med andra progressiva rörelser för att bekämpa fattigdom, sjukdomar och ofrihet. Vi vill kämpa för att stärka de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Vi vill ta kampen mot svältlöner, barnarbete och lönedumpning. Det går inte att stoppa förändringen – men det går att styra förändringen i positiv riktning.

Socialdemokratin vill att Sverige ska våga stå upp för internationell rätt och påtala brott mot mänskliga rättigheter – oavsett var de begås. För oss är det självklart att samma spelregler ska gälla alla individer, men också alla nationer. Vi ska hävda allas lika värde och lika rätt.

6.2 Demokratisera globaliseringen!

Politiken och demokratin måste komma ikapp den ekonomiska globa-

liseringens försprång. Vi måste bli bättre på att inom internationella organisationer driva frågor om arbetstagarnas rättigheter, internationella miljöregler och rättvisa handelsvillkor. Det handlar också om att komma åt skatteparadis, pengatvätt och terrorismkonton, om rätt utformade tjänstedirektiv inom EU, och om nya vägar för att finansiera utveckling. Med en mer aktiv politik kan vi förflytta makt från den internationella marknaden till internationella politiska institutioner.

En demokratisk globalisering kräver respekt för de internationella regelverk och institutioner som redan finns på plats. Den internationella rätten, konventioner, protokoll och regelverk måste följas. Med gemensamma spelregler skyddas små staters rätt, och den globala demokratin stärks. När den internationella rätten efterlevs styrs utvecklingen av gemensamma överenskommelser och på lika villkor, inte av de stater som har störst militär eller ekonomisk styrka. Därför vill vi socialdemokrater värna och stärka den internationella rätten.

Den internationella brottmålsdomstolen och andra globala institutioner måste respekteras. Ingångna avtal som Kyoto-protokollet och icke-spridningsfördraget måste efterlevas, liksom FN:s resolutioner. Vi vill arbeta för en stark, effektiv och välrespekterad rättsordning baserad på folkrätt och mänskliga rättigheter. EU ska vara ett föredöme för det internationella samarbetet.

Kampen för mänskliga rättigheter utmanas av att globaliseringen inte kommer alla till del. Vi socialdemokrater sätter människan före marknaden – vi vill demokratisera globaliseringen och stärka folkrätten:

Globala fackliga rättigheter. Fler länder behöver ratificera ILO:s konventioner om arbetstagares rättigheter. Vi vill kraftigt öka de svenska bidragen till genomförandet av dessa, liksom stödet till bildandet av fria fackföreningar.

Stärk den internationella brottmålsdomstolen. Vi vill aktivt arbeta i EU och FN för att stärka den internationella brottmålsdomstolen, såsom gjordes i fallet Darfur. FN:s säkerhetsråd måste hän-skjuta fler fall till den internationella brottmålsdomstolen.

En folkrätt som sätter människors säkerhet främst. Vi vill stärka de mänskliga rättigheterna. Det gäller såväl de politiska och medborgerliga som de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna. En modern folkrätt sätter människors säkerhet före staters suveränitet. Ingen stat ska kunna begå grova övergrepp mot sin befolkning utan reaktioner från det internationella samfundet. Vi vill vara folkrättens modigaste försvarare i det internationella samfundet, och vi vill göra EU till en tydlig global förespråkare och ett föredöme för en stark internationell rättsordning.

6.3 Framtid i fred och säkerhet

Extrem fattigdom och kamp om resurser är ofta orsaker till världens konflikter. Etniska och religiösa motsättningar underblåses av ekonomiska och politiska intressen. De kräver politiska, ekonomiska och diplomatiska insatser. Vi vill aktivt arbeta för att lösa dessa motsättningar och förebygga konflikter i stället för att utkämpa dem. Alla länder har ett ansvar för vår globala säkerhet.

Internationellt samarbete är mer nödvändigt än någonsin. Men dagens samarbetsformer är inte anpassade för dagens värld, och inte heller tillräckligt effektiva. FN:s roll måste stärkas, och säkerhetsrådet måste bättre avspegla förhållandena i världen.

Konflikten mellan israeler och palestinier berör som få andra hela världens säkerhet. Efter år av bakslag behöver parterna världens stöd och påtryckningar för att få igång processen mot fred. Israel har som den starkare parten ett särskilt ansvar att föra fredsprocessen framåt. Ockupationen av de palestinska områdena måste upphöra. Den israeliska bosättnings- politiken, byggandet av muren och stängslet på

ockuperad mark och övervåldet måste upphöra. Palestinierna måste å sin sida ta tydligt avstånd från självmordsbombningarna. Terrorism kan aldrig rättfärdigas. Vi vill se ett oberoende demokratiskt och livskraftigt Palestina, sida vid sida med Israel, med säkra och erkända gränser för båda parter. Gränserna före 1967 års krig måste vara utgångspunkten. Ingen förändring av dem är acceptabel som inte överenskommits parterna emellan. Världssamfundet måste bistå palestinerna med återuppbyggnaden. En internationell närvaro behövs för att stärka säkerheten.

I Irak fortsätter våldet att skörda offer. Vi vill se ett demokratiskt självständigt Irak. Den USA-ledda invasionen av Irak stred mot internationell rätt. Nu måste vi med kraft stötta den nya demokratin och ge ökat stöd till den hårt drabbade irakiska befolkningen. Vi ska driva på för ett ökat internationellt engagemang för en lösning av den utdragna Västsaharakonflikten. Situationen för västsaharierna är både humanitärt och politiskt oacceptabelt. Den utlovade folkomröstningen måste snarast genomföras och västsahariernas rätt till självbestämmande-respekteras.

Det är i Afrika fattigdomen är svårast att bekämpa. HIV/aids, konflikter och knappa resurser skapar stora hinder i många afrikanska länder. Säkerhet och utveckling är varandras förutsättningar. Den nya afrikanska unionen bygger på detta synsätt. Den Afrikanska unionens och FN:s fredsfrämjande arbete i afrikanska konfliktområden behöver vårt fortsatta stöd. Även EU och Nato måste i större utsträckning engageras i fredsfrämjande arbete i Afrika. Samtidigt måste fattigdomsbekämpningen fortsätta med kraft.

Framväxten av det europeiska samarbetet har varit avgörande för vår kontinents välstånd. I århundraden drabbades Europas befolkningar av blodiga krig länderna emellan. I dag präglas Europa av fred. Historiskt sett är denna utveckling fantastisk. Vi socialdemokrater vill att EU i grunden ska vara ett mellanstatligt samarbete, där vi tillsammans med de andra medlemsstaterna kan lösa problem som kräver

gemensamma lösningar. Vi socialdemokrater vill utveckla dagens EU på alla de områden där vi genom unionen bäst kan skapa gemensamma lösningar på gemensamma problem – som hårdare gemensamma tag mot miljöförstöring, som kraftfulla insatser mot människohandel och annan internationell brottslighet, som arbetet för att skapa fler och tryggare jobb.

Vi socialdemokrater har drivit på för att EU i maj 2004 kunde få tio nya medlemmar. Vi ska driva på för en fortsatt utvidgning av EU.

Världens kostnader för militär upprustning ökar åter, och arbetet för nedrustning och icke-spridning av kärnvapen har mött flera bakslag. Vi vill aktivt arbeta för nedrustning och bättre kontroll av kärnvapnen. Vi vill se ett starkare IAEA, som får rätt till insyn i all kärnteknik i alla länder. Handel med vapen och försvarsmateriel ska minska och kontrolleras med strikta internationella regler. Det måste vara tydligt vad som är legitim anskaffning till självförsvar och militär förmåga som tjänar upprätthållandet av internationell lag. Ickedemokratier och länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna kan inte ges samma legitimitet att få skaffa vapen.

Sverige är militärt alliansfritt. Vi vill göra vårt land bättre rustat för att kunna bidra med internationella insatser för fred. Omvandlingen av det svenska försvaret ska fortsätta. Vi vill se ett effektivt insatsförsvaret med förmåga att verka både i Sverige och utomlands – över hela skalan från förebyggande åtgärder till fredsframtvingande insatser på säkerhetsrådets uppdrag. Vi vill också ge EU ökad kapacitet för internationell krishantering i enlighet med FN-stadgan.

Fred och säkerhet i världen hotas av fattigdom, förtryck, terrorism och konflikter. Vi socialdemokrater vill öka den globala säkerheten och ta kampen för internationell rättvisa, fred och nedrustning:

Ett starkare och effektivare FN. Vi vill se ett FN med ett effektivt och representativt säkerhetsråd, där vetot avskaffas. Vi vill ha en organisation som bättre förmår förebygga konflikter och förhindra folkmord. Internationella samfundet måste kunna gripa in och skydda när en befolkning drabbas av storskaliga övergrepp och dess regering inte tar sitt ansvar. Mänskliga rättigheter måste ges större tyngd.

Fred i Mellanöstern. Den svenska socialdemokratin ska fortsätta att ge ett starkt stöd till fredskrafterna på båda sidor och samtidigt driva på för ett större engagemang från EU och USA. Målet är en hållbar och rättvis fred, byggd på folkrätten och FN:s resolutioner.

Kamp för nedrustning. Vi vill i EU och FN fortsatt aktivt arbeta för nedrustning, och för en värld utan kärnvapen. Vi vill ha tuffare kontroll mot spridning av massförstörelsevapen.

6.4 En rättvisare värld

Socialdemokratin har länge haft målet att Sveriges bistånd ska vara en procent av bruttonationalinkomsten. År 2006 når vi dit. Sverige har stor tyngd som givare i Världsbanken och FN-systemet. Det ger oss både möjligheter och ett särskilt ansvar. Svenskt bistånd ska hanteras målmedvetet och effektivt. Vi driver på för att samma sak ska gälla bistånd från EU. Mottagare av svenskt utvecklingsbistånd ska tydligt sträva mot målen om demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter.

För en långsiktigt hållbar global utveckling krävs en helhetssyn inkluderande allt från bistånd och rättvis handel, till skuldavskrivningar och miljöpolitik. Sverige har som första land i världen en sådan samstämmig utvecklingspolitik. Nu går vi vidare. De övergripande målen om minskad fattigdom ska få ökad tyngd inom samtliga politikområden. Samordningen av politiken för global utveckling ska också stärkas.

När människor kommer till vårt land och söker asyl, står världens orättvisor och förtryck bokstavligen på vår tröskel. Men de allra flesta av världens flyktingar möter vi aldrig. De lever i stora flyktingläger i några av världens fattigaste länder. Vi vill öka stödet till insatser i världens flyktingläger och höja vårt bidrag till FN:s flyktingorgan UNHCR.

Sverige ska ha en generös, human och rättssäker flyktingpolitik. Sedan 1994 har handläggningstiderna för asyl kortats med i genomsnitt 70 dagar, och asylsökande barn har fått rätt till fullvärdig skolgång och sjuk- och tandvård. Förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning har blivit grund för flyktingsstatus. Men det räcker inte. Skyddsgrunderna för asyl ska utvidgas och väntetiderna kortas. Barn som sökt asyl och fått avslag ska ha rätt att gå i skola så länge de är kvar i Sverige. Asylsökande har rätt till ett snabbt beslut. Ett första besked ska ges inom sex månader. För att öka rättssäkerheten vill vi att utlänningsnämnden ska ersättas av domstolsprövning. Vi vill också öka skyddet för ensamkommande flyktingbarn. EU ska ha en gemensam flyktingpolitik som garanterar alla asylsökande en rättssäker prövning och ett bra mottagande inom hela unionen.

I en värld där klyftorna ökar och marknadskrafterna har ett övertag utmanas kampen mot fattigdom, för demokrati och frihet. Vi tror på solidaritet och gemensamt ansvar:

Rättvis världshandel. En rättvis världshandel är en nyckelfråga för att minska de globala klyftorna. Det är oacceptabelt att den industrialiserade världen missgynnar utvecklingsländer genom importtullar och exportstöd till den egna industrin eller till jordbruket. EU:s direkta jordbrukssubventioner motsvarar mer än världens samlade utvecklingsbistånd. Vi ska intensifiera arbetet med att avskaffa EU:s jordbrukssubventioner. Vi vill ta initiativ inom Världshandelsorganisationen, WTO, mot orättvisa handelshinder. Vi vill öka stödet till Rättvisemärkta varor.

Skuldavskrivning för fattigdomsbekämpning. Det behövs en gemensam internationell överenskommelse för att helt avskriva de fattiga ländernas skulder. Det ska även finnas nya möjligheter för framtida lån till investeringar och fattigdomsbekämpning.

Bistånd för demokrati, hälsa och ren miljö. Fattigdom är inte bara brist på mat och pengar, utan också brist på makt. För socialdemokratin är biståndet en del av den internationella solidariteten. Utbildning för alla är angeläget och ett instrument för förändring. Ett fungerande rättsväsende och aktiva ombudsmän är särskilt viktiga för de fattiga. Nya demokratier ska stödjas uthålligt. Det behövs en bättre samverkan mellan givarländerna. Jämställdhet är högprioriterat också i biståndet. Den fria opinionsbildningen är central för den demokratiska utvecklingen. Arbetsrätten ska ges större plats i svenskt bistånd. Kampen mot HIV/AIDS, andra smittsamma sjukdomar och barnsjukdomar ska prioriteras. För att vi ska nå en hållbar utveckling måste vi rikta insatser mot miljöförbättrande åtgärder, till exempel stöd till förnybar energi. Vi ska aktivt arbeta för alla människors rätt till rent vatten. Vi vill öka uppföljningen och kontrollen av hur biståndet används. Nolltolerans mot korruption gäller. Demokrati och respekt för mänskliga rättigheter ska vara grundläggande värden i allt bistånd, därför ska också demokratisk utveckling stödjas.”